

VĂMILE NOPTII
RĂDUL CIOBANUL

RĂDU CIOBANU

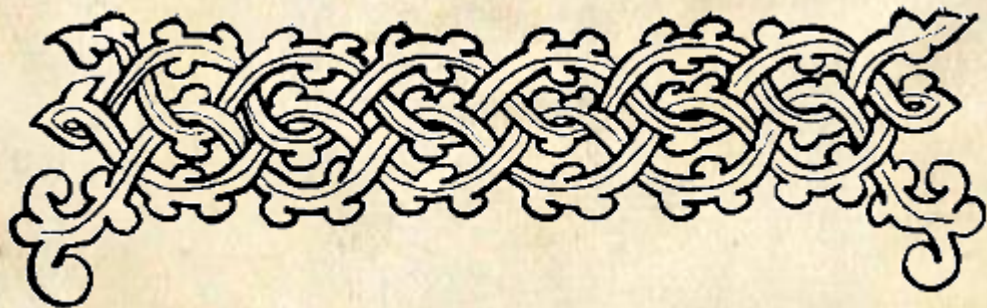
VĂMILE NOPȚII

ROMAN

După textul volumului apărut la
Editura ALBATROS - 1980

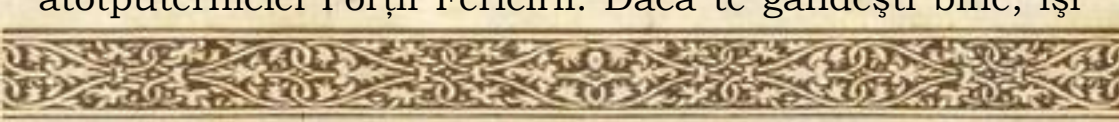

Poate că toată bucuria și, la urma urmelor, însuși rostul vieții stau în așteptare. Când nu mai ai nimic de așteptat, când știi că zilele – multe, puține, câte ți-or fi rămas – nu mai pot aduce nimic nou și cutremurător, te încolțesc urâtul și dorul de ducă. Dar bine – încerca tot el să se contrazică – adu-ți aminte de vorba- ceea: nu aduce anul ce aduce ceasul; nu mai târziu decât chiar mâine se poate întâmpla acel ceva nou și cutremurător care ți-a fulgerat de atâtea ori până acum viața și care te va face iar să te simți puternic și cu un rost. Nu. Sunt zadarnice asemenea iluzii. De la o anumită vârstă știi bine că nu mai ai ce să aștepti. Nu ți se poate întâmpla decât cel mult câte un lucru care să te aplece și mai mult asupra pământului celui de obște. Zile și, pe urmă, săptămâni de boală, în care zăcuse crispat, încovrigat asupra durerii, îl învățaseră acest adevăr. Nimic nu se mai putea întâmpla, nimic nu mai era de așteptat, în aparență totul era neschimbat, ca în zilele sale de glorie: belșug și pace. Dacă te pricepeai însă a descifra înfățișarea lucrurilor, era imposibil să nu simți destrămarea. Acea destrămare lăuntrică, sporită în taină, încet, dar fără oprire și fără semne vizibile, încât foarte puțini erau cei care o sesizau și încă mai puțini cei care o înțelegeau. El însă simțea și înțelegea totul.

Cel mai mult îl durea pierderea cetăților din Ardeal. Regina Isabela le stricase cu praf de pușcă, năruind apoi ceea ce rămăsese cu berbeci făcuți din goruni întregi, ferecați și rezeziți de câte o sută douăzeci de oameni, până nu mai stătuse piatră pe piatră. Mai avea acolo domeniile, satele, dar ce folos de ele dacă n-aveau cetăți de apărare, iar cuvântul său, care până atunci fusese lege și în acele ținuturi, nu mai găsea acum de unde să se sloboadă?! Zápolya fusese dușmanul său de o viață, dar cu el dobândise totuși și câteva răgazuri de înțelegere și, oricum, aceluia nu i-ar fi dat niciodată prin gând să risipească niște cetăți frumoase și tari. De asemenea absurdă nelegiuire nu putea fi în stare decât o muiere cu suflet de aspidă, cum era această Isabelă nenorocită, această văduvă muncită de pofte neîmplinite, uscată și albă ca un vierme de hrean. Când se gândea la ea, îl îneca ura și i se precipitau bătăile inimii. Durerea din străfundurile măruntaielor îl săgeta mai aspru în astfel de clipe nefaste, obligându-l să-și simtă toată neputința. Asta e, își zicea. Nu e nimic de făcut. Dar o ura cumplit, o ură sălbatică ce ar fi fost în stare să sfâșie cu dinții: o ura mai mult decât pe Mihu și pe ceilalți trădători, pe care, când se întorsese din pribegie, îi descăpățânase, după ce întâi se răcorise punându-i la cazne, chiorându-i și smulgându-le limbile. O ura mai mult chiar decât pe însuși Soliman Kanuni, care-l alungase din scaun și pe urmă îl reasezase, având nevoie de el, de curajul și priceperea lui în cele politicești, dar urmărind, fără îndoială, să-i dea și o lecție, să-l facă adică să-și dea seama cam ce s-ar putea întâmpla dacă n-avea de gând să se astâmpere, începând iar uneltirile care ținteau răzvrătirea împotriva atotputerniciei Porții Fericirii. Dacă te gândești bine, își

zicea cu o satisfacție secretă și rea, la turcul ăsta ai aflat mai multă înțelegere decât la oricare dintre regii și principii țâfnoși, vicleni sau molâi ai creștinătății.

Toamna îl neliniștise apoi ca o presimțire. De sus, din cetate, depărtările care tremurau într-o lumină de miere îl chemau irezistibil. „Drumul e mai milostiv decât moartea”, avea obiceiul să zică Toma Zugravul. Dar unde să se ducă și spre cine? Și mai ales acum, răscolit de dureri, cum se afla. Vremea în care bătea drumurile cu negoțul rămăsese undeva într-un trecut imemorabil. N-ar fi bănuیت niciodată că domnia putea deveni o asemenea povară. Și când? Tocmai când era mai așezată ca niciodată și când nici o primejdie n-o amenința. Aici era ciudățenia: așezarea asta în care nu se mai petrecea nimic și care semăna cu un jug. Nimeni nu-i vedea jugul, poate nici nu-l bănuia nimeni, numai grumazul lui deprins cu slobozenia îl simțea, apăsător și fierbinte. În cele din urmă nu mai putuse răbda, părăsise Curtea și Cetatea de Scaun și se trăsese aici, în liniștea Probotei, îngăduind în preajmă-i doar câțiva apropiați.

Înserarea lungă de septembrie îl ademenise afară. Peste păduri se lasă cețurile. Căutase o pată moale de soare dinaintea casei domnești și se oprise acolo, în iarbă, rezemat într-un toiag lustruit de corn, împodobit doar cu o măciulie rotundă de argint. Nevolnic de tot. Ce blestem și ce povară ca voința încă trează să-i atârne de un trup supus neputinței! Nu mai departe decât acum doi ani cobora câte două trepte o dată și se azvârlea în șa putându-și roti cu o mână sabia cea mare cu două tăișuri, iar acuma picotește sprijinit în toiag și își lasă oasele dezmiardate de soare. Dacă tot a coborât după atâtea zile în care dospise în așternut, s-ar cuveni să intre și la slujba vecerniei. Dar nu-l trage inima,

răcoarea zidurilor îl înfioară numai când se gândește la ea. Cuviosul Teofil înconjură biserica bătând mărunț în toaca purtată pe umăr. Când ajunge în dreptul lui, îl fură cu coada ochiului, intrigat, și abia așteaptă să-și ia locul în strană ca să le poată șopti celorlalți: „A ieșit Vodă la soare singur, fără ca nimeni să-l poarte de subsuori!” Probabil toți sunt încredințați că în câteva zile se va săvârși, lucru de care el însuși se teme, deși acum e mai în putere. Se cade să le arate că s-au înșelat. L-au lăsat durerile, l-au lăsat cam stors, în stare totuși de a face câțiva pași. Pe Elena o mahnise, nu mai încape vorbă, fiindcă o oprișe să-l însoțească, dar ea va înțelege că, mai important decât orice, este să-i îngăduie să-și recâștige încrederea în puterile sale. Asta e o treabă pe care n-o poate face decât singur... E sigur însă că îl urmărește de la fereastră, ferită după perdea, ca să n-o vadă. A devenit nestăpânit de la o vreme și ea se teme de mâniile lui. I-a spus că nu se duce decât până jos, dinaintea casei, și acum îl vede străbătând curtea. O îngrijorează pasul lui șovăitor prin iarba necosită și încearcă să-și stâmpere neliniștea zicându-și că nu se duce decât până la poartă să schimbe o vorbă cu străjerii. Nu-și poate închipui că are de gând să iasă dincolo de ziduri, că vrea să vadă drumul, să simtă depărtările. Dacă ar ști, ar alerga după el să-l întoarcă, dar nu știe, asta-i frumusețea, care, după mult timp, îl face să râdă lăuntric, cu o bucurie copilărească.

— Poruncă, Măria Ta!

Străjerii au încremenit cu călcâiele lipite. Coifurile lucesc palid în penumbra bolții. Căpitanul lor a făcut un pas înainte, așteptând. Nici unul nu-și poate închipui că nu pentru a le da o poruncă a venit până aici. Pășește printre ei încet, rezemat mereu în toiag.

— Nu e nici o poruncă, vedeți-vă de straja voastră.

Totuși, întâmplarea e atât de neobișnuită, încât căpitanul nu-și poate ascunde uimirea și stăruie, uitând cuviința și rânduiala:

— Încotro, Măria Ta?

O asemenea îndrăzneală îl oprește în loc. Mânia îi colorează brusc chipul tras. Strânge pumnul pe toiag, uitând că e toiag și nu sabie. Era gata să răcnească, certându-l pe acest căpitan indiscret, dar ceva în statura lui lungă, deșirată, ciolănoasă, îl potolește dintr-o dată. Cunoaște fața aceasta ascuțită, ochii albaștri, părul sur, ca de lup, mustața stufoasă, pe oală. De unde îl știe? Mânia i se stinge înainte de a izbucni. Rămâne doar o dojană înăbușită:

— De când trebuie domnul țării să dea socoteală străjilor unde se duce? Și unde crezi că pot ajunge singur, rezemat în toiag?

— Iertare, Măria Ta, dar îngăduie să te însoțim măcar de departe.

— Nu îngădui nimic, nu sunt pe moarte...

Trece lovind cu toiagul în lespezile de sub bolta porții. Afară năvălesc asupra-i toate o dată. Foșnetul pădurilor, vântul, miresmele frunzelor pălite. Șovăie o clipă, închide ochii amețit, clătinându-se. Pe urmă, cu o mare încordare a puterilor, care-l obosește mai mult decât drumul din iatac până aici, pășește mai departe, sprijinindu-se mai vârtos în toiag. Din nou se minunează cât e de slab, dar nu mai vrea să se gândească la asta. Îl preocupă chipul colțuros al căpitanului. Mai mult decât slăbirea puterilor trupului, îl îngrozește slăbirea puterilor minții. A-și aminti de căpitanul acesta, ce hram poartă, de unde îl știe, devine acum un exercițiu de voință, echivalent cu o chestiune

de orgoliu. Un lucru e sigur: de vreme ce se numără printre puținii care alcătuiesc aici mica lui curte, înseamnă că e unul dintre cei mai de credință. Dintr-odată își amintește. Se întoarce în loc, privindu-l cu o licărire de triumf. Căpitanul face o mișcare spre el, gata să alerge în întâmpinarea poruncii. Dar Vodă îl țintuiește cu un semn și își urmează drumul, cu un pas căruia satisfacția îi dă un început de sprinteneală.

Asta e. L-a remarcat în bătălia de la Feldioara, să tot fie vreo șaptesprezece ani de atunci. Era căpetenia unui steag de călăreți și datorită lui ți-au căzut în mână toate cele cincizeci de tunuri ale acelor. După asta l-ai făcut mai marele străjerilor Cetății de Scaun, dar te-a urmat în toate bătăliile, și la Mediaș, când cu istoria cu Gritti, și la Brașov și la Obertyn, și când s-a pornit padișahul împotriva ta cu toată urdia, pretutindeni. Dar tot nu-ți amintești cum îl cheamă, a dracului bătrânețe... Uită-te încă o dată la el, poate, văzându-l, să-ți răsară și numele...

Dar nu, mănăstirea a rămas în urmă, ascunsă după cotitură, ești cu desăvârșire singur pe drumul care serpuiește printre livezi. Te încearcă o ușoară îngrijorare. Dacă te apucă o slăbiciune, ceva, și n-ai pe nimeni în preajmă? Nu m-apucă nici o slăbiciune. Și chiar dacă m-ar apuca... Dacă e să mor, tot singur mor, degeaba mi-ar sta în preajmă și o sută. Faci pe viteazul, dar ești obosit, îți cam tremură genunchii și ți-ar prii oleacă de odihnă. Uite, bunăoară acolo, pe bolovanul acela. Mai e încă puțin soare, dar în curând va coborî în spatele pădurii. Umbrele s-au lungit, pâclele se târăsc printre copaci. Se simte de pe acum răcoarea înserării. Totuși te așezi oftând pe bolovanul din dunga drumului și-ți zici că nu strică să te obișnuiești cu răcoarea, îți va

fi mai ușor pe urmă în frigul acela mare. Faci ce faci și tot la asta te gândești...

Lăsă toiagul în iarbă și începu să se frece încet pe coapse. Purta pantaloni din postav albastru de Bruges și cizme moi, din piele roșie, spaniolească, peste care se așternuse colbul drumului. Abia acum băgă de seamă că nu-și pusese pintenii. Dar la ce bun pintenii? Nici nu-și mai amintea bine de când nu mai încălecase. Chiar și drumul din Suceava până aici îl făcuse în caleașcă. Își scoase cușma de jder împodobită cu egretă. Vântul îi răvăși domol pletele argintii, răcorindu-i fruntea. Ce ar fi să nu te mai întorci? – îi trecu prin gând. Râse blajin, ca de o năzbâtie, cu bărbia în piept, trecându-și un deget peste mustață, ca în clipele de satisfacție. Toate bune: nu te mai întorci, dar unde te duci?

Ei, Doamne, s-o găsi o zare încotro s-o apuci. Bunăoară ai putea să pornești și tu în căutarea tinereții fără bătrânețe și a vieții fără de moarte. Ți-ar prinde bine s-o afli, nici vorbă, atâta doar că de acum ești cam bătrân pentru asemenea drum. Sunt și niște încercări prin care ar trebui să treci, o ghionoaie parcă... Uite că nu-ți mai amintești nici asta! E un basm curios, poartă în el o vrajă tainică, altfel decât toate celelalte basme pe care ți-a fost dat să le auzi într-o viață de om, pe la hanuri, pe la focurile noptilor de tabără ori istorisite de jupânesele bătrâne, când își aduceau cusăturile în serile de iarnă în iatacul doamnei. Tu ascultai din odaia cealaltă, nevăzut, de după draperia din fața ușii rămasă deschisă. Îți plăcea să ascuți, dar cel mai mult dintre toate ți-a plăcut basmul acesta ciudat cu moartea ascunsă în chichița unei lăzi, pe care l-ai auzit de la bătrâna Bisurca de la cuhnii. Pe vremea aceea Bisurca făcea aluaturile și dulciurile, toate dulciurile, până și pe

cele turcești, baclavale, sarailii, halvale. Se pricepea să facă și dulceață de rodii și locum umplut cu sâmburi de migdal. Ție însă, cel mai mult îți plăcea dulceața de nuci verzi... Și acuma se mai pricepe Bisurca, doar că lucrează mai încet și aluaturile trebuie să i le frământe alții. Te întrebi dacă o fi și ea aici, printre puținii casnici. Bine ar fi să fie, ai chema-o după cină sus, să-ți aducă dulceață de nuci verzi și să-ți mai povestească o dată istoria aceea cu tinerețea fără bătrânețe. Oare ea o mai ține minte? Păcat, mare păcat ar fi să n-o mai știe nici ea. Ți-a povestit-o întâia dată – vezi că mai știi? – în noaptea aceea de groază în care ai poruncit să-i ucidă pe cei doi copii ai lui Gritti. Toată Cetatea de Scaun era înfiorată și femeile plângeau, de la Elena până la ultima țigancă roabă, de parcă ar fi fost morții lor. Măcar de le-ai fi hărăzit o moarte blândă, dar i-ai închis în odaia de osândă, unde mașina aceea drăcească – de care, fie vorba între noi, ești tare mândru – le-a smuls podeaua de sub picioare, prăvălindu-i în hăul de dedesubt. Nu le-a fost la îndemână nici dregătorilor, nici oștenilor și nu ți-a fost nici ție, după cum nu ți-e nici acuma, când îți amintești, dar ce să fi făcut, erai nedrept și crud uneori, pentru că și cu tine se purtau alții nedrept și crud. E o scuză asta? Nu, e pur și simplu un gând, să-l ia dracu, vezi că nu-i bine să-ți aduci aminte chiar tot? Te-ai bucura acum să nu mai știi de execuția asta. Toți te-au osândit atunci, dar numai unul a îndrăznit să ți-o spună. Acela a fost Toma Zugravul, el spunea întotdeauna ce gândea și, Doamne!, de multe ori v-ai certat din cauza asta, dar ce bine ar fi să-l ai acum aici, cu limba lui cea lungă! Luându-te în gură cu el, te-ai simți iar tânăr. Ce ți-a spus atunci, îți mai amintești? Da, da, din păcate ai să ții minte până în pragul celuilalt

tărâm. „Măria Ta – ți-a spus – te vor urmări umbrele acestor copii pe care i-ai pus să ispășească vina tatălui lor!” Și iată, se pare că într-adevăr te afli în pragul celui alt tărâm și umbrele acelora sunt pe aici, prin preajmă. Lasă-le în pace, nu te mai gânde. Te simți bine acum, ușor și odihnit, durerile te-au lăsat de tot, încearcă de-ți amintește totuși basmul acela. Așadar, cei doi copii erau morți, totul se petrecuse în liniște, mașinăria e întotdeauna bine unsă, iar urletele lor de groază – scurte de altfel – nu răzbiseră dincolo de ușa grea de stejar ferecat. Totuși, prin înserarea cetății fâlfâia un duh al spaimei și poate al revoltei, îi simțea fluturarea ca aripile moi ale unor lilieci nevăzuți. Coborâse peste tot o tăcere nefirească. Pe când treceai prin fața străjerilor, aceștia te salutau izbind scurt cu halebarda în lespezi, dar privirile lor întunecate, muștrătoare, ți se înfingeau în ceafă. Atunci întâia dată te-ai temut de o răzvrătire. Era ca și când cineva neauzit se aținea pe urmele tale, așteptând doar complicitatea unui loc mai întunecos pentru a-ți înfige pumnalul între umeri. Și, înfășurat în mantia de camelot căptușită cu sandal roșu, treceai tocmai pe dinaintea cuhniilor. Ușa era deschisă, înăuntru era lumină, în cuptorul mare ardea focul și, după răcoarea coridoarelor de piatră, ai simțit ispita să zăbovești. În încăperea largă, așternută cu lespezi, mai mirosea cald a bucate. Deși era către miezul nopții, în jurul mesei lungi stăteau câteva femei, slujitoare, unele roabe țigănci. Alegeau boabe de grâu pentru cine știe ce nevoie și ascultau istorisirea Bisurcâi. Erau numai urechi și de aceea n-au băgat de seamă decât târziu că te-ai oprit în prag ascultând. Prima te-a văzut Bisurca și odată cu ea s-au ridicat toate celelalte, așteptând cutremurate, cu frunțile

plecate. „Să trăiești, Măria Ta, întru mulți ani cu sănătate, spuse bătrâna. De mult tare nu ne-ai mai cinstit coborându-te până la noi.” Într-un fel avea dreptate, erau ani de zile de când nu mai văzuseși cuhniile, dar, pe de altă parte, cuvintele ei n-aveau nici un rost: ce să caute un voievod în asemenea loc? Ai fi putut și ar fi trebuit poate să te superi, căci ea vorbise ca și când te-ar fi dojenit că ai uitat-o, dar cine se putea supăra pe Bisurca? Bisurca era una cu cetatea, se afla aici de pe vremea lui Ștefan Voievod cel Bătrân, se zicea chiar că se născuse o dată cu dânsul, oricum, până și cei mai vechi o apucaseră aici, între oalele uriașe, mișcându-se anevoie, legănat, răsuflând greu, cu trupul revărsat, cu brațele scurte, groase, arse, ca și obrajii rotunzi, de dogoarea niciodată potolită a cuptorului căpcăunesc. N-o văzuseși de mult, de cine știe când, poate de ani, și o găseai neschimbată. Poate doar ochii mărunți, negri ca două mure, iscoditori întotdeauna, șireți și veseli, erau acum mai stinși, aburiți de o nemărturisită tristețe. „Șezi, Bisurcă, i-ai spus, ședeți, urmați-vă lucrul și istorisirea. Voiesc să ascult și eu.” Se supuseră și bătrâna reluă firul de unde îl lăsase, ca și când nimic deosebit nu s-ar fi întâmplat. Ți-au plăcut întotdeauna oamenii care nu se pierdeau cu firea la ivirea ta și Bisurca era unul dintre aceștia. *„În sfârșit – povestea ea rar, sfătoasă – auzind împăratul că este la un sat aproape, un unchiaș dibaci, a trimis să-l cheme; dar el răspunse trimișilor că cine are trebuință să vie la dânsul. S-au sculat deci împăratul și împărăteasa și, luând cu dânsii vreo câțiva boieri mari, ostași și slujitori, s-au dus la unchiaș acasă. Unchiașul, cum i-a văzut de departe, a ieșit în întâmpinare și le-a zis: Bine ați venit sănătoși. Dar ce umbli, împărate, să afli? Dorința ce ai o să-ți aducă*

întristare...”

Da, acesta e basmul. Ce ciudat, acum a ți-l amintești destul de bine. Îți plăcuse atunci, ca și azi, felul în care unchiașul îl agrăise pe împărat. Nu „măria ta”, nici „luminate împărate”, ci simplu: „împărate”, ca între oameni de o seamă, cum se și aflau: un înțelept și un împărat. Cu nimic mai prejos unul decât celălalt. Nu se închinase cu fruntea la pământ, nu-i sărutase mâna, ci, firesc, îi ieșise înainte: bine ai venit, împărate. Un asemenea fel de trufie n-ai mai întâlnit decât la Toma Zugravul. Și acela, când ți se înfățișase întâi și întâi, pusese un genunchi la pământ și-ți sărutase nu mâna, ci pecetea inelului. Te-ai învățat apoi să recunoști, cu o satisfacție secretă, mândria aceasta aparte a celor ce nu atârnă de nici o dregătorie, precum unchiașul din poveste, care trimisese răspuns împăratului că cine are trebuință să vie la dânsul. Acesta a fost primul lucru care ți-a dat de gândit de atunci și până azi în istorisirea Bisurcăi. Și mișună basmul de asemenea seminte de gând. De pildă, cealaltă vorbă a unchiașului: dorința ce ai o să-ți aducă întristare. Ai cunoscut și tu starea aceasta, nu sunt niște vorbe goale. Împăratul îi încredințase dorința lui cea mai arzătoare și-i fusese venit să afle că ea îi va aduce întristare. Într-adevăr, se pare că toate dorințele pătimase sfârșesc prin a aduce întristare. Ai avut până acum ocazia de nenumărate ori să te convingi despre aceasta. Înțelepciunea spune să nu dorești nicicând prea mult. Hotărât însă, dacă privești lucrurile din acest unghi, tu nu ai fost nicicând un înțelept. Ai dorit întotdeauna prea pătimas și, de fiecare dată, ai cunoscut întristarea.

Una dintre aceste dorințe a fost Pocuția, ai ajuns la stăpânirea ei, pe urmă a venit înfrângerea aceea

cumplită de la Obertyn și întristarea.

Ai dorit cu ardoare Ardealul, ai ajuns să stăpânești o mare parte din el, cuvântul tău a devenit acolo lege, dar, iată, s-a ivit din iad ori din neant, ori de dracu știe unde, această regină perfidă, care a profitat de o conjunctură nefastă ca să-ți spulbere cetățile. Altă tristețe deci, mai mult încă, scârbă și lehamite.

Ar trebui reluat totul de la început, dar zilele nu-ți mai ajung s-o faci. Însăși revenirea ta în scaun, această a doua domnie, ce dorință aprinsă fusese, cum te mistuise, cum îți dăduse ea puteri să rabzi toate umilințele hărăzite pribegilor și să aștepți, să aștepți și să rabzi! Se împlinise și ea, dar umbra care o însoțește până azi tot tristețe se cheamă. Tristețea de a nu fi decât cu numele ceea ce ai voit. „Am să mă întorc și am să fiu mai mult decât am fost”, ai spus tu însuși atunci, în acel an de cumpănă, când ai apucat drumul pribegiei. Te-ai întors într-adevăr, dar mai mult decât ai fost nu ești.

Acesta e adevărul, nu l-ai rostit niciodată cu glas tare și nimeni nu ți l-a spus, dar cu toții și în primul rând tu însuși îi purtați otrava în suflet. E pace, țara nu duce lipsă nici de unele, dar tocmai aici zace tristețea: nu e pacea rânduită de tine, cu porunca și puterea ta, ci pacea pe care a dorit-o sultanul când te-a reșezat în scaun: e de fapt prețul acestei reșezări, un soi de pace a umilinței. Pentru speranța niciodată istovită de a reveni și de a fi mai mult decât înainte ai plătit un preț mult prea greu. Iliaș trimis ostatec la Sтамbul și țara înhămată la bir sunt două gânduri care te macină încet, cum rod apele un mal. Și, peste toate, presimțirea celuilalt tărâm, toate semnele care ți se arată de vreo săptămână încoace și, în urma lor, întrebarea: ce va rămâne, ce lași aici, din toată zbaterea ta ce va dăinui,

din toate bătăliile, izbânzi și înfrângeri de-a valma, ce va sta depunând mărturie peste veac? Și – mai ales! – cine îți va urma în scaun? Te-ai tras aici închipuindu-ți că între zidurile Probotei vei fi la adăpost, dar vestea că ești pe ducă a răzbit, deși e o veste falsă: în primul rând tu ești în măsură s-o dezminți, iar tu știi că ai să treci și peste asta, că te vei ridica dintr-o neputință care nu poate fi decât trecătoare. Totuși o asemenea credință în puterile tale nu e în stare să te împiedice a auzi, a simți mișuna boierimii rămasă în Cetatea de Scaun, împărțită de pe acum în tabere, avându-și fiecare viitorul domn la îndemână, pregătit pentru a-l așeza în scaun, când încă tu nici nu te vei fi răcit de tot. Boierii aici și ceilalți dincolo, peste hotare, претендентii pribegi, mai mult sau mai puțin sau deloc îndreptățiți, ținând intrigi pe la curți străine, făgăduind marea cu sarea, arvunind oști. Ce poți să faci pentru ca săvârșirii tale să nu-i urmeze valuri de sânge? Nu te poți încrede în nimeni, în afară poate de oastea țării. Dar oștirii n-ai mai avut putere să i te arăți de câteva săptămâni. Și tu știi – o veche experiență te-a învățat – că oștenii nu cred decât ceea ce văd. De unde știi că nu te-au uitat?

Ultimele raze de soare căzură peste tufele de măceș de pe cealaltă parte a drumului. Scăpărarea roșie a boabelor printre frunzele care începeau să pălească îi abătu gândurile. Lumea era frumoasă, se dovedise întotdeauna frumoasă, chiar și în ceasurile cele mai deznădăjduite, când zăcuse închis în Turnul Galatei. Era acolo o ferestruică îngustă și înaltă la care nu ajungea decât urcându-se pe laviță. O dată suit acolo însă, uita de toată duhoarea temniței, de lepra zidurilor, de foșgăiala șobolanilor și de spaima de ceea ce va urma,

căci prin fereastra aceea strâmtă i se arăta o parte din Bosfor pe ale cărui ape verzi mișunau barcazuri și corăbii cu pânze și cu flamuri fluturătoare, multicolore, iar pe țărmul celălalt, la Uskudar, pâlcurile întunecate de chiparoși. Dacă-și afunda chipul în strâmtoarea rece a ferestrei, putea simți, cu puțin noroc, și răsuflarea brizei cu mireasmă amestecată de ape și alge, de carene unse cu catran și de leandri înfloriți. Era mireasma libertății aceea și năștea în el un dor de ducă de pe urma căruia bezna împruțită a temniței devenea infinit mai greu de suportat. Inspira adânc, știind să se bucure de clipa neasemuită. Nesiguranță, teroare, mizerie – bucuria clipei le împingea undeva, într-un plan depărtat, unde puteau fi și neglijate, măcar temporar, și, în definitiv, poate că aici se afla și cheia: să știi să te bucuri de ceea ce-ți aduce clipa, iar dacă nuți aduce nimic azi, să speri că-ți va aduce mâine. Și nu numai să speri, ci să te și bucuri anticipat de împlinirea acestei speranțe. Dar oare nu așa făcuse toată viața? Ba da, așa făcuse, se zbatuse, sperase, știuse să se bucure. Și când căzuse, tot sperase, nicicând nu fusese atât de slab încât să se abandoneze voluptății otrăvite a deznădejzii, sperase și știuse să se bucure dinainte de clipa în care se va ridica din nou. Ei, și cu toate astea, iată că vine un ceas când simți oboseala și te așezi pe un bolovan la o margine de drum și-ți zici: ei și?! Ce folos de toată știința de a te bucura de izbânzi, dacă nu știi ce va rămâne în urma ta?

Se lăsa treptat întunericul și dintr-o scorbura a pădurii începuse să cheme buha. El nu simțise trecerea timpului, nici răcoarea tot mai pătrunzătoare a serii și ar mai fi stat poate astfel încă multă vreme, furat de gânduri, dacă nu-l readucea la realitate tropotul care se

apropia. Ceea ce ar fi trebuit să fie un galop, nu mai era, pe măsură ce se apropia, decât o goană poticnită, ajunsă la capătul puterilor. După toate semnele, un olăcar. Și, foarte probabil, cu o veste proastă: veștile bune nu-și omorau caii sub ele. Călărețul îi trecu pe dinainte, stârnind colbul de sub copite, fără să-l vadă în înserare. Abia se mai ținea în șa, mult aplecat pe oblânc. De pe cal săreau clăbuci albi, iar în urma lui rămase un miros iute și cald de sudoare.

Curiozitatea, care se poate chema și îngrijorare, îți dă acum pinteni. Te urnești destul de greu, ți-a amorțit piciorul stând acolo pe piatră și te vezi nevoit să te sprijini mai cu nădejde în toiag. Te-ai grăbi, dar te doare, strângi din dinți, îți repezi buza de jos în afară și iată-te șontăcând prin colb, în urma călărețului care va fi și ajuns dincolo de poartă. Nici n-ai făcut douăzeci de pași și ai început să gâfâi și să-ți simți bătăile inimii. La naiba, de ce atâta grabă de parcă ar da turcii?! Dar tu știi doar prea bine că nu e asta, turcii nu mai dau: ai fost cuminte, le-ai trimis tributul la timp, dinspre partea ta sunt liniștiți acum, n-au nici un motiv să te mazilească. Și, ca de fiecare dată când îți amintești de cuminenția asta, crește în tine mânia. O furie neputincioasă, care-ți bolborosește în adâncuri ca un nămol, înecându-te. În alte vremuri, azvârleai în asemenea împrejurări cu topuzul de săreau dintr-însul pietrele scumpe ca stropii. Te răcoreai. Acum izbești mai tare cu toiagul în colb și te silești să pășești mai iute. Te înăbușă tusea și simți iar durerea din adâncuri care-ți taie răsufarea. Și ce bine te simțeai! A trebuit să vie olăcarul ăsta ca să strice tot. Degeaba însă n-a alergat, fără îndoială că va fi având o veste însemnată. Iar ți-e teamă. În ultimul timp, apropierea oricărei vești îți

stârnește teamă, e poate și acesta un semn al vârstei. Altădată nu te temeai de nimic, nici nu cunoșteai acest cuvânt. Abia cu opt ani în urmă n-ai șovăit o clipă să dai piept cu urdia lui Soliman, cu leșii lui Tarnovski și cu năvala tătarilor deodată. Nu frica te-a răpus atunci, ci trădarea celor cărora nu le-ai făcut decât bine. Iar îți răbufnește mânia! Oamenii de nimic, ai fi în stare și a doua oară să-i strivești ca pe niște șerpi. De la ei ți se trage toată neputința de azi...

— Un sol, Măria Ta, n-a vrut să spună de unde și, aflând că nu ești aici, a cerut să fie înfățișat Măriei Sale, Doamnei.

Doamnei! Ce să însemne și asta? Să fie ceva în legătură cu Iliăș, o fi pățit ceva copilul acela... Ți se pare că nu mai ajungi odată la treptele casei domnești, ți se împleticesc picioarele în iarba mare, pe care tu însuți n-ai lăsat s-o cosească fiindcă-ți place să-i adulmeci miresmele.

— Ce-i cu iarba asta, parcă am fi în stepele răsăritului! Pe dată s-o tăiați, să găsesc mâine curtea ca-n palmă!

— Am înțeles, Măria Ta!

Căpitanul străjilor, cel deșirat, cu nasul coroiat ca un plisc, se ține de tine gata să te ajute la nevoie, asta îți întreține artagul, mânia cu atât mai chinuitoare cu cât, în afara amintirilor, nu-și află obiect. L-ai alunga de lângă tine în treaba lui, nu ești un copil care învață să umble, dar, iată, apropierea lui, acum când începi să sui treptele, îți prinde bine, fiindcă te poți rezema cu stânga de umărul său ciolănos. Abia mai răsufli și, când pătrunzi în odaia de sfat, unde, în jilț, șade Elena, iar în picioare, acoperit de colb, olăcarul, îți vine să te lași pe lavița cea mai apropiată. Cu un mare efort de voință, îți

stăpânești slăbiciunea, îi faci semn străjerului să vă lase singuri și rămâi acolo, în mijlocul încăperii, drept, încercând să-ți regăsești demnitatea ținutei de odinioară, fără să-ți dai seama că toiagul în care te rezemi și acum îți dă de gol neputințele.

— A venit din partea lui Iliș, spune doamna Elena cu o sfială ciudată în glas, ca și cum s-ar teme ca sosirea solului să nu-ți stârnească noi mâinii.

O dată cu boala lui, începuseră și pentru ea zile grele, în care trebuia să-l înconjoare cu blândețe, să-i rabde toate obsesiile și toanele de bătrân ticăit și să-și înfrâneze izbucnirile firii aprige de sârboaică purtătoare încă a gloriei unor despoți. Sfiala ei neașteptată de acum îi atrase atenția și i se păru a observa chiar o oarecare complicitate în privirea fugară pe care o schimbă cu solul la intrarea sa. Era o impresie foarte neplăcută care-i spori starea de tensiune.

— Ce vrea Iliș? întrebă el sumbru.

— E pe drum, Măria Ta, răspunse doamna, poimăine seară va fi aici.

— Solul nu știe vorbi, Doamnă? La ce a mai făcut atâta drum dacă nu știe vorbi?

— Pentru că nu te aflai aici, Măria Ta, mi-a spus mie ce avea de spus.

— Acum sunt însă aici și poftesc să-mi vorbească. Întorcându-se spre sol: De ce vine?

Omul ezită o clipă înainte de a răspunde și în acest scurt răstimp schimbă din nou o privire fugară, ușor alarmată, cu doamna:

— A auzit că ești bolnav, Măria Ta.

— Nu mai spune! A auzit că sunt bolnav și s-a grăbit la căpătâiul meu! Frumos din partea lui, dar cine l-o fi vestit?

Solul aplecă fruntea:

— Nu știu, Măria Ta. Rostul meu e să-ți aduc știrea venirii sale. Altceva nu mi-a încredințat.

Vodă izbi cu toiagul în tăblia mesei lungi de stejar. Doamna și solul tresăriră.

— Ieși! răcni el. Și află că nu sunt bolnav! Ar trebui să te trimit în clipa asta cu porunca să se întoarcă din drum! Bolnav! Asta-i bună, s-a dus vestea până-n Stambul că sunt bolnav! Pe urmă, potolit dintr-o dată, ca și când izbucnirea aceasta l-ar fi eliberat de o povară: „Ieși și spune că am poruncit să ți se dea toate cele de trebuință.”

Omul se înclină și se retrase până în prag unde se mai înclină o dată, dar nici Vodă, nici doamna nu-l mai văzură. Închise ușa fără zgomot.

Acum – se gândi – ar putea să se așeze în sfârșit. Dar nu voia ca doamna Elena să-i bănuiască slăbiciunea. Mai făcu de aceea câțiva pași încolo și înapoi, străduindu-se să-și ascundă efortul și simțind, în același timp, cum creștea între ei o tăcere încărcată de suspiciuni.

— Tu i-ai trimis vorbă să vie?

— Da.

O văzu mișcând buzele, dar mai mult bănuie decât auzi răspunsul.

— Fără să mă înștiințezi sau să mă întrebi și pe mine?

— Dacă-ți spuneam, te supărai și nici nu mă lăsaai să-l chem.

Se așeză în sfârșit între pernele care căptușeau jilțul. Durerea începu iar și fu nevoit să stea puțin aplecat înainte ca s-o poată stăpâni fără a da de bănuie. Ceea ce-l mira era că inițiativa doamnei, de care aflase abia acum, nu îl înfuria. Dar – își zise tot el – se vede că frica

de moarte e mai puternică și a înăbușit furia. Căci îndrăzneala doamnei îl duse la concluzia că trebuia să fie totuși foarte bolnav, poate chiar cu zilele numărate. Credința aceea că moartea era numai a altora, că el n-avea nimic de-a face cu dânsa sau, cel mult, că va avea de-a face într-un viitor foarte îndepărtat, la care nici nu merita să te gândești – ce absurditate! Valul de spaimă îi uscaseră gura. Trebui să înghită în sec și să-și umezească buzele înainte de a putea vorbi:

— Așadar se pare că sunt totuși pe moarte.

— N-am spus asta, șopti doamna.

— Tu nu, dar poate doctorul. Ce ți-a spus doctorul de ai ajuns să gândești că voi muri?

— N-a spus decât că nu se știe ce se poate întâmpla.

— Și că e bine să te îngrijești de toate, pentru orice împrejurare, nu?

Doamna încuviință tăcută.

— Pe doctorul ăsta ar trebui să-l las gâdelui ca să-și dea seama ce se poate întâmpla cu cei ce nu-și cunosc meseria. Mă costă o groază de bani, nenorocitul, și el sloboade vorbe în doi peri: „nu se știe ce se poate întâmpla...” E o vorbă vicleană, menită să-l scoată cu fața curată. Află, Doamnă, că n-am de gând să mor. Mă simt foarte bine și te poftesc să nu mai iei hotărâri fără încuviințarea mea. Pe Iliș l-ai chemat ca să se așeze în scaun după ce-oi închide ochii...

Într-adevăr, durerea l-a lăsat, a durat doar cât mușcătura unei fiare ascunsă, acolo, în adâncuri, și se rezemă mai destins de pernele spătarului.

— Nu trebuie să mă osândești că-mi iau unele măsuri, spuse doamna cu mai mult curaj. Nu vreau să rămân între boieri singură, cu doi copii nevârstnici. Numai Iliș m-ar putea ajuta într-o asemenea împrejurare, iar a te

moșteni e dreptul său.

Are și ea dreptate, săraca, se gândi el. Doar că Iliăș nu era moștenitorul pe care și-l dorea, iar, pe de altă parte, n-avea de gând să moară. Moștenitorul se înfățișa prea curând.

— N-am de gând să mor – își repetă el gândul cu glas tare, având senzația secretă că asta ar putea într-adevăr îndepărta moartea – iar Iliăș are să-mi vină târând după el un alai de turcime. Spune că am poruncit ca turcii să rămână în afara zidurilor mănăstirii și să nu pricinuiască nici o stricăciune satului, dacă vor să nu-i așez în țepi. Domnia să le dea toate cele de trebuință lor și cailor. Ce blestem – oftă el cu obidă – ca nici măcar acum să nu fiu scutit de vederea turcilor...

Se întrerupse însă, dintr-o dată speriat. „Nici măcar acum?” Ce vrea să zică asta, cum adică, „nici măcar acum?” însemna oare că el însuși, în taina sufletului, admitea că se afla în ceasul morții? Atunci de ce s-o mai osândească pe Elena?

— Te-ai ostenit azi neîngăduit de mult ieșind. Ar fi bine acum să te culci.

Se ridică anevoie, rezemat în toiag.

— Am să mă culc. Poftesc însă un blid de lapte.

— Cald sau rece?

— Ca pentru lighioanele sfintei Vineri. Și cu pâine proaspătă.

— Doctorul a zis să nu mânânci decât pâine uscată.

— Pâine uscată are să mânânce el, când l-oi azvârli în temniță, fiindcă nu-i în stare a mă pune pe picioare.

Se dezbracă singur. Era mai greu cu cizmele, dar până la urmă izbuti. Rămase însă vlăguit și abia mai putu să se întindă, cu ochii închiși, rezemat de perne. Când îi redeschise, doamna ședea pe marginea patului, ținând

tava cu farfuria de lapte. Pâinea mirosea a grâu și mireasma aceasta îi evocă zilele înalte de vară, când holdele grele foșnesc cu şuier de mătăsuri sub adierea caldă. E bună pâinea proaspătă înmuiată în lapte. Rămânea de văzut ce se va întâmpla pe urmă. Acum însă, mănâncă tăcut, desfătându-se cu fiecare bucătură. Doar în adâncuri, un gând se rotea supărător, necuviincios: rău ai ajuns – zicea – de mănânci șezând în pat, hrănit ca un neputincios. Se prefăcu însă că nu-l auzea și, după ce mănăcă tot, puse lingura de argint pe tavă și se rezemă din nou de pernă. Până și mâncarea îl obosise. Căuta acum plăcerea de a sta destins, cu ochii închiși.

— Să mi-o trimiteți pe Bisurca, spuse el fără să miște.

Doamna, care pornise cu tava spre ușă, se opri surprinsă:

— Pe cine?

— Pe Bisurca, de la cuhnii.

Șopti speriată:

— Doamne, Măria Ta, ce ți-a venit?

Deschise numai un ochi, ațintind-o:

— Bisurca... trebuie să aflu ceva de la dânsa... Sfârșitul unui basm... Eu nu mi-l mai amintesc. Se vede că mă lasă și capul... Trimite-i vorbă să vie...

Doamna mai ezită câteva clipe fără să-și ia ochii de pe el. Se întrebă dacă își dădea seama ce vorbea ori sunase întradevăr ceasul acela înspăimântător. Ochiul lui, care o ațintea nemișcat și poruncitor, născu într-însa un început de teroare.

— Cheam-o, șopti el și degetele îi jucară nerăbdătoare peste acoperitoare. Și stinge luminile...

— Îndată, Măria ta...

E bine să rămâi și singur, pe întuneric. Lumina te

obosea, deși e unul dintre sfeșnicele mici, cu trei brațe. Acum însă e mai bine, vezi pe fereastră noaptea, o parte din acoperișul bisericii, întunecat, și deasupra câteva stele mărunte. Închizi ochiul împăcat și îți zici că ai avut totuși o zi bună. Fie și numai pentru faptul de a fi reușit să revezi drumul, pădurea... Ar fi fost și mai bine de nu se ivea olăcarul ăsta cu vestea sosirii lui Iliăș. Ciudată stare de suflet: te bucuri să-l știi iar pe pământul țării, în curând acasă, dar, în același timp, gândul revederii te irită și te neliniștește pentru că va trebui să-i spui câteva lucruri mai aspre, din pricina vorbelor care au ieșit, ajungând până în țară. N-or fi toate adevărate, pentru că de la Stambul până aici au avut vreme să-și mai schimbe înțelesurile ori să li se adauge altele, născocite. Ceva adevăr trebuie să fie însă și ceea ce te aduce la această încheiere, este amintirea despre isprăvile lui, de pe vremea când mai era acasă, un copil încă. Avea niște apucături neliniștitoare, precum cea de a scoate ochii păsărilor, Dumnezeu știe de unde o va fi deprins, dacă o va fi deprins și nu s-a născut cumva din el însuși, ca un îndemn diavolesc. Îngrozise toată Curtea, căci nu era zi în care să nu se audă țipătul păsărilor ori să nu se vadă păsări zburând bezmetice, orbite, picurând de sus stropi de sânge. Nimeni nu cuteza să-l împiedice ori măcar să-l mustre. Numai cu Toma i sa înfundat – ha-ha! – și la amintirea aceasta retrăiești o satisfacție nemaipomenit de plăcută, deși lui – lui Toma – i-ai vorbit atunci aspru – ca de obicei de altfel – și te-ai prefăcut supărat. Toma zugrăvea sala cea mare, de ospăț, din Cetatea de Scaun. Iliăș intrase tiptil, purtând în pumni un hulub alb căruia îi scosese ochii mai înainte, cu un cui, în curte. Rănile mai picurau încă însângărând penele ca omătul. Lui Toma, cufundat în

lucrul său, îi atrase atenția un clipocit. Când se întoarse, Iliaș dăduse drumul hulubului pe care apucase să-l înmoaie în vasul cu vopsea roșie. Înnebunită, pasărea se izbea de ziduri, improșcând pete sângerii peste zugrăveala proaspătă. Din doi pași, Toma fu lângă el și-i trăsni o palmă după ceafă. Mâna lui, sub înfățișarea ei prelungă, delicată, nervoasă, ascundea o putere nebănuită. Copilul, care pe atunci avea vreo șapte ani, se împletici prăvălindu-se în ciubărul cu ocru. Toma îl scoase de guler și, ținându-l așa, ca pe un șoarece muiat în vopsea galbenă, îl duse până la ușă. „Dacă te mai prind cu vreo pasăre, am să te azvârlu din turnul Neboisa, măi prăpăditule!” îi strigă el și-i făcu vânt. Copilul străbătu cetatea urlând, până în iatacul maică-si. Vestea isprăvii celor doi – căci și isprava lui Iliaș și cea a lui Toma erau deopotrivă în stare a ului – se răspândi purtată de vânt, pătrunse pe ulițele târgului, prin biserici, prin dughene și hanuri și în câteva zile o cunoscu toată țara. Ai avut atunci de furcă cu Elena. Orbită de dragoste, ca orice mamă, ți-a pretins, nici mai mult, nici mai puțin, decât să-l alungi pe Toma. Să-l alungi ori să-l vâri în temniță, nici ea nu știa, nu se hotărâse cum ar fi fost mai bine. „Măria Ta – ți-a răspuns el cu minunata lui trufie, când l-ai chemat să-l cerți – Măria Ta, decât să mă faci pe mine de ocară, mai bine te-ai nevoi să scoți dintr-însul năravurile sălbatice. Căci de va ajunge să urmeze Măriei Tale în scaun, se va desfăta scoțând ochii oamenilor, așa cum azi îi scoate pe ai păsărilor.” Și iată-te acum ajuns în ziua în care te întrebi dacă nu cumva Toma a avut dreptate. Se pare că într-adevăr nu mai e mult până îți va urma în scaun. Te temi de clipa asta, n-ai încredere în el? La urma urmelor, de ce anume l-ai putea învinui?

Informațiile care ți-au parvenit de la Stambul sunt destul de amestecate, de alunecoase, greu să alegi ceva cât de cât sigur. Și totuși. Bunăoară, pare sigur că năravul de a prinde păsări îl are și acum. Casa lui Mehmed Sokolii în care e găzduit Iliaș – casă mare, cu harem, cu eunuci, cu tineri frumoși care mișună de colo, colo cu rosturi îndoielnice – e așezată pe țărmul Bosforului, nu departe de intrarea în Cornul de Aur și are o grădină întinsă pe coastă, plină de chiparoși, de dafini și leandri, cum nu se poate mai prielnică pentru jocul sângeros cu păsările, ca și pentru alte feluri de jocuri. Te întrebi acum – cam târziu te întrebi – ce a putut deprinde Iliaș de-a lungul anilor de ședere în casa aceasta, dar ce a putut învăța de la însuși Mehmed, acest văr al Elenei, sârb turcit de mic, ajuns acum vizir? Te întrebi târziu, pentru că grijile țării nu ți-au îngăduit să porți și grijile copilului. Un copil pe care tu însuți l-ai înmormântat, cu slujbă și cu toată rânduiala morților, înainte de a-l trimite acolo. Adevărul e că n-ai fost de acord din capul locului ca el să stea în casa aceea, dar nu te-ai împotrivit pentru că asta ar fi însemnat să-l jignești pe Mehmed care ți-a fost de mult ajutor, mai ales în vremea pribegiei, când te-a scos din Turnul Galatei și a ușurat trecerea averilor tale, a galbenilor și a pietrelor scumpe, în sipetele sultanului și ale pașalelor, ale vizirilor, favoritelor și eunucilor. Multă scumpete ai mai putut lăsa în odăile de taină ale palatelor din Stambul! Numai când te gândești te năpădește o sudoare rece, dar ai avut noroc cu zestrea Elenei, care te-a ajutat să faci față acestor pofte nicicând istovite. Căci numai cu averea ta ai fi fost pierdut, înconjurat din toate părțile, neputând să faci un pas fără a da un galben sau o piatră, o pungă sau o podoabă. Ți-e peste

putință să-ți mai amintești tot ce ai lăsat în Stambul. Cele mai scumpe odoare – cerceii Elenei, cele două mărgăritare, mari cât perele de vară, cu irizări trandafirii în puritatea lor fără seamăn, le-ai dăruit prin Mehmed sultanului, ca dar de nuntă fiicei sale. Erai încă ferecat în Turnul Galatei și poți să spui că perlele acelea te-au slobozit, redându-te vieții. După aceea n-ai mai avut de ce să te plângi: ai ținut casă mare, nu te-ai arătat decât înveșmântat în haine scumpe, ai dat ospete strălucite, te-ai înconjurat de învățați, de artiști, de negustori bogați, pentru ca toată lumea să știe că șederea ta acolo nu e decât vremelnică și că ai rămas același voievod temut și mândru fără de știrea și învoirea căruia nimic nu se putea mișca, până nu de mult, în această parte de lume. Trebuia să știe toți, să simtă și să vadă că ai rămas același, că te vei întoarce în scaunul tău, devenind mai mult decât ai fost. Da, dar numai tu știi cât te-a costat toată desfășurarea aceasta de strălucire, când de peste tot, din umbră, te pândea lăcomia, hulpavă, cu gurile căscate ca ale peștilor de pradă, gata în orice clipă să soarbă până și aur topit. Toți se întreceau să tragă de pe tine, să te jupoaie – te iviseși în viața lor ca un soi de vacă providențială cu ugerul niciodată sec – iar tu trebuia să dai, având grijă să nu fii înșelat, ba înșelând tu când se putea și ferindu-te cu strășnicie și viclenie să nu se afle cumva că nu erai de fapt decât un pribeag sărac. Din toate astea și-a făcut o parte bună însuși Mehmed și încă sub ochii tăi îngăduitori care se prefăceau că nu văd. Căci cine poate umbla cu miere fără a-și linge degetele? Îți ziceai tu, încercând să-i afli o scuză, dar, în taină, clocotind de revoltă. Nu i-ai spus nimic nici până în ziua de azi, nu i-ai spus nimic nici chiar Elenei, căreia i-ar fi căzut greu

să afle asemenea adevăruri despre vărul ei cel bun, de sânge. Fapt este că te-a ajutat. Te-a jecmănit el, dar te-a și ajutat. În câteva seri, după plecarea tuturor oaspeților, l-ai chemat în iatacul tău, punându-i dinainte, în cupă de argint, vin de Candia, ușor și străveziu, ca lumina toamnelor târzii. În ciuda noii lui credințe – al cărei aprig apărător se arăta cu orice prilejuri – Mehmed Sokolii se lăsa ispitit, desfătându-se cu licoarea oprită de Alah. Chipul său frumos, sub turbanul de mătase de culoarea frunzelor crude de primăvară, prelung și palid, înconjurat de barba întunecată, se colora ușor după prima cupă, iar ochii negri, cu priviri îndeobște aspre, deveneau îngăduitori, născând chiar neașteptate sclipiri de duioșie. Atunci băteai din palme. Dând deoparte draperia grea de brocart vișiniu, se ivea o slujitoare, una dintre fetele siriene pe care le-ai cumpărat din târgul de robi de la un negustor arab, stăpân de caravane. Le-ai luat pentru a purta de grijă casei și, când ai părăsit Stambulul, le-ai dat drumul să plece unde le-o îndemna inima. Una singură te-a urmat, Dianora, cea mai frumoasă dintre ele, o creștină ai cărei părinți și frați fuseseră uciși de șiiții de la Persia. Pe ea, din cine știe ce năzăreală sau pornire ascunsă, o cruțaseră, vânzând-o negustorului arab. Acesta o purtase, împreună cu ceilalți robi, legată de cămilă și desculță de-a lungul pustiei și apoi peste pământurile pietroase și sterpe ale Anadoliei, până la Stambul. Tu le-ai răscumpărat, pe ea și pe celelalte patru fete, pentru că ai auzit din întâmplare că erau creștine. Zdrențele abia le înveleau, picioarele le erau acoperite de răni, părul li se sălbăticise. Erau lihnite de foame, înrăite și înspăimântate. Le-ai vorbit omenește, le-ai hrănit, le-ai pus să se îmbăieze și le-ai cumpărat

veșminte, uleiuri înmiresmate, alifii de frumusețe și podoabe. Dintre ele, Dianora era singura care avea îngăduința să intre la tine, în iatac, în timpul tainicelor întrevederi cu Mehmed Sokolii. Când băteau de trei ori din palme, se ivea parcă plutind peste covoarele afunde, vestită doar de clinchetul inelelor subțiri de argint care-i înconjurau glezna. Avea un păr mătăsos și greu, prins în agrafe de onyx și atât de întunecat, încât sub o anumită cădere a luminii bătea în albastru. Se apleca așezând pe măsuta joasă tipsia de argint cu sâmburi prăjiți de migdal amestecați cu boabe de cafea și atunci vă învăluia șerpește aroma aspră și în același timp ademenitoare a prafului de Cipru, cu care-și înmiresma subsuorile. Erau clipele în care triumfai perfid asupra lui Mehmed renegatul, cel ce nu se putea lepăda de dulceața vinului. O, ce fericit se simțea el, în acel răstimp de taină, când peste marginile cupei ridicată la buze putea contempla frumusețea princiară a Dianorei. De la un timp ai început chiar să te temi să nu ți-o ceară ca preț al strădaniilor sale de a-ți înlesni întrevederea cu sultanul. A fost o seară în care, după ieșirea ei, Mehmed s-a aplecat spre tine, punându-ți tainic mâna pe braț. „Am să te ajut – ti-a spus el pe neașteptate, surâzându-ți prietenește, deschis – am să te ajut fiindcă...” Și aici a avut o scurtă ezitare pentru a-și alege cuvintele, din dorința de a fi cât mai bine înțeleasă taina pe care vinul îl îndemna să ți-o împărtășească, dar ți-a stat o clipă inima în loc, convins că va zice „fiindcă și tu ai să mi-o dăruiești pe femeia aceasta...” Mehmed era însă bântuit, în seara aceea, de doruri mult timp înăbușite, care răbufneau atunci pe neașteptate. „Am să te ajut – spuse coborând tot mai mult vocea, până ajunse doar o șoaptă – pentru că sângele apă nu se face...” A fost frumos din

partea lui că și-a păstrat neîntinată această credință și că a avut încrederea să ți-o mărturisească și pentru asta i-ai rămas pentru totdeauna recunoscător. Ceea ce nu l-a împiedicat însă să se înfrupte și el din averea ta care se împruțina văzând cu ochii. Eh, ducă-se... Bine că nu ți-a cerut-o pe Dianora. Ce te făceai dacă ți-o cerea? I-o dădeai? Hai, spune acum, ești singur, numai cu tine însuși, nu te aude nimeni decât poate Dumnezeu, dacă n-o avea altă treabă mai însemnată – vorba lui Toma – hai, spune, i-o dădeai? Cât ești de bătrân și de bolnav, te înfiori și acum la gândul acesta, tresari, deschizi ochii mari în întuneric și te trezești bătând din palme.

E slab și speriat, abia trezit dintr-un somn subțire, scurt, dar plăcut pentru că a purtat într-însul amintiri dragi și îndepărtate, greu de cuprins în cuvinte. Bătaia din palme abia i s-a auzit, însă doamna Elena veghează la candela de dincolo, cu ușa deschisă. Se apropie aplecându-se asupra lui:

— Sunt aici, Măria Ta. Ți-e greu?

— Unde-i Dianora? șoptește el.

— Unde să fie, Măria Ta? La casa ei...

N-o înțelege, i se pare că vorbește prostii ori că vrea dinadins să-l amăgească. Glasul îi prinde putere și un tremur ușor îi trădează începutul de mânie:

— Care casă? Casa ei e aici!

Doamna privește speriată în jur, ca pentru a cere ajutor, dar nu e nimeni și atunci se apleacă și mai mult asupra lui, vorbindu-i rar, ca unuia cu mintea rătăcită:

— Își are casa ei, Măria Ta, tu însuși i-ai încuviințat să se mărite cu Duma Negru, brănișterul de la Câmpulung și i-ai înzestrat cu două sate pe Moldovița...

S-a măritat, își zice el, vezi, și tu nici n-ai știut, ba ai știut, dar ai uitat, că ești bătrân și te lasă și mintea

acuma, la sfârșit, începi să uiți, asta-ți mai lipsea... Și deodată își amintește de Bisurca:

— Ți-am cerut să mi-o aduci pe Bisurca.

— Vine, dar trebuie să se primenească întâi, altfel umple toată casa cu miros de cuhnii. Nu se poate înfățișa dinaintea ta oricum. Măria Ta ești domnul țării, dânsa e o biată slujnică.

— Și ce dacă? Să vie așa cum se află, am o vorbă cu ea...

Acum e din nou lucid și calm, doar că se simte foarte slăbit și ciudat de ușor, ca și când ar avea oasele goale, ca ale păsărilor.

— Ai răbdare, Măria Ta, încă n-a trecut nici un pătrar de ceas de când am trimis după dânsa.

N-a trecut nici un pătrar de ceas?! se miră gândul lui. Ce curios – se întâmplă de bună seamă ceva ciudat – căci el avusese convingerea că trecuseră câteva ceasuri și se apropiau zorile. Dar dacă într-adevăr trecuse doar atât de puțin, nu mai e nici un motiv de supărare. Mai poate chiar să închidă ochii.

Doamna Elena iese pe vârfuri. Dincolo, aprinde o lumânare și se pregătește s-o întâmpine pe Bisurca.

În spatele pleoapelor coborâte, vede din nou chipul lui Mehmed Sokolii și își amintește că nu îl răsplătise încă pentru ajutorul pe care i l-a dat în timpul pribegiei. Doamna Elena îi dăduse de câteva ori de înțeles că s-ar cădea s-o facă, mai ales acum, de când era bolnav și putea de pe o zi pe alta să se stingă, lăsându-l pe acela nerăsplătit. Decât să-i spună adevărul că vărul ei cel turcit avusese grijă să se răsplătească singur, preferase să facă pe zgârcitul: „Are el oare nevoie de răsplata mea?” spusese. Mehmed bei lahia Pașaloglu, comandantul oastei din Semendria, are oare nevoie de răsplata mea?

El știe că sunt sărac și îndatorat, că abia am adunat pungă peste pungă ca să-mi deschid iar calea spre domnie. Și apoi se poate socoti îndeajuns de răsplătit cu ceea ce-i trimit an de an pentru că-l ține pe lângă dânsul pe Iiaș: burdufurile cu brânză, legăturile de lână, pietrele de ceară, pulberea de sare curățată, mai albă decât omătul, bărbânțele de miere, mieii, șoimii de vânătoare, toate astea și încă o sumedenie de alte mărunțișuri ce dracu-s dacă nu răsplată?!” Elena nu părea convinsă. Ca orice femeie, ținea la neamurile de sânge poate mai mult decât la omul ei. Probabil ar fi vrut ca el să-i trimită, cu un sol însoțit de alai, niște pietre scumpe ori blănuri, ori vreun sipet cu galbeni însoțit de o scrisoare: uite, prea iubite vere Mehmed, acesta e umilitul și mărunțul semn de recunoștință pe care ți-l întorc pentru ajutorul pe care mi l-ai dat! Poate să aștepte! Chiar de-ar vrea, n-ar putea să-i trimită asemenea daruri, pentru că nu le are. Abia se scăpase de datoria, cu dobânzi cu tot, către negustorul Serchiz. Iată încă unul care-l ajutase, fără să aștepte semne de recunoștință. Serchiz, armeanul, e unul dintre cei mai mari negustori iar obezile groase, ferecate, ale carelor sale cu coviltire de piele cunosc toate făgașurile Europei. Îndeletnicirea aceasta care-l silește să-și ducă viața pe drumuri, între hanuri, comptuoare și palaturi princiare, făcuse din el și un căutat negustor de vești, pe care știe când și cu ce preț să le vândă. Cu Serchiz vorbise deschis pentru că îl cunoștea încă de pe când fusese el însuși negustor și apoi, în timpul întâiei sale domnii, se ajutaseră unul pe altul. „Jupâne Serchiz – îi spusese – sau isprăvit și bani și odoare. Nu am de nicăieri nici un ajutor. Vărul Mehmed mă sprijină deschizându-mi unele uși, dar numai în schimbul unor pungi din care se

înfruptă și dânsul. De la principii apusului nu am ce aștepta. Vezi așadar bine că întoarcerea mea în scaunul Moldovei se află în umbra unei adânci îndoieli. Sultanul a venit să-mi ia capul, dar pe urmă mi-a îngăduit să ies din Cetatea Ciceului și să vin aici. Când am ajuns, m-a închis în Turnul Galatei. I-am dăruit de ziua nunții fiicei sale două mărgăritare cât perele și m-a slobozit, lăsându-mă să trăiesc, cu cinstea ce mi se cuvine, în casa asta pe care o poți și singur prețui, cu tot ce se află într-însa. Nimeni nu știe ce va fi mai departe. Mânia sultanului se poate întoarce în orice clipă și nu mai departe decât mâine seară îmi pot pierde capul între zidurile celor Șapte Turnuri. Așa stând lucrurile, te întreb, jupâne Serchiz, ai curajul să mă împrumuți?”

Lui Serchiz îi place să se poarte în veșminte scumpe în orice împrejurare. Atunci însă venise și încărcat de daruri: un inel de argint cu agată verde, vreo zece coți de buhur din lână subțire, albă ca o spumă, un coș cu smochine verzi și struguri din Chios. Nu încetase niciodată a-l socoti altfel decât domn al Țării Moldovei și se simțea mândru că, departe de a fi uitat, fusese chemat în casa aceasta despre a cărei strălucire se dusesse vestea în tot Stambulul. Întrebarea pusă însă, atât de cinstită și fără ocolișuri, îl surprinse. De puține ori în viață îi fusese dat să audă o mărturisire atât de deschisă. Dacă nu cumva niciodată. El era învățat cu convorbirile îndelungi, duse cu iscusință și viclenie, în care cei doi, ca într-un joc al istețimii, se pândeau prețuindu-se, iar vorbele cu două înțelesuri alunecau între ei ca peștii. Sinceritatea prea bruscă îl descumpănea. Ședea cu picioarele adunate sub el, pe divanul jos, între perne moi, învelite în mătăsuri lucioase și grele de India. Creștetul pleșuv, gălbui ca

fildeșul vechi, îi lucea stins în lumina moale a candelabrului cu lumânări de ceară înmiresmată cu mirodenii. Ca să câștige timp, își aplecă trupul îmbelșugat, luând cu grijă de pe măsuță felegeana de smalt învelită în sârmă de argint. Cafeaua aburea. O sorbi încet, cu ochii pe jumătate închiși. Se gândea că, de vreme ce Vodă i se mărturisise atât de deschis, însemna că se afla într-adevăr la ananghie, iar el trebuia să fie cu mare băgare de seamă dacă nu voia să piardă o avere. După cum stătea însă acolo, în fața lui, în celălalt capăt al divanului, așteptându-i răspunsul, cu un zâmbet senin pe buze, n-ai fi zis că era încolțit. Ca orice om de seamă, deprins în treburile politicii, știa să-și ascundă adevăratele stări ale sufletului. Îmbătrânise Vodă în acești ani: fața i se brăzdase, iar părul auriu îi albise aproape de tot. Era un bărbat frumos, viteaz și înțelept, dar nu străin în același timp de arta vicleniei politice, aspru și crud uneori. Vestea uciderii celor doi feciori ai lui Gritti ajunsese până aici, făcând vâlvă, stârnise mâni crâncene. Multe vor trebui să i se ierte, înainte de a i se îngădui să se înfățișeze la Pragul Fericirii, pentru a i se reda domnia. Poate prea multe... În sufletul lui Serchiz era un amestec de admirație și compătimire pentru acest pribeag a cărui soartă ar putea să atârne acum de un cuvânt al său. Nu-l osândeau însă pentru starea în care ajunsese și cu atât mai puțin nu-l disprețuia, știind că ceea ce-l adusese aici fusese dorința, nici acum stinsă, de a vedea Moldova adusă la puterea și fala din vremea părintelui său. Nu s-ar putea spune că nu izbutise, dar greșise încrezându-se prea mult în dregători și asta îl pierduse. Încrederii sale îi răspunsese trădarea. Mai avea sorți de a se ridica de unde se afla căzut? Căci în ciuda strălucirii de care se

înconjurase, lui Serchiz nu putea să-i scape că Voievodul său era totuși la pământ. Cel puțin deocamdată. Dacă el, Serchiz, l-ar ajuta și dacă ajutorul său ar intra într-o conjuncție favorabilă cu umoarea imprevizibilă a celui căruia îi plăcea să-și zică Stăpânul Lumii, atunci da, s-ar putea întâmpla acea minune la care visa pribeagul. Dar merita oare osteneala? Poate că da, poate că nu. Și dacă ajutorul său și umoarea sultanului nu intrau în acea conjuncție fastă? Iată un răspuns pe care nu-l putea da pe loc, ci numai după îndelungă chibzuință, după ce își va fi luat o seamă de informații asupra trecerii de care se bucura Voievodul la sultan. Voievodul însuși fusese negustor, era un cap luminat, va înțelege și nu-l va osândi pentru acest răgaz pe care i-l va cere. Oricum însă, oricare va fi hotărârea pe care o va lua până la urmă, era de datoria lui să țină seama de un amănunt care trăgea greu în favoarea Voievodului: la Țara Moldovei nu se cunoștea asuprirea celor de alt neam sau de altă credință. Însuși Asfadur, fratele jupânului Serchiz, era stareț al mănăstirii Hagigadar, de lângă Cetatea de Scaun a Sucevei și se aflate în bună înțelegere cu Voievodul care-l cinstise, ocrotindu-l. De la alungarea sa însă, lucrurile nu mai erau chiar atât de limpezi. Nu se întâmplase nimic anume, starețul Asfadur îi trimisese de câteva ori veste că starea lui nu era rea, dar nici precum fusese și că el, Serchiz, dacă avea prilejul, să-l ajute pe voievod, căci mulți sperau în reîntoarcerea lui, mai ales negustorii, oastea, răzeșii, norodul cel de rând și o parte din boieri, ca să nu mai vorbim de preoții care țineau la dânsul pentru că le înzestrase bisericile și le îmbrăcase în frumos întocmai ca și părintele său, Ștefan Voievod cel Bătrân. Așadar Moldova nu-l uitase pe Vodă, ba

dimpotrivă, nădăjduia în revenirea lui. Cuvintele sale – „am să mă întorc și am să fiu iar ce am fost, ba mai mult decât atât” – pe care se zicea că le spusese lui Toma Zugravul în ceasul despărțirii, erau cunoscute în toată țara și oamenii și le șopteau încurajându-se cu ele în clipe de cumpănă. Toate astea Serchiz le știa prea bine și nu le considera niște amănunte lipsite de însemnătate. Ar fi dat dovadă de o neobișnuită lipsă de tact și de abilitate dacă n-ar fi ținut seama de ele acum, când Vodă îi cerea să-l ajute. Și totuși, nu putea neglija nici cealaltă față a împrejurării și anume locul pe care Vodă îl ocupa în gândurile padișahului.

Fără a renunța la surâsul curtenitor și aparent lipsit de griji, Vodă îi reproșă discret tăcerea prelungită: „E chiar așa de primejdios pentru domnia ta, spuse el, să afli un răspuns întâmpinării mele?” Serchiz așeză ceșcuța pe masa scundă de mahon cu încrustații de sidef și, poate pentru prima dată în viața sa, nu alege calea răspunsurilor grațios șerpuitoare printre echivocuri și aluzii: „Mă simt dator față de Măria Ta, zise, cu un răspuns deschis și cinstit.” Vodă înclină din cap cu același zâmbet curtenitor: „Îți mulțumesc, jupâne.” „Adevărul este, Măria Ta, urmă Serchiz netulburat, privindu-l în ochi, că nu mi-e ușor să-ți dau un răspuns pe loc. Măria Ta ai fost negustor și cunoști ce greu și cu câte primejdii se face banul. Înainte de a mă hotărî să-l dau din mână, va trebui să chibzuiesc oleacă...”. „Am înțeles, spuse Vodă și pe chip îi alunecă o umbră. Vrei să vezi cât îmi prețuiește capul azi, la Poarta Fericirii. Am înțeles și nu te osândesc. Poate în alte împrejurări aș face-o, dar acum nu-mi pot permite. După cum vezi, tot deschis îți răspund și eu. În clipa de față mă interesează un singur lucru: cât de repede îmi

poți da răspunsul?” „Îmi am oamenii mei de taină, Măria Ta. Până mâine află tot ce vreau să știu.”

Serchiz se ținu de cuvânt. A doua zi spre seară i se înfățișă din nou, dar înainte de a vorbi, ținu să-i ofere alte lucruri de preț: un zăbun lung, fără mâneci, din sandal de Veneția, o farfurie de argint cu marginile filigranate, pentru zaharicale... Pe Vodă, noile daruri mai mult îl neliniștiră: nu erau oare menite să îndulcească o veste rea? În graba de a-i mulțumi și de a le așeza deoparte fără a le lăuda ca în alte dăți, Serchiz îi simți nerăbdarea și chiar o oarecare nervozitate. „Măria Ta, spuse el zâmbind viclean, e o cinste pentru mine să te împrumut și nu am de pus decât o condiție.” Pe chipul lui Vodă reveni surâsul acela curtenitor și se așeză pe divan cu vădită ușurare, făcându-i și negustorului semn să se așeze. „Care-i condiția aceea?” „E o nimica toată, Măria Ta: capetele să mi le înapoiezi până în cinci ani, socotiți din ziua în care te-ai așezat iar în scaun. Iar dobânzile să le dai de două ori în an fratelui meu Asfadur.” „Se primește, jupâne. Dar dacă mor înainte de împlinirea celor cinci ani?” „Același lucru mi se poate întâmpla și mie, Măria Ta. Cu asemenea întrebări nu facem decât să pătrundem pe pășunile lui Dumnezeu. N-avem noi ce căuta acolo. E riscul pe care mi-l asum eu în povestea aceasta.” Vodă întinse mâna. Serchiz i-o strânse și rămaseră astfel câteva clipe, tăcuți, cu ochii luminați de mulțumire, pecetluind înțelegerea lor de taină. Pe urmă Vodă bătu de trei ori din palme și Dianora, însoțită de clinchetul brățărilor ei subțiri, le aduse portocale umplute cu stafide și cu vin greu de Malvasia, întunecat ca sângele. „Acum, zise Vodă cu un aer destins, mulțumit, de om căruia i s-a luat o piatră de pe inimă, acum poți să-mi spui și mie cum stau.” Nu

pentru că n-ar fi știut cum stă, dar era curios să confrunte ceea ce știa el cu ceea ce aflase negustorul prin oamenii lui. „De vreme ce îmi pot îngădui cinstea să te împrumut, Măria Ta, înseamnă că stai bine. Cu fiecare zi ce trece, padișahul e tot mai nemulțumit de acel Ștefan pe care la așezat în scaun în locul Măriei Tale. Au ajuns până aici vești despre oareșcari tratate secrete cu imperialii... pe de altă parte, în țară e foamete, au dat lăcustele, iar boierii uneltesc, sunt nemulțumiți din clipa în care înscăunarea noului domn s-a săvârșit în cetatea Sucevei, față cu sultanul, lucru nemaipomenit de când e Țara Moldovei și greu de uitat totodată, căci a fost urmat de pierderea Tighinei...”

Nu-i ușor să fii voievod la Țara Moldovei, meditase atunci Vodă. Iar acum, când se afla la capătul strădaniilor de o viață era în măsură să întărească acest adevăr. Ciudată noapte în care-i veneau în minte asemenea întâmplări vechi. Părea nesfârșită noaptea aceasta de vreme ce le putea retrăi pe toate. Făcu un efort și reuși să deschidă ochii. În dreptunghiul de un albastru întunecat al ferestrei, licărul mărunț, îndepărtat, al stelelor. Își coborî ochii și își văzu trupul întins sub acoperitoarea albă. Tot așa am să stau și atunci, își zise. Când va fi acel „atunci”? Eh, azi, mâine, poate mai curând decât te aștepți. Ar fi bine să te obișnuiești cu gândul. Previziunile acestea îi provocau o plăcere ciudată, nu lipsită de o anume înfiorare pentru că se afla la mijloc și o teamă obscură pe care se prefăcea a n-o băga în seamă. Își contemplă apoi cu interes mâinile, cum stăteau nemișcate de o parte și de alta a trupului, străine, ca și când n-ar fi fost ale lui. Slăbite, două pete palide în întuneric. Își mișcă ușor degetele și surâse neștiut, mulțumit că erau încă totuși

măinile lui și că-l ascultau. În același timp distinse undeva, în apropiere, o răsuflare șuierătoare și înceată, de om greoi, căruia trupu-i devenise o povară. Își întoarse încet capul pe pernă și scrută noaptea încăperii, nu fără efort, căci deasupra nasului, între sprâncene, i se iviră două cute verticale. Abia după câteva clipe desluși o formă întunecată, grămădită cumva de parcă ar fi stat ciucită ori în genunchi. Încercă să înțeleagă, să-și amintească. Își dădu seama că, în mod firesc, ar fi trebuit să știe, dar că uitase și nu voia să întrebe de teamă să nu-și trădeze slăbiciunea. I se întâmplase de câteva ori în ultimele zile s-o surprindă pe Elena că-i vorbea cu un soi de grijă ciudată și puțin mai tare decât ar fi fost nevoie, cum li se vorbește îndeobște surzilor sau celor slabi de minte. Din fericire, făptura aceea mare și cu răsuflare anevoioasă se mișcă puțin icnind și el auzi un murmur ca un oftat:

— Doamne apără-l și păzește-l și întoarce-l de pe drumul cel fără de întoarcere ca să-ți cunoaștem și noi puterea și îndurarea...

Glasul acesta, deși numai o șoptă, îi era cunoscut, îl mai auzise cândva de mult tare probabil, dar îl știa, de unde oare? Și tocmai pe când întrebările începeau să devină chinuitoare și se simțea încolțit încet de deznădejde pentru că se vedea în neputință de a-și aminti, îl fulgeră revelația care-l eliberă dintr-o dată. Își surâse lui însuși prin întuneric, răsplătindu-se astfel că nu se dăduse bătut.

— Tu ești, Bisurcă? întrebă liniștit.

— Eu, Măria Ta. M-am înfățișat după cum mi-ai poruncit.

Vezi i se adresă el în gând Elenei, muștrând-o, dacă nu se primenea, aș fi cunoscut-o pe loc, după miros... Pe

urmă tare, cu un început de veselie:

— Mă bucur că ești aici, avem de vorbit laolaltă, tu ești o înțeleaptă. Mă temeam că ai rămas la Suceava.

— Îți râzi de mine, Măria Ta, și-i păcat, că-s o biată babă care n-a făcut nimănui nici un rău.

— Nu-mi râd, Bisurcă, eu nu te-am chemat ca să-mi râd de tine.

Abia acum însă își dădu seama de poziția ciudată a femeii. Se strădui să vadă mai bine și se ridică rezemat într-un cot:

— Dar ce faci tu acolo, stai în genunchi?

— Cum altfel ar putea să stea una ca mine dinaintea Măriei Tale?

— Hai, ridică-te, să nu te mai văd așa. Ce, eu sunt icoană? Așază-te în jilțul acela.

— Cum o să stau eu într-un jilț domnesc, Măria Ta?

— Ai să stai. Îți poruncesc.

Scurta înălțare în capul oaselor îl obosise. Se lăsă iar pe pernă o dată cu un junghi care-i înțepă inima. Așteptă câteva clipe cu o sudoare rece brobonindu-i fruntea, dar durerea nu mai reveni. Rămase neclintit, abia îndrăznind să mai respire. O auzi ridicându-se anevoie, cu opinteli și icnete, șoptind înspăimântată și cu obidă:

— Păcatele mele...

Pe urmă scârțâitul jilțului sub greutatea ei. Se așternu după aceea tăcerea. Așteptau amândoi, nemișcați în noapte, ea, înfricoșată, să afle de ce fusese chemată, el, înfricoșat, pândind să-și recapete puterea. De dincolo de ziduri răzbi lătratul îndepărtat al unui câine. Numai de n-ar reveni înțepătura aceea care-i reteza răsufierea. Cât stătea așa, încremenit, se părea că nu era nici o primejdie.

— E bine așa, murmură într-un târziu, mai mult pentru sine.

— Ai glasul pierit, Măria Ta, nu ți-e rău?

— Ședem alături și ne auzim. De ce să strig?

Tăcere nedumerită.

— Câți ani ai, Bisurcă?

— Cine să mai știe, Măria Ta? Am pierdut socoteala anilor.

— E bine sau e rău să pierzi socoteala anilor?

— Când le pierzi socoteala, Măria Ta, se cheamă că nu mai are nimeni nevoie de tine. Mai deunăzi, la Suceava, înainte de a ne porni încoace, am ieșit oleacă în târg, am niște nepoți. Am umblat tare anevoie, căci picioarele cât le vezi de groase, mă dor și sunt secate de puteri. Pe Ulița Rusească, unde e forfota mai mare, era să dea un oștean cu calul peste mine. Hei, babo, mi-a strigat, te caută moartea acasă și tu bați ulițele! M-au mâhnit, Măria Ta, nu vorbele lui, ci râsetele celor din jur, căci nu s-a găsit unul măcar să nu râdă de neputințele mele. Și mă gândesc că poate au avut dreptate de vreme ce nu mi-am făcut datoria să mor la soroc...

— N-au avut dreptate. Nimeni nu moare când vrea, iar tu ești departe de a fi de prisos. Fără tine, toate mâncărurile ar fi sarbede.

— Iar îți râzi de mine, Măria Ta.

— Ți-am mai spus că nu râd. E un adevăr. Tu n-ai trăit degeaba. Ție nu ți-a spus nimeni niciodată că ești folositoare?

— Nu, Măria Ta.

— Destul de rău. Așa-s oamenii: până le faci bine nu văd, dar ia să uiți ori să nu poți odată să le faci binele cu care s-au obișnuit și toți se reped asupra-ți. La drept vorbind, nici mie nu mi-a spus nimeni niciodată că aș fi

folositor... Ba, să fiu drept, mi-au dat-o de înțeles o singură oară, atunci când au venit să mă poștească să-mi las negustoria și să iau domnia. De atunci însă toți mă pândesc ca și când nu mi-ar sta gândul decât la rele. Am adus țara la puterea și strălucirea părintelui meu și tot m-au trădat. Visam să-i bat pe turci, să iau Constantinopolul și să-i arunc dincolo, în Anadolia lor, pe urmă să mă întorc, să iau Ardealul tot, să fac o singură țară cu Moldova noastră, poate și cu Țara Românească, ce zici, n-ar fi fost nemaipomenit?

— Dacă spui Măria Ta...

— Ce știi tu? Dar ar fi fost nemaipomenit, să știi. Cu totul altfel am fi vorbit noi atunci cu lumea. Nu trebuia să mă tot rog când de unul, când de altul, să-mi dea ba cinsprezece mii de oșteni, ba câteva mașini de spart zidurile, ba să le mai și trimit bani grei pentru asta și pe urmă să nu mai văd nici bani, nici ajutor. Nici unul din craii ăștia lăncezi și pomădați din jur nu s-a mișcat nici cât un bou pe care-l îmboldești cu strămurarea. De ce? Mi-a spus odată Toma Zugravul de ce și a avut dreptate. Măria ta ești cu un pas înaintea veacului, mi-a spus el. Gândurile Măriei Tale sunt prea mărețe pentru niște oameni prea mărunți. Așa o fi de bună seamă. Mă întreb eu atunci de ce m-am zbătut și am cheltuit atâta avere. Am îndurat atâtea umilințe ca să iau pentru a doua oară domnia? De ce? Pentru că nădăjduiam să-mi împlinesc măcar acum visul. N-am ținut însă seama de două lucruri. Dacă țineam, îmi vedeam de treabă, mă întorceam iar la negustorie și azi nu mă răsuceau gândurile. Știi tu care-s acele două lucruri?

— Nu știu, Măria Ta, de unde să le știe o babă sărmană și proastă?

— Nu ești nici sărmană, nici proastă, nu te mai umili

aici. Ești o înțeleaptă, ți-am spus, altfel cum crezi că ți le-aș destăinui toate astea?

Uitase de amenințarea junghiului care-i înțepase inima. Se înfierbântase, avea o poftă neașteptată de a vorbi, mai ales de a scormoni prin trecut și o făcea cu un fel de înfrigurare, doar, doar va găsi în acel trecut ceva, un amănunt cât de mic care să-i explice sentimentul amar de zădărnicie ce-l bântuia acum. Cu Elena nu și-ar fi îngăduit să se sfătuiască astfel, Elena era schimbată în ultimul timp, îi vorbea ca unuia cu zilele numărate, încerca să dea porunci peste capul său, se treziseră în ea despoții din care cobora. Nu-i ierta nici anii de pribegie în care stătuse închisă cu copiii în cetatea Ciceului, vegheată de mlaștini, ascultând tânguirea buhailor de baltă. Nu-i ierta nici faptul că primejduse viața lui Iliăș, trimițându-l ostatec la Stambul, după ce pusese popii să-i slujească prohodul, pentru ca apoi să înceapă iar tratativele secrete cu apusul. Acum pregătea în taină înscăunarea lui Iliăș, de aceea îl și chemase de la Stambul, nu pentru a-i sta lui alături, în clipele de slăbiciune prin care trecea. Dar el avea îndoieli asupra lui Iliăș. L-ar prefera pe Ștefăniță, dacă acela n-ar fi încă nevârstnic. Dar, fiind nevârstnic, pe cine să lase în urma sa? N-avea totuși dreptate Elena să se gândească la Iliăș? Ar mai fi Iancu, dar pe Iancu îl făcuse cu o săsoaică, crescuse în altă lege și, mai ales, nimeni nu știa de existența sa, cu atât mai puțin Elena. Singurul care cunoștea taina era Toma Zugravul, dar Toma nu mai era. Și atunci, ce-i rămânea de făcut? Iată că, ori încotro se întorcea, se întâlnea mereu cu acel nesuferit sentiment al zădărniceii...

— Mai ești aici, Bisurcă?

— Aici, Măria Ta. Să-ți aduc ceva?

— Nu. Să mă ascuți.

— Te ascult, Măria Ta.

— Ziceai că nu știi care sunt acele lucruri de care trebuia să țin eu seama când am luat a doua oară domnia. Am să ți le spun. Primul lucru, Bisurcă, este că se făcuse cam târziu. Înțelegi?

— Nu înțeleg, Măria Ta.

— Nu-i nimic, ai să înțelegi. Era cam târziu pentru visurile mele, asta voiam să zic. Trecuseră niște ani în care spinarea mea neînvățată să se îndoiaie, s-a îndoit totuși de câteva ori. Nu de multe ori, dar destul ca să nu mai fiu același de pe vremea visurilor bune. Și apoi turcii nu mai erau, ca pe vremuri, doar o amenințare, ci se aflau în țară, i-ai văzut și tu căci nu o dată au topit seu de oaie pe cuptoarele tale de au împuțit toată cetatea. Ia lăsat sultanul acolo, cică să mă păzească, să nu mă înjunghie și pe mine boierii cum l-au înjunghiat pe nenorocitul acela de Ștefan în preajma Crăciunului, împrôșcând peretele iatacului cu sângele lui. Știi că Elena nici acuma nu vrea să intre în odaia aceea, deși am pus s-o zugrăvească, nu se mai cunoaște nimic, am și sfințit locul. Degeaba. Dar mie de boieri nu-mi mai era frică fiindcă, la întoarcere, am curățat locul de haini. Pe mine turcii mă îmbolnăveau, îmi era destul doar să-i văd. Am scăpat de ei doar când l-am trimis pe Iiaș ostatec la Stambul. Și de aici poți să vezi că sultanul îi lăsase în țară ca să mă păzească într-adevăr, dar nu de dragul, ci de frica mea.

— Măria Ta, de ce nu i-ai omorât?

— Bine zici tu, dar ce crezi că nu m-am gândit și că mi-a fost ușor să-i rabd fără să-i tai? I-am răbdât însă pentru că mai întâi am vrut să mă asigur că atunci când îi voi tăia, am să pot ține piept întregului puhoi care se

va ridica iar să mă pedepsească. Dar asta nu s-a putut. Trebuia să țin seama și de cel de al doilea lucru de care-ți spuneam: în această nouă domnie a mea eram cu mult mai singur decât înainte.

Aici se opri deodată, înfiorat, ca și când ar fi vrut și-i amintească pe toți. Pe toți cei ce nu mai erau...

— Întâi de toate, urmă el mâhnit, nu-l mai aveam pe Toma. Îți mai amintești de meșterul Toma, Bisurcă? Îmi amintesc,

Măria Ta, măcar că la cuhnii nu se arăta. Când avea de lucru în cetate, îl mai trimitea pe ucenic până jos, la noi, ca să topească pe cuptor un soi de clei, cu care lucrau dâșii. Nu ne prea bucuram căci mirosea greu cleiul acela, mai greu ca seul de berbec al turcilor...

— Știu, l-am simțit și eu de câteva ori, era clei de cegă, de aceea putea așa. Se găsește anevoie și e scump. Dar pe el, pe Toma l-ai văzut vreodată?

— L-am văzut pe la sărbători, de departe, când stătea în preajma Măriei Tale. Era un bărbat frumos și-i plăcea să se îmbrace cu veșminte alese. Pe urmă, când v-ați întors de la Obertyn, după ce v-au bătut leșii. Erați cu toții prăpădiți rău, iar el abia se mai ținea în șa.

— S-a și îmbolnăvit atunci. N-ar fi trebuit să-l iau cu mine; pe meșteri trebuie să-i lași să-și vadă de meșteșugul lor, nu să-i pui la treburi pe care le poate face oricine. E un lucru pe care l-am învățat prea târziu. Dar de vorbit n-ai vorbit niciodată cu dânsul?

— Am vorbit o dată, de mult, pe când zugrăvea paraclisul cetății. Uitase de el lucrând, se lăsase noaptea și într-un târziu îl răzbiase foamea. A venit la cuhnii să vadă ce ar mai putea afla de mâncare. I-am dat, ce i-oi fi dat, nu mai țin minte. A mâncat acolo, șezând pe laviță, cu blidul pe genunchi și după ce s-a săturat mi-a spus

bogdaproste, mătușă, când oi zugrăvi-o odată pe sfânta Vineri, am să-i dau chipul dumitale. Să nu faci asta, meștere, zic, că-i mare păcat. Îl iau asupra mea, zice el, că mie, la judecata de apoi, au să-mi ia apărarea toți sfinții pe care i-am zugrăvit și am să scap cu fața curată...

— Da, ăsta e Toma, îl recunosc, spuse voievodul cu tristețe.

De câteva zile îl bântuia dorul de Toma. De câte ori avea prilejul, aducea vorba de el, îi ispitea pe cei din jur, stârnindu-le amintirile pe care le asculta apoi cu un fel de ciudată lăcomie. Acum se bucura că Bisurca schimbase cu Toma acele puține cuvinte. Bătrâna îi deveni dintr-o dată și mai apropiată.

— Ciudate vorbe, murmură ea. Apoi, aplecându-se puțin înainte, în jilțul acela în care începea să se simtă bine, întrebă în șoaptă, cu o familiaritate involuntară: E adevărat că i-a fost dragă domnița Anca? Așa vorbea lumea...

Vodă zâmbi nevăzut în întuneric.

— E adevărat, Bisurcă. E adevărat, dar n-au avut noroc nici el, nici ea. Și nici eu. Ce să fac, nu mai eram negustor, nu i-o puteam da. A trebuit s-o dau după voievodul Țării Românești, aveam eu planurile mele, ai văzut. Dar n-a ieșit nimic. Dacă știam, i-o dădeam lui, fiindcă un meșter fulgerat de har nu-i cu nimic mai prejos decât un voievod. Ba, dacă te gândești bine, ceea ce rămâne e lucrarea meșterilor. Cine va mai ști și cui îi va păsa că eu m-am bătut la Feldioara și la Mediaș, și la Obertyn, și la Tărăsăuți, și dracu mai știe unde?! Pe când zidirea lui Toma va sta tot acolo cu zugrăvelile ei și câți o vor cerceta peste veac, îmi vor vedea chipul pe zid și se vor întreba oare ce lucru de seamă va fi făcut acest

voievod de l-a zugrăvit meșterul Toma? Asta îi va îndemna poate să citească și letopisețul episcopului Macarie care scrie despre mine. Dar fără scriitorii și zugravii aceștia, cine m-ar mai ști? Se cheamă că tot am fost eu oleacă înțelept, căci am știut să-i prețuiesc și i-am ajutat. N-am trăit chiar degeaba, ce zici?

— N-ai trăit. Măria Ta ai vegheat țara, iar dânsul i-a sporit frumusețea. Nici unul n-ați trăit degeaba.

— Da, așa zicea și el. Ne-am înțeles rosturile, zicea, și avea dreptate. Cum s-a putut duce așa, nu știu. Fără dânsul, aproape o jumătate de viață, m-am simțit ca fără o mână sau fără un ochi. M-a ajutat să-mi pierd urma în păduri, luându-i pe urmăritori asupra-i până când i-a risipit. A doua zi a poposit la Voroneț, iar după-amiaza a plecat. Zicea că vine la mine, la Ciceu. N-a mai ajuns. De atunci nimeni nu l-a mai întâlnit. Ultimul care l-a văzut a fost ucenicul său, Marcu. Meșterul și-a luat rămas bun de la el, l-a sfătuit să-și zugrăvească numele pe orice lucrare isprăvită, căci e dreptul meșterilor să nu fie înghițiți de uitare, și pe urmă s-a pierdut în pulberea aurie a asfințitului. Asta-i tot. Fără el m-am descurcat greu. Nici nu știu dacă-mi pot îngădui să zic că m-am descurcat. Mai ales că m-au părăsit și ceilalți. Uite, mă gândesc acum la frate-meu, Toader, care mi-a fost de mare ajutor acolo la Hotin, unde l-am așezat pârcălab. Când cu urgia aceea, n-a apucat să ajungă la mine, poate treceam împreună la Ciceu și azi era viu. Neavând încotro, a fugit la leși. Dar sultanul le-a cerut să-l trimită la Stambul și ei sau supus pentru că întotdeauna au știut să se pună bine cu Poarta pe spinarea altora. Poate că nici asta n-ar fi fost nimic, căci sultanul nu cred că l-ar fi tăiat, dacă nu mi-a luat mie capul, de ce l-ar fi luat unui pârcălab de-al meu, chiar

dacă-mi era frate?! Dar au prins de veste Mihu și Trotușan, lupii ăștia care m-au trădat și mi-au făcut mai mult rău decât turcii și tătarii la un loc. Când treceau prin dreptul Sorocăi l-au răpit și l-au muncit, i-au tăiat nasul și urechile, la urmă și capul. Acuma, spune și tu: dacă tot voiau să-l omoare, de ce au mai trebuit să-l muncească? Asta, vezi, nu le-am putut-o ierta și când m-am întors, le-am plătit-o. Am stat de față să le văd caznele. S-au întors mațele în mine și mi s-a încrâncenat inima. Am vrut să moară greu și încet, dar cu mințile întregi, ca să vadă și să știe că totul în lumea asta se plătește. Vine o zi, de obicei când te aștepți mai puțin, în care trebuie să plătești...

Tăcu epuizat.

— Și ți-a folosit la ceva, Măria Ta, șopti bătrâna, că ai stat acolo, de față?

— Da, murmură el cu ochii închiși. M-am răcorit. După aceea am putut să-i iert. Altfel nu-i iertam și n-ar fi fost bine nici pentru mine, nici pentru ei.

Evocarea aceasta îl tulburase și-l obosise peste măsură. Auzi din nou, la fel de limpede ca atunci, urletele acelora, le văzu chipurile șiroind de sânge și i se umplu gura de ceva vâscos și amar. Îi veni să verse, strânse din dinți și răsuflă adânc, întorcându-se chircit pe o parte. Răul trecu tot așa neașteptat pe cum se ivise, dar îl lăsă și mai vlăguit. Ar mai fi vrut să-i vorbească bătrânei despre celalalt Toader, logofătul Bubuiog, despre a cărui moarte aflase pe când era pribeag la Stambul, sau despre Nicoară Hâra, cămărașul, care-i dezvăluise trădarea lui Mihu și a celorlalți și apoi îl urmase de-a lungul anilor ca o umbră. Se prăpădise și el cu câțva timp în urmă. Toader, logofătul, se îngropase la ctitoria lui de la Humor, zidită și zugrăvită de Toma. Pe

Hâra îl îngropase aici, în pridvorul de la Probota, ca răsplată pentru credința sa neclintită. Tot aici îl adusese, după ce cu greu aflase unde îl astrucaseră mișei, și pe fratele său Toader. Și tot aici se va așterne odihnei și el însuși. Poate mâine, poate chiar azi, cine știe... Nu mai era nici o îndoială: prea rămăsese singur. Îl mai avea pe Grigore pe care, fiindu-i văr bun, ar fi vrut să-l aibă acum mai aproape, dar treburile mitropoliei și chiar ale domniei – cât domnul lâncezea la Probota – îl țineau legat de cetatea Sucevei.

— Numai Toma n-are mormânt, spuse el și glasul îi răsună înăbușit cum zăcea cu chipul pe jumătate îngropat în pernă.

— Poate că lui nici nu-i trebuie, Măria Ta.

Avea dreptate Bisurca. Poate că într-adevăr nu-i trebuia. Meșterii rămâneau peste tot, ca niște duhuri ale pământului. Cum de-i dăduse ei prin cap un asemenea gând?

Văzând că nu-i mai răspunde, bătrâna se coborî anevoie din jilț și se apropie de pat. Șopti aplecată asupra lui:

— Dormi, Măria Ta?

— Încă nu.

— Ți-e rău?

— Mi-a fost oleacă, dar acum m-a lăsat.

— Nu ți-e foame? Nu poștești ceva anume? Numai să grăiești și baba îți aduce.

— Doar apă vie, Bisurcă, apă vie, spuse el fără să se miște. Dar tu nu poți aduce așa ceva... Se răsuci din nou pe spate: Mai bine ridică-mi puțin perna... Așa... Doamne, nu-mi vine să cred că a fost o vreme când mă înălțam în șa ridicând cu o singură mână sabia cea mare a țării.

— Lasă, Măria Ta, nu te mai gândi, nu-ți mai face sânge rău. Ai să te vezi iar în șa, nu te teme...

— Crezi?

— Altfel cum?

— Se poate și altfel... Dar ai tu dreptate, hai, vorbește-mi despre altceva... Chiar așa: te-am chemat ca să te întreb cum se sfârșește basmul acela.

— Care basm, Măria Ta?

— Acela cu feciorul de împărat care nu voia să se nască.

— Cel de i-a trebuit tinerețea fără bătrânețe?

— Acela. Cum se sfârșește?

— Vai de el, Măria Ta, mai știi și eu?

— Trebuie să știi, adu-ți aminte, altfel n-o să am pace. Așază-te iar în jilțul acela și spune-mi.

Bătrâna se supuse tânguindu-se prefăcut. Nu uitase, dar cum i-ar fi putut povesti un asemenea sfârșit?

— Păcatele mele... De unde să-mi mai aduc eu aminte, bătrână cu mintea slabă, cum mă aflu?

— Încearcă. Deci a ținut să se întoarcă să-și vadă părinții...

— *Așa Măria Ta. Și dacă s-a întors, a găsit peste tot altă lume, alte obiceiuri, alți oameni, dintre care doar unii își mai aminteau de câte ceva de pe la străbunii lor. În cele de pe urmă, fără a băga de seamă că părul și barba îi albiseră, ajunse la palaturile în care se născuse. Dar calul nu voia să mai zăbovească. Du-te sănătos, spuse el calului, că și eu nădăjduiesc să mă întorc peste curând. Și calul se duse ca săgeata de iute. Văzând palaturile dărâmate și cu buruieni crescute pe dânsule, oftă, și cu lacrimi în ochi căta să-și aducă aminte cât erau odată de luminate aste palaturi și cum și-a petrecut copilăria în ele; ocoli de vreo două, trei ori, cercetând fiecare cămară,*

fiecare colțuleț ce-i aducea aminte cele trecute; grajdul în care găsisese calul; se pogorî apoi în pivniță, gârliciul căreia se astupase de dărâmăturile căzute. Căutând într-o parte și în alta, cu barba alba până la genunchi, ridicându-și pleoapele cu mâinile și abia umblând, nu găsi decât un tron odorogit; îl deschise, dară în el nimic nu găsi...

Bătrâna tăcu pe neașteptate.

— Și?

— Păcatele mele, Măria Ta, iaca de aici încolo nu-mi mai aduc aminte nici să mă tai.

— Nu te cred, Bisurcă. Ia gândește-te: ce-a aflat el oare în tronul acela odorogit?

— Apăi, Măria Ta, ce să afle? Eu gândesc că dacă basmul zice că „nimic nu găsi”, el nu găsi într-adevăr nimic...

Domnul răsă încet, abia auzit, cu teama de a nu isca iar junghiul acela:

— Ești vicleană, Bisurcă, nu vrei să vorbești de funie în casa spânzuratului.

— Măria Ta, șopti bătrâna înspăimântată, îngăduie-mi acumă să mă duc, căci are să mă certe Doamna. Mi-a spus să nu zăbovesc mult, că ești suferind și ostenești din cale afară.

— Da, spuse el cu același zâmbet nevăzut. Și mă așteaptă o cale lungă pentru care trebuie să fiu odihnit, nu-i așa?

— Nu știu ce vrei să spui, Măria Ta...

— Bine, bine, Bisurcă, du-te, dar spune-i Doamnei c-am chemat-o.

Bătrâna se aplecă sărutându-i mâna vlăguită, întinsă de-a lungul trupului. Voi să se împotrivească, dar nu mai află într-însul puterea să și-o retragă. Toată viața,

își zise, am răbdat să mi se sărute mâna, toți mi-au umplut-o cu balele lor, am dreptul măcar acum să fiu iertat. Dar dacă nu m-am apărat la timp – nu m-am apărat pentru că mi-a plăcut, de ce să mint? – acum e prea târziu, nu mai am putere să mă apăr. La urma urmelor, sărutarea Bisurcăi e curată fiindcă vine de la un om de credință... O urmări cum se îndepărta legănându-se, adusă de spate, către ușa prin care pătrundea o zare de lumină de dincolo. Când să treacă pragul o opri:

— Bisurcă.

Bătrâna se întoarse încet, cu tot trupul.

— Poruncă, Măria Ta.

— Parcă te-ai făcut mai scundă, Bisurcă, numai acumă bag de seamă.

— Așa o fi, Măria Ta. Mă trag și eu domol către pământ...

Răspunsul ei îl tulbură. Știa prea bine încotro se îndrepta, dar nu-i plăcea să și-o amintească din cuvintele altora. Aducea a prevestire. Și apoi de ce spusese „și eu”? Și oare într-adevăr nu-și amintea sfârșitul basmului? Închise ochii.

— Du-te, murmură.

Auzi dincolo șoaptele femeilor. După aceea o simți alături pe Elena. Era ușoară, nu-i auzise apropierea, o simțise doar după foșnetul abia perceptibil al veșmintelor și după mișcarea ușoară a aerului care-i aduse o aromă discretă de ambră. De ce am chemat-o oare, se întrebă cu un început de panică. Are să mă cicălească... Era mult mai înțelept să fi rămas singur pe întuneric, poate și mai plăcut. Dar de vreme ce am chemat-o, înseamnă ca am vrut să-i spun ceva. Am uitat, iar am uitat, uit mereu de la mână pân-la gură,

nu-i a bună...

— Şezi, spuse fără să deschidă ochii. Când stai așa, în picioare, mi se pare că te grăbești să pleci.

Se așază cu un fel de sfială pe marginea patului și rămase privindu-l, cu mâinile împreunate în poală.

— Nu mă grăbesc, dar n-aș vrea să te obosesc.

— Nu mă obosești, răspunse el constatând cu o bucurie secretă că temerile îi erau neîntemeiate: după toate aparențele nu era pusă pe cicăleală.

Dimpotrivă, tandră și discretă, îl ajuta să redescopere plăcerea – pe care o crezuse de mult uitată – de a o simți în preajma lui. Era un sentiment foarte delicat, cu totul neobișnuit, ceva aflat între dor și bucuria regăsirii. Poate ceva întrucâtva asemănător cu ceea ce simțise când o văzuse prima dată. Ce îndepărtată era acum ziua aceea, mai că-ți venea să te întrebi dacă fusese cu adevărat cândva.

Îți era teamă în ziua aceea. O teamă ciudată, cu totul altfel decât teama de moarte sau de durere, de năvăliri, de molimi sau de cine știe ce alte urgii. Era o teamă obscură, cum n-ai mai cunoscut până atunci, ceva ce nu putea fi numit, deși în seara aceleiași zile ți-ai dat seama foarte bine că toată agitația și spaima nu fuseseră decât grija târzie ca nu cumva să te trezești însoțit cu o slută, o schiloadă ori pătimind de vreo boală ascunsă. Îți spuseseră cu toții că era frumoasă și întreagă, dar tu n-ai prea dat importanță acelor amănunte. Singurul lucru care te interesa atunci era stirpea ei aleasă, coborâtoare din despoții sârbi și din Cantacuzinii și Comnenii Bizanțului, dar mai ales averea ei cu care îți puteai îndeplini visurile. Abia în dimineața zilei în care trebuia să sosească în mijlocul alaiului trimis s-o aducă, te-au cuprins deodată spaima și

îndoielile și ți-ai amintit, negustorește, că la târg toate vacile îs de-a făta. A fost, într-un fel, una dintre cele mai chinuitoare zile din viața ta, despre care nu se poate spune că a dus lipsă de asemenea zile. Trebuiau, după toate socotelile, să sosească pe la amiază, dar au întârziat, mai ții minte? Nu s-au gândit nici Toader Bubuiog, nici Toma, pe care i-ai pus în fruntea alaiului, și nu ți-a dat nici ție prin cap că o calească de Beci, lăcuită în culoarea cerului, căptușită cu atlas auriu, cu roți subțiri, gingașe, cu leagăn și geamuri de cristal, nu putea fi purtată în galopul cailor pe drumurile strâmte și bolovănoase ale munților. Trecerea – știi bine, căci Toma ți-a dat toate amănuntele călătoriei – s-a făcut la pas, iar de aici intrarea în târgul Sucevei târziu, la căderea nopții. Se aprinseseră torțe din lemn de zadă, care ard cu flacără mare și înmiresmată, pentru că sunt îmbibate cu rășină. Jos dinaintea bisericii Sfântului Gheorghe, a întâmpinat-o Grigore, care a binecuvântat-o și i-a dat să sărute crucea de chiparos îmbrăcată în argint, și portarul Mihu, îmbiindu-i pâinea și sarea. Ce idee să-l pui tocmai pe câinele acela turbat de Mihu să facă treaba asta dar n-aveai încotro, de vreme ce el era portarul Sucevei. Nu trebuia să-l fi pus portar, asta e. A avut dreptate cine a zis că prea te-ai încrezut în dregători. Ți-ai închipuit că dacă te-au chemat să iei domnia, n-aveai să te mai temi de dânșii. Probabil aceasta a fost marea greșală a vieții tale, dar acum e prea târziu, nu te mai gândi, că nu faci decât să te tulburi zadarnic. Mai bine să ne întoarcem la seara aceea. E plăcut și înduioșător să-ți amintești. Erai descumpănit și puțin înspăimântat, întocmai ca în tinerețe, să fi avut vreo cinșpe, șaispe ani pe atunci când ai sărutat-o pe fata lui Cămârzan, starostele pescarilor

de pe Brateș, parcă Motruna o chema, da, da, Motruna. Vezi că-ți amintești și de asta, nu te-a lăsat mintea, te sperii degeaba. N-ai uitat nici un amănunt. Venise toamna mai curând decât în alți ani, iar voi erați singuri într-o luntre când ați băgat de seamă că stufărișul foșnește mai prelung, mai sticlos, a pustiu și a iarnă. Cerul era jos și plumburiu și apele lacului, cenușii, cât vedeai cu ochii numai crețuri mărunte. Fata avea picioarele goale pe fundul umed al bărcii și stătea zgribulită, cu părul fluturând. Un păr auriu, foarte deschis, aproape alb, ca paiele de grâu la vremea secerișului. Ai lăsat vâslele și ai învelit-o cu zeghea ta, dar ai uitat să-ți iei brațul din jurul umerilor ei și când a ridicat spre tine ochii întrebători te-ai lăsat ispitit. Avea buze proaspete și reci și nu mirosea nici a viverra, nici a ambră, dar avea o mireasmă a ei, tulburătoare, de răsuflare caldă, de vânt și ape, cum n-ai mai aflat niciodată de atunci. Ei, da, cam ceea ce ai simțit acolo în luntre, un amestec de bucurie buimacă și spaimă de necunoscut, ai simțit și în seara acelei zile pe care ai petrecut-o într-o înfiorată așteptare. Mai nesuferită decât tot era poate împrejurarea că întreaga zi ai stat îmbrăcat în veșmintele de ceremonie pe care nu le-ai suferit nicicând, fiindcă îți stinghereau mișcările. După ce s-a întunecat, te-ai așezat singur dinaintea ferestrei deschise a iatacului, de unde se vedea, jos, peste pârâu, târgul Cetății de Scaun. Emoția aceea atât de greu de stăpânit te-a copleșit în clipa în care ai văzut aprinzându-se torțele, sporind mereu, puzderie, înmulțindu-se una din alta, o dată cu glasul clopotelor, întâi al lui Buga, clopotul cel mare de la biserica Sfântului Gheorghe, cu dangătul lui adânc ca un mormăit, apoi, treptat, al tuturor celor patruzeci de

biserici de piatră ale Sucevei. Când roiul acela de lumini a început să se reverse înspre cetate, ai înțeles că sosise ceasul în care trebuia să faci față necunoscutului. A fost un ceas frumos în felul lui, pe care l-ai știut prețui cum se cuvine, și îl prețuiești și acum, căci ai fost negustor, ai bătut multe drumuri și multe ai văzut. Ti-a plăcut întotdeauna să stârnești soarta și să guști farmecul neprevăzutului. E un farmec care nu li se dezvăluie decât celor puternici. Și cum să nu prețuiești necunoscutul din seara aceea, poate cel mai desăvârșit din toată viața ta? A fost un ceas magnific, îi simți vibrația până azi, până și aici, pe patul pe care probabil te vei sfârși. Ai mai dat și aveai să mai dai de nenumărate ori față cu necunoscutul, dar ca în seara aceea niciodată. Căci nici atunci când ai fugit, trădat de boieri, nici când te îndreptai pribeag spre Stambul, necunoscutul nu era atât de desăvârșit. Știai că are numai două fețe: ori-ori. Dar câte necunoscute zac într-o femeie pe care încă n-ai văzut-o, deși știi că ea vine să împartă cu tine pâinea, vinul și untdelemnul, aurul și așternutul, zilele și soarta țării, pentru ca în cele din urmă să te îngroape. Ea pe tine, tu pe ea? Aceasta ar fi ultima necunoscută.

Ai coborât treptele în goană, câte două, purtându-ți sub braț hlamida de brocart tivită cu hermelină și ducându-ți coroana în mână, ca pe o pălărie. În spătăria mare, toți boierii din sfat, căroră li se urăse așteptând de la amiază, se ridicară în picioare la intrarea ta furtunoasă. Nicoară Hâra s-a repezit să-ți pună hlamida pe umeri. Te-ai așezat în jilțul cel mare cu semnul soarelui în vârful spătarului și, cum priveai spre celălalt jilț de alături, întrebându-te cum arăta oare cea care va sta de acum acolo, ți-ai uitat coroana pe genunchi. Tot

Hâra, fie iertat, ți s-a aplecat cu șoapta la ureche: „Coroana, Măria Ta.” Ți-ai așezat-o pe creștet, ținând-o cu amândouă mâinile. Marele spătar ți-a înfățișat topuzul pe așternutul lui de catifea purpurie care câptușește caseta filigranată, lucrată de meșteri argintari din Moscopole. Atunci s-au auzit suflând în trâmbițele lor subțiri heralzii și imediat după aceea ropotul călăreților și uruitul caleștilor, care pătrundeau pe sub bolta celei de a treia porți. În spătăria mare s-a lăsat tăcerea și toți ați rămas cu ochii ațintiți spre ușa cu amândouă canaturile deschise, străjuită de halebardieri încremenți. Întotdeauna ți-ai amintit cu oarecare mândrie că nu ți-ai pierdut capul într-atâta, încât să uiți a te ridica în picioare. Așa ai așteptat-o. Drept, mândru, cu coroana țării pe cap, scăpărând din toate pietrele ei scumpe, și cu gâtulejul uscat de emoție. Întâi au intrat Grigore și Mihai, portarul, pășind alături, solemni și gravi, pătrunși de importanța clipei. Grigore cu mitra pe cap și în odăjdiile slujbelor împărătești, lovind lespezile rar, cu toiagul lui arhieresc. Câteva clipe nici nu s-a auzit altceva decât bocănitul toiagului său. În urma lor, la vreo cinci pași, altă pereche: logofătul Toader, mare și greoi, nădușind sub cușmă și sub mantia largă cu guler de jderi, și Toma Zugravul, elegant și suplu, cu pletele revărsate de sub bereta vișinie cu agrafa aceea de ametist, despre care zicea că îl apăra de beție, oricât ar fi băut. (Într-adevăr, nu l-ai văzut niciodată beat, deși, slavă Domnului, ați avut destule prilejuri să beți împreună!) Abia după toți aceștia ai văzut-o și pe ea sau – mai bine zis – ți-ai dat seama că făptura aceea, care pășea între Toader și Toma, dar cu un pas în fața lor, era ea. Inima îți bubuia mai tare decât peste câțiva ani, în timpul fugii de la Obertyn, dar

deocamdată ai putut să vezi că nu era nici slută, nici schiloadă. Când au ajuns la vreo douăzeci de pași de tine, Grigore și cu Mihu s-au abătut și s-au oprit. S-au oprit și logofătul cu Toma și în urma lor tot alaiul. Și-a urmat drumul spre tine doar ea, cu un surăs, ușor înveselită, cu privirile neastâmpărate alergând de colo-colo, până s-au oprit asupra staturii tale. Fără îndoială că i-ai impus, căci nu și-a mai luat ochii de pe tine. De pe umeri i se desfășura în urmă, într-un evantai larg, mantaua florentină de mătase pe care erau pictate păsări, trandafiri și balauri, în culori aprinse, verzi și stacojii. Pe cap purta un mesal din aceeași mătase, stropit însă cu perle și fluturi de aur. Pe când coborai treptele tronului venindu-i în întâmpinare, ai constatat al doilea amănunt îmbucurător și anume acela că era – sau doar arăta – cu mult mai tânără decât vârsta care ți se spusese că ar avea-o. Aproape o fetișcană. Trup subțire, mâini delicate, cu degete lungi, ieșind din spuma diafană, albă a manșetelor de dantelă. La un pas unul de altul, v-ați oprit.

Abia atunci ți-ai dat seama că ar fi trebuit să-ți pregătești un cuvânt de bun venit, ceva, o vorbă iscusită, dar nimic nu-ți era la îndemână. Ea te privea mereu, avea – tot așa îi are și azi – ochi albaștri curați, care se uitau drept și fără ezitare în ochii tăi uimiți, neliniștiți, și pe buze îi stăruia același surăs discret, ca și când tot ce se petrecea în juru-i era pentru ea o surpriză deosebit de plăcută și de amuzantă. Ți-a sesizat fără îndoială încurcătura și asta o fi înveselit-o și mai mult, dar totodată s-a gândit să te salveze și ți-a întins mâna. Ai pus un genunchi la pământ, i-ai luat-o cu grijă, ca și cum te-ai fi temut să nu i-o frângi, și i-ai sărutat vârfurile degetelor. Pielea îi mirosea a parfum de

viverra, iar de pe degetul mijlociu te-a fulgerat ochiul roșu, strălîmpede, al unui rubin cât sâmburele de cireasă. A fost aceea prima și ultima dată în viața ta când ai îngenuncheat în fața cuiva, dar nu-ți pare rău, căci și acuma, când îți amintești, te cuprinde parcă aceeași vrajă, care te-a îndemnat atunci să închizi ochii și să-ți apleci fruntea atingînd-o de degetele ei. „Să trăiască Măriile Lor!” a mugit logofătul Toader pe neașteptate și toată vraja s-a sfărîmat în uralele sfatului țării. Te-ai ridicat rîzînd: țineai la toți boierii aceia, încă nu-și dăduseră arama pe față, iar tu credeai în sinceritatea lor. Nemaipomenit ce vie îți stăruie în suflet seara aceea, cu tot ce s-a întîmplat mai pe urmă, când ai cunoscut-o într-adevăr, fiecare amănunt ți-l amintești, iar acum uiți tot, nu mai știi azi ce ai zis și ce ai făcut ieri, dar nici măcar ieri, ci înainte cu trei, patru ceasuri.

Îi caută mâna prin întuneric. Ea îl simți și îi veni în întîmpinare. Mâna ei: mătăsoasă, caldă, uscată. A lui rece și ostenită.

— Îți trebuie ceva, Măria Ta?

— Nu-mi mai spune Măria Ta. Suntem numai noi doi, nu ți-e dor, măcar în ceasul acesta, să fim doar oameni? N-am avut prea des prilejul... De câte ori te-am chemat pe numele tău, am simțit un fel de sfială. Până și în nopțile pe care le-am petrecut împreună.

— Poate fiindcă n-au fost prea multe, poate pentru că am trăit mai mult așteptându-te...

— E drept, ne-am cam risipit. Mereu se ivea ceva foarte important. Mă tem că încă nici n-am ajuns să ne cunoaștem prea bine. Știu doar că ești frumoasă și că, de câte ori te regăseam, trăiam o bucurie pe care n-o puteam afla decât aici.

— Nu mai vorbi atâta.

— De ce să nu vorbesc, lasă-mă să vorbesc până mai pot. În curând am să tac de tot. Ai să vrei poate atunci să vorbesc, dar n-am să mai fiu.

Descoperirea cu surprindere voluptatea deplorabilă de a se compătimi și de a o face și pe ea să-l deplângă. I-ar fi plăcut s-o vadă cu ochii umezi de lacrimi. Dar simți o vagă dezamăgire, căci ea nu-l compătimi sau știa să-și disimuleze sentimentele:

— Spui prostii.

Răspunsul ei laconic, sec cu ostentație, îl readuse la realitate din scurta rătăcire sentimentală. Răsărise luna și acum se deslușeau mai bine. Îi găsi ochii luminoși în semiobscuritate și-i strânse mâna ușor, zâmbind, într-un gest de afectuoasă complicitate. În clipele acelea se simțea chiar bine și izbuti să-și uite trupul.

— Tocmai mă gândeam, spuse, ce fericit am fost când am descoperit că nu ești nici slută, nici schiloadă.

— Cred și eu, răspunse ea neputându-și ascunde o nuanță de maliție, de vreme ce nu te-au interesat decât banii mei, aveai și de ce să te bucuri.

— E adevărat. N-are rost să mai răscolim... Am avut noroc amândoi cu frumusețea ta: mi-ai fost dragă. Mai ții minte întâia noastră noapte, chiar noaptea aceea în care ai sosit?

— Da. Ți-am fost recunoscătoare că n-ai pregătit nici un ospăț. Eram frântă de oboseală.

— Totuși, când am venit în iatacul tău, nu m-ai dat afară.

— Nu se mai putea: la ce făcusem atâta drum? Râseră amândoi încet.

— M-ai lăsat să-ți scot eu condurii. Aveai niște conduri albaștri, cu tocuri înalte, cum încă nu se purtau

la noi, și erau cusuți cu fir de aur.

— Ce bine-ți amintești. Eu i-am uitat.

— Da, urmă el cuprins de febrilitatea evocării, și colțunii ți i-am scos eu, aveai colțuni albi, subțiri, și rochia tot eu ți-am scos-o, dar asta nu mai știu cum era. Țin minte în schimb cum era trupul tău.

Ea îi puse degetele peste buze.

— Isprăvește cu vorbăria asta!

— De ce? A fost unul dintre puținele ceasuri care ne-a aparținut numai nouă, nu trebuie să te rușinezi.

— Nu mă rușinez, dar nu mai are nici un rost...

— N-are nici un rost, recunosc eu el în șoaptă după câteva secunde de ezitare.

Rămaseră tăcuți. Din clopotniță, o cucuvaie își trimitea chemarea singuratică și limpede. Prevestește, gândi el cu răceală. Prostii... De câți ani vin aici, mereu cântă câte o cucuvea... Toma credea în asemenea prostii. Curios că în Dumnezeu nu prea credea cine știe cât, dar semnele nu le disprețuia. În ultimul timp avusese pe lângă sine un arici. Când se pune la masă, întâi îi dădea de mâncare ariciului, iar acela îl urma pretutindeni, ascultător ca un câțel. Îl adusesese și în cetate: meșterul vorbea cu Vodă iar ariciul se uita cercetător de la unul la altul, de jos, cu ochișorii lui ageri. Când i se ura, se apuca să amușine prin colțuri. Toma zicea că ariciul poartă duhul istețimii și, într-adevăr, când se afla de față, ai fi zis că în odaie e încă o făptură gânditoare...

— Oare ce s-o fi ales de ariciul lui Toma?

— Ia te uită ce te frământă pe tine acum!

— De ce nu? Era o făptură ciudată...

— Ca și stăpânu-său de altfel, adăugă ea, ivindu-și din nou acea maliție discretă. Apoi, pe neașteptate: Știi

că și Toma a ținut la mine?

— Știam, dar nu-l osândesc: ești prea frumoasă, iar el își trăgea puterile din frumusețe. A iubit-o și pe Anca... N-a fost femeie frumoasă la care să nu țină.

— Da, dar puteam să te înșel. Am avut destule prilejuri.

— Știu și asta.

— Și nu ți-a fost teamă, n-ai simțit ispita să-l îndepărtezi?

— Nu, pentru că nu m-ar fi înșelat el. Presupunând chiar prostia că ai fi făcut-o tu, nu m-ar fi înșelat el.

— Ești chiar atât de sigur? întrebă ea. În mulți ai crezut tu așa și, uite, ai plătit cam scump încrederea asta.

— Ce puțin l-ai cunoscut pe Toma! În el nu m-am înșelat niciodată.

Doamna Elena simți o ciudată gelozie. Credința aceasta a lui în Toma o irita, stârnea într-însa un soi de invidie răutăcioasă. Avea acum poftă să i-o știrbească, rostind un cuvânt greu, capabil să rănească. Strânse buzele și spuse străduindu-se să-și înăbușe resentimentele:

— Firește. Despre morți numai bine...

Dar el nu păru să fi sesizat nuanța:

— Toma n-a murit, spuse cu o ușoară muștrare, ca și când s-ar fi mirat că ea putea crede așa ceva. Îndeobște meșterii de felul lui nu mor. Chiar când nu se văd, duhul lor rămâne în cele ce au făcut. Eu pe Toma îl simt mereu în preajmă.

— Niciodată nu mi-ai vorbit în felul ăsta despre el.

— Pentru că niciodată nu cred să fi avut parte de o noapte atât de lungă. Ce să fac? Nicicând nu m-am putut bucura de liniștea în care se desfășoară alți principii.

Aici, la noi, domnul se află într-o veșnică veghe și nu e cu nimic mai puțin hărțuit decât un căpitan de steag. De aceea m-am și întrebat de multe ori dacă nu regreti că ai venit în Țara Moldovei.

Ea nu-i răspunse imediat. Îi așeză mâna pe pat, încet, ca și cum l-ar fi durut, și se ridică ducându-se la fereastră. Rămase o vreme privind noaptea, apoi se întoarse cu fața spre încăpere. El îi vedea silueta subțire, întunecată, decupată pe dreptunghiul mai luminos al ferestrei.

— Nu regret că am venit. Am avut și zile fericite aici și am îndrăgit pământul și oamenii. Îmi place să cred că și ei mă iubesc.

— N-ai de ce să te îndoiești. I-ai cucerit cu frumusețea ta încă din prima zi, când am străbătut mulțimea până la biserica Mirăuților, unde ți-am așezat pe creștet coroana țării.

— Știu. Singurul lucru de care mă îndoiesc este dragostea ta.

Deveni dintr-o dată atent. Zăcuse într-o plăcută destindere, dar în clipa aceasta o ușoară crispare puse stăpânire pe dânsul. Neliniștea aceea latentă se afla din nou aici alături, la pândă, în întuneric. O simțea. Toată tihna ceasului de mai înainte se risipise. Se vede că n-a fost decât un scurt răgaz, își zise.

— Ce vrei să spui?

— Mă întreb dacă ți-am fost într-adevăr dragă.

Nu mai avea nici o îndoială, iar începea. Aceasta era cicăleala de care se temuse la început și de care, se vede treaba, nu îi era dat să scape nici în ceasurile sale cele din urmă. Cunoștea începutul acesta, nu era întâia dată când trebuia să-i facă față. Urmau reproșurile și chiar întrebările indiscrete, stăruitoare, rostite printre lacrimi

și sughițuri de plâns, asupra celorlalte femei pe care le iubise. Căci ea avea certitudinea că fuseseră și altele, multe alte femei. Nu-i răspunsese nicicând la întrebare, refuzase întotdeauna să între în amănunte, dar nici nu negase. Era felul lui de a rămâne cinstit și îi îngăduia să nu-și simtă conștiința tulburată. Discuțiile acestea erau însă foarte obositoare și sfârșeau de fiecare dată prin a-l înfuria. Ieșea întotdeauna trântind ușa și nu se mai arăta câteva zile. Acum însă, momentul era cât se poate de nenorocit căci nu se mai simțea în stare să trântască nici o ușă. Era alarmat, iar neliniștea și agitația neașteptată îi răscoliră din nou durerea. O simți strecurându-se printre măruntaie, ridicându-se până sub coșul pieptului și mușcând o dată, deocamdată scurt, cu un fel de blândețe, ca pentru a încerca locul. Oftă adânc, mai mult de resemnare decât de durere, dar ea nu băgă de seamă schimbarea din starea lui. Dimpotrivă, stăruie:

— Poți să-mi spui? Măcar acum...

Iar acest „măcar acum”! Adică mărturisește-te măcar acum, în ceasul morții, asta voise ea să spună. Și ce frumos se apropiaseră, s-ar fi putut despărți împăcați...

— Pe tine te neliniștește de fapt gândul la ceea ce se va întâmpla după moartea mea, spuse el încet.

— Și chiar de-ar fi așa. Găsești că e nefiresc?

— Nu, nu e nefiresc, dar am mai vorbit azi despre asta.

— Am vorbit, dar nu m-am ales cu nimic.

— Da, da, da, murmură el cu ochii închiși, cu un glas uimit, ca și când ar fi descoperit un adevăr neașteptat. Așadar, tu vrei să te alegi cu ceva. Mi-ai stat întotdeauna alături și acum, deodată, te temi.

— Mă tem de singurătate, Măria Ta. Am mai trăit-o o

dată.

— Hm... Credeam că te-ai împăcat cu un asemenea gând. Trebuia să te aștepti ca unul din noi să rămână singur. Se vede că a fost rânduit ca tu să fii aceea. Ce aş putea eu să fac?

— Sa te îngrijeşti de cel ce-ţi va urma în scaun.

— Văd că te-ai îngrijit tu, chemându-l pe Iliaş.

— Am făcut rău? Am făcut o necuviinţă? Am încălcat datinile ţării sau legile firii?

— Nu, nu, Doamne fereşte, o linişti el cu o grabă ciudată. O privea acum cu o expresie ironică şi uimită, ca şi când i s-ar fi înfăţişat într-o ipostază cu totul neaşteptată N-ai încălcat cu nimic rânduielile, urmă el. Mă întreb doar de ce eşti atât de sigură că voi muri.

— Nu e vorba de asta.

— Nu, fireşte, nu e vorba de asta. Boala mă face răutăcios.

Ea îl urmări mirată. Vorbea sincer sau era o ironie? Nu se putu lămuri însă, căci el urmă pe acelaşi ton echivoc şi concesiv:

— Te gândeşti şi tu, ca omul, la orice, şi câte nu se pot întâmpla?! E bine că te gândeşti, e înţelept... E bine şi că l-ai chemat pe Iliaş, deşi ştiu că o să ne certăm – dacă o să mai am putere, fireşte – dar n-am încotro, va trebui să-l suport, altul mai bun n-am la îndemână.

— Ce vrei să spui?

— Că mă tem. Că n-am încredere în el. Nici în mintea, nici în omenia, nici în credinţa lui faţă de ţară. A stat prea mult acolo. Oameni de încredere mi-au spus şi că a deprins oareşcari obiceiuri.

— Vorbe. Vărul Mehmed stă acolo de o viaţă, a trecut şi la legea lor şi de aceea tot ţi-a fost credincios şi te-a ajutat.

Vodă își flutură mâna într-un gest de nerăbdare:

— E altceva, să-l lăsăm pe Mehmed. E vorba de Iliăș: e fiul meu și totuși mă tem.

— Nu văd de ce. Te temi de niște vorbe? Și, la urma urmelor, tu l-ai trimis. Ba mai mult: l-ai îngropat, i-ai făcut prohod după toate rânduielile și acum tot pe el îl scoți vinovat?

Femeia aceasta nu înțelegea nimic sau dragostea de mamă o orbea! Se răsuci cu mare greutate strângând din măsele pentru a-și stăpâni geamătul și rămase sprijinit într-un cot. Așa îi părea că e mai elocvent, mai aproape de înțelegerea ei.

— Ți-am mai explicat asta de câteva ori până acum.

Ea scutură din cap cu îndărătnicie:

— Degeaba: n-am să ți-o iert.

Vocea lui primi o inflexiune aspră, ca în zilele când se afla în deplinătatea puterilor:

— Nu-ți cer să mă ierți, ci să înțelegi! Când l-am trimis pe Iliăș ostatec, l-am jertfit, din clipa aceea el a fost pentru mine mort. Ca să mă obișnuiesc cu un asemenea gând, l-am și îngropat după toată rânduiala. M-ați socotit crud sau nebun, ceea ce poate că e același lucru, cruzimea nefiind decât una dintre multele fețe ale nebuniei. Nici unul nu v-ați întrebat însă de ce: de ce a poruncit nebunul să se slujească prohod asupra unui copil viu? Nici unul din voi n-a înțeles că acel copil viu era nada din care trebuia să muște știuca cea bătrână și lacomă, care nu suferă în preajma ei nici un pește mai mărunț. Trebuia să-i adorm bănuielile, Doamna mea, ca s-o pot apoi izbi. Ultimele cuvinte le rosti cu o îngrâncenare neagră, cu dinții strânși și împreunându-și mâinile cu degetele împletite, izbi întradevăr cu ele în dunga patului.

— Și ce ai realizat?

Întrebarea căzu neîndurătoare și rece, ca un tăiș. Rămaseră câteva clipe tăcuți, privindu-se în ochi. Pe urmă el se lăsă încet pe spate, sfârșit, și sudoarea îi broboni fruntea.

— Nimic, șopti.

Ea nu mai rosti nici un cuvânt. Se ridică și se îndreptă hotărâtă spre ușă, ca și cum s-ar fi decis dintr-o dată să-l pedepsească, lăsându-l singur.

O auzi cum iese, dar n-o rechemi. Chiar dacă ai vrea, n-ai avea putere. Dar nu vrei. Dimpotrivă, te bucuri că ești din nou singur. Păcat. Începuse frumos, Te înduioșaseși tu însuși evocând ceasurile în care s-a născut dragostea care vă leagă – căci o dragoste vă leagă totuși, n-o puteți nega – dar apoi teama și orgoliul ei au răstălmăcit totul. Orice încercare de a o face să priceapă e zadarnică, n-are nici un rost să insiști și n-ai ce să regreti. Nici o mamă din lume n-ar putea înțelege o asemenea jertfă pentru că n-ar putea pătrunde până la gândul, de o măreție nebună, care a născut-o. Un astfel de gând nici nu poți afla decât poate în acele istorii ciudate, pe care le cântă noaptea orbii pe la hanuri, cum e cea cu meșterul Manole, care și-a jertfit nevasta, zidind-o de vie. Doar că zidirea lui a ținut – cel puțin așa zice cântecul – pe când a ta nu crezi că va ține, ceea ce înseamnă că nebuneasca jertfire a copilului a fost zadarnică. Și te vor osândi, ca pe un sângeros, pentru că înmormântarea aceea de pomină cutremurase o țară, i se dusesse vestea, poate că de acum o și cântau orbii pe la focurile de noapte ale drumurilor. Tu te vei săvârși, dar istoria aceasta va alergeră din tată în fiu, ca o flacăra de-a lungul unui fitil, vestind până hăt în zarea

veacurilor, ceea ce tuturor le pare a fi nelegiuirea ta. Doar dacă nu s-o afla peste ani sau peste veacuri scrisoarea de taină, pe care ai trimis-o acelui nenorocit de principe. Din câte speranțe – mărețe sau nebune – ai avut de-a lungul unei vieți, ți-a mai rămas doar asta într-o scrisoare trimisă unui principe mincinos și tembel față de care îți deschideai sufletul, cu o încredere nepermisă pentru un oștean ca tine, o încredere de-a dreptul copilărească. Ții minte și cum ai dictat-o, cu o nemulțumire mocnită, pentru că în asemenea împrejurări obișnuiai să te sfătuiești cu Toma, iar acum Toma nu mai era și pe tine te munceau îndoielile. Poate, de-ar fi fost de față, Toma nu te-ar fi lăsat să te dezvălui atât. E bine, e rău că ai făcut-o? Destul că acum nădejdea ta e că, păstrându-se, acea scrisoare te va apăra în fața urmașilor. Nu bănuiai atunci că îți dictai propria apărare în fața posterității. Te plimbai, cum ți-e obiceiul, dintr-un perete în altul, cu pași largi, cu mâinile la spate, iar Cozma Cățeleanovici, diacul bătrân care scria scrisorile de taină, abia se putea ține de ceea ce-i spuneai. Altădată, te mai opreai, te mai gândeai, te mai sfătuiai cu Toma iar dânsul avea răgaz să mai caște, să își mai azvârle mâna osoasă și prelungă după vreo muscă ori să își vâre pana la ceafă, între cămeșoi și piele și să-și scarpine spinarea împestrițând-o fără să știe, cu dungi negre de cerneală. Acum începuseră să-l doară degetele și abia avea vreme să moaie pana în călimara borțoasă de argint. Câțiva stropi de cerneală săriseră împrôșcând în jur, dar nu-și mai afla răgazul să presare nisip și se consolă cu gândul că, oricum tot trebuia să treacă pe curat, pentru că scrisoarea ajungea la un principe și slovele se cuveneau caligrafiate iar inițialele migălite cu roșu. Abia după aceea ți-o aducea și după ce

o reciteai, te iscăleai înflorit și prelung, în timp ce bătrânul pregătea ceara verde sau roșie, în care îți așezai pecetea. Ții minte fiecare cuvânt al acelei scrisori pentru că țâșnise oarecum de la sine, dintr-un amestec primejdios de ură și credință, de durere și speranță. „*Și dacă aș vedea – îi dictai tu cu patimă bătrânului Cosma Cățeleanovici – și dacă aș vedea că vreun rege creștin s-ar ridica cu putere și credință împotriva turcilor, atunci m-aș alătura fără șovăială de el și l-aș ajuta cu toate puterile. Acum însă nu pot face altfel, căci nu am la cine să alerg, trebuie să fac ce poruncește turcul. Știu bine că a trebuit să-l trimit pe fiul meu și că el va trebui jertfit pentru creștini, dar de aceasta nu mă îngrijesc deloc, căci, de când fiul meu a fost dus peste Dunăre, din acea zi eu îl socotesc ca mort. Totuși păstrez această hotărâre și părere nestrămutată ca să țin cu creștinii până la pieirea capului meu.*”

Curios lucru să știi că, peste ani și ani, cineva îți va desluși sufletul dintr-un hrisov. Curios ți se pare pentru că e vorba de tine, iar tu vei fi mort de mult și putrezit, numai bumbii și pintenii vor fi rămas din tine, dar de fapt nu e nimic nefiresc aici, căci și tu doar, răsfoind hrisoave, dai pe neașteptate de câte o fărâamă din sufletul părintelui tău ori – și mai departe – din al străbunului tău, să zicem, Alexandru Voievod cel Bun.

Vor afla, așadar, de ce ai făcut cutare lucru și nu te vor mai osândi, dar nu vor putea afla cum ai făcut acel lucru, cum ți s-a sfâșiat sufletul, cum ai sângerat în taină, cum te-ai luptat cu demonii fricii și ai deznădejdii, asta n-o vor putea afla de nicăieri. În nici o scrisoare, în nici un hrisov sau hronic nu va sta scris ce ai simțit în clipa în care Grigore, înveșmântat în odăjdiile negre, a cântat cu glas grozav „cu duhurile dreptilor ce s-au

săvârșit, odihnește, Doamne, și sufletul răposat robului tău Iliș...” Iar copilul stătea de față, viu, înspăimântat și nedumerit, privind cu ochi mari de la Grigore la tine, care ședea în jilțul tău, împietrit, încruntat, răsfrânt asupra rănii deschise în adâncuri, și de la tine la Elena, care, alături, ingenunchease cu fruntea rezemată de brațul de lemn al jilțului și-l plângea cu hohote, ca și cum ar fi fost într-adevăr mort.

Și ce ai realizat? – a întrebat ea acum, după ce au trecut ani de la acea seară a prohodului, căci seara s-a petrecut totul, din prevedere, ca să afle cât mai puțini, dar acum au aflat mulți, au aflat toți. Nimic – a trebuit să recunoști – nimic decât cocleala, lehamitea aceasta care-ți amărăște acum zilele astea de pe urmă. A fost liniște, e adevărat, dar tu nu pentru liniște ci pentru putere ai fost menit. Ce vremuri! Cum se cunosc ele chiar din scrisoare, din strigătul acela de durere care ți-a scăpat și care se va auzi până peste veac, „nu am la cine să alerg, trebuie să fac ce poruncește turcul.” Îți aduce aminte de întâlnirea ta cu meșterul Dragoș Coman și de măhnirea ce ai simțit-o atunci, fără s-o mărturisești însă nimănui.

După ce Toma Zugravul nu s-a mai întors începuse între meșteri o oarecare foială. Ai avut timp să bagi de seamă că și meșterii se pizmuiesc și se pândesc pe la colțuri de viață și asta te-a mâhnit pentru că ai avut naivitatea să-i judeci pe toți după Toma. Dar Toma nu pizmuia pe nimeni pentru că își cunoștea prețul și știa că numai împlinindu-și rostul de a făptui, numele său va rămâne apărat de uitare. Toma era trufaș, dar nu apucător. A ajuns meșter al Curții, curtean și familiar al tău, nu pentru că a dat din coate, nu pentru că s-a cățărat pe umerii și creștetele altora, apăsându-i ca să

se înalțe pe sine, ci fiindcă era cinstit, nu trăia decât pentru meșteșugul său, nu-i păsa de dregători, cu atât mai puțin de dregătorii, iar priceperea sa mai presus de a oricărui alt meșter și l-a făcut cunoscut, îndemnându-te să ți-l apropii. De ceilalți meșteri nu prea știați nici tu, nici el, îi bănuiai pe undeva prin preajmă, dar erau prea mărunți ca să-i luați în seamă. Abia după ce Toma n-a mai fost, ai început să le deslușești zumzetul și ai înțeles că râvneau la locul care rămăsese gol în preajma ta. Îl bănuiau – locul acesta – moale și îmbelșugat, un jilț cu perne de mătase, ospete nesfârșite în tovărășia boierilor și prețuirea jupânițelor, un loc de cinste în alaiuri ori în strane, la praznicele împărătești. Nici unuia dintre nevolnicii aceștia nu-i trecea prin cap că Toma nu râvnise niciodată la vreun jilț și că urâse alaiurile, că nimeni nu l-a văzut vreodată răcnind într-un glas cu ceilalți „întru mulți ani, Măria Ta!” sau sărutându-ți mâna, dar că nicicând n-ai avut în preajma ta altul mai credincios decât el. Ți-a fost drag ca un frate și l-ai prețuit ca pe un păstrător de înțelepciuni și taine, dar aceasta ei n-aveau de unde s-o știe, după cum nu bănuiau că atunci când se apuca de lucru treceau luni de zile fără să vă vedeți. Erau acele răstimpuri când îi simțeai lipsa și îi duceai dorul și te rodea un soi ciudat de gelozie, fiindcă știai că, atunci când lucrează, uită de tot, până și de tine, nu-i mai pasă dacă exiști sau nu și că, într-adevăr, cât erai tu de voievod, nu mai existai pentru el. Iar când vă revedeați, când ți se înfățișa în față era mai slab, cu ochii vegheați de cearcăne, sfârșit, ca ai sfinților pe care-i zugrăvea, dar cu o licărire irezistibilă de triumf în priviri. Tu îți ascundeai bucuria sub o mască rece și aspră. Numai tu știi de câte ori v-ați înfruntat așa, din mai nimic, până scăpăra aerul dintre

voi. Era un joc frumos și bărbătesc, pe care n-ai avut de atunci cu cine-l juca, o înfruntare iscată din plăcerea de a ști că ai dinainte un om întreg, care nu dă în brânci lingându-ți mâna la întâia ta ridicare din sprânceană. „Te crezi un ales?! i-ai strigat odată clocotind la o astfel de revedere – ții minte? – te crezi un ales, îți îngădui să lipsești din preajma mea cu săptămânile după ce ți-am poruncit să-mi stai la îndemână?” „Nu mă cred, ci sunt un ales, Măria Ta – ți-a răspuns el fără să clipească – altfel oricine ar putea să facă ceea ce fac eu.” Pe urmă a adăugat cu aceeași liniște născută dintr-o nestrămutată credință în rosturile sale: „Și apoi. Măria Ta, adevărații meșteri nu pot să stea la îndemâna nimănui...” Asta ți-a spus-o cu un fel de tristețe, ca și cum ți-ar fi anunțat o fatalitate. Era un adevăr pe care atunci îl aflai și pe care nu l-ai mai uitat: pentru a avea un meșter la îndemână nu trebuie, nici cu gândul măcar, să-i încalci slobozenia. Dacă n-ai fi ținut seama de lucrul acesta, fără îndoială că te-ar fi părăsit după numai câteva săptămâni. S-ar fi ivit poate altul în locul lui, firește, mai ales dacă aveai grijă să se afle că știi să răsplătești – deși, vai, pe el n-ai mai apucat să-l răsplătești, te-ai zgârcit, recunoaște, nu te sfii, abia te îndurai să-i dai o pungă azi, alta peste o jumătate de an, ca și când i-ai fi făcut cine știe ce favoare, când favoarea ți-o făcea el. Căci nimeni n-ar fi fost în stare să iște frumusețile pe care le-au iscat mâinile lui, bunăoară zugrăveala aceea nemaipomenită a Humorului, datorită căreia și numele tău va dăinui, alături de al său, în veșnicie...

Ei bine și după toate astea, pe cine să fi adus în locul său, sa te poți bizui pe el, cum te-ai bizuit pe dânsul? N-ai mai adus pe nimeni. La drept vorbind, nici nu prea aveai de unde. Meșteri se aflau, slavă Domnului, dar

erau de toată mâna, fruntea nici unuia nu se vedea fulgerată de har. Iar cei mai mulți aveau și obiceiul de a săruta mâna boierilor... Ar fi fost totuși în cele din urmă doi oameni asupra cărora alegerea ta s-ar fi putut opri, dar din motive pe care abia acum le înțelegi deplin, nu s-a oprit. Așa se face că, în toată această a doua domnie, Curtea a rămas fără un magistru într-ale zugrăvelii zidirilor, iar tu nu ți-ai mai aflat acel sfătuitor de taină, în preajma căruia să nu mai simți că ai rămas singur, că te-ai îndepărtat prea mult, luând-o înaintea celor din veacul tău.

Unul dintre acești doi oameni era Marcu, ucenicul lui Toma. L-ai chemat dinaintea ta, chiar din prima lună după ce te-ai întors. Era să nu-l recunoști. Se lungise și se subțiasse. De când îl părăsise meșterul său, trăise la Voroneț, unde îmbrăcase rasa. La început – cum el însuși ți-a spus – o îmbrăcase de teama de a nu fi recunoscut de dușmanii care, neputându-te prinde pe tine îți căutau oamenii de credință. Tu bănuiești însă că, pe urmă, chiar după ce primejdia a trecut, fusese prins în mrejele ademenirilor călugărești. Altfel nu-ți explici cum de acest om tânăr, care crescuse lângă Toma, împărtășindu-se din spiritul iscoditor al aceluia, din trufia și nesupunerea lui, primise dintr-o dată gustul bicisnic al umilinței. Rasa aspră, încinsă cu curmei de tei și culionul de sub care i se scurgeau pletele castanii îl făceau și mai subțiratic. Barba i se revărsa în fuioare moi până la piept. Avea un soi de frumusețe gingașă, aproape feminină, dar ceea ce ți s-a părut ciudat și oarecum de neînțeles a fost tristețea din ochii lui. Abia după ce a plecat ți-ai dat seama că de fapt expresia aceea nu era tristețe, ci resemnare, iar resemnarea întotdeauna ți-a răscolit o undă de mânie amestecată cu

măhnire. Cu atât mai mult atunci, când o vedeai în ochii unuia care abia apucase să pășească în viață. I-ai vorbit de la început cu un ton destul de aspru. Marcu e un sfios, iar felul acesta de a i te adresa l-a făcut să se închidă și mai mult în sine. „Te-am chemat – i-ai spus – pentru că vreau să aflu ce ai de gând. După câte știu, meșterul tău ți-a încredințat zugrăvirea Voronețului. Cunoscând cum ai lucrat alături de dânsul la Humor, am toată încrederea în hotărârea sa.” Te-a privit speriat, apoi și-a coborât ochii. „Dar nu am eu încredere, Măria Ta”, a șoptit frământându-și mâinile. În prima clipă n-ai înțeles ce vrea să spună. Stătea înaintea ta, cu aerul acela nevolnic și umilit, și de sub rasă i se vedeau cizmele ponosite de pe care se topea zăpada. Mica baltă ce i se întindea încet sub tălpi începuse să-l îngrozească. Asta te-a indispus și mai mult pentru că ți-ai amintit de ținuta strălucită în care îi plăcea lui Toma să se arate în lume, nu ca semn al trufiei sale ci ca semn a prețuirii pentru cei cărora li se înfățișa. „N-ai încredere în judecata lui Toma?” ai întrebat tu cu o uimire pe care o colora ușor un început de mânie. „Nu în meșter, s-a grăbit el să spulbere o asemenea bănuială, care și lui i se părea o nelegiuire – nu în meșter, ci în mine n-am încredere, ca să mă pot apuca de o asemenea lucrare...” „Vrei să spui că încă nu stăpânești îndeajuns meșteșugul?” „Și asta, Măria Ta, fără îndoială că și asta, dar întâi de toate mă simt prea mărunț și neînsemnat pentru a mă încumeta.” Cu aceasta, răbdarea ta, care niciodată n-a fost prea îmbelșugată, s-a apropiat de sfârșit. Prima pornire a fost aceea de a-l da afară, să se întoarcă la călugării lui plini de pureci, să se scoale la miezul nopții și să bată toaca, să înșire mătânii și să mănânce prune afumate. Gândul la Toma, însă, te-a

împiedicat la timp. Toma l-a crescut pe lângă sine ani de zile, l-a învățat meșteșugul, i-o fi vârat ceva în capul acela de sub comanac. Toma i-a încredințat Voronețul, ceea ce înseamnă că a știut el ce a știut. De altfel, tu însuți – cum i-ai și spus – văzând ce a lucrat până acum, nu te îndoiai de harul lui. Atunci de unde ezitarea sa, de unde lipsa aceasta de încredere? Sau poate de vlagă? Un lucru îți devenise limpede: dacă nu-l scoteai cât mai repede din mănăstire, îl pierdeai definitiv. Să-l scoți, dar ce să faci cu el? Poate să-l aduci la Curte – așa gândeai în clipele acelea, rapid, precis, ca întotdeauna când trebuia să iei o hotărâre ce nu suferea amânare – să-l aduci la Curte, așadar, pentru că tot nu avusese când să învețe încă deprinderile de curtean, de oștean, la nevoie de sol, așa cum fusese și Toma. Timpul fusese prea scurt pentru ca Toma să-l fi învățat și altceva în afara meșteșugului și, poate, a celor șapte ani de acasă. Îți rămânea ție să desăvârșești ceea ce începuse el. O dată cu această descoperire, ți-ai uitat începutul de mânie și o discretă înduioșare te-a învăluit pe neașteptate. Pentru a-ți păstra aparența aspră, ai lovit cu un gest brusc cu palmele peste genunchi și te-ai ridicat. Pășind apăsător, te-ai oprit în fața ferestrei în care se vedea în vale, troienit, târgul Cetății de Scaun. Ningeă spornic, tăcut, cu fulgi mari, și cerul, de un lăptos cenușiu se făcuse una cu pământul. Auzai în spatele tău trosnind butucii de stejar, în soba uriașă din cahle verzi. „Din toată șovăiala ta – i-ai spus fără să te întorci – am înțeles că, deocamdată, trebuie să lași viața mănăstirească și să te întorci la cele lumești. Am să vorbesc cu mitropolitul să-ti dea dezlegarea. E o poruncă. Toma nu te-a învățat meșteșugul acesta ales ca să-l uiți umilindu-l în post și rugăciune, ci ca să

adaugi lumii o frumusețe pe care n-o are. Să fii liber și să fii mândru de libertatea ta. Să umbli. Să vezi, să cunoști, să înveți. Să gândești cu capul tău, nu cu cele de mult putrezite ale sfinților părinți. Asta e. Ne-am înțeles?” N-ai primit nici un răspuns. Te-ai întors brusc, gata să izbucnești, înfuriat de ceea ce ți se părea a fi o împotrivire tăcută. Marcu stătea cu fruntea plecată și cu mâinile încrucișate pe piept. Renunțarea pe care la început i-ai identificat-o în priviri se răsfrânsese acum asupra întregii sale atitudini. Ți-ai dat seama dintr-o dată că – măcar pentru un timp – de Marcu nu te puteai folosi. Ce putea să-ți ofere un om resemnat, gata să se supună? Un om care nu simte îndemnul să se împotrivească sau măcar să întrebe când altul hotărăște asupra vieții sale, spunându-i de acum vei face asta și asta – acela nu era om, ci un boț de ceară, iar tu nu de păpuși de ceară aveai nevoie. În acele câteva clipe ai avut revelația că ceea ce-i lipsea lui Marcu era școala drumului și a vieții. De mic trăise sub teroarea ciumei care-i omorâse amândoi părinții. Le știai toate astea de la Toma: cum rămăsese singur, clănțănind din măsele de groază, în satul pustiit, în care morții duhneau răscolitor, putrezind încet, în căldura unei toamne prelungi, cu o lumină galbenă, nefirească pentru că se scurgea peste lucruri ca o coptură dulceagă, grețoasă. Era o lumină de care trebuia să te temi și el se târâse prin cotloane umbroase, laolaltă cu păianjenii ale căror pânze dese, colbuite, de culoarea ceții, i se agățau în păr, îi intrau în gură și în nas. De acolo văzuse morții umflându-se prăvăliți în soare, ciuguliți de corbii ale căror pene aveau scăpărări albastrui și apoi câinii sălbăticiți, cu ochii arzoi, rupând fără grabă hoiturile acelea rânjite. Auzea mârâiturile înfundate, întărâtate,

trosnetul oaselor, clefăitul boturilor băloase și, a doua sau poate a treia zi, văzuse însăși ciuma, o făptură cu labe de fiară și coarne de bou, dar cu cap de om, cu ochi holbați, galbeni, și buze groase, ca de harap. Avea o coadă șerpească, în vârful căreia purta ghimpele dătător de moarte. Pășea adușmecând printre corbi, hoituri și câini. Copilul înțelese că pe el îl căuta, că făcuse numărătoarea și îi ieșise cu unul mai puțin și de aceea se întorsese și se trase ghemuindu-se mai adânc, în colțul acela de sub talpa casei. Își vârâse pumnul în gură, mușcându-l, ca să nu urle de groază, dându-se de gol. O văzu într-un târziu îndepărtându-se în silă, neîncrezătoare, cu părere de rău, înspre celălalt capăt al satului. Din nou se lăsă tăcerea pustiului, tulburată doar de ospățul câinilor și de fâlfăitul greoi, sătul, al păsărilor. Era sfârșit de sete mai mult decât de spaimă ori de foame, i se umflase limba și i se uscaseră ca o iască. Pe urmă, în amurg, când totul începuse să se învâluie în altă lumină, și mai înspăimântătoare pentru că ea însăși dobândea treptat o culoare stranie, sângerie, auzi galopul călăreților. Să fi fost un pâlț de vreo douăzeci. La început se bucurase, dar de îndată ce-i văzu, zvâcni iar îndărăt, în bezna hrubei sale. Aceia nu erau decât niște jefuitori, tâlhari al pustiei, cu veșminte din piei și cușme din păr de lup. Alergau ghemuiți în șei, pe cai mici și răi, deprinși să muște și să-și poarte stăpânii după miros, încotro simțeau duhurile pustiirii. Dacă-l aflau, îl spintecau fără ca măcar să-și domolească goana, din teama de a nu-i molipsi. Nu era bun nici de rob de vreme ce în urma lui se putea strecura, nevăzută, ciuma. Se răspândiră prin case, luară ce se putea lua și, înainte de a pleca, puseră foc. În timp ce piereau învântejindu-se dincolo de zidul de flăcări, se porniră

câinii să urle. Înăbușit de fum, cu casa trosnind asupra-i, copilul țâșni afară și se pierdu în beznă ca o sălbăticiune. Abia spre seara celei de a treia zile, ajunse în târgul Cetății de Scaun și se strecură amețit de foame și de osteneală printre târgoveții care umpleau ulițele, printre căruțe și cai cu capetele vârate în sacii de nutreț. Mulțimea mișuna de colo-colo, nimeni nu-l băga în seamă, se feri din calea unor oșteni care treceau călări, la pas, evident mândri de hamurile și șeile noi ale cailor, târguite probabil chiar atunci și scârțâind plăcut. Târgul se spărsese, dar ulița mirosea încă a fân și a sudoare de cai, a lemn proaspăt rindelit și a mere vândute cu polobocul, iar dinspre livezi venea mireasma fumului de vreascuri și frunze uscate cărora oamenii le dăduseră foc. Oameni care-și îndemnau vitele, căruțe care uruiau peste podurile de lemn, un porc guița undeva departe, iar peste toate, copleșindu-le cu dangătul lor amestecat, clopotele de vecernie ale bisericilor. Meșteșugari și negustori închideau cu pocnet obloanele, așezând deasupra drugii grei de fier. Mulți se îndreptau înspre Hanul Domnesc, unde se aprinseseră luminile și se auzea câte un cântec și glasuri de oameni mulți puși pe petrecere, vorbind tare și de-a valma. Mai mult decât lumina și veselia ghicită, îl traseră într-acolo sfara fripturilor și mireasma pâinii atunci scoasă din cuptor. Erau arome năucitoare care se răspândiseră departe pe uliți, umplându-i gura de apă și răscolindu-i o neașteptată durere în mațele goale. Se strecură în încăperea cea mare a hanului, ca o mătă lihnită, învățată cu ciomagul și cu flocăiala tuturor câinilor. Nici aici nu-l băga nimeni în seamă. Nu știa dacă trebuia să se bucure sau să deznădăjduiască. Oamenii înfulecau cu desfătare plăcinte fierbinți și cărnuri împănate cu

slănină și usturoi, felii groase de pâine cu coaja pâ râitoare, pe care le încingeau în sucul fripturilor. Își azvârleau vorbe în doi peri, hohoteau gros, lăsându-se pe spate și ciocneau oalele de lut ori cămile de cositor cu bere adusă de la sladnița din Baia. Găsi pe sub mese, târându-se printre picioare încălțate în opinci ori în cizme groase, urât mirositoare, destule coji de pâine și oase pe care îndestularea lăsase încă rămășițe de carne și zgârciuri fragede. Târziu după miezul nopții, după ce argații curățară locul de ultimii bețivani, îl găsiră dormind încovrigat într-un colț și înșfăcându-l de după ceafă, îl înfățișară lui Bumbotă, hangiul, ai cărui ochi pricepuți văzură îndată folosul pe care îl putea aduce un copil al nimănui. Îl hrăni, îl spălă și îi dădu straie noi. Începu să slugărească hanul, să spele și să care blide, să taie lemne, să frece cu șomoioage de paie caii nădușiți ai călătorilor, să facă focurile prin odăile de sus, să lustruiască tingirile și dușumelele borâte de cei ce aveau nărav să bea până dădea din ei, prăvălindu-se apoi ca vitele pălite în moalele capului. De vreo simbrie nu-i vorbise nimeni, iar el nu întrebese și nu se tocmise, întâi de toate fiindcă se bucura că i se îngăduise să se oploșească în acest loc cu oameni mulți și veseli pe care-l credea ferit de primejdii și, mai apoi, pentru că era nepriceput, încă nu auzise de simbrie. Era fericit că scăpase de foame, căci, ce e drept, e drept, nimeni nu-l oprea de la mâncare și bucate, slavă Domnului, se găseau din belșug. S-ar fi înzdrăvenit mai curând și ar fi crescut poate mai iute dacă n-ar fi fost veșnic ostenit de atâta alergătură și zdroabă, care de cele mai multe ori îi depășea puterile. Toți îi porunceau cât era ziua de lungă și toți – de la Bumbotă până la ultimul argat, ba uneori și mușteriii – își îngăduiau să-i tragă ghionturi și

picioare. Aproape că se dezvățase de vorbit. Asculta o poruncă și alerga s-o îndeplinească. Nici nu mântuia una și se auzea alta, câteodată câte două-trei în același timp. Seara târziu se prăbușea în fânul de pe fundul ieslei, sub răsuflarea caldă a cailor și cădea într-un somn chinuit, tresărind și ridicându-se întrun cot, cu urechea ciulită la întunericul din jur. Caii sforăiau și loveau înfundat cu copita ori se frecau de stănoagă și din pod se auzea horcăitul argaților. Aproape noapte de noapte se găsea câte un surugiu care se strecura înăuntru târând după sine, de mână, pe vreuna dintre slujnicele hanului, care chicotea alintat. Când nu era asta, adică în rarele nopți cu liniște deplină, se iveau blajinii. Marcu îi și văzuse de multe ori în câte o rază de lună, cu cap de șoarece și trup mititel de om, îi auzise foșgăind prin fân ori tropăind mărunț de-a lungul grinzilor. Cel mai îngrozitor era când îi simțea alergându-i pe trup. Știa că nu fac nici un rău și totuși rămânea într-o nemișcare țeapănă, morțescă, înfiorat până în măduva oaselor, năpădit de sudori reci. De aceea prefera ca, până târziu, către întâile brume, să-și scurme culcușul afară, în câte un stog de fân, singurul loc unde putea dormi netulburat, trezit doar de chemarea cocoșilor. De aici, de la Bumbotă, îl răscumpără Toma cu zece ducați de aur. Tocmai se întorsese de la Veneția și mai avea ducați. Pentru copil începu o viață nouă. De la început, meșterul îi spusese să-l socotească un fel de frate mai mare, ceea ce Marcu nu îndrăzni niciodată. Dar gândul că această posibilitate exista îi umplea sufletul de bucurie și asta îi era de ajuns. Meșterul îi cumpără veșminte noi și îl puse la început să-l ajute la treburile mărunte. O ajuta pe sora meșterului, pe Mușa, la ale casei. Pe urmă, treptat,

oarecum pe nesimțite, pătrunse în lumea tainică, nu lipsită de primejdii, a atelierului. Mult timp îl fascina cuptorul ciudat cu două uși, cu un căzănel de aramă potrivit pe un loc anume scobit și cu un fel de strachină cu gura în jos deasupra sa, în care se adunau aburii. Îi trebui timp să se obișnuiască cu oalele și ulcelele de pământ, cu alcătuirile de sticlă, borțoase sau, dimpotrivă, lungi și subțiri, răsucite, fragile, asupra cărora se ferea să și sufle de teamă să nu le sfarme. Cutiile apoi, cu forme neobișnuite, din lemn de abanos ori de cimșir, din argint sau plumb ori din os de inorog, pline cu pulberi ori cu alifii răspândind miresme suave și pătrunzătoare, necunoscute, născând doruri fără nume și bucurii tainice care n-aveau nici un motiv aparent, alături de altele, perfide, dușmănoase, care – abia întredeschis capacul – insinuaiu câte o duhoare năprasnică, de ți se năclăia sufletul și-ți răscoleau măruntaiele. Poloboacele mici, din scoartă de mesteacăn, pline cu ulei de cegă, cu miros grețos și acesta sau cu pământuri alese, de toate culorile, de la albul neprihănit, de cridă, până la roșul de rugină al argilelor aduse de prin râpi sălbaticе. Pietrele nemișcate cu culori stranii în ape, care se schimbau după locul de unde le priveai, cu puteri tainice pe care învățase cu timpul să le cunoască. Poate pe acestea le și învățase cel mai curând, mai repede decât toate celelalte învățături, tocmai pentru că, necunoscându-le, puteau deveni primejdioase: cele galbene sau cele verzi ca veninul, străvezii și limpezi, puteau vindeca gălbinarea, un anume fel de piatră sticloasă, ca un sloi liliachiu, apăra de beție, chihlimbarul – avea meșterul un chihlimbar de culoarea mierii, în inima căruia încremenise un păianjen mititel, cu labe mai subțiri decât borangicul – putea

prevesti întunecându-se sau limpezindu-se după împrejurări. Tot lucruri gingașe și pline de neprevăzut, printre care se obișnuie greu să se miște, neîncetat chinuit de teama de a nu slobozi vreunul dintre duhurile care sălășluiau în ele. Toma se ferea să-l sperie. Înlocuise asprimea cu stăruința și răbdarea. Chiar dacă îl muștra, nu ridica niciodată mâna asupra lui. Marcu învăță încet-încet să pregătească culorile, pensulele și scândurile pentru icoane. Pe urmă începu zugrăvitul pe lemn, mai târziu și pe zid. Învăță să topească și să toarne argintul. Să-l cizeleze. Învăță să citească în cărți. Dar toți aceștia, oricât de drag îi era meșterul său, nu fuseseră decât ani de ucenicie, iar ucenicia înseamnă ascultare. Altfel de ascultare, decât aceea de rob, de la hanul lui Bumbotă, dar tot ascultare. Singur, pe picioarele, pe știința și pe înțelepciunea lui prea puțin se bizuise. Dacă vremurile ar fi fost pașnice și prielnice unei creșteri firești, alta ar fi fost și soarta lui. Dar așa, după urgia aceea, după ce își văzuse meșterul mistuindu-se în pulberea aurie a asfințitului, se regăsise în lumea închisă a mănăstirii unde viața se scurgea strop cu strop, între rugăciuni rânduite după legi și canoane de neclintit. O lume a reculegerii, a umilinței și ascultării. Al treilea fel de ascultare căruia, în scurta lui viață de până atunci, i se supusese.

Ce să faci cu el? Îl priveai cu un amestec de milă și furie cum stătea acolo, supus, cu mâinile împreunate și fruntea aplecată. Și atunci, deodată, ai avut revelația aceea cu școala drumului și a lumii. Ei, doamne, ți-ai spus cu năduf, bine i-ar prinde acum o femeie să-l ostenească amețindu-l cu mireasma făpturii și să-l aducă iar la cele lumești. „Acum e vremea când meșterul Toma te-ar fi trimis la școala lumii, i-ai spus. El însuși a

umblat și a învățat vreme de vreo șapte ani, ți-o fi vorbit și ție despre anii aceștia...” „Mi-a vorbit, Măria Ta. Mai cu seamă despre Veneția.” „Așa, ai tresărit tu și te-ai grăbit să-l întrebi: Nu simți și tu aceeași chemare?” Își ridică în sfârșit ochii și te privi sfios: „Mă tem că păcătuiesc mărturisindu-ți, Măria Ta.” „Nu te teme. Sunt mult mai aproape de Satana cei ce trăiesc mereu cu frica de a nu păcătui, decât cei ce viețuiesc firesc, știind să se bucure de lumina pe care le-o aduce fiecare nouă zi. Mărturisește ce te frământă.” Marcu își cuprinse chipul în mâini, clătinându-și capul ca în fața unei încercări care îi depășea puterile: „Doamne, Doamne, Măria Ta, cum aș putea să mă mai desprind acum, după ce m-am jurat sfintei biserici?” „Dacă e numai atâta, ți-am spus, Grigore îți va da dezlegarea. Mai mult încă: de va mai rămâne o urmă de păcat, am s-o iau în întregime asupra mea. Am destule păcate așa că unul mai mult sau mai puțin n-are nici o însemnătate. Ai încredere în cuvântul meu de singur domn și stăpânitor al acestei țări. Îți ajunge?” „De ce faci asta, Măria Ta?” șopti el uluit. În clipa aceea ți-a fost nespus de drag. „Pentru că Toma nu s-a mai întors și am nevoie de un meșter cum a fost dânsul.” I se uscaseră buzele și trebui să și le umezească înainte de a-ți răspunde cu glasul pierit: „Cum a fost dânsul nu se mai poate, îmi ceri prea mult, Măria Ta.” Aceasta a fost clipa în care răbdarea ți-a ajuns la capăt. „Nu te umili!” ai răcnit pe neașteptate și izbucnirea ta a fost ca o lovitură de bici. Marcu a tresărit. În ochii resemnați i s-a aprins o licărire. De revoltă? De orgoliu? În orice caz, resemnarea aceea care te indigna s-a dovedit vulnerabilă, inerția în care zăcuse până acum putea fi clintită. „Ai să pleci – ai urmat tu mai liniștit -- să cunoști lumea și meșterii de

prin alte cetăți. *Magister în diversis artibus* se chema Toma când s-a întors din cetățile apusului. Poate te vei învrednici și tu la o asemenea cinste. Fă-ți toate pregătirile și de azi în trei zile să te știu plecat.” Îți dădeai seama ce însemna să-i ceri să se pornească la vreme de iarnă, mai ales unuia ca el, nedeprins cu drumurile. Sfios cum era, se va și descurca probabil mai greu. Dar n-aveai timp de pierdut și, la urma urmelor, peste câteva zile începea martie cu dezghețurile, iarna era pe sfârșite. Oricum, odată ajuns dincolo, în Țara Ardealului, va da de o vreme mai blândă. „N-am de făcut nici o pregătire, Măria Ta. Sunt sărac și n-am de luat cu mine decât un mănunchi de pensule, un cuțit și câteva vopsele. Poate și un codru de pâine. Pot pleca și azi.” „Cu atât mai bine. Treci pe la vistierie. Am să poruncesc să ți se dea o pungă de zloți. Ai nevoie de cizme și de o dulamă...” Spre surpriza ta, el și-a încrucișat din nou palmele la piept, aplecându-și smerit fruntea: „Iertare, Măria Ta, dar meșterul Toma m-a învățat să nu datorez nimănui nimic...” „E bine că te-a învățat așa, dar ai să degeri. Încearcă măcar, pe la hanuri, să te alipești de vreun convoi de sănii negustorești.”

Singurul lucru pe care îl mai știi despre el l-ai aflat de la jupânul Serchiz. Întâmplător, poposise cu săniile între zidurile mănăstirii Hagigadar, la fratele său Asfadur. Marcu se alipise într-adevăr de dânsul. Serchiz îl îngăduise cu oarecare îndoială și numai după ce aflase că era ucenicul lui Toma. „Ehei, oftase Serchiz, meșter ca Toma nu se mai află. Ce mare pierdere a suferit Vodă și ce prieten am pierdut și eu și fratele meu Asfadur!” Cu Toma i-ar fi plăcut să călătorească, era o bucurie să stai de vorbă cu dânsul, l-ar fi luat în sania sa și monotonia drumului ar fi fost mai ușor de suportat. Unde mai pui

că la o primejdie s-ar fi putut bizui și pe spada lui. Acest ucenic al său însă, Marcu, nu-i semăna. Înlocuise potcapul cu o căciulă veche. Meșterul Cântic, pietrarul, cumnatul și tovarășul de odinioară al lui Toma, îi dăruise o sarică de oaie. Avea o bătă în care își înfipsese traista și în picioare încălțase opinci. Tăcut și smerit, aștepta sosirea negustorului. Serchiz îl privea cu o îndoială în spatele căreia se ascundea un ușor dispreț. Nu-și putea alunga imaginea celuilalt, a lui Toma cel ce iubea veșmintele alese, mândru și cu gândire sprintenă. Dar, pe de altă parte, văzuse prea multe Serchiz ca să nu știe că oamenii nu trebuiesc judecați după aparențe, ci după fapte. Această credință îl și ajută în cele din urmă să-și învingă îndoiala și să poruncească unui surugiu să-l ia pe călător în sania lui. Aproape de ieșirea din Țara Ardealului, la Urbea Mare, zăpada începu să se topească. Zăboviră câteva zile pentru a schimba tălpile săniilor cu roți. Pe urmă, la Pressburg, se despărțiră. Marcu îi mulțumi jupânului Serchiz, mărturisindu-i că avea de gând să treacă Dunărea și să apuce spre miazăzi-apus, către Veneția, pe urmele meșterului său. Era o zi frumoasă de primăvară aceea și, cu toate că Dunărea mai purta câte un sloi răzleț, văzduhul mirosea a sălcii înverzite, iar din pădurea care înconjura burgul se auzea întâia chemare a cucului. Serchiz și-a urmat și el drumul lui, în sus, până la Praga și, de acolo, prin Lipsca și Munster, la Amsterdam. Pe Marcu nu l-a mai întâlnit niciodată de atunci și ceea ce ți-a spus negustorul e tot ce mai știi tu însuși despre el.

Știi că se va întoarce târziu. Îi trebuiau câțiva ani ca să-și desăvârșească învățătura. Și iată că te afli acum la capătul rostului tău, iar el tot nu s-a întors. Nu-l învinuiești, ar fi zadarnic și nedrept: câte nu i se puteau

întâmpla în acești ani! Și, în definitiv, poate că până la urmă se va întoarce. El n-avea de unde să știe că pentru tine va fi prea târziu. E, de altfel, o situație pe care ai prevăzut-o oarecum încă de pe atunci, într-un fel destul de nelămurit, mai mult ca un fel de presimțire, altfel nu începeai, în vara aceluiași an al plecării lui, să cauți un alt meșter. Ți s-a vorbit despre mulți, dar nici unul nu ți-a putut câștiga încrederea. Le lipsea acea scânteie de har pe care o cunoșteai din ochii lui Toma, din felul lui de a răspunde, de a se mișca, de a gândi, ca să nu mai vorbim de felul lui de a lucra. Între toți cei ce ți s-au înfățișat, pe care tu i-ai căutat, cercetându-i chiar în timp ce lucrau, nu l-ai găsit pe cel ales. Întâlnirea cu dânsul ți-a prilejuit-o Ana, soția comisului Plaxa și fiica bătrânului Luca Arbure. Voia să ți se înfățișeze și doamna Elena fost cea care a mijlocit pentru dânsa s-o primești. Ana semăna răposatului ei părinte pe care tu îl știai mai mult din auzite, fiindcă nu l-ai văzut decât de vreo două, trei ori, cu prilejul unor praznice. În anul în care Ștefăniță Vodă a poruncit să fie tăiat, tu erai încă negustor și nu-ți prea băteai capul cu cele ce se petreceau la Curte. Uciderea bătrânului, care fusese unul dintre oamenii de credință ai lui Ștefan Voievod cel Bătrân, a făcut țara să murmure și te-a indignat și pe tine, fără să bănuiești că va veni o vreme în care tu însuși vei slobozi asemenea porunci de tăiere a capetelor. Luca Arbure – atât cât îți aminteai de dânsul – fusese un bătrân falnic, cu umerii cât un mal, cu pletele și barba stufoasă, de o albeață cum nu se poate vedea decât pe piscuri, în zilele însorite de iarnă. Fiică-sa, Ana, era și ea înaltă și mândră. Purta o ceapsă dintr-o catifea de un albastru întunecat, cusută cu fir de argint, de sub care i se vedea părul de culoarea nisipului. Avea un chip

prelung, cu o gură încă proaspătă, tânără, din a cărei expresie ușor disprețuitoare se putea ghici că nu avea obiceiul să vorbească fără rost. Îi plăcea să călărească. Se vorbea de dragostea care mai dăinuia între ea și comisul Plaxa și unii povesteau că puteau fi văzuți uneori, galopând amândoi alături în nopți cu lună, prin prelucile în care erau ținute, departe de ochii indiscreți, hergheliile domnești. Te-a ispitit de câteva ori gândul necurat de a-l întreba pe comisul Plaxa ce era adevărat în aceste istorii, dar ai avut bunul simț să n-o faci, gândindu-te că era o taină a lor, asupra căreia n-aveai nici un drept. Acum stătea în fața ta privindu-te cu ochii ei albaștri, reci, fără sfială și fără iubire. În toată atitudinea ei, în felul cum îți înfățișase cererea ei, foarte pe scurt, tăcând apoi cu buzele strânse, ca și când i-ar fi fost greu că trebuise să ceară, din felul în care, în sfârșit, aștepta acum răspunsul tău, privindu-te drept, cu un fel de asprime, se vedea neîncrederea, dacă nu cumva ura care-i rămăsese în suflet nu față de un anume domn, ci față de Domnie în sine, oricare ar fi fost cel ce ședea în jilțul domnesc. Pentru ea nu mai exista nici o deosebire între Ștefăniță Vodă, ucigașul părintelui și al fraților ei și tine. Îți era cât se poate de limpede că nu dorea decât ca această întrevedere – pe care o ceruse numai silită de obiceiul pământului – să fie cât mai scurtă. Ai ascultat-o contemplând-o cu neascunsă admirație, iar adversitatea mocnită pe care o simțeai gata să se reverse asupra ta te-a înveselit, stărnindu-ți un zâmbet îngăduitor. „Îmi ceri, i-ai spus, să-ți dau încuviințarea de a zugrăvi pe dinafară biserica zidită de fie iertat părintele domniei tale, în urmă cu peste treizeci și cinci de ani. Gândul e frumos și firesc. Mă întreb însă de ce nu l-ai trimis pe soțul domniei tale, care e unul

dintre credincioșii noștri, să-mi înfățișeze această cerere.” Se trezise treptat în tine și prețuitorul frumuseții femeiești, căci imediat ai adăugat curtenitor: „Nu vreau să mă înțelegi greșit, jupâneasă Ana, eu mă bucur că ai venit domnia ta însăși, căci ochii și sufletul meu s-au desfătat întotdeauna la vederea frumuseții, iar azi desfătarea lor e cu totul aleasă. Mă miram doar, fiindcă jupâneșele se înfățișează domniei numai când rămân văduve și nu mai are cine să le poarte de grijă...” Cuvintele tale n-o măguliră. Nici nu clipi. „E vorba de părintele meu, îți răspunse ea cu aceeași răceală, și datoria mea este să fac eu însămi totul, singură, pentru dânsul.” „Am înțeles, ai înclinat tu din cap, e vorba poate de un legământ.” „Poate”, ți-a răspuns ea scurt, dând de înțeles că e o chestiune în amănuntele căreia nu era dispusă să intre pentru că nu o priveau decât pe ea. Rezervele ei și distanța pe care o impunea nu te-au descurajat, dimpotrivă, ți-au stârnit și mai mult interesul. De altfel, haide s-o recunoaștem și pe asta, niciodată nu te-ai descurajat în fața vreunei femei, cu atât mai puțin aveai s-o faci atunci, când nu tăinuiai, la urma urmelor, nici un gând dosnic și neîngăduit. Îți făcea pur și simplu plăcere să stai de vorbă cu ea și te înveselea adversitatea pe care nu-și dădea osteneala s-o ascundă. Cu același zâmbet, ai stăruit: „E un gând îndrăzneț pentru o femeie să facă totul singură. De zugrăvit n-ai să poți totuși zugrăvi domnia ta...” „Am tocmit un zugrav.” Un lucru care te interesa în aceeași clipă, chiar mai mult decât frumusețea sa. „Un pământean?” ai întrebat. „Da, meșterul Dragoș.” „N-am auzit de dânsul. Unde l-ai aflat?” „La Iași. Tatăl dânsului e popa Coman.” „Dar prin lume a umblat?” „A umblat, căci așa am aflat eu de dânsul. Tot întrebând, mi-au

spus că tocmai s-a întors din țările apusului feciorul popii Coman.” „Și cum v-ați înțeles?” „Ne-am înțeles să-i plătesc douăzeci și cinci de zloți, iar dânsul să mântuiască lucrarea până în Ziua Crucii.” Era un preț de meșter mare și asta te-a făcut curios. Ai avut însă răbdarea să aștepti vreo trei luni și încă fără să spui nimănui. N-ai vrut ca meșterul să afle că te-ar interesa. Poate era un om slab care n-ar fi rezistat ispitei de a se arăta într-o lumină neadevărată, dar care îl avantaja. De aceea ai dat buzna peste el ca din întâmplare și cu totul pe neașteptate.

Era pe la mijlocul lui iunie, o zi de o mare limpezime, însă răcoroasă și cu vânt. Asemenea zile – ți-ai amintit tu – îi plăceau lui Toma când zugrăvea pe dinafară Humorul, pentru că soarele și vântul zvântau repede tencuiala și culorile. Nu te însoțeau decât cămărașul Nicoară Hâra cu douăzeci de oșteni pe care îi purtai în galop, nerăbdător de a-l cunoaște în sfârșit pe acest meșter Dragoș. Făceai drumul acela cu niște sentimente foarte tulburi. Nici tu nu știai tocmai bine dacă te-ai fi bucurat întradevăr ca valoarea lui să ți se confirme. Nu erai sigur dacă nu cumva ai fi fost mai bucuros să dai peste un meșteșugar oarecare, bun de gură, care a reușit să înșele bunăcredința frumoasei jupânese Ana. „Cum îți îngădui – l-ai fi întrebat tu atunci – să ceri douăzeci și cinci de zloți pentru un lucru de toată mâna?! Acesta e un preț pe care numai un meșter ca Toma l-ar putea cere pe dreptate!” Întrebarea aceasta n-ai pus-o însă, pentru că de cum i-ai văzut lucrarea, de departe, deși mai avea încă destul până a fi încheiată, ți-ai dat seama că te vei afla dinaintea unui meșter adevărat, care-și merita zloții. Ai descălecat și tu și Hâra și v-ați lăsat caii în drum, în seama oștenilor. Oamenii

erau împrăștiati la lucru și satul părea pustiu. Treptat însă, atrași de micul pâlc de călăreți, începură să se ivească unii pe la garduri, pe la porți, mai cu seamă femeii și copii. V-ați apropiat pe cărare tăcuți și fără grabă pentru a nu atrage atenția prea curând. Ai simțit dintr-o dată mirosul acela de nisip umed, de var și vopsele, care-ți amintea de Toma și te-a încercat o tulburare blândă. Doi ucenici se vedeau. Poate că nici nu avea mai mulți. Unul cernea nisipul, celălalt zdrobea ceva într-o piuliță de piatră. Când v-au simțit, au tresărit din lucrul lor și au privit în sus, spre schele, unde se afla meșterul. Cel de la sită i-a spus ceva cu glas destul coborât, încât nu l-ați putut auzi și atunci meșterul a întors capul, ca pentru a se convinge că ceea ce i se spusese era adevărat. Și-a șters apoi în grabă mâinile și a coborât, așteptându-vă. Toma nu s-ar fi grăbit așa – ți-ai zis tu – și probabil nici n-ar fi coborât, pentru că s-ar fi socotit tulburat din lucrul său și ar fi dat astfel de înțeles că n-are vreme de vorbe. Cu atât mai mult cu cât n-avea de unde să știe că cel care se apropie e Vodă. Într-adevăr, te îmbrăcaseși în straie de târgoveț înstărit, fără nici un amănunt care să-i fi dat de bănuț cine ești și doar pâlcul călăreților opriți, în așteptare, ar fi putut lăsa să se înțeleagă ceva. Așadar, încă înainte de a te opri în fața meșterului, ai făcut întâia observație care însă nu-l sluzea. Când apoi v-ați aflat dinaintea sa, doar la doi, trei pași, meșterul Dragoș și-a dus mâna în dreptul inimii – presupunea el, totuși, că nu puteai fi un târgoveț oarecare – și se înclină cu un gest curtenitor, comun meșterilor umblați prin apus, pe care-l avea și Toma. „Cu cine am cinstea?” întrebă el.

Era un om mai curând scund decât înalt, cu gâtul scurt și ceafa puternică. Părul negru, aspru, îi era acum

răvășit de vânt. Mustăța i se împreuna cu barba retezată rotund, lăsând la vedere gura cu buze cărnoase, roșii. Ochii întunecați, adânci, ca tăciunii, iar sub cel stâng, de-a curmezișul obrazului oacheș, un semn alb lăsat de o sabie. Veșminte ponosite de lucru, pătate de var și de vopsele, care nu spuneau prea mult. La întrebarea lui, ai întors capul spre Hâra: el se cădea să răspundă. „Măria Sa Vodă”, spuse acesta scurt și atunci meșterul Dragoș și cu cei doi ucenici ai săi îngenuncheară în iarbă și rămaseră astfel, cu frunțile plecate. Încă un lucru pe care Toma nu l-ar fi făcut, nu-i așa? Și, ca să te convingi până la capăt, te-ai apropiat întinzându-i mâna, iar el ți-a sărutat-o. Ți-a sărutat deci mâna, nu pecetea inelului. Ți plăcea, întotdeauna ți-au plăcut aceste dovezi de supunere, pentru că în asemenea clipe te simțeai mai puternic și mai însemnat. Așa după cum, când te arătai mulțimii și auzeai răcnetele celor ce te preamăreau, te străbătea o înfiorare de plăcere, un fel de îndestulare a sufletului, foarte îndeaproape înrudită cu îndestularea pântecelui. Băgaseră de seamă și boierii că asemenea amănunte îți făceau plăcere, și atunci când te iveai în mijlocul lor la sfat sau cu alte prilejuri, începuseră și ei să strige într-un glas. Unii numai, firește, pentru că alții nu puteau striga, îi vedeai și ți se părea că li se înțepeneau fălcile, erai sigur că n-ar fi putut scoate în clipele acelea nici un sunet, chiar dacă ai fi pus să-i biciuiască. Curios e că tocmai aceștia se dovediseră cei mai de credință. Mihu și Trotușan aveau năravul să strige cel mai tare și să se afle mereu în preajma ta, grăbindu-se să-ți ghicească gândurile pentru a-ți intra în voie și tot ei fuseseră cei care la întâiul prilej te trădaseră. Toader Bubuiog, în schimb, fie iertat, sau Toma nu ți se arătau decât când îi chemai și nu i-ai

auzit niciodată strigând. Oameni mai credincioși ca ei n-ai aflat și de azi încolo e prea târziu să afli. Și iată-l acum pe acest nou zugrav, descoperit de jupâneasa Ana. După toate semnele, făcea și dânsul parte dintre cei gata să strige cu orice prilej „Întru mulți, ani, Măria Ta!” Spre deosebire de alții însă, care aveau acest nărav, meșterul era totuși un om dăruit cu har. O spunea lucrarea lui, atâta cât se vedea dintr-însa din locul în care stăteai. „Ridică-te, meștere, i-ai spus. Am venit să-ți văd lucrarea căci s-a dus vestea și am devenit curios. Se zice că ar fi la fel de iscusită ca aceea a meșterului Toma de la Humor.” „E prea mare cinstea, Măria Ta, zise el ridicându-se, eu nu mă pot asemui cu meșterul Toma, căci nu sunt decât un biet zugrav care a avut de învățat de la dânsul...” Ți s-a părut ție sau era într-adevăr o undă de ipocrizie în spusele lui, o umilință prefăcută, poate chiar o undă de ironie? Ori toate acestea erau simple năzăreli de-ale tale, întrucât din capul locului te-ai pornit încoace cu niște idei preconcepute. „Poftește aici, Măria Ta, să începi a privi de unde lucrarea e încheiată și schelele luate. Toată lumea știe că Măria Ta cunoști scripturile și chiar scrierile filozofilor păgâni, așa încât gândesc că nu mai e de lipsă a da eu deslușiri asupra a ceea ce se vede.” „Da, da, ai mormăit tu, puțin contrariat de această năvală de vorbe prevenitoare, da, da, mai știu și eu câte ceva... Și zici – ai adăugat imediat – că ai învățat de la Toma?” „Multe, Măria Ta, din cale afară de multe, ca de la un dascăl dintre cei mai învățați. Mie nu mi-a fost dată bucuria de a-l întâlni, dar mi-a fost dat să cunosc ce a rămas în urma lui ca să învăț...” Și iarăși îndoiala ta: era oare sincer sau aflase despre a dragostea ta pentru Toma și despre durerea de a-l fi pierdut și încerca în felul acesta să-ți intre în voie?

Din cauza acestor îndoieli, mai curând neîntemeiate, începeai să fii nemulțumit în primul rând de tine însuși. Totuși ai continuat: „Eu am auzit că ai călătorit, meștere, presupun că ai învățat ceva și din aceste drumuri. Pe unde ai umblat?” „Am fost la Veneția, Măria Ta, și la Florența. Pe urmă am umblat spre miazănoapte și, trecând munții, am cutreierat cetățile nemțești. Am stat o vreme la Augsburg și la Nurnberg. Ți s-a furișat în suflet o ușoară gelozie, căci Toma nu fusese decât până la Veneția și – de mai țineai tu minte – văzuse de câteva ori Ravenna. Acest Dragoș era, așadar, mai umblat. De altfel, și felul lui de a zugrăvi era altul, poate tocmai din pricina asta sau, poate, doar pentru că erau două firi cu totul deosebite. Cine știe? Tot ce zugrăvise Toma avea o anume seninătate care-ți umplea sufletul de pace sau de bucurie. Era mereu egal cu sine însuși, mândru și demn. Bucuria era la el limpede și molipsitoare și la fel durerea trecea asupra-ți ca un dor răzbătător. Lucrase mai mult cu roșu și galben și de aceea, văzut de departe, în lumina soarelui, tot zidul lui era un cântec de izbândă, ca un imn serafic.

Meșterul Dragoș în schimb, a cărui lucrare o urmăreai acum tăcut și iscoditor, cu dorința tainică de a-i găsi un cusur, era nestatornic, cu linii când șerpuitoare, dulci și învăluitoare, când, pe neașteptate, involburat, zvâcnit, pradă unor mari neliniști ascunse. Ți-au atras atenția îndeosebi liniile faldurilor care-i învăluiau pe sfinții săi, zbuciumate, ca bătute de vânturi, colțuroase. Chiar dacă nu-ți spunea că a umblat prin țările nemțești, ai fi ghicit după felul acesta de a desena, pe care și tu l-ai întâlnit la Lipsca, pe vremea când carăle tale de negustor bogat și cunoscut în șase țări te scoteau până acolo. Mai erau apoi culorile acestui Dragoș, altele și

acestea decât cele ale lui Toma. Mai întunecate, mai grele, roșul mai stins, albastrul mai adânc, ca al cerului în nopțile înalte de vară. Și pe urmă se strecurau și niște tonuri verzi care la Toma al tău lipseau cu desăvârșire. Dar nu puteai spune că unul ar fi fost mai iscusit decât celălalt. Cu asta însă, îngăduind adică, îl așezai pe Dragoș alături de Toma. Nu-ți era ușor s-o recunoști. Ai fi vrut să-i găsești un anume loc în care să i se dezvăluie slăbiciunea, căci trebuia să aibă un asemenea loc, chiar și cei ce se scăldau în sânge de balaur aveau, fiindcă li se lipea întotdeauna o frunză de trup și-i făcea și pe ei supuși înfrângerii. Poate că și lui Toma i-ai fi găsit acest loc primejdios care, odată dezvăluit, îngăduia ca omul să fie ingenuncheat, dar n-ai apucat tu să i-l afli, căci a plecat prea curând, prea curând. Te-ai întors pe neașteptate spre Dragoș: „Toma era magistru, meștere. Ești cumva și dumneata?” Dragoș își duse din nou palma în dreptul inimii și se înclină: „Magister în diversis artibus, Măria Ta.” Prin urmare era și *magister*. Ți-ai ros vârful mustății, dar n-aveai ce să faci. Ce mai voiai? Ai pornit resemnat mai departe, fără grabă, cu ochii la istorisirile desfășurate pe zid. După câțiva pași te-ai oprit în fața unor scene pe care nu le-ai mai întâlnit în zugrăveala nici unei biserici. Meșterul ți-a ghicit nedumerirea și s-a grăbit să ți-o spulbere fără a-ți da răgazul să mai întrebi. Graba aceasta de a te mulțumi ți-a adus iar o ușoară umbră în priviri. „Aici, Măria Ta, am zugrăvit pătimirile Sfântului Teodor și ale Sfântului Nichita Mărturisitorul. Istoriile acestea nu se mai află zugrăvite nicăieri, dar gândesc că rostul lor aici, la Arbure, se vădește de la sine.” „Mda...” ai mormăit tu, contrariat că și acest Dragoș avea curajul de a se abate de la canoane, adăugând de la sine. Îți era limpede că

prin istorisirea pătimirilor celor doi sfinți voia să țină trează aducerea aminte asupra feciorilor bătrânului Luca Arbure, Toader și Nichita, pe care Ștefăniță Vodă îi tăiasse o dată cu tatăl lor. Cel puțin un lucru era deci sigur că învățase Dragoș de la Toma și anume acela de a povesti zugrăvind întâmplări din zilele sale. Căci numai Toma istorisea astfel vrute și nevrute, furându-te de la cele sfinte pentru a-ți abate gândul asupra celor ce se petreceau sub ochii tăi. Mersese până acolo – spre deznădejdea episcopului Macarie – încât se zugrăvise pe sine însuși între ostașii care apărau Constantinopolul de năvala turcimii. „Sfinția Sa Grigore, l-ai întrebat tu pe Dragoș, știe de istoria asta cu Toader și Nichita?” „Știe, Măria Ta. Înainte de a mă apuca de lucru, m-am înfățișat Înalt Prea Sfinției Sale spre a-i cere binecuvântarea și atunci i-am arătat și cartoanele pe care am însemnat locul fiecărei istorii. Binecuvântându-mă, mi-a îngăduit să le înfăptuiesc și pe zid.” Cu degetul arătător ți-ai mângâiat mustața încă bălaie pe atunci, sub care ți se ascundea un zâmbet. Iată că meșterul Dragoș se abătuse de la canoane cu îngăduința lui Grigore. Meritul nu era, așadar, al meșterului, cât mai cu seamă al lui Grigore. Dacă el ar fi spus nu, amintirea feciorilor lui Arbure probabil că n-ar fi trecut în nemurire. Era un lucru care îți putea da de gândit, aducându-ți încă o dată aminte de ceea ce spusese Grigore odată, luând apărarea lui Toma într-o împrejurare în care te repeziseși să-l cerți pentru cine știe ce îndrăzneală de-a lui. „Meșterii – spusese Grigore atunci – se supun altor porunci și legăminte decât ceilalți oameni. Puteri tainice pot oricând să-i înalțe ori să-i doboare. Se cade să cugetăm asupra legii aspre a vieții lor și s-o înțelegem.” Așa gândeai tu atunci, doar că

se aflau și meșteri care se pricepeau să ocolească aceste legi aspre. Nici tu nu erai sigur dacă gândul acesta se rostise ca o aluzie la meșterul Dragoș. La urma urmelor, ce aveai cu el? N-aveai nimic, doreai doar să-l descoși, să-l ispitești ca să afli temeuri pentru a ți-l apropia. Dar se vede că amintirea lui Toma stăruia atât de puternică pretutindeni în preajma ta, încât, fără a îndrăzni să ți-o mărturisești, te-ai fi bucurat să nu afle aceste temeuri de încredere. Adevărul e că, găsind alt meșter, te temei de insinuarea perfidă a gândului că l-ai trădat pe Toma.

„A văzut și jupâneasa Ana – urma Dragoș la un pas în spatele tău – și a rămas nespus de mulțumită că am nemurit în felul acesta amintirea fraților dânsei tocmai în locul baștinei lor...” „Firește, firește – i-ai răspuns tu îngăduitor și distrat – a fost un gând frumos, care-ți face cinste, magistre.” Vă aflați acum în partea de răsărit a bisericii, în fața absidei, și te-ai oprit dintr-o dată cu senzația aceea de voluptuoasă surprindere care-ți tăia răsuflarea și pe care o trăiai întotdeauna când te găseai pe neașteptate dinaintea frumuseții. Un sfânt, dar nu unul oarecare, ci un sfânt uriaș, cu privire senină și blândă, purta pe umăr un prunc mititel, un fel de pui de sfânt. Cu cealaltă mână se sprijinea într-un pom care îi ținea loc de toiag. Ai mai văzut așa ceva, nu mai erai sigur unde, căci fusese tot pe vremea negustoriei și de atunci trecuseră ani, dar, oricum, undeva în apus, poate la nemți, poate la slovacii papistași. Te-a bucurat și atunci – fără să poți spune de ce anume – întâlnirea cu acest uriaș blajin care avea darul miraculos de a răspândi în juru-i un sentiment de pace și siguranță. Meșterul a ghicit scutindu-te să întrebi: „Acesta este sfântul Cristofor, cel ce ne păzește de moartea venită din senin. L-am văzut în multe biserici pe unde am umblat,

la noi însă niciodată.” „Și ce te-a îndemnat să-l aduci și la noi!? Se pare că e un sfânt de-al papistașilor...” „Este, Măria Ta, într-adevăr, dar ne poate păzi și pe noi. L-am zugrăvit amintindu-mi cum s-a sfârșit tata. Eram în sărbătorile Crăciunului, la amiază, dânsul tocmai slujise praznicul cel mare și venise acasă, la casă plină de neamuri și oaspeți, cu masă întinsă ca la o sărbătoare ca aceea, cu cârnați fripți, cu sarmale și plăcinte. Aveam și un vin de soi și era veselie mare în jurul mesei și îndestulare și pace, căci Măria Ta te aflai nu de mult în scaunul domniei și toată țara se bucura de îndurare și belșug. Și spre sfârșitul ospățului, când nimeni nu gândea la rău, tata, care ședea în fruntea mesei, a pus barba în piept și, fără să zică nici au, a închis ochii și de atunci nu i-a mai deschis și nu-i va mai deschide până la înfricoșata judecată de apoi. O spaimă grozavă ne-a cuprins pe toți, căci tata era un om mare și gras, cu obrații sănătoși și rumeni și care, când slobozea ecteniile în biserică, făcea să pâlpaie lumânările. Cine s-ar fi gândit că moartea stătea în preajma sa? De aceea m-am gândit, Măria Ta, că dacă și zugravii noștri l-ar înfățișa pe acest sfânt, Cristofor, poate și Dumnezeu ne-ar ierta de asemenea moarte fără lumânare, care lovește ca trăsnetul din cer senin...” „Hm... E o moarte blândă aceasta, ai meditat tu, și gândesc că e de dorit oricărei alte morți...” „Da, Măria Ta, dar tot moarte se cheamă că e!” În patima cu care rostise ultimele cuvinte recunoșteai dragostea de viață a tuturor meșterilor adevărați, care nu lucrau numai cu mâinile, ci deopotrivă cu mintea și inima. De altfel, toți aceștia nu făceau decât să zugrăvească pretutindeni, într-un fel sau altul, dragostea lor de viață. Totuși, acest meșter Dragoș era prea vorbăreț și asta îți ținea trează îndoiala cu care te

porniseși încoace.

Vă aflați acum în dreptul schelelor, la capătul părții de zid zugrăvite. Meșterul începuse aici o scenă nouă din care făcuse deocamdată doar zidurile ce înconjurau o cetate cu turnuri semețe. Știai ce voia să înfățișeze și ai găsit prilejul potrivit pentru a-i încerca tu însuși cerbicia. „Aici ce va fi?” l-ai întrebat cu un aer indiferent, în treacăt, prefăcându-te neștiutor. „Aici am început să zugrăvesc asediul Constantinopolului, Măria Ta, așa cum meșterul Toma l-a zugrăvit la Humor, cu oștile creștinești care-l apără și cu turcii care dau năvală asupra-i.” Pentru că nu mai era nimic de văzut, ai pornit încet pe cărare, îngândurat, cu mâinile la spate, spre oștenii care vă așteptau în drum, înconjurați acum de sătenii aduși de curiozitate. În urma ta veneau meșterul și Nicoară Hâra. Dragoș aștepta un cuvânt din partea ta despre cele văzute și de aceea umbla puțin aplecat înainte, spre a nu pierde nici o vorbă pe care i-ai fi aruncat-o peste umăr. Și într-adevăr, după câțiva pași, ai întors puțin capul și i-ai spus cu o fermitate calmă, fără să te oprești: „Nu se poate, meștere.” Dragoș se aplecă și mai mult în față și pe chip îi apărură o expresie de nedumerire: „N-am înțeles, Măria Ta.” Iar ai întors capul și ai rostit tot fără să te oprești, dar ceva mai tare: „Am spus că nu se poate să zugrăvești asediul Constantinopolului.” Nedumerirea meșterului se transformă în panică. Grăbindu-se, pași afară din cărare, pe iarbă, venind alături de tine: „De ce, Măria Ta? Și meșterul Toma l-a zugrăvit doar...” „L-o fi zugrăvit, i-ai răspuns tu cu un fel de satisfacție răutăcioasă, dar erau alte vremuri. Eram puternic, aveam cetățile din Ardeal, aveam Tighina, îi hărțuiam fără răgaz pe leși pentru Pocuția, domnul Țării

Românești îmi era ginere, îmi îngăduiam să-i înfrunt pe turci și nu-mi păsa de ei. Nu-mi păsa de nimeni, înțelegi? Pe când acuma împrejurările sunt cu totul altele și e bine să nu uiți că această a doua venire a mea la domnie s-a săvârșit cu ajutorul turcilor. Fără de dâșii m-ar fi ucis probabil, pe când mă aflam pribeag în Ardeal ori oamenii lui Ștefan Vodă Lăcustă, care m-au pândit tot timpul șederii mele la Stambul. Nu mi-au putut face însă nimic, fiindcă cei ce mă păzeau cu strășnicie erau tocmai turcii. Fără de dâșii iarăși, n-aș fi ajuns niciodată să revin în scaunul părintelui meu...” Pentru că ajunseserăți aproape de drumul plin de oameni și ceea ce spuneai nu trebuia să ajungă la urechile oricui, te-ai oprit. I-ai fi spus meșterului, care se oprise și el odată cu Hâra și-ți aștepta cuvintele cu sufletul la gură, că, în ciuda ajutorului lor, îi urai pe acești turci și așteptai doar un prilej pentru a scutura gheara pe care ți-o înfipseseră în ceafă, deoarece ajutorul lor era doar un mod subtil și mai eficace decât puterea și amenințările, de a te ține legat de ei. Era un soi de robie în care lanțurile ar fi fost ascunse sub ghirlande de flori. Ți-ai dat însă seama la timp că, furat de patimă, erai gata să te dezvălui unui om pe care-l vedeai întâia dată și despre care, la urma urmei, nu știai decât că era un meșter dăruit, dar prea repede gata să-și plece fruntea. De fapt, asupra acestei impresii urmăreai acum să te edifice. I-ai spus cu o ușoară asprime în glas pe care n-o avusesesi mai înainte: „Nu ne putem îngădui să-i jignim.” Și iată că, așa cum te-ai temut, meșterul și-a aplecat într-adevăr fruntea. „E o poruncă, ai adăugat tu voind cu tot dinadinsul să-i încerci răbdarea. Și de altfel, meștere, e înțelept ca în tot ce faci să nu uiți că trăim într-o țară mică, dar râvnită. Sunt destui cei care

pândesc și nu e bine să-i stârnești...” „Am înțeles, Măria Ta, spuse meșterul cu mâna la piept și cu fruntea mereu aplecată, am să-i zugrăvesc în locul turcilor pe perși și nimeni nu va mai avea nimic de zis...” Te-a cuprins un fel de lehamite ciudată. „Faci ce vrei”, i-ai răspuns încet, în silă, și, fără a mai adăuga nici un cuvânt, ai pășit grăbit înspre cal și te-ai azvârlit în șa. Unii dintre cei adunați la priveală te-au recunoscut și au strigat cu glas mare și din toată inima „Să trăiască Măria Sa!” dar n-ai stat să le răspunzi. Cu o cută adâncă săpată între sprâncene, ai dat pinteni năpustindu-te în galop, încât ceilalți abia au avut vreme să încalece, izbindu-se unii de alții, în graba de a se repezi pe urmele tale. Oamenii adunați se buluciră în gard și femeile țipară smucindu-i pe copii din cale. Meșterul Dragoș, puțin adus de spate, rămase, ca și ceilalți, privind nedumerit norul de colb care se îndepărta către Suceava.

Pe tot drumul acela de întoarcere te-ai gândit apoi la Toma. Cum n-ar fi răbdat el o asemenea poruncă! Cum ar fi azvârlit pensulele și ar fi răsturnat vasele cu vopsele, răcnind că unui meșter n-avea ce să-i pese de turci și că dacă nu era lăsat să lucreze cum crede și simte el, va părăsi dracului tot, neisprăvit, și va pleca încotro va vedea cu ochii, căci drumul e mai milostiv decât moartea. Și cum, într-adevăr, și-ar fi luat lumea în cap și cum tot tu ai fi trimis după dânsul pe logofătul Toader ori pe Grigore să-l împace și să-l întoarcă! Degeaba însă, asemenea gânduri nu-ți puteau aduce nici o mângâiere. Te-ai străduit în zilele următoare să uiți și să te împaci cu ideea că fiecare om era unul prin el însuși, avându-și o vreme a lui, care nu mai putea fi întoarsă. Ai reușit destul de bine. Fapt este că dacă de Toma tot îți mai aminteai în unele ceasuri prielnice, de

Dragoș ai uitat aproape cu desăvârșire. Ți-ai reamintit de el abia când ți s-a adus vestea că și-a mântuit lucrarea. Curiozitatea și vechiul tău interes pentru meșteri te-au făcut să te pornești cu toată curtea în alai pentru a sta de față la sfințire. De departe ai văzut biserica strălucind în culorile proaspete ale meșterului și inima ți-a bătut mai tare înțelegând că țara ti-a devenit mai bogată cu o frumusețe. E totuși un meșter adevărat acest Dragoș, ți-ai spus tu în timp ce descălecai, sunt curios cum s-a descurcat cu asediul... Tocmai din această curiozitate ți s-a tras însă marea dezamăgire. Căci stând dinaintea zidului zugrăvit, înconjurat de mitropolit, de episcopi și de toată Curtea în spatele căreia se bulucea mulțimea, ai văzut într-adevăr din prima clipă că meșterul zugrăvise perși în locul turcilor care năvăleau asupra cetății. Dar amănuntul acesta ți-a reținut foarte puțin atenția, deoarece te-a atras un fel de pisanie scrisă îngrijit din pensulă, care însoțea zugrăveala. Literele erau destul de mărunte și a mai trebuit să faci doi pași ca să le poți desluși bine, citind apoi fără glas, în tăcerea celor din jur. Nu se auzeau decât păsările și rumoarea înăbușită a mulțimii care umplea locul în jur, până departe, în timp ce tu citeai din ce în ce mai nedumerit: „În anul 626, împăratul Kosroi vine cu perșii și cu sciții și cu libienii și cu idolatrii împotriva Constantinopolului cu armate, în zilele împăratului Erakli. Rugăciunile au ridicat împotriva lor mânia Panaghiei și Dumnezeu a trimis asupra lor trăsnetul și ploaia și focul și i-a înecat în mare.”

Te-ai întors spre meșterul Dragoș care aștepta alături cutremurat de îngrijorare și de bucurie. Ai înțeles că, oricum, erai dator să-i lași o vorbă bună și, învingându-ți mâhnirea, i-ai spus: „Ceea ce ai făcut aici, meștere, e o

lucrare de toată lauda și frumusețea, care va duce faima țării în lume, ca oricare dintre lucrările meșterului Toma. Dar spune-mi, rogu-te, de ce ai mai avut nevoie de pisania aceasta?” „Pentru ca să nu rămână nici o îndoială că nu e vorba de turci, Măria Ta”, răspunse el fără șovăială. Și imediat adăugă cu o mândrie abia ascunsă: „Gândesc că acum nu va mai fi nici o îndoială.” L-ai privit câteva clipe tăcut și trist. Pe urmă ai spus atât de încet, încât cei din apropiere abia ți-au putut desluși cuvintele: „Într-adevăr, acum nu mai e nici o îndoială...” Și te-ai îndreptat spre intrarea bisericii, dând astfel semn de începere a slujbei. N-ai mai stat pe urmă nici la praznic. De îndată ce Grigore a rostit binecuvântările ieșirii, ai încălecat, apucând drumul Sucevei, spre mâhnirea meșterului și a localnicilor care fuseseră mândri și bucuroși că vor avea cinstea de a te ospăta din bucatele lor. Nimeni nu bănuia însă în ceasurile acelea că cel mai mâhnit dintre toți erai tu însuși. De atunci nu mai știi nimic despre meșterul Dragoș. Ce s-o fi ales de dânsul? Trebuie poate să te dai bătut, să întrebi, căci, iată, viața ți se topește ca lumânarea. Marcu nu s-a mai întors, iar Voronețul va rămâne nezugrăvit și e păcat, căci e ctitoria Sfânt-răposat părintelui tău. Nici de jupâneasa Ana nu mai știi nimic. Tot așa frumoasă și mândră o fi? Da' de unde, nu se poate, căci vremea a trecut și pentru dânsa, doar n-o fi întinerit. L-ai văzut în urmă cu câteva săptămâni pe bărbatu-său, pe Plaxa, pe care nu de mult l-ai investit mare comis: e tot mai greoi, buhăit, cu pungi care-i atârnă sub ochi...

Ehei, ce de gânduri pentru o singură noapte! Se simte bine, ușor și oarecum împăcat cum stă așa nemișcat, cu

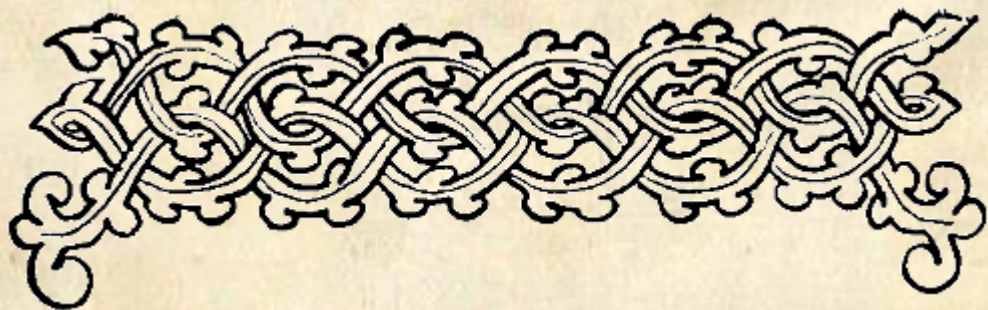
ochii mari deschiși în întuneric, lăsându-se bătut de gânduri. E poate una dintre cele mai lungi nopți de care-și amintește. Și mai pașnice. Pentru că a reușit să se gândească mai mult la ce a fost decât la ce va fi.

E o noapte limpede și rece de început de toamnă. Sub lumina lunii, frunzele care se desprind devin mari fluturi de aur. Văzduhul miroase a brume viitoare. În liniștea aceea mare, un zgomot ciudat crește, un tropot de cal poate, în trap domol. Îl aude și el și întâi i se pare că e bătaia propriei sale inimi, răsunând înfundat, așa cum a mai auzit-o și în tăcerea altor nopți. Pe urmă însă își dă seama că sunetul acela vine din altă parte și întoarce încet capul pe pernă pentru a auzi mai bine. Ca și când ar ciuli urechile. Acum e limpede: tropotul unui cal care dă târcoale mănăstirii. Îl străbate un fior de bucurie tainică, dar și de spaimă: e o anume lipsă de grabă în pasul acela, o mare liniște și siguranță, ca și când nu s-ar teme de nimic. Ar putea să jure că acel cal e alb, fără ham și fără călăreț, cu coama lungă și cu coada fluturătoare atingând pământul. De mult, de peste douăzeci de ani, se vorbește despre dânsul. El nu-l văzuse niciodată, dar îi plăcea să creadă în povestea aceasta ciudată. Uneori se îndoiește, e drept, dar iată că acum îl aude el însuși.

Pentru o clipă îl încearcă dorința de a o chema pe Elena ca s-o întrebe dacă și ea îl aude. Renunță însă, întâi fiindcă se teme că n-ar avea putere să strige sau să bată din palme. Se simte atât de bine cum stă așa, nemișcat! – și pe urmă fiindcă își dă seama că n-ar avea rost: Elena e frumoasă, i-a stat întotdeauna alături la bine și la rău, dar anumite lucruri – cum era și tropotul acestui cal – nu le auzea, nu ajungeau până la ea. Se socotește fericit că-i este dat să-l audă măcar el, e o

mare ușurare să știe că acel cal a venit acum în preajma sa. Niciodată nu s-a simțit atât de împăcat, surâde prin întuneric acestei păci care i-a umplut sufletul și închide ochii. E sigur că acum va adormi și nu se împotrivește alunecării plăcute care a și început.

Dimineța, toată lumea șoptea, însuflețită de o plăcută spaimă în care se amestecau și o discretă mândrie cu o bucurie tainică. Aproape toți – în afara celor prea greoi sau prea osteniți, care adormiseră ca butucii – aproape toți, călugări, străjeri și casnici, auziseră singuraticul cal. Căpitanul Mihuța, mai marele străjerilor, cel cu nasul ca un plisc și mustața pe oală, ieșise singur dincolo de zid și se jura că îl văzuse. Doamna Elena, deși veghease până spre ziuă, când o răzbise somnul, făcea parte în schimb dintre cei ce nici măcar nu-l auziseră. Mai mult încă: ea nu credea în această istorie. N-o spusese nimănui până acum, dar din felul în care le ascultase, cu colțurile buzelor ușor coborâte a dispreț, pe fetele din casă care povesteau surescităte întâmplările nopții, se vedea că nu era dispusă să creadă. Când intră pe vârfuri în iatacul lui, purta încă pe chip expresia aceea de neîncredere și vagă ironie. Era hotărâtă să nu-i spună, dar îl găsi treaz, pe jumătate ridicat, rezemat în perne, cuprins de o stranie febrilitate. De cum îl văzu, înțelese că și el știa. Ceea ce o surprindea era însă faptul că nu i-o spunea, o privea doar într-un fel ciudat, ca și cum ar fi spionat-o, încercând să ghicească dacă și ea auzise.

— Cum te simți, Măria Ta?

— Iar îmi spui Măria Ta! pufni el. Mă simt bine, chiar foarte bine, am să mă și ridic din pat.

— Să nu faci asta! Te-ai obosit prea mult ieri și de aceea nici nu ți-a fost bine aseară.

— Ce spui tu?! Mi-a fost foarte bine și aseară și mai ales azi noapte. M-am odihnit minunat, a fost o noapte deosebită.

Și iar o privi cumva, dintr-o parte și pe sub sprâncene, iscodind-o, așteptând ca ea să-l întrebe de ce fusese o noapte atât de deosebită. Ea era însă nedumerită și puțin speriată. Știa că el nu ieșise din odaie și că nici măcar nu deschisese fereastra. Atunci de unde aflase despre cal? Începea să aibă îndoieli și re trăia un sentiment pe care-l crezuse de mult uitat, de pe vremea când purta părul legat cu funde roșii ca s-o apere de deochi. Munții Serbiei, în care copilărise, erau plini de asemenea istorii, iar ea, pe vremea aceea, nu se îndoia.

— Știu, spuse pe neașteptate, pentru că nu mai suferea pândă lui.

— Ce știi? se miră el.

— Ce s-a petrecut azi noapte.

În glasul lui tresări bucuria:

— Ai auzit și tu?

— Nu.

Păru dezamăgit.

— M-aș fi mirat, spuse. Atunci de unde știi?

— Mi-au spus fetele din casă. Au auzit alții. Căpitanul Mihuța zice că l-a și văzut.

— Să mi-l trimiți aici!

Asta lipsea acum! După Bisurca, să-l mai aducă și pe acest căpitan, care duhnea a vin și dohot! Mai bine nu-i spunea despre el.

— Acuma va veni doctorul.

— Nu-mi pasă de doctor, tot nu-mi ajută nimic...

— Cum nu-ți ajută? îl întrerupse ea. Fără leacurile acelea crezi că te-ai fi simțit mai bine?

— Probabil că da. Mă simt mai bine, fiindcă încă nu mi-a sunat ceasul. Mai trebuie să-l văd pe Iliaș. Dacă tot vine... Și să aflu un zugrav pentru Voroneț. Pe urmă, ce-o da Dumnezeu. Până atunci însă, adumi-l pe Mihuța.

— E ceasul la care obișnuiește să ți se înfățișeze în fiecare dimineață doctorul. De ce să-l jignim, după ce a făcut atâta drum până aici ca să vadă de Măria Ta?

— Tu l-ai chemat, acum descurcă-te, râse el.

Nu spunea însă adevărul, căci la început, luat pe neașteptate, se temuse de moarte și, când ea îi spusese cu sfială și cu teama de a nu-i stârni una dintre furiile sale teribile „Măria Ta, să chemăm un doctor, am auzit de un doctor vestit la Sibiu”, el răspunsese fără împotrivire „să chemăm”. Clipă de care se rușina acum, când redobândise o fărâmbă de putere, și pe care o voia uitată.

Doamna era alarmată. Se temea că, stăruind, îl va înfuria și, în același timp, se rușina de doctor, de care, la drept vorbind, îi era și puțin frică. Era un neamț înțelept și sfătos, dar totodată aspru și fără să se sinchisească de ranguri. Se gândi că pe Vodă nu-l putea îndupleca decât cu ultimul argument la care obișnuia să mai aplece urechea și spuse în treacăt, cu aerul că nu dădea prea mare importanță amănuntului:

— Cum poștești, Măria Ta, dar păcat de banii pe care iam dat.

Avu o mică tresărire și o privi intens, cu ochii îngustați, în efortul de a-și aminti. Și, iată, nu-și amintea! Știa că era o sumă mare, pe care numai frica morții îl făcuse s-o accepte, dar nu mai știa cât... Îl încolți iar, pe neașteptate, spaima și simți sudoarea

năpădindu-i fruntea.

— Nu ți-e bine, Măria Ta?

— Cât? Cât i-am plătit?

Doamna se liniști ascunzându-și un zâmbet. N-ar fi crezut ca mica ei șiretenie să aibă un asemenea efect, dar nu bănuia nici pe departe motivele reale ale neliniștii sale și nici acea cutremurare lăuntrică de spaimă, pe care i-o stârnise.

— Ai și uitat, Măria Ta? Înseamnă că nu mai suntem chiar atât de săraci cum eram când te-ai întors de la Stambul. I-am plătit cinzeci de zloți și-i mai datorăm cinzeci.

Așa era. Își amintea acum de tot bănetul ăsta: o sută de zloți, de patru ori cât îi plătise jupâneasa Ana meșterului Dragoș, pentru a zugrăvi biserica! O dată cu această alăturare îi mai veni inima la loc: uite că de prețul zugravului își amintea fără nici o ezitare, însemna că mintea nu-l lăsase încă de tot, deși era de mirare că uitase tocmai suma aceasta uriașă, care-i ușura vistieria...

— Rămâne de văzut, spuse el mulțumit, dacă o să mai capete cei cinzeci de zloți.

— Cum să nu-i plătim, Măria Ta? Omul a venit anume de la un capăt de lume!

— N-am spus să nu-i plătim, am spus că rămâne de văzut. De pildă, dacă mor, n-o să te lași trasă pe sfoară să-i dai și restul de zloți. Trebuie să-l încunoștințez și pe Iliș despre treaba asta.

— Doamne, Măria Ta, cum vorbești! Dar pe de altă parte mă și bucur: înseamnă că ți-e mai bine dacă-ți arde de glumă.

— Sigur că mi-e mai bine, ți-am spus doar. Haide, cheamă-l odată pe vraciul acela, dacă tot a venit până

aici.

Doamna se grăbi spre ușă, bucuroasă că nu-l mai voia pe căpitanul străjilor. Dar când să iasă, el își aminti, cum îi era obiceiul:

— Și trimite-l și pe căpitanul acela, cum îi zice, doar n-o să-l spintece pe vraci...

Cum îi zice, cum îi zice? îi bătu întrebarea în tâmpă după ce rămase singur și iar îl năpădi sudoarea aceea rece. Doar numai cu câteva clipe înainte îi rostise Elena numele pe care el încercase zadarnic să și-l amintească și ieri seară, pe drum, și acum iar îl uitase, îi scăpase ca un pește care-ți alunecă în apă, printre degete. Se smulse dintre perne și rămase șezând pe marginea patului. Dar se vede că se ridicase prea dintr-o dată, căci îl încercă o ușoară amețală o dată cu un zvâcnet de durere, în locul acela blestemat din adâncul măruntaielor, închise ochii așteptând. După câteva clipe, totul se potoli și când îi redeschise, izbucni din uitare și numele căutat. Mihuța! Căpitanul Mihuța, ei, bătute-ar ploaia, căpitane! Se sculă în picioare și, rezemându-se de perete, de jilțuri, de scrin, își căută straiile. Surâdea mulțumit că-și amintise și se înveselea de pe acum de ochii pe care îi va holba vraciul, când îl va vedea îmbrăcat.

Magister Paulus Kyr, bacalaurio în medicina, purta o robă lungă de catifea liliachie, îmbogățită cu blană de veveriță și un potcap scund cu fundul în patru colțuri de care atârna legănându-se, la fiecare mișcare, câte un ciucure mărunț din fir de aur. Mic, cu mișcări agile, de șoarece, avea o față adunată, plină de crețuri, ca o smochină. Nu cunoștea zâmbetul de politețe și, după ce se înclină scurt, rămase privind-l sever, cu ochii săi întunecați, foarte apropiați de rădăcina nasului.

— Sfatul meu a fost să nu te ridici, Măria Ta, spuse el. Vodă, în picioare, râdea străduindu-se să-și ascundă durerea care-l cuprinsese din nou, însoțită de o ușoară greață. Își pusese până și cingătoarea de a cărei pafta de argint atârna spada ușoară de Damasc.

— M-am ridicat de fiecare dată, magistre, drept cine mă iei? Magistrul Kyr înălță din umeri și se îndreptă spre o masă pe care își deschise trusa de piele.

— Drept ceea ce sunteți, răspunse el. Un om bolnav, care dacă nu-mi urmează sfaturile...

Își lăsă propoziția neterminată.

— Dacă nu-ți urmează sfaturile, are să crape, nu-i așa? Râdea silit, fără veselie: Spune-mi drept, magistre, ai întors vreodată din drum pe vreunul căruia i-a sunat ceasul?

Doctorul îl privi scurt, peste umăr, ca și când Vodă i-ar fi atras atenția printr-un amănunt care-i scăpase până acum, pe urmă se concentrează iar asupra preparării medicamentelor.

— Văd că Măria Ta suferi și de o altă boală de urma căreia abia acuma dau, murmură el.

— Ce fel de boală?

— Neîncrederea, Măria Ta. În asemenea cazuri se cere aplicată o terapie veche, cunoscută și de neamul dacilor, în urmă cu peste o mie de ani.

— Și în ce stă această terapie?

— În a nu te gândi să vindeci ochii înainte de a te îngriji de cap. Și să nu îngrijești capul decât după ce ai tratat trupul, văzând în același timp și de suflet. Bolile le poate vindeca numai acela care cunoaște foarte bine întregul. La Măria Ta ar fi trebuit să încep cu sufletul deci. A fost greșeala mea, dar din fericire nu e ireparabilă. Acum, te rog, Măria Ta, dacă tot te-ai

ridicat, să vii mai la lumină. Aș vrea să văd limba.

Vodă se supuse. Era contrariat, stăpânit de neliniște, dar și de o ușoară veselie. Medicul îi privi limba mai puțin de o clipă. Era acoperită de un fel de iască albă.

— Mulțumesc, Măria Ta.

— Ei, ce ai văzut?

— Un pacient nu trebuie să știe tot ce vede medicul. Pentru că e ignorant, există riscul de a interpreta greșit.

— Medicul îi poate desluși ceea ce vede, ajutându-l să interpreteze corect. În felul acesta l-ar și liniști.

— Rostul medicului nu e să dea deslușiri, ci să vindece. Te temi de moarte, Măria Ta?

— M-am temut la început, de aceea te-am și chemat. Acum însă nu mă mai tem. Peste o secundă adăugă cu o satisfacție răutăcioasă: Dar nu datorită ție, magistre.

Doctorul nici nu clipi. Se apropie cu un pahar de apă deasupra căruia ținea o linguriță de argint cu un praf cenușiu, care răspândi în toată încăperea un miros pătrunzător, plăcut, cunoscut și totuși greu de precizat.

— Te rog să înghiți asta, Măria Ta.

— Ce-i asta? Nu mi-ai mai dat până azi.

— Începem acum. E teriacă venețiană, poate cel mai scump medicament.

— Trebuie să înțeleg că voi mai avea de plătit ceva?

— Nu. Intră în cei o sută de zloți.

— Ești darnic, magistre, zâmbi el ironic. Dar să știi că dacă mor n-ai să mai vezi cei cinzeci de zloți.

Abia acum doctorul avu o ușoară reacție, o abia perceptibilă îngustare a ochilor. Dar își reveni aproape în aceeași clipă:

— Despre asta mai avem timp să vorbim. Acum te rog să înghiți medicamentul, Măria Ta.

Praful cenușiu, ajuns pe limbă, se transformă într-un

fel de magiun. Gura i se umplu de miresme amețitoare, atât de intense, încât nu mai aveau nimic plăcut. Se grăbi să bea apa și-i înapoie paharul.

— Să ne ocupăm așadar, puțin și de suflet, Măria Ta, spuse doctorul Paulus Kyr în timp ce se întoarse la măsuța cu flacoane și spatule pe care se apucă să le așeze la loc, în trusă. Ai avut bunăvoința să-mi mărturisești că nu te temi de moarte, dar că nu e meritul meu. Pot atunci să te întreb, Măria Ta, cărui fapt se datorește această dispariție a fricii?

Stătuse prea mult dintr-o dată în picioare și începuse să obosească, își percepea tremurul ușor al genunchilor. Totul era să nu se observe.

— Ai isprăvit cu leacurile acelea? întrebă cu un glas pe care îl voia cât mai nepăsător.

— În clipa asta, Măria Ta.

— Atunci haide dincolo. Azi vreau să stau în jilț. Acolo am să-ți spun.

Magistrul Paulus îi aruncă o privire bănuitoare. Vodă străbătu însă cei vreo douăzeci de pași, până în încăperea alăturată, cu mersul sigur și apăsător de singur domn și stăpânitor.

Când se așeză însă, în pernele jilțului, își înăbuși cu greu un oftat de ușurare și voluptate. Doctorul, rămas alături, în picioare, continua să-l privească cercetător.

— Șezi, magistre.

— Mulțumesc, Măria Ta. Prefer să nu șed. Gândirea ageră a peripateticienilor se explică și prin faptul că nu sedeau. Te ascult, Măria Ta.

— Vrei să știi de ce nu mă tem de moarte?

— Aș vrea, Măria Ta.

— Ei bine, magistre, nu mă tem deoarece m-am obișnuit cu gândul: știu că voi muri.

Doctorul surâse cu îngăduință, îndepărtând ușor brațele și mânecile largi ale robei fluturată ca niște aripi negre.

— Asta fiecare o știe despre sine.

— Da, știe că va muri cândva. Eu însă știu că voi muri acum, curând, poate la noapte, poate mâine, înțelegi, magistre?

— Înțeleg, dar nu cred. Dacă e așa, atunci de ce ai mai lua teriaca, Măria Ta?

— De vreme ce am plătit-o o iau, râse Vodă.

— Glumești, Măria Ta, dar eu te-am întrebat ca să-ți cercetez sufletul. Și asta face parte din îndatoririle mele și intră în preț, așa că te rog să-mi răspunzi.

— Nu glumesc, într-adevăr, am să mor. Se aplecă puțin peste brațul jilțului, înspre făptura stafidită a doctorului, și adăugă pe un ton mai confidențial: Azi noapte mi s-a arătat un semn. De atunci nu mai am îndoieli, dar semnul acela m-a liniștit și m-a ajutat să nu mă mai tem. Crezi în semne?

— Depinde, Măria Ta. Pot să știu ce fel de semn era acesta?

— Un semn al țării, magistre: calul părintelui meu, slăvitul Ștefan Voievod cel Bătrân. Umblă așa, hojma, de mai bine de douăzeci de ani, fără ham și fără călăreț.

În ochii mici ai doctorului se ivi un licăr de neîncredere.

— Și cum s-ar tălmăci asemenea semn?

— Norodul zice că atâta vreme cât umblă acest cal, țara se află apărată și la adăpost de orice nevoie.

— Totuși, stăruie magistrul Paulus, nu văd legătura cu presupusa moarte apropiată a Măriei Tale...

— Semnul îmi era destinat mie, tocmai pentru a mă ajuta să mor liniștit. Căci trebuie să-ți mărturisesc,

magistre, că aveam îndoieli asupra succesiunii. Nici acum nu mi s-au risipit ele de tot, dar, oricum, de când cu semnul acesta, sunt mult mai liniștit. Frica mea nu era de fapt o frică de moarte, ci de ceea ce se va întâmpla aici după petrecerea mea, înțelegi? Iar semnul mi s-a arătat tocmai ca să pot muri liniștit. Ceea ce înseamnă că am să și mor.

Doctorul clipi des, construindu-și un raționament al său. Ceva adevăr începea și el să creadă că se afla în istoria aceasta. Era convins că acel cal nu existase decât în visul voievodului. „Cal de vei visa, moarte înseamnă.” Pe căi diferite, ajungeau amândoi la aceeași concluzie. Se pregătea tocmai să-i abată gândul de la moarte, sugerându-i că totul nu fusese decât un vis – dar fără a-i destăinui și tălmăcirea visului – când se ivi doamna Elena vestind sosirea căpitanului Mihuța.

Vodă avu o tresărire de satisfacție și-i făcu doctorului un semn complice, ca și când i-ar fi spus „acum să vezi...”

— Să între.

Căpitanul se arătă și, după ce făcu doi pași, încremeni în așteptare. Purta coif și, până la jumătatea trupului, platoșă. Halebarda o lăsase afară. I se mișcau doar ochii, măsurându-i iscoditor când pe doctor, când pe Vodă.

— Spune-mi, căpitane, ce s-a petrecut azi noapte.

— S-a arătat calul lui Ștefan Voievod cel Bătrân, Măria Ta,

— Se zice că l-ai văzut. E adevărat?

— Adevărat, Măria Ta. Auzindu-i tropotul, am bănuیت cam ce ar putea fi și am ieșit dincolo de poartă.

— De ce ai bănuیت?

— Pentru că l-am mai văzut o dată acum vreo șase

ani, pe când Măria Ta erai pribeag și țara sărăcită după trecerea norilor de lăcuste. Pe atunci eram de strajă la Șcheia și nu mai aveam nici o nădejde de mântuire, când s-a arătat calul acesta și iată că semnul s-a adevărit și Măria Ta te-ai întors așezând iar țara...

— Lasă asta, spune-mi cum a fost azi noapte.

— Apăi, cum să fie Măria Ta? Am ieșit și m-am lipit de un copac de la marginea drumului. Dar el n-a venit pe drum, căci dădea târcoale în trap domol mănăstirii. Cât am stat acolo a ocolit-o de trei ori. Pe urmă s-a îndepărtat încet și s-a mistuit în pădure.

— Nu te-a simțit?

— Ba da. La întâiul ocol m-a simțit. Nu s-a oprit însă, și-a încetinit doar puțin mersul și m-a privit, pe urmă și-a văzut de ale lui. Are ochi verzi, Măria Ta, cum sunt pietrele acelea scumpe, nu știu cum le zice... Iar el e alb tot, cu coama lungă și cu coada până-n pământ.

— Ceilalți de ce nu te-au însoțit? Le-a fost teamă?

— Nu, Măria Ta, oamenii nu se tem de dânsul căci nu se știe să fi făcut vreodată rău cuiva. Dar i-am oprit eu gândindu-mă că, văzându-ne atâția oșteni, să nu creadă că i-am ieșit în cale cu vreun gând ascuns. Eu însumi am ieșit fără nici o armă.

— Și tu ce gândești despre toate astea?

— Știu și eu, Măria Ta? Gândesc că e bine, dar în ce fel anume n-aș ști să spun. Văd că după atâta zăcere, ieri ai ieșit întâia dată dincolo de ziduri și încă nesprijinit de nimeni, iar azi stai aici, în jilțul domnesc, cum se și cade Domnului țării. Poate că tocmai acesta e binele și nu e străin de semnul de azi noapte. Căci ce poate fi mai bine decât să te vedem iar în putere, Măria Ta?

Cuvintele căpitanului îl înduioșară cu atât mai mult

cu cât avea certitudinea că nu se născuseră din dorința ticăloasă de a linguși: adevărații oșteni nu cunoșteau năravul lingușirii. Curând, curând, i se adresă el în gând, veți rămâne fără mine, sărace... Gusta din nou acea secretă și jalnică voluptate de a se compătimi, dar reuși să se smulgă din învăluirea ei.

— Îți mulțumesc, căpitane. Poți să pleci.

— Să trăiești întru mulți ani cu sănătate, Măria Ta!

— Ai văzut? se întoarce el spre doctor după ce rămaseră iar singuri. Ce spui de asta?

Magistrul Paulus își flutură iar mânecile largi:

— E de mirare! Eu am înțeles că semnul s-a arătat doar Măriei Tale și tocmai mă gândeam că n-a fost decât un vis. După cum văd însă, l-au cunoscut mai mulți.

— Întocmai, magistre. Mă și mir că nu l-ai auzit și domnia ta. De altfel, nici Doamna Elena nu l-a auzit.

— Curios, căci femeile și copiii simt mult mai lesne aceste mișcări ale duhurilor. Ei sunt în privința aceasta niște privilegiați. În ceea ce mă privește, eu am citit până târziu și, când citesc, reușesc să mă abstrag, nu-mi dau seama de cele ce se petrec în jur...

Ultimele cuvinte le rosti mai ezitant, ocolindu-i privirile, simțindu-se vinovat pentru că, în realitate, stătuse până aproape de ziuă la sfat cu arhimandritul Gherondie asupra a ceea ce trebuia socotit sau nu vrăjitorie, desfătându-se în același timp cu vin și mieji de nucă.

— Și apoi, Măria Ta – adăugă el mai mult pentru a schimba vorba – eu am studiat îndeosebi pietrele a căror putere de vindecare și de premoniție o cunosc în toate aspectele. Semnele celelalte mi se par oarecum îndoielnice. Bunăoară a rămas scris că ciurma de acum vreo șaizeci de ani, ar fi fost prevestită de o ploaie cu

sânge. Interpretarea e discutabilă, știut fiind că ploile cu sânge prevestesc îndeobște războaiele. Atunci însă nefiind nici un război, norodul a făcut legătura între ploaia aceea și ciumă, deși nu există de fapt nici o relație între ele. Pietrele în schimb îngăduie să fie citite și interpretate mult mai exact. Ca și ierburile de altfel...

— Da, cunosc și eu asta. Aveam odată la Curte, urmă el cu nostalgie, un familiar. Era grozav și dobândise la Veneția titlul de *magister în diversis artibus*. Pe lângă altele, stăpânea o boabă de chihlimbar cu un păianjen adevărat într-însa. Boaba aceasta avea darul de a prevesti.

— Nu mă îndoiesc, Măria Ta.

— Multă putere, zicea acel sfetnic al meu, urmă Vodă ca și cum nu l-ar fi auzit, cu ochii întorși spre trecut, multă putere se află în ierburi, mare putere se află în pietre.

— Avea dreptate sfetnicul Măriei Tale, se cunoaște că era un om învățat, îndeosebi chihlimbarul are asemenea puteri și cameele, cărora li se mai zice pietrele lui Israel. Sunt apoi unele pietre rare, pe care se poate desluși semnul gemenilor sau al cumpenei. Ele vindecă de melancolie, iar pe cel ce le poartă îl fac deosebit de plăcut. Le caută îndeosebi tinerii ca să devină fermecători. Sunt altele, translucide, lăptoase, cu niște vinișoare fine, roșiatice, ca și când prin ele ar curge într-adevăr sânge. Se zice, de altfel, că și curge. Când aceste vinișoare alcătuiesc desenul unei sirene cu părul despletit, care ține în mână o oglindă, piatra trebuie așezată într-o montură subțire de aur și atunci, ascunsă în palmă, dobândește puterea de a te face nevăzut. E însă atât de rară, încât, iată, într-o viață de om, eu încă n-am apucat s-o văd. Am văzut în schimb, când am fost

la curtea regelui Carol Quintul, piatra care l-a vindecat de podagră. Era adusă din pustia Arabiei, avea o culoare albă, asemănătoare marmurei, dar în anumite ceasuri, mai ales pe înserat, se limpezea și devenea verzuie...

Se opri căci – evident – Vodă nu-l asculta. Rămăsese privind în gol, urmărind un gând sau o amintire. Abia tăcerea îi atrase atenția și se întoarse spre făptura sfrijită a doctorului, redescoperindu-l.

— Ținea pe lângă sine un arici, spuse.

— Vorbești despre acel sfetnic, Măria Ta?

— Da. Avea tot felul de ciudățenii.

— Erau ciudățenii doar pentru cei din afara științei și a meșteșugului său. Pentru dânsul erau însă niște lucruri firești. Dar bag de seamă, Măria Ta, că ai ținut mult la acest om. Unde se află acum?

— Sunt opt ani, magistre, de când îmi pun aceeași întrebare. A pierit...

Doctorul îl aținti cu ochii săi mărunți și ageri și clătină din cap a înțelegere. La colțurile potcapului, se legănau ciucurii de aur.

— Cred că am aflat răul care a atins sufletul Măriei Tale. El se trage de aici, de la golul pe care l-a lăsat acest sfetnic și familiar, care, după cum am înțeles, a fost și un mare artist.

— Și vraci. La el am văzut pentru întâia dată teriaca aceasta, îi dădea din ea tatălui său.

— Și s-a vindecat?

— A murit.

— Poate că era prea bătrân.

— Era.

— Când ți se isprăvesc zilele, Măria Ta, nu mai are putere nici teriaca. Pe Măria Ta însă, omul acela te-ar fi vindecat, căci aveai încredere în dânsul. În mine nu ai.

— Vrei să spui că n-ai să mă poți vindeca?

— Vreau să spun că am împotriva mea doi dușmani: lipsa de încredere a Măriei Tale și lipsa mea de putere asupra golului, pe care acel om ți l-a lăsat în suflet. Ai rămas cu un soi de otrăvită aducere aminte, asupra căreia nu cred că ar avea vreo influență nici piatra cu semnul gemenilor sau al cumpenei. N-ai încercat să-ți afli alt sfetnic, Măria Ta?

— Ba da, răspunse el trist, fără a mai adăuga nimic, dar doctorul pricepu că nu aflase.

Se simțea neputincios magistrul și începea să se îndoiască de eficacitatea metodelor sale terapeutice. Experiența îi spunea că bolile acestea ale sufletului erau cele mai problematice. Nu toate, firește, căci și bolile sufletului erau de mai multe feluri. Cazul acestui voievod, bunăoară, se complica însă întâi de toate prin însuși faptul că era un înțelept și un lucid. Ignoranții sunt mult mai lesne de vindecați. Ca să nu mai vorbim de imbecili... Pe urmă, golul din sufletul voievodului se dovedea greu de tratat, pentru că era provocat de un om cu care întreținuse niște relații cu totul aparte, niște relații elevate, de natură pur spirituală. Frați spirituali, aceasta fuseseră cei doi. Exact! Magistrul Paulus Kyr era mândru de raționamentul său care îl dusesse la stabilirea – asupra exactității căreia n-avea îndoieli – a izvoarelor straniei boli a voievodului. Își țuguie buzele satisfăcut și, edificat, clătină din nou capul, agitându-și ciucurii galbeni:

— Acel om, spuse el, a fost pentru Măria Ta un frate spiritual. Măria Ta și cu dânsul ați format un cuplu complementar. Rotund și perfect în armonia sa, ca o sferă.

— Totuși, ne-am certat de nenumărate ori. O dată l-

am azvârlit și în temniță...

— E firesc: numai contrariile se atrag, putând deveni complementare.

— Ei și? Cu ce mă ajută constatările astea?

Doctorul își împreună brațele la piept, ascunzându-le în mânecile largi.

— Vom vedea, spuse gânditor, vom vedea, Măria Ta... Înțeleg deocamdată un lucru care este nou și pentru mine și de care se cuvine să țin seama de acum înainte. Un principe care n-are în preajmă un artist este un fel de infirm.

Vodă flutură mâna plictisit. Nu vedea unde i-ar putea duce asemenea sporovăială.

— Oricând pot să găsesc un lingău sau un nepriceput mare-n gură sau unul care așteaptă să gândesc eu pentru el. Oricând.

— Tocmai. Atâta doar că nici unul dintre aceștia nu e un *artifex* de felul celui pe care l-ai avut. Golul pe care un asemenea om îl lasă e într-adevăr greu de umplut, iar eu mă văd nevoit să mărturisesc că încă nu cunosc remediul. Dar mă voi strădui... Și după o clipă, ca și cum aceasta l-ar fi ajutat la găsirea remediului râvnit: Cum se chema acel om, Măria Ta?

Vodă râse amărât:

— Ce însemnătate are, magistre? Lasă, nu te mai frământa, toate astea le știu și eu. Ai spus o singură vorbă înțeleaptă, pe care o bănuiam, dar pe care gândul meu încă n-a apucat s-o rostească. Nu te supăra că n-am găsit decât una...

— Care e aceea, Măria Ta?

— Aceea că un principe care n-are în preajma sa un artist e un fel de schilod.

— Mă bucur că ți-am putut fi de folos măcar cu atât.

— S-ar mai cuveni adăugat, urmă Vodă, că un principe care nu știe prețui un asemenea *artifex*, nu-și merită locul. Și ceea ce mă muncește e gândul că eu nu l-am știut prețui. Mereu l-am rupt de la rosturile lui, nelăsându-l să lucreze pe cât ar fi putut. Mereu l-am strunit, mereu l-am bănuit... Și abia acum îmi dau seama că, cu cât ar fi lucrat mai mult, cu atât mai adânc ar fi pătruns și numele meu în nemurire...

— Așa e, Măria Ta. Dar când ajungi să descoperi asemenea adevăruri, ești pe jumătate izbăvit.

Vodă se rezemă obosit de spătarul jilțului.

— Cine știe? murmură. Și la ce mi-ar mai putea folosi acum izbăvirea? Vorbim degeaba, în viața mea se face tot mai târziu. Pe urmă, mai vioi, ca și când și-ar fi amintit de ceva cu totul nou, în realitate însă dorind să pună capăt acestui sfat, care sfârșise prin a-l obosi, lăsându-i în suflet gustul de cenușă al zădărniceii: Ei, dar ce ai de gând, magistre, azi nu mai poruncești să mi se dea de mâncare?

— Ba da, Măria Ta, n-am uitat, dar trebuia să treacă un răstimp, după ce ai luat teriaca. Cu îngăduința Măriei Tale, mă duc acum.

— Cu porunca, magistre, cu porunca... Ai început să mă înfometezi. Când să iasă îl opri: Stai. Ce poruncești să mi se dea?

— O fiertură de mușetel și sunătoare, Măria Ta, și o felie de pâine veche. Atât acum, mai multe la amiază...

Noaptea lungă din care ai ieșit te-a făcut mai înțelept, pregătindu-te poate pentru lunga noapte în care vei intra. Nu prea mai sunt lucruri care te-ar putea neliniști. Cel puțin așa crezi în dimineața aceasta. Ieri, către seară, te temei că nu mai ai ce aștepta. Acum îți

dai seama că de fapt ai încă de așteptat un lucru sau, mai bine zis, un anume ceas. Ești curios, aproape nerăbdător să vezi cum se va petrece. De aceea, întâmplările mărunte ale zilei nu te mai clintesc din liniștea pe care ai dobândit-o. Aseară te-ai infuriat când Elena ți-a spus că doctorul a poruncit să nu mănânci decât pâine veche. Azi, când însuși vraciul ți-a mărturisit că-ți va da apă fiartă și pâine uscată, ai zâmbit înveselit, îl lași să-și facă datoria, așa cum gândește el că trebuie să fie această datorie. În ceea ce te privește, n-ai cătuși de puțin de gând să mănânci zeamă de sunătoare, împrejurarea aceasta îți amintește de răstimpul șederii la Stambul, după ce ai scăpat din Turnul Galatei și padișahul ți-a îngăduit să-ți înjghebezi curtea aceea de pribeag, căreia tu te-ai priceput să-i dai o strălucire ce nu mai amintea cu nimic de pribegie. Printre cei mulți care îți călcau pragul, desfătându-se cu vinurile și mâncărurile alese, cu divanurile filosoficești ori – alții – cu veștile pe care le aflau fără a întreba – printre toți aceștia deci, venea și un doctor născut la Ierusalim, dar așezat în Stambul după ce învățase meșteșug de la arabi și de la greci și după ce petrecuse câțiva ani la Padova și la Montpellier. Turcii pun mare preț pe știința vracilor și, datorită priceperii sale, Moșe Alon ajunsese curând *hekim başa*. Dar în cazul lui nu era vorba numai de pricepere, ci și de înțelepciune. Moșe Alon învățase de la greci că un vrac trebuia să fie și un filosof și astfel devenise el însuși un *iatrofilosof*, ceea ce în ochii multora trecea chiar înaintea înaltului titlu de *hekim başa*. În casa ta a ajuns nu pentru că ai fi fost suferind – slavă Domnului, pe atunci erai în putere, plin de viață și de dorința de a trăi, cu capul clocotind de gânduri și de planuri! – ci pentru că îți plăcea să te

înconjuri de oameni deosebiți: ați simțit și tu și el că pentru amândoi era o cinste să fiți văzuți împreună. Asta v-a și ajutat să vă împrieteniți. Aproape fiecare dintre oaspeții tăi avea slăbiciune pentru câte un fel de mâncare din cele ce se puteau afla la tine. Bartolomeo Sandini, reprezentantul Veneției la Stambul, de cum se ivea în hainele lui grele de brocart, încărcat de aur, adulmeca mireasma casei, cu nările fremătând, doar de se simte cumva duhul puilor la frigare stropiți cu mujdei! Mehmed Sokolii se dădea în vânt după vinurile aduse în iatacul tău de Dianora. Jean de Grandville, ambasadorul Franței, scund și gras, veșnic asudat, cu catarama de aur de același fel la ghetă, la mâneci și la cingătoare, descoperise plăcintele poale-n brâu. Grecului Andrei Carcocandela, marele blănar al padișahului, îi plăceau sărmăluțele fierte la foc molcom, în oală de pământ. Până a ajunge în casa ta nu cunoscuse decât sarmaua turcilor, căreia-i ziceau *dolma*, dar care era umplută numai cu orez și stafide – ai fost și tu nevoit să mănânci de câteva ori și era să ți se aplece – așa că nu e de mirare că nu se mai dădea dus din preajma sarmalelor moldovenești, mai ales că acestea cereau și nu sufereau să fie stropite decât cu un vin de soi. Arhitectul Sinan Ibni Abdul Merian, cel care a ridicat podul peste Prut, înlesnind revărsarea puhoiului turcesc asupra-ți, a dat de gustul pastramei de oaie, nu că n-ar fi cunoscut-o încă de la strămoșii săi, dar prețuia felul în care era friptă în cuhniile casei tale și însoțită de mămăligă. Pastrama v-a împăcat la Stambul. Se întorsese nu de mult de la Tighina, cetatea ta și a părintelui tău, pe care turcii puseseră gheara după alungarea ta din scaun. Sinan Ibni Abdul Meriani o întărise, făcuse dintr-însa o cetate nouă. Îi și zicea, în

limba lor, Bender, ceea ce înseamnă poartă întărită. Te uitați râzând la acest arhitect frumos și iscusit, care mesteca pastrama încet, savurându-i miresmele și tăvălind boțul de mămăligă prin suculele pipărat și te bucurai știind că vei redobândi scaunul și că te vei răzvrăti luând înapoi, în locul cetății vechi, care, oricum, trebuia întărită, o cetate nouă și puternică. Scaunul ți l-ai redobândit, dar de răsculat nu te-ai mai răsculat, iar Tighina a rămas pe mai departe tot Bender. Ce speranțe dezlănțuite puteai nutri pe atunci! Dar lasă, nu mai scormoni iar trecutul... Te gândeai la Moșe Alon și te-ai lăsat furat de amintirea celorlalți. Da, lui *hekim başa* Moșe Alon îi plăceau pescăriile, dar îndeosebi icrele. Aveai niște pescari bulgari care intrau cu barcașurile lor până în Bosfor. Pe aceștia i-ai tocmit să-ți aducă icre proaspete de morun și de nisetru și spinări de morun pentru afumat. Ți-ai învățat casnicii să le prepare așa cum le pregăteau tu însuși pe vremuri, de le puteai purta cu carăle până la capătul lumii. Le sărai bine și le lăsați trei zile și trei nopți într-un butoiuș cu fundul găurit ca să se poată scurge din ele zeama și sarea.

Pe urmă le spălai îndelung cu apă dulce și cât mai rece și le îndesai iar într-un butoiuș cu fundul găurit, după care le mai călca și o fată cu picioarele goale. Le puneai apoi un capac peste care așezai pietroaie ca să se îndese mai mult și să se întărească. După alte trei zile înlocuiai fundul găurit cu unul nou, întreg. Ei, nu, firește, cu asta nu erau gata decât pentru a fi cărate sau păstrate oricât și totul atârna de felul butoaielor. Icrele tale erau cele mai căutate, fiindcă tu știai că numai butoaiile de paltin le priau cu adevărat. Te costau destul de mult butoiușele, căci le aduceai tocmai de la poalele munților. Merita însă cheltuiala. Pentru a le așeza pe masă, altă

pregătire apoi, cu untdelemn de măsline și zeamă de lămâi de Samos, frecate până deveneau o spumă, fără să li se spargă totuși boabele, pe care trebuia să le simți pocnind mărunț și înmiresmat între vârful limbii și cerul gurii.

Intrarea magistrului Paulus Kyr, urmat de o fată în casă care aduce pe o tavă de argint așa-zisa mâncare, te face să tresari surprins din gândurile tale. Te întrebi dacă nu cumva ai și ațipit între timp și te temi ca doctorul să nu-ți fi văzut tresărirea. Fata aşază tava pe masă și iese.

— Poftește, Măria Ta, te îmbie vraciul. Sau dorești să-ți aduc tava acolo, în jilt?

— Nu, nu, lasă, am să vin eu...

Picioarele îți sunt însă grele și n-ai nici o tragere de inimă să te ridici.

— E bine să poftești acuma, Măria Ta, până nu se răcește.

— Las' că nu dau turcii.

Cupa e și ea de argint și, de unde șezi, vezi zeama verzuie care o umple. E fierbinte și aburul ei răspândește în toată încăperea un miros de ierburi cosite prin poieni. Nu e rea, e chiar plăcută mireasma, dar nu să bei zeama aceea. De altfel, nici n-ai de gând s-o bei. Te întorci înveselit spre magistrul Paulus:

— Magistre, ai auzit de un vestit *hekim başa* de la Stambul, pe nume Moșe Alon?

— Am auzit de numele său, Măria Ta, dar nu l-am cunoscut.

— Ei bine, eu l-am cunoscut cât am stat acolo și pot să spun că mi-a fost prieten. Un înțelept cu suflet ales. El mi-a istorisit o întâmplare cu tâlc. Zice că rabi s-a îmbolnăvit și stătea în cumpănă între gândul de a merge

la un doctor și credința că îl va izbăvi Dumnezeu. Credința în Dumnezeu a fost mai puternică, dar, cu toate astea, până la urmă, s-a dus și la doctor. De ce?

Te bucuri că vraciul nu știe de ce. Ridică nedumerit din umeri și așteaptă, privindu-te cu ochii lui mici, întrebători.

— Fiindcă s-a gândit că și doctorul trebuie să trăiască, magistre!

Magistrul râde destins. Crede că istoria s-a isprăvit, dar tu îi faci semn să se potolească:

— Doctorul îi scrie niște leacuri și îl trimite la spițerie să le cumpere. Rabi știe că numai Dumnezeu îl poate ajuta, dar cumpără și leacurile, gândindu-se că și spițerul trebuie să trăiască.

Doctorul Paulus râde cu îngăduință și așteaptă răbdător urmarea pe care o bănuiește.

— Ajuns acasă, rabi așază leacurile în fundul unui scrin și nu se mai atinge de ele niciodată. De ce?

— Pentru că vrea și dânsul să trăiască, ghicește doctorul. Pe urmă adaugă, redevenind serios: Nu e decât o glumă, Măria Ta, și între timp fiertura s-o fi răcit.

Tu râzi necăjit:

— O glumă cu tâlc. Moșe Alon mi-a spus foarte multe asemenea glume, dar toate aveau într-însele un tâlc ascuns.

— Dacă e un *hekim başa* atât de vestit și dacă ți-a fost un prieten atât de apropiat, de ce nu l-ai chemat pe dânsul să te vindece?

Ceva te face să bănuiești că e puțin jignit. Întrebarea lui te întristează și peste chipul pe care toate amintirile astea ți-l înseninaseră, îți trece din nou o umbră.

— Pentru că a murit, magistre. Și peste o clipă de tăcere, ca și cum ai vrea să-ți amintești ceva: A murit

stupid, înecat cu un os de pește, fără ca știința lui cea multă să-l fi putut scăpa... Mereu îmi amintesc de oameni care nu mai sunt, nu ți se pare că ar fi și acesta un semn?

Căci tu crezi într-adevăr că e un semn, știind chiar și ce vrea el să spună. Tare singur ai mai rămas! Doar Elena ce-ți mai stă prin preajmă, dar ea nu înțelege să te lase în pace în ceasurile acestea în care ai de pregătit ceva foarte însemnat. Mereu are ceva să-ți amintească, ba să te culci, ba să mănânci, ba să nu te scoli... Și vraciul ăsta, ca și ea. Ce vrea acum?

— Nu te mai gânde la semne, Măria Ta. Mai bine bea fiertura aceea că s-o fi răcit de tot.

Ar merita să-l scoți afară și simți cum crește în tine un început de mânie. Totuși n-ai vrea să-l jignești, i-ai prețuit întotdeauna pe oamenii ca el, când s-au dovedit de bună credință – iar acesta s-a dovedit – și te străduiești să-i spui cu un glas cât mai puțin amenințător:

— Aș vrea să rămân singur, magistre, mă poți ajuta?

Magistrul Paulus rămâne o secundă fără să înțeleagă, pe urmă, tăcut, se înclină cu mâna la inimă și se îndreaptă spre ușă. Cu toată buna ta intenție, este evident jignit și ca să-l consolezi cât de cât adaugi în urma lui, făcându-l să se oprească:

— Am să beau zeama aceea, fii liniștit, magistre, îți promit.

El se înclină încă o dată cu același gest al mâinii la piept și iese fără cuvânt.

Ești singur acum, dar rămâi puțin descumpănit pentru că nu-ți mai amintești ce voiai cu această singurătate. Până una, alta, tot uitându-te la fiertura aceea verzuie din cupa de argint, îți vine un gând. Te

ridici încet, șovăitor, rezemându-te bine, cu amândouă mâinile în brațele jilțului. Ai făcut iar pe viteazul, uitând că nu mai ești ce ai fost, și te-ai încins cu sabia în loc să-ți fi luat toiagul. Dar câțiva pași ai să te descurci și fără el, căci ceea ce vrei să faci îți dă putere și te înveselește. Ajungi la masă, iei cupa și pășești către fereastră. Între timp, observi oarecum în treacăt că, de aseară până acum, mersul ți s-a îngreuiat puțin din cauza piciorului stâng care se mișcă mai anevoie, având mereu tendința să rămână în urmă. Poate ți-a amortit cum ai șezut acolo în jilț, deși ceva îți spune că nu e asta. Nu prea dai însă importanță faptului și încerci chiar să glumești, zicându-ți că tot nu mai ai mult de mers. Deschizi fereastra și te apleci în afară. De dimineață a fost oleacă de ceață, dar acum văzduhul s-a limpezit. Soarele de toamnă pripește și-ți simți oasele pătrunse plăcut de o înfiorare caldă. Peste zid se văd pădurile, încep să ruginească, răspândind o mireasmă tulburătoare de uscături și frunze pălite. În curtea mică dintre casa domnească și zidul care înconjoară mănăstirea nu e nimeni. Cu un gest scurt, arunci conținutul cupei pe fereastră. Ha! Iată, în sfârșit, o treabă bună! Pui cupa pe pervaz și-ți freci mâinile mulțumit, privind cerul. Albastrul adânc și fără pată e străbătut de un unghi fin, negru, care se mișcă încet, undeva foarte sus, cu vârful îndreptat spre miazăzi. Să fie găște sălbatice? Poate cocori? Dar nu e prea curând? Timpul plecării păsărilor spune întotdeauna ceva. Acuma, bunăoară, se pare că prevestește o iarnă grea. Unghiul călător a ajuns deasupra zării, a devenit subțire, ca un fir de păr, abia îl mai vezi. Pe măsură ce-l înghite depărtarea, în sufletul tău rămâne însă povara plăcută a dorului de ducă. Poate mai apăsată decât

aseară. Ai vrea să mai cobori, să mergi din nou de-a lungul drumului, dar acum simți că nu ți-ar mai ajunge puterea. Nu te sperii, fiindcă între timp ai învățat că e ceva firesc. Are să vină iarna, o iarnă grea, cu omătul până sub streășină, acoperind țara sub glia căreia vor pocni tainic, neuzite, semințele, în case va fi cald, butucii vor trosni în focuri. Merele pietroase, învelite în fân, vor trimite miresme suave, iar gospodarii se vor încălzi cu vin fiert cu mirodenii. Tălpile groase ale săniilor vor foșni pe șleaurile albe și răsuflările oamenilor înveliți în tohorci se vor învălătuci îndesate ca aburii. Se vor porni copiii cu colinda. Cârnații proaspeți, rumeniți, sarmalele încălzite, după ce au stat o zi și două nopți îngropate cu oala de lut în omăt, nu vei mai ajunge să le guști. E ciudat să știi că nu vei mai apuca iarna, dar te bucuri că nu te mai neliniștești. Ca și cum totul ar fi rânduist de tine însuși. Ai mai sta aici, lăsându-te dezmiertat de soare, dar ai început să obosești. Ai putea bate din palme să poruncești să ți se așeze jilțul la soare, dar riști să nu mai rămâi singur, să te supui din nou la tot felul de întrebări: Ai băut fiertura? De ce n-ai mâncat pâinea? Te cuprinde pe neașteptate un val de furie, apuci cu un gest smucit cupa de argint și o azvârli pe fereastră. O auzi izbindu-se de zidul împrejmuitor. Te apleci și o vezi lucind în iarbă. Asta îți redă din nou liniștea. Așa e bine. Te întorci la jilțul tău, lăsându-te cu voluptate între perne. Ar fi fost poate bine – în orice caz, ar fi fost și mai plăcut să te întinzi iar în pat. Dar nu se poate, trebuie să rămâi aici, de veghe, acesta e rostul tău. De veghe la ce? Mai ai tu oare vreo putere să veghezi? Chiar dacă n-ai, important acum e să nu-i lași pe ceilalți să-ți ghicească slăbiciunea. N-au să ghicească, închizi ochii și-ți sprijini

ceafa de spătar. N-ai mâncat nimic, toată dimineața te-ai gândit la fel și fel de bucate alese și totuși nu ți-e foame. Se vede că ai depășit pragul acela dincolo de care nu mai simți nici o nevoie. Doar un frig care începe să urce dinspre picioare. Ai lăsat fereastra deschisă; poate nu trebuia. Ba nu, e mai bine așa, căci la asemenea vreme de toamnă e mai cald afară decât în casă. Doar dacă n-ai porunci să se facă focul. Ar fi plăcut să auzi lemnele trosnind. Dar nu, nu, pentru asta trebuie să te miști, să bați din palme, să deschizi ochii și acum e atât de bine în întunericul din spatele pleoapelor, doar frigul acesta de n-ar fi, frigul...

Era la amiază când se trezi cu tot trupul înghețat, amorțit dureros. Dar după primele clipe de buimăceală își dădu seama că nu frigul îl trezise, ci gălăgia care se auzea de afară. Tropăituri, sforăit de cai, porunci, unele într-o limbă străină, guturală, familiară totuși: ungurească sau turcească? Se așeză mai bine în scaun, cu urechea la pândă. Turcească. Odată cu această descoperire, toată liniștea pe care o dobândise se risipi, înlocuită de o frământare lăuntrică, cu atât mai dureroasă, cu cât era agravată de neputința de a coborî. Ce naiba se petrecea aici? Cu un mare efort reuși să se scoale. Îi amortiseră brațele, picioarele, dar mai ales șalele, abia izbuti să-și îndrepte trupul. Făcu câțiva pași sprijinindu-se de masă. Ce se petrecea, cum ajunseseră aici turci? Își smulse spada de la șold. Mișcarea aceasta însă îl obosi atât de mult, încât, după ce o vâra în teacă, trebui să se sprijine din nou de masă. Fruntea i se broboni ca de fiecare dată când îl încerca spaima. Trebuia să ajungă la fereastră, să vadă ce se petrecea jos. Măsură distanța și se întrebă dacă nu era totuși mai înțelept să bată din palme și să întrebe. Cineva trebuia

să se arate, unde dracu erau toți, acum, când avea nevoie de ei, nu se afla nici unul prin preajmă!

N-apucă să cheme căci se ivi doamna Elena. Urcase în fugă, respira grăbită și chipul îi era luminat de o bucurie mare. În prag se opri însă înspăimântată. Aplecat asupra mesei, rezemat cu amândouă mâinile de marginile ei, ca și cum ar fi vrut s-o ridice pentru a izbi, el o privea crunt.

— Ce se petrece aici, strigă, unde sunteți, de ce nu veniți să-mi spuneți?! Am ajuns să nu mai însemn nimic pentru voi?!

— Iată, am venit, șopti ea speriată, pentru asta m-am grăbit, să-ți spun că a venit Iliăș...

A, asta era... Doar asta... Se destinse încet, îndreptânduși trupul, închise o clipă ochii: auzind pe neașteptate vorbă turcească se temuse deodată de șnurul negru de mătase. Nu de alta, dar nu s-ar fi putut apăra... Așadar bezmeticul ăsta de Iliăș... Respiră adânc, liniștindu-se și se îndreptă spre jilț. Rămase șezând drept, regăsindu-și toată demnitatea.

— Olăcarul acela zicea că abia deseară va ajunge. Doamna Elena își redobândi expresia de fericire:

— Așa zicea, dar uite că n-au poposit deloc, sunt nedormiți și flămânzi, numai ca să ajungă mai curând.

— Nu văd de ce atâta grabă, spuse el cu o ușoară ironie. Pe urmă își aminti dintr-o dată și se înroși de mânie: Și ce-i cu turcimea asta? Am poruncit să nu prind picior de turc între zidurile mănăstirii! Unde vă treziți de-mi nesocotiți poruncile la fiecare pas?!

— Nu ți le-am nesocotit, Măria Ta. Turcii au rămas afară, n-au intrat decât însoțitorii celor două cară cu poveri.

— Nu trebuiau nici aceștia să intre! Oamenii mei nu

mai sunt în stare să descarce niște cară?

Doamna Elena aruncă o privire peste umăr, după care se întoarce înspăimântată spre el:

— Măria Ta, iată vine Iliaș...

Și se dădu deoparte din ușă, cu o expresie de fericire și adorație, cu mâinile împreunate ca pentru rugăciune. Uite, spuneau ochii ei, ce copil minunat avem! Iliaș intră cu pas lung și sigur, dar se opri în mijlocul încăperii, ținut de privirea aspră a tatălui său. Purta cizme galbene cu piteni de argint și nădragi galbeni cu găitane negre de mătase. De cingătoarea minteanului verde atârna o sabie încovoiată, turcească, pe mânerul căreia scapără un rubin cât o mură. Își ținea în mână cușma brumărie, căptușită cu atlas purpuriu, iar pletele bălaie, bătând în arămiu, ca ale mamei sale, i se revărsau până pe umeri. Când plecase nici nu-i dăduseră tuleiele; acum purta o mustață subțire, de culoarea pletelor. Avea ochi cenușii și pielea albă ca de lapte, improșcată doar deasupra nasului cu câțiva pistrui roșcați. La doi pași în urma sa se oprise un turc între două vârste, cu chipul rotund, grăsan, și cu ochi întunecați, vicleni, uleioși ca măslinile. Mustața lucioasă, neagră, îi atârna de o parte și de alta a gurii, subțindu-se spre vârfuri. Turbanul, caftanul și șalvarii erau de mătase, în culori stinse și dulci, gălbui, trandafirii și verzi. Pe el se oprise crâncenă privirea voievodului, după ce-l ținutise în loc pe Iliaș.

— Bine te-am găsit, Măria Ta, încercă acesta să spargă într-un fel tăcerea de gheață, dar Vodă îl întrerupse ridicând mâna în semn de tăcere.

— Ce e cu ăsta după tine? întrebă el cu o liniște sumbră.

Iliaș se întoarce pe jumătate și cu un surâs care

ignora sau se prefăcea că ignorează primejdia, însoțit de un gest curtenitor, făcu prezentările:

— Acesta, Măria Ta, e Hadâr, învățătorul și sfătuitorul meu în toți acești ani. Dacă e să stau mai mult timp aici, nu mă pot lipsi de dânsul.

Turcul făcu o plecăciune cu mâinile încrucișate pe piept. Surâdea micios, încercând să înțeleagă ce se petrecea.

— Spune-i să iasă, zise Vodă cu aceeași liniște, care nu prevestea nimic bun.

Doamna Elena își dusesese acum degetele la buze într-un gest de spaimă și în același timp de implorare:

— Rabdă-l, Măria Ta, șopti ea, nu e bine să-l izgonești. Ochii i se umpluseră de lacrimi.

Iliaș îl privi contrariat:

— Dar nu pot, Măria Ta, ar fi o jignire de moarte, cum aș mai putea da apoi ochii cu el?

— N-ai decât să nu mai dai ochii cu el, dar spune-i să iasă până n-o fac eu. Ai uitat că le cunosc limba, poate mai bine chiar decât tine?

Iliaș mai ezită o clipă, amăgit de speranța neroadă că Vodă se va răzgândi totuși. Pe urmă, cu un zâmbet care se strădui să fie cât mai cald și totodată cât mai nepăsător, i se adresă lui Hadâr:

— Măria Sa și părintele meu îți urează bun venit. Acuma însă dorește să stea de vorbă numai cu mine, având multe să-mi spună de când nu ne-am văzut. Pe urmă te pofteste să stai la masa de prânz laolaltă cu noi.

Voise să se smulgă din jilt răcnind, își încleștase pumnul pe mânerul spadei, dar în clipa aceea turcul răspunse cu o nouă plecăciune:

— Îi mulțumesc Măriei Sale căruia te rog să-i spui că abia aștept să-l revăd la prânz pentru a-i da o veste din

partea frumoasei Rut.

Era o noutate și pentru Iliăș, care privi surprins de la unul la altul. Doamna își ținea și acum degetele la buze fără să înțeleagă. „Slavă Domnului, își zise Vodă, ea nu știe turcește.” La auzul cuvintelor turcului simțise din nou gheara aceea înconjurându-i inima. O făcuse de data aceasta cu blândețe, fără să strângă, rămânând însă acolo, în așteptare sau la pândă. Boabele de sudoare i se iviră iar pe frunte.

— Am înțeles, murmură, nu trebuie să tălmăcești.

Abia când Hadâr ieși, îi întinse mâna lui Iliăș, iar acesta se apropie, puse un genunchi la pământ și i-o sărută.

— Fii binevenit, îi ură, încercând să-și recapete liniștea de mai înainte. Șezi, vei fi ostenit...

— Sunt într-adevăr, recunosc Iliăș, așezându-se într-unul din scaunele care înconjurau masa. De ieri dimineață până acum n-am stat decât în șa.

— De ce atâta grabă?

Întrebarea avea un substrat ironic pe care Iliăș îl simți. Înainte de a răspunde, schimbă o privire cu doamna Elena.

— Din dorința de a mă vedea iar acasă, răspunse el, în sfârșit, cu o voioșie simulată, pentru a nu trăda rostirea unui neadevăr. Pe măsură ce mă apropiam eram tot mai nerăbdător... Deodată își aminti de ceva și sări din scaun, grăbindu-se spre ușă: Dar eu v-am adus niște daruri, iartă-mă, Măria Ta, iartă-mă, mamă, mă duc să poruncesc să le aducă!

Ultimele cuvinte le rosti din încăperea cealaltă. Rămași singuri, Vodă și cu doamna se priviră câteva clipe tăcuți.

— Cum îți pare? întrebă ea într-un târziu, cu sfială.

Cu un oftat ușor, mai curând un fel de geamăt, el își sprijini iar capul de spătarul jilțului și închise ochii. Tot mai des simțea nevoia asta molatică de a sta cu ochii închiși.

— Nu mă tem de moarte cum mă tem de fiul meu, spuse abia auzit.

— De ce, Măria Ta? șopti ea. În glasul ei era și spaimă și dojană: E frumos, e tânăr, e puternic, are toată viața înaintea, de ce să te îndoiești?

— Pentru că n-are rădăcini, Doamnă, n-are rădăcini...

— De ce crezi asta, Măria Ta?

— Nu cred, ci știu. Am văzut.

— Măria Ta dai crezare unor vorbe iscate împotriva fiului nostru. Dar lumea îl iubește...

— Să nu crezi asta, Doamnă. Amănuntul că poartă straie galbene și verzi nu-ți spune nimic?

— E o vină să fii înveșmântat în galben și verde, Măria Ta?

— Nu e o vină, dar la Stambul creștinii n-au voie să poarte straie verzi și ciubote galbene, știai?

— Nu știam, Măria Ta, dar ce te face să crezi că și acolo umblă astfel? Fără îndoială s-a înveșmântat așa doar de când e iar pe pământul țării.

— Ce bucuros aș fi să pot crede, Doamnă, ce bucuros... Și apoi care lume zici că-l iubește, ce înțelegi prin lume? Boierii, dregătorii nu-l vor pentru că îi cunosc apucăturile de când era mic și au auzit vorbele care umblă pe seama lui. Norodul nu-l cunoaște, nu-l știe, decât poate tot după vorbele care umblă...

— Îl va cunoaște și-l va ști, rosti doamna cu o îndârjire neașteptată.

El o privi mirat. Cât de oarbă poate fi o mamă, gândi.

— Da, spuse, de asta mă tem și eu: vor ajunge să-l

cunoască prea bine.

Ea mai voi să răspundă ceva, dar de dincolo se auzi glasul lui Iliș îndemnând slujitorii, care se arătară cărând un cufăr mare din nuiiele împletite, învelit în piele cărămizie și căptușit cu un strat de lână acoperită cu catifea vișinie. Era un cufăr anume pentru lucruri ușoare și gingașe și, după ce le spusese slujitorilor să iasă, Iliș își scoase de la brâu o legătură de cheițe, descuie cele două lacăte și deschise cu un gest brusc și emfatic capacul.

— Daruri pentru Măriile Lor! anunță el mândru, îndepărtându-și brațele și apoi începu să scoată, să înșire pe masă și pe scaune valuri de mătăsuri, de postavuri și pânzeturi în culori care îți luau ochii sau în ape, mătăsoase sau aspre, aprinse de soarele toamnei care umplea încăperea. Cutii cu scorțișoară și șofran, cu stafide și nucșoară, legături de smochine și roșcove. Rodii. În odaie se răspândi treptat un amestec de arome pătrunzătoare, străine, care răscoliră iar în sufletul voievodului dorurile acelea greu de numit fiindcă n-aveau o țintă limpede. O pixidă de argint filigranată de un meșter priceput. Iliș deschise capacul. Se văzu interiorul alcătuit din două despărțituri pline cu smirnă și tămâie, a căror mireasmă acoperi, în câteva clipe, toate celelalte arome.

— Asta e pentru unchiul Grigore. Și asta pentru mama.

O casetă scundă, din lemn de cimșir, căptușită cu atlas verde. Înăuntru, câte douăsprezece cuțitașe și furculițe pe măsură, toate de aur și cu mânerele de cristal.

— Cu astea mănâncă acuma jupânesele în cetățile italiene zaharicalele și fructele. Ai să le uimești pe ale

noastre la întâiul ospăț, așezându-le dinainte asemenea tacâm!

Doamna se bucura ca un copil. De fapt toate darurile erau pentru ea. Mie nu mi-a adus nimic, gândi Vodă cu o strângere de inimă, m-a socotit sfârșit, dacă nu mort de-a binelea.

— E frumos din partea ta și îmi pare bine că i-ai făcut mamei tale o bucurie. E frumoasă și folositoare și pixida lui Grigore. Numai la mine văd că nu te-ai gândit.

I-o spunea nu din dorința de a-i face un reproș, ci din curiozitatea de a vedea cum reacționează. Dar din clipa în care, descălecând, aflase că tatăl său nu murise, ci, dimpotrivă, aseară se plimbaser de unul singur, iar acum stătea în jilțul domnesc, Iliaș se așteptase la asemenea întâmplare și își luase măsurile de înlăturare a oricăror bănueli.

— Ba m-am gândit, Măria Ta, se grăbi el să-i răspundă cu o veselie aproape nefirească, cum puteam să nu mă gândesc? I-am dat însă întâi mamei darurile pentru că femeile sunt mai slabe de fire și mai nerăbdătoare. Dar am lăsat anume la urmă darul Măriei Tale și din altă pricină: e un dar viu, Măria Ta!

— Ce vrei să spui?

— Veți vedea îndată, răsă el și se dădu de-o parte luând-o și pe doamna Elena de braț: Să facem loc... Bătu din palme, strigând: Acuma!

Se auzi un soi de scâncet neomenesc și, de dincolo, năvăli rostogolindu-se ceva ce nu putea fi recunoscut din prima clipă. Doamna dădu un țipăt și se feri în spatele lui Iliaș, iar Vodă se crispă întunecându-se și mai mult și se trase instinctiv mai în adâncul jilțului. Îi trebuiră câteva clipe să deslușească în rostogolirea aceea nebună, însoțită de schelălăituri și clinchet de

clopoței, făptura unui pitic care se opri, în cele din urmă, în fața lui așezat în patru labe și lătrând ca un câine. Între lătrături arăta o limbă violacee, lucioasă, surprinzător de mare pentru făptura lui puțină. Avea o față spână, buhăită, cu ochi boboșați, spălăciți, ca de pește, și cu un nas în șa, cu nările răsfrante, ca un rât. Purta o îmbrăcăminte ciudată, dintr-o singură bucată de la gât până la călcăie, doar că jumătatea din dreapta era galbenă, iar cea din stânga roșie. Nădragii strânși pe picioarele strâmte și groase, ca niște caltaboși, se isprăveau cu un soi de colțuni ce țineau loc și de încălțări, ascuțiți, în vârful căroră tremura câte un clopoțel. Și pe cap, în vârful mult alungit al glugii roșii, atârna de asemenea un clopoțel.

— Taci, Hubă! strigă Iliaș.

Piticul se supuse și rămase șezând pe dușumea, cu gura întredeschisă, holbându-se când la Vodă, când la Iliaș. Acesta se apropie și, ridicând piciorul, i-l propti în umăr, răsturnându-l într-o rână, încet, fără să-l lovească. Stârpitura râse gudurându-se cu gura până la urechi, lăsând să se vadă gingiile vinete, lipsite de dinți, doar cu vreo două, trei așchii înnegrite de os.

— Târăște-te, îi porunci Iliaș, și sărută cizma stăpânului tău, căci acum ne vom despărți.

Piticul se târî pe coate și linse fața colbuită a cizmei galbene, lăsând pe ea dăre ca de melc.

— Ajunge.

Ridică cizma și își așeză talpa pe ceafa lui. Cu nasul strivit în podea, gâfâind ca un câine care a alergat pe căldură, piticul trăgea cu coada ochiului în lături.

— Acesta e măscăriciul Huba, pe care-l dăruiesc Măriei Tale să te înveselească. Are grai ca oamenii, l-am învățat și limba noastră, n-are oase și știe fel și feluri de

măscări și giumbușlucuri. Mai mult încă: în felul lui e un înțelept și, la o nevoie, te poți sfătui și cu dânsul. Acuma, Huba, îi vorbi el piticului, eliberându-l de sub apăsare, arată-le Măriilor Lor că nai oase.

Huba se dădu peste cap, se răsuci, își ivi capul pe sub șezut, își înnodă brațele deasupra spinării și se porni să dea ocol încăperii, rostogolindu-se cu un zgomot înfundat, ca un ghem de carne.

— Doamne păzește-ne! își făcu cruce doamna. Eu mă duc de aici, tot am de poruncit să se pregătească masa...

— Tu nu vezi, mârâi voievodul, că mamei tale nu-i place asemenea priveliște?

— Zău? Iartă-mă, n-am băgat de seamă. Dar acum a ieșit, suntem doar noi doi. Ajunge, Huba! Du-te la Măria Sa, noul tău stăpân, și sărută-i picioarele...

Cu surâsul lui umed și lăbărțat, Huba se rostogoli până în fața lui Vodă, dând să-i îmbrățișeze cizma. El se trase însă și mai înapoi, ferindu-și picioarele sub jilț, simțind cum i se răscolesc măruntaiele.

— Ia-l de pe mine! răcni.

Asprimea și neînduplecarea acestui glas îl făcură pe Iliș să înțeleagă că întrecuse o anumită măsură. Se repezi și-l apucă pe pitic de după ceafă, azvârlindu-l la o parte. Acesta se vâra sub masă, unde rămase scâncind:

— L-am mâniat pe stăpân! L-am mâniat....

Erau primele vorbe pe care le rostea, cu un glas răgușit și totuși subțire, de scopit. Fără să știe de ce, la auzul lui, Vodă se simți și mai scârbit. O scârbă ciudată însă, amestecată cu un soi de slăbiciune care putea fi socotită și înduioșare. Ceva asemănător simțise numai atunci când nu se putuse împotrivi dorului acela josnic de răzbunare și coborâse în beciul Cetății de Scaun să vadă cum își făcea Ciorsac datoria, cum le supunea la

munci pe cele două năpârci trădătoare, pe Mihu și Trotușan. Cu Trotușan gătase Ciorsac, zăcea într-un colț întunecos, pe paie, fără cunoștință, iar lui Mihu tocmai îi smulsese limba. Răcnetul îl auzise pe când se apropia, acum îl văzu pe acela despuiat, horcăind, cu brațele legate în lanțuri la spate și cu toată partea de jos a feței o rană înspăimântătoare, din care colcăia sângele. Atunci îl lovise ca un pumn sub coșul pieptului scârba aceea amestecată cu slăbiciune, îi fusese teamă că va da din el tot și se întorsese ieșind, spre mirarea lui Ciorsac, căci nu zăbovise nici două clipe. „Să-i scot și ochii, Măria Ta?” strigase gâdea pe urma lui, iar el ezitase, gata să-l ierte, să zică nu-i mai scoate, lasă-l păcatelor lui de nemernic, dar își aduse aminte de fratele său Toader, pe care acești mișei îl batjocoriseră în același chip și răcni peste umăr, în dușmănie: „Scoate-i!” grăbindu-se la lumina zilei, de teamă să nu-l ajungă din urmă noul răcnet al aceluia. Trecuseră ani de atunci, dar și acum, deși văzuse alte, multe și mai cumplite întâmplări, mai erau totuși nopți în care se trezea scaldat în sudori, de visul fioros al priveliștei de atunci. Și iată că acum, prin cine știe ce apropiere ascunsă, toată înfățișarea scârbavnică și hidoasă a acestui pitic îi renăștea aceeași răscoală a măruntaielor.

— Spune-i să iasă, scrâșni el.

Iliaș se dădu un pas înapoi, îndepărtând brațele a neputință:

— Iertare, Măria Ta, dar e învățat să n-asculte decât de stăpânul său, iar de acum acela ești tu.

— Dacă glumești, rău faci. Nu e ceasul cel mai potrivit. Spune-i însuși să iasă, dacă vrei să nu-l spintec!

Ieșind din teacă, spada scoase un șuier, care-l înspăimântă pe pitic. Se trase și mai adânc sub masă.

Nu mai putea fi văzut acum, dar i se auzea scheunatul:

— Nu-l tăia pe Huba, nu-l tăia...

Iliaș ridică din umeri:

— Ieși, Huba, haide, repede, să nu te mai vedem!

Îl priviră tăcuți cum fugea spre ușă, zdupăind în clinchetul clopoțelilor, pe picioarele-i strâmbe, legănându-și trupul scurt și gros, cu capul cât o baniță.

— Văd că nu prețuiești darul meu, spuse Iliaș după ce rămaseră iar singuri, pornind să se plimbe încet, de-a lungul încăperii. Păcat. Mi-am zis că-ți fac o plăcere.

— Minți. Ți-ai zis că mă găsești mort și că n-ai de ce să-mi aduci daruri. Piticul e al tău și, abia acum, neavând altceva dinainte pregătit, te-ai gândit să mi-l dai, ca să nu mă jignești... Dar nu trebuia să te neliniștești, căci, într-adevar, nu mai am ce face cu darurile.

Iliaș își conteni plimbarea arătându-se uluit:

— Nu înțeleg ce spui. Și nu știu de ce mă osândești cu asemenea bănuieli grele. Pe Huba l-am ales anume pentru tine de la un emir arab, care se îndeletnicește cu negoțul acesta de pitici. L-am ținut încă un timp, pe lângă mine, ca să-l învăț limba. Huba e adus de la Persia și știe o mulțime de lucruri tainice, se pricepe și la vrăji.

Vorbise atât de firesc, încât Vodă începu să se întrebe dacă nu cumva îl învinuise, într-adevăr, pe nedrept.

— N-ai decât să-l păstrezi, dar și mai bine ar fi să-l trimiți înapoi, cu turcii care te-au însoțit. Eu n-am nevoie nici de măscărici, nici de vrăjitori.

— Nu te pripi, Măria Ta, mai gândește-te. S-ar putea să-ți pară rău pe urmă. Toate curțile din apus țin printre curteni și câte un măscărici... Nici nu știi ce mare căutare ar avea Huba acolo, încă n-ai apucat să cunoști

nimic din mulțimea de lucruri pe care le știe.

De câteva clipe Vodă încerca să-și vâre spada la loc, în teacă. De mânie sau de slăbiciune îi tremura însă mâna. Pe frunte i se ivise din nou sudoarea rece a neputinței, iar ultimele cuvinte ale lui Iiaș îl scoaseră din fire. Înălță spada și o izbi în dușumea. Se înfipse zbârnâind și rămase legănându-se încet.

— Taci! răcni el o dată cu izbitura. Țara Moldovei n-are nevoie nici de măscărici, nici de voievozi turciți!

Iiaș încremeni, îl privi cu gura ușor întredeschisă, de data aceasta cu adevărat uimit, ca și cum nu putea să creadă că îi spusese asemenea cuvinte. Apoi veni încet înspre tatăl său, dar la vreo patru pași de el se opri. Parcă s-ar fi temut să se apropie mai mult.

— Ce ai vrut să spui, Măria Ta? întrebă el cu o liniște ciudată, pentru că deodată îi dispăru toată veselia pe care se străduise până atunci s-o arate, iar în glas i se simțea și uimirea, dar și un început de amenințare, deocamdată surdă și îndepărtată, care putea fi și o părere.

— Știi tu bine ce am vrut să spun. Apoi, pe neașteptate, ridicând glasul, din nou pradă furiei: Cum îți îngădui să vii în țară, la Curtea părintelui tău, să i te înfățișezi lui însuși însoțit de un turc și vorbind turcește?!

— Nu înțeleg ce vezi rău într-asta, Măria Ta, de ce o socotești o vină? Însuși Mahomed a spus: *învățați limba turcilor deoarece lor le e dată o lungă stăpânire*.

— Mie nu-mi pasă și nu vreau să știu de Mahomed! Aici e Țara Moldovei la care turcii râvnesc, dar asupra căreia nu și-au putut întinde stăpânirea și cu ajutorul lui Dumnezeu nici nu vor putea! Eu, ca și toți voievozii de până la mine, port încă pe creștet coroana

neatârării, de singur domn și stăpânitor, căci domn nu înseamnă bei și nu înseamnă nici măcar principe, ci împărat, cum era *dominus* la Roma cea veche. Asta îmi dă dreptul la orice îndrăzneală de gând și de năzuință pentru binele acestui pământ, care ne este dreaptă moștenire. Iar tu ai de ținut minte numai cuvântul meu și al bunicului tău, Ștefan Voievod cel Bătrân, nu al lui Mahomed!

Iliaș trase alene un scaun și se așeză lăsându-se pe spate, picior peste picior, cu cotul rezemat de masă, într-o poziție degajată, ușor sfidătoare:

— Mă tem că e prea târziu.

Lui Vodă i se uscaseră beregata. Ar fi înghițit acum o gură de apă. În jurul inimii, mâna aceea nevăzută, care-și ținea deocamdată ascunse ghearele, începu să se strângă încet. Clocotea mânia într-însul: de ce nu mă pot ridica acum să răcnesc la el și să-l lovesc, să-i bag mințile în cap nemernicului?! Se temea însă să se miște din pricina ghearei aceleia, se temea până și să ridice vocea, își încleșta mâinile de brațele jilțului ca să nu li se vadă tremurul.

— Nu e niciodată prea târziu ca să ascuți glasul sângelui, spuse cu o liniște subită, pe un ton de conciliere pe care de fapt îl detesta, socotindu-l o umilință.

Îi era silă de sine însuși, de halul în care-l aduseseră slăbiciunea și frica de moarte, de care se crezuse mântuit. Dar de fapt nu de moarte se temea, ci de suferință, de răul pe care i l-ar putea face gheara aceea, de o anume stare de ticăloșie și neputință în care s-ar putea prăbuși înainte de a muri: putea muri doar pe trei sferturi, înainte de a muri de tot...

— Niciodată nu e prea târziu? întrebă Iliaș alene. Apoi

își flutură mâna a dispreț: Ba e prea târziu de acum, Măria Ta. Nu mă mai simt cu nimic dator față de ceea ce ai numit glasul sângelui.

Furia și groaza îi broboniseră de data aceasta nu numai fruntea, ci și ceafa și spinarea, se simțea umed, cu trupul întreg scăldat într-o sudoare vâscoasă.

— Cum poți să rostești asemenea vorbe în fața tatălui tău? șuieră.

— Pot, răspunse Iliș cu o liniște însoțită de un zâmbet rău. Un mort își poate îngădui multe. Sau ai uitat oare, Măria Ta, că eu am murit de câțiva ani și că ai stat de față la prohodul meu?

Simți iar nevoia să se sprijine de spătarul jilțului și să închidă ochii. Va să zică asta era. Nu putea uita ceasul acela și acum, în felul lui, îi cerea socoteală, îl pune să plătească. S-ar putea zice, deci, că toată rătăcirea lui Iliș – dacă e adevărat ce se spunea despre el – pornise de aici, de la acel prohod, după care se considera dezlegat de orice datorii față de cei ce rămâneau în urmă. Trebuia să admită că, într-un fel, avea dreptate...

— Așadar nu poți să ierți, murmură el.

— Morții nu mai au puterea de a ierta, Măria Ta.

— Atunci poate că le-a rămas puterea de a înțelege.

— Oare ce ar mai fi aici de înțeles?

Întrebarea lui Iliș îl mai învioră puțin. Măcar în aparență, purta într-însa o licărire de bunăvoință, dacă nu cumva era doar o capcană a fățarniciei. Iată, am ajuns să-i cerșesc bunăvoința să mă înțeleagă, își zise. Se putea oare să ajung mai jos?

— Trebuie să înțelegi, îi răspunse, că n-am făcut lucrul acela de care se pare că mă învinuiești decât...

— Lucrul acela? Care lucru? îl întrerupse Iliș cu același surâs de batjocoritoare bunăvoință.

Hotărât, își dăduse seama că nu mai avea mult, că viața îi putea fi stinsă cu o suflare, ca o lumină, și avea acum de gând să-i grăbească sfârșitul. Voia să-l omoare cu bună știință, fără a se mișca din scaunul de unde îl privea, cu zâmbetul acela ironic, lovindu-l doar cu vorbele, o moarte curată, nimeni n-ar fi bănuit nimic apoi, când, ieșind afară cu un chip pe care s-ar fi citit durere și spaimă, ar fi vestit cu o solemnă pioșenie: „S-a săvârșit Măria Sa.” Bănuiala aceasta îl străbătu ca un fior, ajutându-l săși adune puterile. Te înșeli, copil nemernic, dacă îți închipui că pot fi ucis cu vorbe și că am să crap aici, sub ochii tăi, tare te înșeli! Se înalță în jilt și se aplecă smulgând spada din podea. Cu o mișcare bruscă, în care reînviase ceva din puterea și siguranța lui de odinioară, o vârî în teacă. Faptul că izbuti acum dintr-un singur gest îl făcu să-și recapete încrederea. Cu stângă strânsă pe garda învelită în sârmă subțire de aur, cu dreapta rezemată de brațul jiltului, aplecat doar ușor înainte, îl privi pe Iliș cu ochi limpezi și neînduplecați:

— Ei bine, de înmormântarea ta e vorba, dacă ții să rostim toate cuvintele.

— Țin.

— Atunci le vom rosti, dar aține-te, căci vei avea și tu câte ceva de auzit! Așadar, te-am înmormântat după toată rânduiala fiindcă, trimițându-te la Stambul, știam că, mai curând sau mai târziu, te vor ucide ca să-mi pedepsească nesupunerea. Căci aveam de gând să mă ridic iar împotriva lor, pândeam doar prilejul, visam să-i arunc pe celălalt țărm al Bosforului, titlul meu de domn al Țării Moldovei îmi dădea dreptul la astfel de vise. Un asemenea vis măreț nu se poate împlini fără jertfe, înțelegi?

— Înțeleg. Totuși nu m-au ucis.

— Văd. Pentru că au avut grijă să mi te răpească, ademenindu-te. La asta nu m-am gândit.

— Nu e tocmai așa. Nu m-au ucis pentru că dinspre partea ta nu mai era nici o primejdie. O știau și ei, o aflasem și eu. Pentru dâșii erai un pardos fără colți și fără gheare. Mie mi-a spus-o ambasadorul Franței, un oarecare Jean de Grandville, care zicea că te știe de pe când țineai palat deschis pe țărmul Bosforului. Să n-am nici o grijă, zicea, că nici unul din principii prinși în acea alianță secretă nu se va mișca, iar banii, pe care i-ai dat Măria Ta ca să-și ridice oștile, erau ca și azvârliți pe apa sâmbetei...

— Avea dreptate franțuzul, așa s-a și întâmplat. Numai eu am rămas să nădăjduiesc singur într-o minune, ca un nebun.

— Nădejtile acestea se plătesc uneori destul de scump, spuse Iliăș. Tu voiai s-o plătești cu viața mea, dar socoteala nu s-a potrivit și te-ai trezit cu un preț cu mult mai mare decât cel pentru care te pregătiseși. Trebuia să ții seama de adevărul că turcii nu pot fi înfrunțați.

— Pot. I-a înfruntat părintele meu și i-am înfruntat eu însumi.

— Și ce folos? Te-au dat peste cap.

— Nu turcii m-au dat, ci trădarea boierilor mei! Trădătorul e dușmanul cel mai cumplit, mai primejdios chiar decât turcul. Dar se vede că pentru grele păcate mă bate Dumnezeu, de vreme ce însuși rodul seminței mele s-a vândut lor...

Lovindu-și palmele, Iliăș se ridică râzând:

— Mă tot osândești, de când am venit mă tot osândești și mă cerți, dar, la urma urmelor, nici nu știu

cu ce sunt vinovat. N- ar fi mai bine să-mi spui de-a dreptul?

— Se vorbește că te-ai fi dedat obiceiurilor lor.

— Se vorbește! pufni Iliăș. Dacă ne-am lua după tot ce se vorbește, unde am ajunge? Firește, de unele obiceiuri trebuie să ții seama când te afli în loc străin, cred că și Măria Ta îmi dai dreptate aici...

— Nu știu. Nu văd nimic liniștitor în faptul că mi-ai adus turci în țară.

— Dar nu e decât un alai de familiari, de prieteni și slujitori. Și câteva femei...

Vodă tresări:

— Ce fel de femei?

Iliăș zâmbi subțire, întorcându-se spre fereastră:

— Eh... mai petrecem și noi. Zicea unchiul Mehmed că dacă nu petreci cât ești tânăr...

— Mișelul acela de Mehmed mi te-a răpit! îl întrerupse

— A răpit un mort? Iar ai uitat că am murit? Și apoi, Măria Ta, nu e creștinește să vorbești așa despre dânsul. După câte știu, te-a ajutat să-ți recapeți scaunul, nu?

Iată cum se plătesc toate, își zise iar fără să mai răspundă. Vine un ceas care te surprinde vlăguit și neputincios și atunci se reped toți să te tragă în jos, în cloaca lor, să te împrăște, să te mânjească, să te facă una cu ei, până când ajungi să te vezi tu însuși nemernic și să crezi că într-adevăr nu ești cu nimic mai bun decât haita.

— Ceea ce mă îngrozește cel mai mult, murmură el mai curând pentru sine, este gândul că tu ești cel pe care va trebui să-l las în scaunul țării.

— Nu te mai frământa, Măria Ta, nu e dracul chiar atât de negru. Va fi bine. De fapt e bine de pe acum: în

țară e belșug și așezare, nu molimi, nu primejdie de năvăliri. Cu turcii ne avem bine, dinspre partea lor, de asemenea, va avea țara parte de liniște, n-am nici un motiv să-i stârnesc...

— Vei duce țara de răpă, spuse Vodă, urmându-și un gând al lui, ca și când nu l-ar fi auzit. Te vor împovăra cu birurile, căci lăcomia lor n-are capăt, iar tu ești nevolnic și dedat plăcerii și te vei supune, lingându-le papucii cum îți linge ție cizmele stârpitura asta cu care ai venit. Ca să le faci voia, vei împovăra țara, vei strivi norodul, aducându-l la sapă de lemn. Vei fi întâiul din toată stirpea voievozilor care nu vei mai purta coroana de singur domn a strămoșilor tăi. Vei deveni un bei, sărace, și într-o zi te vor spinteca boierii, improșcând zidul cu sângele tău, cum au făcut cu acel nenorocit de Ștefan care a avut nesăbuintă să creadă că mă poate înlocui în scaun. Căci boierii își vor fi având păcatele lor, dar nu-i rabdă pe cei ce nu păzesc demnitatea țării.

Rostise totul dintr-o suflare, greu, șuierat, ca și cum toată durerea și patima acelei profeții s-ar fi așezat ca o rugină în gâtleejul său. Iliăș, care privise pe fereastra deschisă, în curte, unde o slujnică aducea de la fântână un ulcior mare cu apă – era trupeșă, avea obraji plini și aprinși ca niște piersici și un piept greu care-i umplea iia, tremurând la fiecare pas – se întoarce ca ars, uitând de femeia care-i ademenise privirile și rămase fără zâmbet.

Așa-i găsi doamna Elena când intră, încremeniți, ațintinduse tăcuți, cu ochi răi, înghețați, doi dușmani gata să se arunce unul în pieptul celuilalt.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea înspăimântată.

Își reveniră amândoi în același timp, își regăsiră chiar surâsurile, și se întoarseră spre dânsa.

— Nu s-a întâmplat nimic, mamă, spuse Iliăș. Doar că Măria Sa a hotărât să mă așeze în scaunul țării.

— Vei avea tu grijă să te așezi singur, când n-oi mai fi...

Era o glumă? Și ce fel de a glumă era acesta? Totuși voievodul zâmbea. Un zâmbet destul de chinuit, dar, oricum, un zâmbet. Doamna privea nedumerită de la unul la altul.

— Mă bucur, spuse ea fără convingere, că ați ajuns la o înțelegere înainte de a ne așeza la masă. Trebuie să strângem toate darurile astea și să așternem. Pot să chem slujitoarele?

Ca și când și-ar fi amintit deodată de ceva foarte însemnat, Iliăș se întoarse spre Vodă. Ducându-și degetul la frunte, cu un aer nevinovat, lovi pe neașteptate:

— Era să uit, Măria Ta: cine e frumoasa Rut despre care amintea Hadâr?

Întrebarea îl descumpăni. Câteva clipe rămaseră toți trei neclintiți în tăcerea care se lăsase compactă, grea, ca și când s-ar fi aflat prinși într-un cub de pâslă. De undeva de departe, dinspre sat, se auzi un cocoș. Vodă își asculta țiuitul urechilor. Își umezi buzele:

— O femeie, spuse el într-un târziu.

— Ce fel de femeie? întrebă acum doamna.

Glasul îi sunase uscat și rece. Iliăș se întoarse iar spre fereastră, ca și cum, după ce pusese întrebarea aceea năucitoare, n-ar mai fi avut nici un interes pentru ceea ce avea să urmeze.

— O femeie, spuse Vodă cu liniștea mare ce-i prevestea izbucnirile, care m-a ajutat mult cât am fost pribeag.

Un nou răstimp de tăcere. Pe urmă, doamna, cu același glas străin:

— Ce a îndemnat-o să te ajute?

I se păru sau într-adevăr pe chipul lui flutură un zâmbet atât de scurt și de îndepărtat, încât nu putuse fi decât o iluzie?

— Bănuiesc că inima, spuse el.

— Nu mi-ai vorbit niciodată despre dânsa.

Simți cum se răsucea într-însul revolta: adică de când era el chemat să le dea socoteală și ce își închipuiau ei acum, că îl încolțiseră?! Totuși nu izbucni, era mai bine să-i facă să-i simtă puterea prin stăpânire de sine. Era încă singur domn și stăpânitor, vor trebui s-o înțeleagă.

— Nu v-am vorbit încă despre multe alte lucruri a căror povară se cade s-o ducă singur domnul, căci de aceea e domn. Spuneai că vei porunci să se aștearnă masa, Doamnă. Aștept.

O urmări în timp ce ieșea cu demnitatea rănită, dreaptă, cu buzele strânse, socotind înjositor să mai rostească o vorbă. Se răzvrătiseră despoții în ea. Îi stătea însă mult mai bine astfel decât în chip de mamă năucită de dragoste sau de soție care-și trage omul la răspundere. Îi era dragă, întotdeauna îi fusese dragă și acum îi părea rău că, fără să vrea, o făcuse să sufere. Se întoarse spre Iliș:

— Și ce ai dobândit cu asta?

— Am ajutat-o să te cunoască, răspunse el fără să șovăie.

— Te înșeli. M-ai ajutat pe mine să te cunosc. Nu ești cu nimic mai bun decât pe vremea când scoteai ochii păsărilor, ba poate mai rău. Pe mine nu mă mai poți atinge: sunt pregătit pentru orice. Sunt pregătit de fapt de când am lăsat carăle negustorești și am primit domnia. Pe ea însă ai rănit-o din prostie și fără nici un rost. Te crezi grozav de puternic și de isteț, lovindu-ți

mama și așezându-ți cizma pe ceafa unui nenorocit de pitic. Avea dreptate Toma: va veni o zi în care vei scoate ochii oamenilor. Apoi, înspăimântat deodată: Doamne, în mâinile cui las eu țara?

Iliaș îl privi ironic:

— Tot te mai hrănești din înțelepciunea acelui zugrav infumurat?

— Ai face bine, îi spuse el trist, să te speli și să-ți schimbi straietele. Miroși a mirodenii turcești, dar ești nădușit și plin de colb de pe drum, nu te poți așeza astfel la masă.

Rămas singur, se ridică din jilț și trecu dincolo. Înainta anevoie, piciorul stâng era și mai greu decât acum câteva ceasuri: devenise o povară pe care trebuia s-o târască. Ședea prea mult într-un loc, nemișcat, trebuia să-și învingă slăbiciunea și să coboare, oricât i-ar veni de greu trebuia să umble, să nu se lase. Ajuns dincolo însă, se grăbi să se așeze în scaunul în care-i poruncise Bisurcăi să stea. Nu, la masă n-avea de gând să se arate, doar n-o să mănânce laolaltă cu un dascăl turc...

Ce dimineață obositoare! Începuse atât de bine și a trebuit să vină acest copil destrăbălat să strice totul. Iar ți s-au răscolit toate aducerile aminte, de-a valma cu tainele, cu îndoielile, cu dracu mai știe ce fel de gânduri tulburătoare pe care era mai bine să le lași undeva în urmă, pe drum, deși ar fi fost păcat totuși să le uiți. Ca să vezi cum ai ajuns să nu-ți mai dai singur seama ce vrei...

Aici e bine, patul și odaia au fost primenite, s-a făcut și oleacă de foc – bănuiește ea, Elena, că oasele ți se bucură de căldură. Aerul curat miroase a busuioc și a gutui, a pus pe scrin câteva gutui care încep să

îngălbenească frumos aromitor. Trebuie să te socotești un om norocos dacă-ți va fi dat să te sfârșești în asemenea pace. Mai ales că, iată, ți se arată acum și Rut, a intrat în urma ta sau poate se afla aici... Iliăș și-a închipuit că-ți face un mare rău evocând-o – așa credeai și tu, de fapt, la început, pentru că se afla și Elena de față – în realitate însă, n-a fost așa. Sunt oameni sau întâmplări – unele ciudate, cum a fost cea cu calul, de azi noapte – care îți redau liniștea, un fel de împăcare cu lumea. Rut face parte dintre acești oameni, o știe și ea, fără îndoială, altfel nu s-ar fi încumetat să stăruie în preajma ta. „Frumoasa Rut”, a spus turcul, ceea ce înseamnă că și azi i se zice tot așa, deși au trecut niște ani buni de atunci și nici ea n-o fi întinerit, cum n-ai întinerit nici tu. Nu-ți dai seama să se fi schimbat însă, poate stă prea departe, poate e de vină ușorul abur care-i învăluie făptura, poate, pur și simplu, subtila artă a femeilor de a-și ascunde veștejirea. Oricum, așa cum s-a oprit în cealaltă parte a încăperii, în picioare, rezemată de scrin, Rut e încă frumoasă și proaspătă. Părul e tot așa cum i l-ai cunoscut dintâi, vopsit în roșu venețian, bogat și greu, cu reflexe metalice și chiar rochia aceasta de un albastru de amurg i-o cunoști, strânsă pe trup, cu cheotori subțiri de aur filigranat, croită în așa fel încât s-o facă mai suplă și mai înaltă. „Nu te așteptai să mă revezi, Măria Ta”, spuse ea și ia o gutuie de care își apropie fața inspirându-i aroma suavă. Tu zâmbești blajin, fără să-i răspunzi, căci ce i-ai putea răspunde? Poate doar s-o dojenești cu tandrețe pentru că-ți spune Măria Ta în loc să-ți spună prințul meu, ca atunci. Nu, nu ești surprins, de câteva zile sau de câteva ceasuri ai învățat că în situația în care te afli nu trebuie să te mai miri de nimic. De abia de acum încolo lumea își

dezvăluie adevărata față și întâmplările ei încep să curgă firesc.

Mehmed Sokolii ți-a adus vestea că te afli nebănuit de aproape de Pragul Fericirii și că Slăvitul a binevoit să-și întoarcă asupra-ți îndurarea și să te primească. Era însă doar un gând, care trebuia ajutat să devină hotărâre printre atâtea alte gânduri: gândul de a prefăce Buda în pașalâc și de a porni asupra Vienei; gândul la bătăliile pe care le ducea în Mediterana Barbaros Hayreddin Pașa împotriva flotelor de război ale venețienilor și spaniolilor. Sau la bătălia pe care o începuse Soliman Pașa, guvernatorul Eghipetului, care pornise din Suez împotriva portughezilor din preajma Mării Roșii și pe urmă împotriva perșilor. Era o întreagă lume în mișcare în străluminata minte a slăvitului padișah – zicea Mehmed Sokolii – ce șanse de a-i reține atenția puteai avea tu, un bei pribeag pe care, printr-un fericit capriciu, nu poruncise să fie vârat într-un sac și azvârlit în Bosfor, pe când zăcea închis în Turnul Galatei? Dar pentru o asemenea poruncă niciodată nu era prea târziu. O singură șansă exista deci: aceea de a împrăști din nou bunăvoința și ținerea de minte a lui *miralem aga*, păstrătorul steagurilor și al însemnelor împărătești, și a marelui vizir, și a lui *iskime-agasî*, cel care – dacă vei izbândi – te va însoți din Stambul până acasă, așezându-te iar în scaun, până și a lui *câzlar-agasî*, care, fiind mai marele eunucilor, dobândise pentru tine bunăvoința *sultanei valide*, în totul, rotund, ca să rămână și pentru cine știe ce nevoie neașteptată, cincizeci de mii de florini. Cincizeci de mii! Când ai auzit, ți s-a făcut negru dinaintea ochilor și nu atât din pricina sumei uriașe, căci nimic nu ți se părea mult pentru a-ți împlini visul, ci pentru că florinii aceștia nu-i aveai și nu

știa de unde i-ai fi putut căpăta. Serchiz te împrumutase de atâtea ori, încât ți-era teamă de ziua în care ar fi început să te ocolească. O simțeai aproape ziua aceea, știind că orice generozitate și bunăvoință au un capăt al lor și că prietenia nu trebuie pusă niciodată la asemenea încercări. Totuși, călcându-ți pe inimă și prefăcându-te că-ți ignorezi umilința – căci, în urma atâtor cereri, începuse de la o vreme să te urmărească un sentiment de umilință – ai mai fi încercat încă o dată cu Serchiz. Știa însă că negustorul plecase, doar cu câteva zile în urmă, cu carăle lui spre apus. Se întorcea abia peste cinci, șase luni, iar lui Mehmed îi trebuiau banii acum, în câteva zile, de graba cu care reușeai să-i găsești, atârna soarta țării și poate însăși viața ta.

Acum, când ți le amintești toate astea, îți dai seama că atât de fără nădejde n-ai fost nici când te-ai văzut închis în Turnul Galatei. Totuși i-ai cerut lui Mehmed o zi, două de răgaz. Nădăjduiai. Dacă te gândești bine, așa ți-ai petrecut toată viața, așteptând, nădăjduind. Speranța a devenit pentru tine o stare, un fel de a trăi. Și în toate împrejurările însemnate ți s-a împlinit. Chiar și atunci, în povestea cu banii, deși părea nebună, de neînchipuit, s-a împlinit. Ți i-ai perindat prin minte pe toți cei ce îți călcau pragul cu zâmbete largi, înfruptându-se din bunătățile tale și laudându-se cu prietenia pe care ți-o purtau. N-aveai încredere în nici unul. Italienii erau nestatornici, gata să te vândă întâiului care dădea mai mult, franțujii zgârciți, grecii vicleni, nemții ei înșiși săraci și uite așa... Cât despre prietenii pe care-i aveai printre turci, lor să le dai, nu să le ceri. Ai avut vreme să-i cunoști bine pe toți, încă de pe vremea când negustoreai de-a curmezișul acestei părți de lume. O lumină ca o sămânță, un ciob de nădejde ți-a mai rămas

totuși: știai că seara l-ai poftit la cină pe *hekim başa* Moșe Alon. Prilejul fuseseră niște păstrăvi aduși în hârzob de pin, printre bolovani de gheață, din pâraiele munților Istranca. Păstrăvii însă i-ai lăsat la urmă, *pour la bonne bouche*, cum zicea burduhănosul Jean de Grandville, mâncău care nu putea lipsi de la nici un ospăț din palatele Stambulului. Încă un lucru pe care l-ai învățat în acei ani a fost că, bogați sau săraci, oamenii zăbovesc mai mult în preajma ta dacă le dai să mănânce. Încheierea care poate fi trasă de aici nu e prea veselă, dar acesta e adevărul, nu poți să-l schimbi tu, numai pentru a nu te întrista. Porunciseși atunci o cină cum se obișnuia la Florența, începută cu pepene galben înviorat cu rachiu de ienupăr, urmat de claponi îngrășați cu stafide, fierți cu anghinare, și de clătite umplute cu ficați de pasăre. Acum abia veneau păstrăvii, gătiți însă moldovenește, prăjiți pe jar și stropiți cu mujdei, cerând după aceea un vin alb și tare, care purta ascunsă în buchetul său o îndepărtată aromă amăruie. Pentru unii dintre oaspeți se afla pe masă și brânza de capră, fără de care – ziceau dâșii – nu se puteau bucura de subtilitatea aleasă a unui asemenea vin. V-ați desfătat cu toții în seara aceea, îți amintești ca și când ar fi fost ieri. Cel puțin ție, păstrăvii – nu mai mâncaseși tare de mult păstrăvi – îți aduceau aminte de vremea negustoriei care – dacă te gândești bine acum – a fost poate cea mai frumoasă vreme a vieții tale. Oaspeții au plecat târziu, pentru că asemenea cină aleasă se cuvenea gustată cu o anume rânduială, pe îndelete, fără a amesteca de-a valma și în grabă aromele iscusite ale bucatelor. Vinurile de asemenea se beau cu o socoteală a lor, nu dintr-o dată, ca mercenarii, care apoi încep să răcnească precum vitele cele

necuvântătoare, sfârșind prin a se prăvăli pe sub mese. S-au și vorbit multe în seara aceea, despre izbânzile lui Hayreddin Pașa și despre ultimele stihuri ale lui Muhibbi care – toată lumea o știa – era însuși marele padișah, *Le Grand Turc*, cum îi zicea Jean de Grandville ca să te întărate. Da, ați pălăvrăgit vrute și nevrute, la urmă, după miezul nopții, mai ales despre femei. Marele blănar al padișahului, grecul Carcocandela, era prieten cu Iussuf Aga, eunucul pitic al haremului împărătesc. Iussuf avea patima dulciurilor și pentru o turtă de halva era în stare s-o vândă și pe valide sultan, mama padișahului, femeia cea mai puternică din toată împărăția. Era om de încredere totuși, căci și femeile îl îndopau cu dulciuri ca să le poarte tainele iar, pe de altă parte, tot el, uneori, din înaltă poruncă, știa să se strecoare neauzit spre zori, când somnul e mai adânc și mai dulce, și să sugrume cu gingășie pe cea care încălcase rânduielile ori se dovedise nedemnă de îmbrățișarea cu care o cinstise slăvitul padișah. De la el aducea grecul la aceste oștețe din palatul tău amănunte deșuchete despre cele șase cadâne ori despre cele șase favorite *ikbal*, dar mai ales despre cele vreo opt sute de slave care, dacă scăpau fără a fi înecate în Bosfor, vârâte în saci ca puii de mătă, sfârșeau prin a se muta în haremul vreunuia dintre mulții și mărunții dregători ai împărăției. Oaspeții tăi ascultau cu sufletul la gură, unii prefăcându-se nepăsători, doar tremurul ușor al pleoapelor trădându-le interesul și plăcerea pe care le-o provocau asemenea istorii, alții fără a-și ascunde curiozitatea, ațâțați, comentând zgomotos și cerând noi și noi amănunte, pe care grecul le furniza generos, zâmbind viclean și inventând pur și simplu, atunci, când ceea ce aflate de la Iussuf Aga nu se dovedea

îndestulător. El știa că aceste povești – cu condiția de a avea întotdeauna ceva proaspăt – îl făceau la fel de căutat și de prețuit cum te făceau pe tine ospetele, dar cu o cheltuială incomparabil mai mică. Pe tine de la o vreme începuseră să te plictisească și, detașându-te de ei, îi priveai cu un ușor dispreț căci, în ciuda rangurilor și ale fumurilor, prea aduceau a ceată de calici care se uită, pe gaura cheii, la desfătările stăpânului. În seara aceea le ascultai palavrele numai cu o ureche, preocupat de a ieși din încurcătura în care te pusese noua cerere a lui Mehmed. I-ai mai cercetat o dată, pe rând, pe fiecare, dar nu, nu te puteai întemeia pe nici unul dintre ei. Așa cum bănuiseși încă de la început, singurul care te putea ajuta era Moșe Alon. Târziu după miezul nopții, când se ridicară să plece, chemându-și slujitorii cu torțele și cu lecticele ori cu caii, i-ai șoptit lui *hekim başa* să mai zăbovească.

După ce ați rămas singuri, v-ați așezat pe divanul acoperit cu covoare și ai dat să torni vin în cupe. El însă te-a oprit: „Presupun că m-ai reținut pentru ceva însemnat. Poate pentru un sfat. Îngăduie-mi atunci să-mi păstrez puțină limpezime a minții pe care o mai am.” „Prietene, ai spus tu, ai ghicit. Doar că nu am nevoie numai de un sfat, ci, dacă se poate, și de ajutor.” „Ești suferind?” „Slavă Domnului, nu. Totuși mă aflu la ananghie. Lăcomia celor ce mișună în jurul Pragului Fericirii e fără de capăt, îmi mai trebuiesc încă cincizeci de mii de florini și n-am de unde să-i iau căci celălalt prieten al meu, Serchiz, armeanul, e plecat în apus...” Moșe Alon clătină capul, îngândurat la auzul unei asemenea sume. Tăcu multă vreme, cercetându-și pe rând cele două inele mari, de aur, cu însemne cabalistice, unul cu un topaz albastru de o mare

limpezime, celălalt cu un opal cât un sâmbure de piersică, trandafiriu, cu irizații. Ca și când pietrele acelea enigmatice ar fi putut să dea o dezlegare necazului tău. Tu așteptai tăcut, încordat, intimidat de tăcerea lui îndelungată, simțind cu spaimă cum îți pierzi încet, încet și ultima speranță. Dar într-un târziu, fără a lăsa să i se citească nimic pe chip, își ridică ochii spre tine cu un oftat. „Acum am să te rog totuși să-mi pui puțin vin”, spuse. Ai turnat în cele două cupe pe care le-ai ciocnit cu un clinchet ușor. Și-a muțat buzele gustând doar vreo două înghițituri, atât cât să-i poată prețui aroma. „E o sumă mare”, vorbi el cu gravitate, cu glasul coborât până aproape de șoptă. Ai întrezărit iar speranța: era o constatare ceea ce spusese el, nu încă un refuz. Constatarea unui lucru ieșit din comun, pe care ținut să-l repete spre a nu lăsa nici o îndoială asupra gravității sale, înainte de a păși mai departe: „O sumă foarte mare. O asemenea sumă vorbește de la sine despre corupția care macină ca lepra temeliile imperiului. Mă întreb ce-l ține totuși să nu se prăbușească...” Îți aduci aminte cum te fierbea? Făcea acum speculații politice, ca și cum ar fi uitat pentru ce l-ai reținut la un asemenea sfat târziu. Începuseși să te temi că nu era vorba decât de un mod politicos de a te refuza. În realitate, el poate că voia să câștige timp, gândindu-se în vremea aceasta la amănuntele soluției pe care o alesese. „E o sumă mare, repetă el a treia oară, revenind în sfârșit la ceea ce te interesa. Pe când ai avea nevoie de acești bani?” „Cât mai curând. Dacă se poate și mâine, adică, mai bine zis, azi, căci, uite, spre răsărit începe să pâlească zarea.” „Azi, făcu el abătut, socotind în gând toate șansele, hm... Nu știu în Stambul decât o singură ființă care ți-ar putea împrumuta atâta bănet,

într-un timp atât de scurt, și aceasta e frumoasa Rut. N-am mai avut de mult prilejul s-o văd și am să-i cer acest lucru cu totul neobișnuit, întemeindu-mă pe faptul că suntem de aceeași lege. Se scoală însă târziu, abia către amiază, și mai durează până o scaldă roabele și o gătesc. Mai devreme de prânz n-am ce căuta la dânsa. Vei aștepta spre seară, pregătit. Va veni probabil un slujitor de-al ei să te ia. Dacă nu s-a arătat nimeni până la miezul nopții, să știi că n-am izbutit nimic.”

Din clipa în care rostise „frumoasa Rut”, ți se tăiase răsuflarea. Auziseși atâtea despre această femeie ciudată, atâtea se puneau pe seama ei, atât de puțini ajungeau în preajma ei, încât de mult pândeai un prilej s-o întâlnești. Faptul că prilejul ți se ivise acum, cu totul pe neașteptate, te descumpănise. Trebuie să recunoști că erai emoționat ca un copil în timp ce curiozitatea, care mocnise în tine atâta timp, izbucni în sfârșit nestăvilită. „La urma urmelor – l-ai întrebat ridicându-te să-l însoțești – cine e această frumoasă Rut?” Moșe Alon surâse găsin-d calea de a ocoli un răspuns limpede: „Mulți s-ar bucura s-o știe moartă, mulți ar da o avere ca să-i vadă măcar o dată ochii. Își păstrează tinerețea trupului scâldându-l în fiecare dimineață în lapte de asină și ungându-l apoi cu ulei de pin. O știu pentru că eu i-am prescris acest mijloc. Sufletul i-l cunosc mai puțin. Dacă ai noroc, vei ajunge poate la el...” Ai înțeles că hekimul știa mult mai multe despre ea, dar că nu socotea de cuviință să ți le dezvăluie, lăsându-te să afli singur ce vei putea. Dacă vei avea noroc... L-ai petrecut până la ușă, iar în prag el s-a oprit amintindu-și un amănunt: „Mai e ceva. Știi că la Florența umblă o vorbă care zice că cine nu găsește bani în punga sa, găsește și mai puțin într-a altuia. Nu e tocmai o vorbă în vânt, cred

că ai avut timp să te convingi până acum. Ți-o spun însă deoarece mi-am amintit că frumoasa Rut nu împrumută fără anume garanții. Știu că nu le ai, dar voi încerca s-o conving dându-i toate asigurările. Rămâne să te descurci găsind mijlocul de a înlocui aceste garanții cu altceva, știi eu cu ce? Gândește-te, până deseară mai ai timp. Azi Jupiter e în conjuncție cu Saturn. Sub acest semn stă credința mea. Pentru mine e un semn fast și nădăjduiesc să-ți fac binele de care ai atâta nevoie.”

Dacă ai trăi încă o sută de ani de acum încolo și tot n-ai uita chinul acelei zile care părea că nu se mai sfârșește. Ai încercat întâi să adormi, dar n-ai reușit decât să mototolești zadarnic așternutul. O singură dată ai ațipit, însă te-ai trezit imediat asudat și cu tâmplele zvâcnind pentru că te-ai visat azvârlit din nou în turn, ținut în picioare de zid cu un cerc de fier care-ți înconjura gâtul, ca o zgardă. Dianora ți-a simțit neașezarea și a încercat, oarecum pe furiș, să se apropie spre a-ți abate gândurile, dar ai alungat-o. La amiază ai poruncit să ți se aștearnă prânzul și abia ai atins bucatele. La întâia chemare a muezinilor ai dat altă poruncă: să ți se pregătească baia și veșmintele de ceremonie. Îmbrăcat, cu pelerina ușoară de atlas vișiniu fluturând în urma ta, ai început să te plimbi cu pași lungi de-a lungul casei și, pe urmă, casa nemaiajungându-ți, te-ai pornit să măsoari și grădina, pe cărarea din mijloc, așternută cu cărămidă smălțuită. Ai urmărit cum cobora treptat înserarea. Chiparoșii neclintiți deveneau tot mai întunecați. Spre răsărit, cerul căpătase culoarea nisipului, iar către apus, dincolo de Cornul de Aur, dobândise o nuanță sângerie ce bătea înspre liliachiu, o culoare grea, prevestitoare. Ți-a fost teamă atunci. O teamă fără nume, ca și când cineva sau, mai curând *ceva* nevăzut ți-ar fi amușinat

fiecare pas. Oare izbutise Moșe Alon? Se zicea despre ea că era cea mai apropiată sfătuitoare a *sultanei valide* și că unele din stihurile lui Muhibbi îi erau închinat e ei. Te bătea gândul atunci, în grădină, să profiți într-un fel de această înaltă relație a ei cu sultana mamă. Poate chiar cu padișahul? Ai zâmbit tu însuși de o astfel de îndrăzneală ce semăna a fantezie, dar pe atunci aveai încă asemenea îndrăzneală. Pe asta ai și împlinit-o de altfel, uluitor, și acum te mai miri. Fără astfel de îndrăzneală, însă, n-ai mai fi apucat să vezi cerul țării. Se mai zicea despre ea că ruinase cel puțin patru bancheri din Fanar și că unii din cei ce nu-i putuseră înapoia la vreme datoriile pieriseră fără urmă. Umblase pe la curțile Franței și ale Spaniei, de unde se șoptea că plecase în taină, fiind în primejdie de a fi arsă pe rug, învinuită de vrăjitorie. Unii ziceau că i-ar ajuta pe răsculații din Famagusta, alții că și-ar trimite oamenii să-i răscumpere din târgul de robi pe toți cei de o lege cu ea. Pe de altă parte, femeile, înnebunate de toate aceste istorii, roase de gelozie și de invidie, scorniseră pe seama ei altele, despre bărbați pe care-i ademenea cu vrăji, poruncind după aceea să-i lege pentru a-i putea biciui ea însăși cu gârbaciul din piele de hipopotam, să-ți crape capul nu altceva. Rămânea să te convingi singur ce era adevărat în toate vorbele astea colcăitoare. Cu un gest instinctiv – ții bine minte amănuntul acesta – ți-ai pipăit pumnalul cu plăsele de aur încrustat cu plăcuțe de sidef, nevăzut sub pelerina largă, și te-ai simțit mai liniștit. Până la urmă interesul ajunsese, poate, să fie întrecut de curiozitate. Aveai încă pe atunci gustul primejdiei și al neprevăzutului, iar femeia aceasta începuse să te atragă. Ți se aprinsese sângele, te chinuia nerăbdarea, încercai să ți-o închipui, pândind în același

timp zgomotele uliței. Ai auzit goarna tânguitoare de la Eyub. Era ceasul în care se închideau porțile grele ale orașului, alunecând cu un vuiet surd pe roți mărunte de plumb. Văzduhul calduț și tot mai întunecat mirosea a migdali și terebinți. În înserarea deasă ai zărit silueta unduioasă a Dianorei: „Te caută un om, Măria Ta.” Ți-a zvâcnit inima. „Bine, i-ai spus încercând să-ți păstrezi liniștea. Dacă nu mă întorc până mâine pe vremea asta sau dacă nu vă trimit vorbă, să-l vestești pe hekim bașa Moșe Alon.” De ce să-l fi vestit pe Moșe Alon? Nici tu n-ai fi putut să explici de ce. Ai spus-o doar așa, pentru pacea Dianorei. Cel care te aștepta era, după cât puteai să-ți dai seama prin întuneric, un arvanit, îmbrăcat în straie albe, cu căciulă neagră și cu un fel de sarică pe umeri, prinsă într-o agrafă care lucea stins în noapte. Nicoară Hâra ți-a adus calul dinainte pregătit. În uliță încalecă și însoțitorul tău. De dincolo, de pe țărmul Asiei, se pregătea să răsară luna. La scurt timp după ce ați pornit, ai auzit la vreo sută de pași în urma voastră, alți călăreți. Ai privit peste umăr, dar n-ai putut să distingi câți erau, mai ales că ulița strâmtă îi obliga să călărească în grup strâns. După sunetul copitelor, care se auzea foarte limpede când treceau peste câte un loc pietros, ai dedus că trebuiau să fie vreo patru, cinci, însoțitorul tău ți-a simțit neliniștea. „Sunt oamenii noștri”, a spus și acestea au fost singurele cuvinte pe care le-a rostit până ați ajuns. Te-ai simțit mai la îndemână. Însemna că Moșe Alon își făcuse datoria până la capăt, dacă frumoasa Rut te cinstea astfel, trimițându-și oamenii să te păzească. O dată cu înserarea, ulițele Stambulului deveneau primejdioase. Nici ziua nu erau ele tocmai sigure, dar noaptea începeau să mișune de o lume obscură, furișată: derviși

cerșetori, pârlaci, ucigași plătiți, aventurieri, iscoade, marinari beți, corsari care-și pierduseră banii la zaruri, oricare dintre aceștia se putea desprinde din umbră ca să-ți înfigă pumnalul în spate sau să-ți arunce, cu o îndemănare ce nu dădea niciodată greș, un juvăț în jurul gâtului. Totul se săvârșea cu iuțeală și pe tăcute și chiar dacă apucaii să strigi, nu se afla niciodată nimeni să-ți sară în ajutor, în întunecimea duhnitoare a acelor ulițe.

Însoțitorul tău te ducea înspre partea de miazănoapte a orașului, pe niște ulicioare care urcau întortocheat, cufundate într-o tăcere pe care n-o tulbura decât lătratul câinilor stârniți de trecerea voastră. Nu mai fuseseși niciodată prin părțile acelea și încercai să-ți întipărești în minte, cât de cât, niște amănunte ale drumului pentru orice nevoie. Era un obicei vechi, păstrat încă de pe vremea negustoriei, când ți se întâmpla deseori să ajungi în locuri necunoscute. După vreun sfert de ceas ați ieșit la larg, pe Bostanlar. Între timp răsărise luna și, departe, jos în vale, se vedeau sclipind apele Bosforului. Asupra țărmului dimpotrivă stăruia o pâclă argintie. Drumul strâmt suia încă șerpuind printre pâlcuri de pini și cipreși. Pământul moale făcea pasul cailor abia auzit. La o cotitură, se ivi un zid alb de piatră și în curând o poartă. Ați pătruns prin ea și ați străbătut o grădină cu lămâi, piersici și roze. Fructele și florile închise acum, acoperite de rouă, mari cât pumnul, dobândiseră sub lumina lunii culori stranii, neverosimile. Se aflau și câțiva arbori de piper, ale căror boabe ca niște mărunte mărgele roșii, strivite sub pași, înălțau o aromă pătrunzătoare, aspră și totuși puțin dulceagă, în stare a naște doruri ce păruseră uitare... În fața casei, pe care o bănuiai întinsă, fără să-i

poți desluși amănuntele prin întuneric, arvanitul a descălecat, ținându-ți calul. Fără cuvânt, doar cu un gest al mâinii, te-a poftit să intri. Printr-un soi de loggie italienească asupra căreia se revărsau ciorchini de glicină, ai pătruns într-o încăpere lungă, pardosită cu marmură. În mijlocul ei susura un havuz din faianță albastră. Te aștepta aici un soi de hadâmb ras în cap, gol până la brâu, cu pielea lucioasă, unsă cu mirodenii. Ținea într-o mână un sfeșnic cu cinci brațe, iar în cealaltă un lăntug de aur din zgarda căruia te privea leneș, cu ochi de chihlimbar, un pui de pardos. La intrarea ta, omul a făcut o plecăciune adâncă, după care a apucat-o înainte. Ceva te făcea să bănuiești că era mut. Puiul de pardos îl urma ca un câțel. Ați străbătut câteva încăperi cufundate în întuneric, în care doar lumânările cu flăcările fâlfâitoare din sfeșnicul purtat de hadâmb iscau luciri stinse de mătăsuri și covoare ori scăpărări scurte de metale și sticlării scumpe. Totul părea pustiu, susurul havuzului rămăsese departe în urmă și tăcerea, care stăpânea peste tot, începea să-ți apese timpanele. Pentru orice împrejurare ai încercat și acum să-ți întipărești în minte un eventual drum de ieșire. Hadâmbul dădu de-o parte o draperie grea de catifea. Ați intrat într-o încăpere luminată de patru sfeșnice de argint, așezate în cele patru colțuri, în fața unor oglinzi rotunde de Veneția, ale căror margini cizelate răsfrângeau lumina făcând-o să scapere în culorile curcubeului. Divanuri joase înconjurau odaia de-a lungul pereților, acoperite de câteva rânduri de covoare. Pe jos covoare, pe pereți, de jur împrejur, covoare, în culori calde, îmbelșugate, peste tot covoare, încât orice zgomot era înăbușit încă înainte de a se naște. Nu se vedea nici o ușă, nici o fereastră și după ce

hadâmbul mai făcu o plecăciune și te părăsi acolo, lăsând să cadă la loc draperiile, ai avut senzația neliniștitoare că te afli prins într-o încăpere fără ieșire, în tăcerea care devenise și mai apăsătoare, ai încercat să nu te pierzi cu firea, într-o cățuie de argint, așezată pe un trepied înalt, ardea mocnit smirnă. Fumul se înălța într-un firicel subțire, albăstrui, răspândind o mireasmă discretă, în mijlocul încăperii, o măsuță scundă din lemn negru de abanos, pe fața căreia era înfățișată în intarsie, cu lemn de tisă și cimșir, o roză care-și deschidea petalele. Pe masă rămăsese, uitată poate, o cutiuță rotundă de argint, din cele în care-și păstrează femeile alifiile de frumusețe. Ai luat-o s-o privești mai de aproape, căci întotdeauna ți-au plăcut lucrurile gingașe și de preț. Era lucrată în filigran, iar la mijloc, ca un ochi enigmatic, licărea un rubin. Privind-o, te-a fulgerat o teamă subită: nu cumva făcuseși o greșală de neiertat înfățișându-te unei femei frumoase fără a-i aduce nici un dar? Cum de ai putut uita, unde-ți fusese capul? Toată frământarea acestei zile nesfârșite îți luase mințile, făcându-te să uiți acest amănunt. Te întrebai tocmai cât de greu va atârna asemenea stângăcie în soarta întrevederii pe care o așteptai, când ai avut deodată senzația neplăcută că ești privit. Te-ai întors brusc, ținând încă în mână cutia aceea ca o podoabă. Frumoasa Rut te privea dintr-un colț al încăperii. Se afla probabil o ușă acolo, în spatele covoarelor. „A lucrat-o un meșter din Antiohia”, spuse ea apropiindu-se fără grabă. În ciuda nenumăratelor povești pe care le auziseși despre ea, nu te așteptai să fie atât de frumoasă. Acum, stând aici, rezemată de scrin, te privește surâzând în timp ce miroase gutuia aceea coaptă și e la fel de frumoasă ca atunci, n-a îmbătrânit

deloc, ca și când ea ar fi găsit tinerețea fără bătrânețe. Cu părul ei roșu venețian, greu ca o coamă, cu ochii verzi, cu pleoapele vopsite într-un albastrui care le alungesc spre tâmpile, făcându-i privirile mai adânci și mai tainice. Degetele între care ține gutuia sunt subțiri și prelungi, cu unghiile date cu un lac asemănător culorii pleoapelor. Doar că atunci avea altă rochie, una din mătase de India, de un roșu întunecat, care-i lăsa dezvelit umărul drept. Rotund, cu luciul lui mat, alb, te fascina, ca și brațul gol pe care alunecau câteva brățări subțiri de aur. Pe inelarul mâinii stângi fulgera un smarald. Mai târziu ai avut prilejul să-l privești de aproape, ținându-l înălțat în lumină, și ai descoperit înăuntrul său imaginea unui șarpe care veghea un măr.

În tăcerea aceea copleșitoare, văzând-o cum se apropie parcă plutind, ca un duh iscat din nimic, ai fost ispitit să îngenunchezi, sărutând mâna care ți se întindea. Mândria te-a împiedicat în ultima clipă. Tu ești domnul Țării Moldovei – ți-ai zis – ea, oricât de frumoasă, nu-i decât o cămătăriță. Și te-ai închinat adânc și curtenitor, sărutându-i degetele. „Iartă-mă – i-ai spus – că am venit cu mâna goală; pornisem la o întâlnire de afaceri, fără să-mi închipui că voi sta de față cu frumusețea.” „Prietenul nostru comun nu ți-a spus unde vei veni?” întrebă ea. „Ba da, însă credeam că frumoasa Rut e doar o legendă.” De fapt nu mințai decât pe jumătate. Ea a râs și, așezându-se pe divanul larg, te-a poftit și pe tine. Ți-ai desfăcut copca de aur, lăsându-ți pelerina să alunece jos și te-ai așezat lângă ea. „Te iert, prințul meu, pentru lipsa darului. Moșe Alon mi-a spus că ești un om distins și de seamă, înfățișarea ta îmi spune că nu m-a mințit. De fapt am mai auzit de numele tău. Îmi placi, prințul meu, și sper să ne vedem mai des de acum.

Prietenia ta mă cinstește. Ar trebui să-ți spun Măria Ta, dar te-aș simți mai puțin apropiat. Ești atât de generos încât n-ai să te superi.” „Dimpotrivă – te-ai grăbit tu să-i răspunzi înfrânt – cinstea e a mea, laolaltă cu regretul de a nu te fi cunoscut decât atât de târziu...” Simțea cum crește în tine, caldă, o bucurie nesperată. „Nădăjduiesc – râse ea – să fii la fel de sincer, pe cât ești de curtenitor.” „Sunt, dar încă n-am cum să-ți dovedesc.” „Mă voi strădui să-ți dau cât mai multe prilejuri, îți răspunse ea și bătu din palme. Dacă e adevărat ce spui – urmă – atunci va trebui să ne grăbim a prinde din urmă timpul în care nu ne-am știut, prințul meu. Unii zic că viața ar fi foarte scurtă...” În vreme ce te gândeai cum trebuia să înțelegi cuvintele ei, intră o slujitoare aducând o tavă de argint. În casa frumoasei Rut nu se puteau afla decât bunătăți biblice. Ai băgat de seamă abia cu timpul. Untdelemn, vin, măsline, fructe, lapte și miere. Atunci, prima dată când erai acolo, slujnica adusesse pe tavă un aluat auriu din făină cu ouă și miere, smochine uscate, lapte covăsit în ulcioare de lut smălțuit și vin cu mirodenii în cupe din sticlă subțire de Murano. Firește, ai ales vinul.

Desfătările din săptămânile care au urmat până în toamnă și-au avut însă și fața lor ascunsă. Ai cunoscut-o numai tu, această față, când te aflai din nou acasă, încolțit de gânduri care luau pe nesimțite chipul unor remușcări. Începeau și sfârșeau întotdeauna la Elena: împărțise soarta țării și pribegia cu tine, iar acum rămăsese în cetatea Ciceului, singură cu copiii, păzită ca o răufăcătoare de mercenarii lui Cristofor Nagy. I se trecea astfel zi după zi, lună după lună, în acea desăvârșită singurătate, înconjurată de mlaștini și păduri, de oameni în care nu se putea încrede, fără nici

o veste de la tine, neștiind măcar dacă mai trăiești. Va fi suferit lipsuri, va fi fost umilită, va fi avut ceasuri sau zile, sau săptămâni de deznădejde în care nu-i va fi fost dat să audă decât pasul străjilor și foșnetul ploilor de toamnă așternute peste pământ. Și toate astea în timp ce tu îți petreceai zilele în desfătare. Te străduiai să te gândești cât mai puțin la această față a lucrurilor, fiindcă era prea târziu, nu mai puteai da înapoi de pe drumul pe care ți-l deschisese Moșe Alon. Cu atât mai mult, cu cât, peste câteva săptămâni, către toamnă, ți-a venit îngăduința de a te înfățișa padișahului. Mehmed Sokolii susține că meritul cel mare este al lui și s-ar putea să chiar fie – oricum, tu n-ai puțința de a-i dovedi contrariul – dar convingerea ta secretă este că un cuvânt greu, dacă nu cumva cuvântul hotărâtor, l-a avut în această întrevedere frumoasa Rut. A așezat acum gutuia la loc, cu grijă, ca și cum s-ar fi temut să nu se spargă, și s-a rezemat cu coatele de scrin. Cu degetele împletite sub bărbie, te privește surâzând pe sub genele lungi: „N-ai să știi niciodată, spune ea. Nimeni nu va ști de fapt. Numele meu te va însoți până peste veac, dar nimeni nu va ști ce am însemnat eu cu adevărat în viața ta. Nu ți se pare ciudat?” „Ciudat, admiți tu, dar poate mai curând nedrept, de vreme ce nici eu însumi nu știu ce ai însemnat cu adevărat. Sunt neîmpăcat că din răutatea lui Iliăș a aflat și Elena despre tine. Ea nu poate decât să te urască. E și asta într-un fel o nedreptate, dar sunt sigur că tu ai s-o înțelegi. Tu ții de partea nevăzută a vieții mele și ea nu trebuia să știe despre tine.” Frumoasa Rut clatină din cap cu îndoială: „Cred că te înșeli, Măria Ta. Viața e una, nu poți rupe dintr-însa bucăți pe care să le ții ascunse. Eu nu m-am sfiit niciodată de ceea ce am făcut și nici nu m-am ascuns

vreodată de mine însămi.” „Poate că ai dreptate, am să mă mai gândesc. Eu am fost nevoit să mă ascund de multe ori de când m-am lăsat de negustorie. Trebuie să te socotești fericită că n-ai cunoscut asta. Dar de ce-mi spui acum Măria Ta?” Ea râde îngăduitor, ca de o copilărie, în timp ce-și înalță trupul, înlăturându-și cu mâna o șuviță căzută pe frunte: „Să lăsăm trecutului ceea ce-i al său. E ca o fântână din care nimeni n-a mai izbutit vreodată să scoată ceva. Și apoi așa se cade să-ți spun: ești voievod acum, și nu mai ești al meu...”

— Măria Ta, masa e așternută, se află în jurul ei Iliăș și magistrul Paulus și dascălul turc care te așteaptă. Arhimandritul Gherondie îți cere îngăduința să lipsească.

Doamna Elena te privește cu răbdare, încercând să-și ascundă neliniștea. Te uiți ca și când ai vedea prin ea, fără s-o vezi. Apariția ei neașteptată te-a descumpănit și îți trebuie oarecare timp să te întorci din urmă. Nici nu înțelegi de îndată ce amestec are aici arhimandritul Gherondie, pe urmă îți dai seama și zâmbești. Firește că-i îngădui să lipsească, cum își și poate ea închipui un arhimandrit stând la masă cu un turc! Nici tu n-ai să mănânci cu turcul laolaltă, să le spună să mănânce fără tine că nu te simți tocmai bine. Sau nu, să nu le spună că nu te simți bine, doar n-ai să le dai socoteală! Ești încă domnul acestei țări și ai să mănânci când vrei tu și cu cine poțestești. De altfel, crezi că e singura putere care ți-a mai rămas.

— Ți-e rău, Măria Ta?

— Nu. Mă simt foarte bine. Poate puțin obosit.

— De ce nu stai întins, Măria Ta?

— Pentru că nu sunt atât de obosit încât să zac.

— Totuși trebuie să mănânci. Să-ți aduc aici?

— Nu. Când mi-a fi foame, am să-ți cer. Acuma lasă-mă. Du-te la ei, vor fi fiind flămânzi.

Iese cu îndoială. Din prag îți mai aruncă o privire, mai are o ezitare, gata să se întoarcă, doar, doar te răzgândești și ceri ceva. Dar tu rămâi neînduplecat, într-adevăr, nu ți-e foame, dimpotrivă, te simți slobod, ușor, neîmpovărat de nimic, cu gândul mai sprinten. La un moment dat, văzând-o cum șovăie acolo, în prag, ai fost ispitit să-i ceri să ți-l trimită pe Hadâr. Curiozitatea de a ști ce veste îți aducea de la frumoasa Rut. Ai renunțat însă imediat, întâi fiindcă-ți era silă să dai iar ochi cu mustața unsuroasă a turcului și apoi pentru că frumoasa Rut n-avea nici o veste să-ți trimită. Nici o veste însemnată, nimic asupra căruia să merite să mai zăbovești. Îți amintești că era adineaori aici, și te uiți spre scriin, dar acum nu mai e nimeni acolo, iar gutuile stau la locul lor, așa cum le-a așezat Elena. Mai bine. Aceea fusese Rut cea de atunci. Timpul a trecut și peste ea, cum a trecut peste tine. Tot ce ați avut de spus, v-ați spus atunci. E mai bine așa: nu ai nici un motiv să dai ochi cu Hadâr.

De dincolo se aud nedeslușit glasurile celor din jurul mesei. Se străduiesc să vorbească încet ca să nu te tulbure, dar din când în când vocile urcă într-un fel de răbufniri pătimășe. Probabil vreo dispută filosoficească între magistrul Paulus Kyr și dascălul Hadâr a cărui voce guturală e mai autoritară și reușește să se ridice peste cea a doctorului. În răstimpuri se aude și Iliăș. Ai putea să pui rămășag că nu participă la dispută, ci îi întărită numai. Te simți deodată părăsit, înconjurat de oameni pe care îi auzi, îi vezi, îți vorbesc și le vorbești, dar totuși singur. O asemenea stare ai mai trăit doar la Ciceu, după ce a trebuit să fugi din țară. Te păzea o

garnizoană străină acolo. Ei ziceau că te păzesc de primejdii, tu știai însă că vegheau să nu trimiți soli, să nu te ridici. A fost o iarnă grea aceea. Parcă ar fi trecut un veac de atunci, așa te gândești la ea. Între două viscole ieșeai pe zid, iscodind zările. Așteptai. Nu se arăta însă nimic. Mlaștinile înghețate, codrul troienit. De două, poate de trei ori ai văzut un om cu boii, trăgând lemne din pădure. Singurul semn că pe lume mai trăiau și alții în afară de voi, cei închiși în cetate, încolo nimic. Urme de fiare pe fața neprihănită a nămeților. Sau, în câte o zi de o seninătate sticloasă, cu văzduhul neclintit, se înălța departe, peste păduri, ca o părere, câte un fir de fum. În noaptea de Anul nou ai ieșit iar pe zid. Ninge cu fulgi mari, care se așterneau liniștit, cu un foșnet abia auzit. Nu sufla nici o adiere și în tăcerea aceea deasă ai deslușit zvon de clopot dinspre cel mai apropiat sat. Ți-a plăcut atunci să crezi că era un semn bun pentru anul care începea. A fost și n-a prea fost așa. E o nerozie să crezi în semne.

O spui cu prea mare grabă, dar e bine să te mai gândești. Și Toma credea în semne și cu toate astea nu era un nerod. Da, dar Toma le cunoștea. Nu credea nici el în toate, de unele își râdea. Ehei, de-ar fi fost și Toma cu tine acolo! Trecea însă zi după zi. O zi ca altă zi. Deopotrivă de goale. Aveai noroc – dacă acesta se poate numi noroc – cu mai marele mercenarilor care te păzeau, Cristofor Nagy, un secui înalt și mlădios, cu chip distins, pe care barba neagră-albăstruie, unduioasă, moale, ascuțită, îl făcea să pară și mai prelung. Jucați împreună șah, mai schimbați câte o idee, vă povesteți câte o întâmplare, vă pândeți. Oricum, serile acelea nesfârșite în care nu puteai auzi decât trosnetul lemnelor sau vântul sfâșiindu-se de

metereze și răbufnind pe horn, îți păreau datorită lui mai scurte. Aveai mereu spada la îndemână, gata în orice clipă să te aperi dacă mercenarii lui ar fi izbit ușile de perete, năvălind asupra-ți. Abia mai târziu, tot în iarna aceea, dar după Anul nou, ți-ai dat seama că nu de el aveai să te temi, ci de cei de un neam cu tine, despre care Nicoară Hâra îți șoptise că primiseră scrisori de la acel Ștefan, care îți urmase în scaun. Unelteau. Cu oleacă de băutură puteau cumpăra câțiva din mercenarii lui Nagy, dând buzna peste tine pe când dormeai. Căci om erai, mai trebuia câteodată să și dormi. Vă pândeai. Ei pe tine, tu pe ei. Prefăcându-vă fiecare că nu știți. Stăteai laolaltă la masă. Vlădica Atanasie binecuvânta bucatele și Dumnezeu nu-i usca degetele. Pârcălabul Simion îți întindea bucatele și Dumnezeu nu-i încremenea într-un rânjel de fiară surâsul uleios, cu care-și închipuia că te încântă. Până într-o zi când ți-a dat în gând să nu-l mai lași pe Hâra să ia credința mâncării și a vinului, ci să-i ceri pârcălabului s-o facă. A pâlit pârcălabul când i-ai poruncit asta – deși zâmbeai cu o perfidă blândețe – și surâsul i-a devenit rânjel verde. Dar s-a supus fără să pună întrebări și fără să se împotrivească. Cristofor Nagy se afla și el cu voi la masă și a avut tactul să nu dea glas mirării. Abia seara, în timp ce stăteai amândoi tăcuți, aplecați asupra tablei de șah, în încăperea luminată doar de flăcările din vatră și de cele trei lumânări din sfeșnicul care vă veghea jocul, a spus așa, într-o doară, ca și cum ar fi vrut să-ți arate că era conștient că lucrul acela nu-l privea, nefiind nici o supărare dacă nu vei binevoi să-i răspunzi: „Mi s-a părut azi că Măria Ta ai îndoieli asupra pârcălabului Simion.” Ai tăcut mult timp, ca și când nu l-ai fi auzit, concentrat asupra mutării pe care trebuia s-o faci. În

realitate te gândeai ce se ascundea în spatele acestei întrebări și cum era potrivit să-i răspunzi. Pe când erai negustor, știai că o întrebare nu putea ascunde decât un singur lucru: dorința de a cumpăra cât mai mult și mai bun, cu un preț cât mai mic. Sau – același lucru privit de pe celălalt mal – dorința de a vinde la un preț cât mai bun. De atunci încoace însă, ai avut vreme să înveți că un negustor se deosebește de un domn și prin ceea ce se ascunde în spatele întrebărilor care i se pun. Azi știi, poate ca nimeni altul, să ghicești sau – mai bine zis – să citești tâlcul oricărei întrebări. Căci cuvintele sună la îndemână oricui, dar înțelesul lor adevărat răsună numai pentru cine știe să le asculte. Cristofor Nagy era un oștean. Ai avut timp să înveți și în privința asta că oricând puteai să te încrezi într-un oștean mai mult decât într-un dregător. Cristofor Nagy n-avea nimic cu tine. Moartea ta nu-i putea aduce nici un folos. Pe el îl pusese Zápolya să te păzească, nu să te omoare. Dacă ar fi vrut să te ucidă, găsea destule prilejuri până acum. Dar Zápolya se gândea probabil că-i mai puteai fi de folos, cum i-ai mai fost de atâtea ori. Încă nu știa prea bine sau poate nu știa chiar deloc cum te-ar putea folosi, dar te păstra pentru orice eventualitate. Aștepta și el ceva incert, ca și tine de altfel. Așadar Nagy făcea ceea ce i se poruncise. Te păzea. Atât și nimic mai mult. Cu timpul își dăduse seama că nu erai nici dușmănos, nici primejdios – până în adâncul tău nu ajungea să citească el – și se apropiase. Vă legase de la o vreme chiar un soi ciudat de camaraderie. Și mai era ceva: Cristofor Nagy era secui. Cu secuii te-ai avut întotdeauna bine, ți-au fost credincioși și te-au ajutat, iar tu nu i-ai lăsat nerăsplătiți. Printre ei era destul de greu să găsești oameni care să lovească pe la spate. Încheierea, la care

ajungeai după toate, era aceea că pe oșteanul secui cu nas subțire și fremătător și cu ochi de culoarea oțelului era mai ușor și mai înțelept să-l faci prieten decât dușman. În sfârșit, i-ai luat un cal cu un nebun, prefăcându-te că nu vezi primejdia care-ți păștea regele. Cristofor Nagy părea să fi și uitat de întrebarea pe care ți-o pusese, dar nepăsarea lui nu putea să înșele un voievod care nu se rușina și nu făcea o taină din faptul că fusese negustor. Se repezi cu turnul până dinaintea regelui tău. „Șah”, spuse. „Da”, te-ai prefăcut tu mirat după ce ai prețuit câteva clipe situația în care te aflai. Pe urmă, fără să mai faci mișcarea următoare pentru a ieși de sub amenințarea turnului, te-ai rezemat în jilț: „Acest joc îmi place, i-ai spus tu, pentru că te obligă să ții sub ochi tot câmpul de luptă. Dacă-ți scapă un amănunt, ești pierdut. Cam tot așa, cavalerie, se petrec lucrurile și în viață. Asupra pârcălabului Simion, fiindcă mă întrebai mai înainte, n-am nici o îndoială. Nici asupra vlădicii Atanasie. Amândoi uneltesc.” „Ai dovezi, Măria Ta?” „Am. Pe omul meu de credință, pe Nicoară Hâra. Ei îl cred de partea lor.” Cristofor Nagy privi gânditor poziția. „Nu te aperi, Măria Ta?” „Nu, ai zâmbit tu, mă dau bătut, cavalerie. Ești un jucător de temut.” Ai văzut cu satisfacție cum îi scapără în ochi o licărire de orgoliu. „Nu e sănătos, spuse el, să te dai prea curând bătut. Majestatea Sa mi-a poruncit să te păzesc, dar pentru că e vorba totuși de niște oameni ai Măriei Tale, mă simt dator să întreb ce poruncești Măria Ta? Viața lor atârână de un cuvânt al Măriei Tale: noaptea aceasta poate să le devină și noaptea de pe urmă.” Ai râs cu îngăduință: „O, nu, nu, nici chiar așa, cavalerie, n-o să m-apuc să ucid un vlădică. Și așa am o faimă rea, de ucigaș de copii, de când cu istoria aceea cu băieții lui Gritti. Și apoi să-l tai

numai pe pârcălabul acesta care mușcă mâna ce l-a hrănit, iar n-are nici un rost: nu-mi plac lucrurile făcute numai pe jumătate. Mai înțelept ar fi poate să ne scăpăm de ei ajutându-i să ajungă în Țara Moldovei. Pe urmă, mai curând sau mai târziu, când mă voi întoarce în moștenirea mea, îi voi judeca după rânduială.” Pe Cristofor Nagy nu părea să-l ispitească această idee. Ți-a și spus de altfel deschis, ostășește, că pentru el ar fi mult mai simplu să le facă de petrecanie. Era chiar puțin nedumerit: te știa din auzite aprig și neînduplecat sau greu de înduplecat și acum te vedea răspunzând cu duhul blândeții unei uneltiri, năzuind să păzești rânduiala într-un viitor incert. „Iarna e grea, Măria Ta, a încheiat el, și drumul lung și primejdios. Până la Țara Moldovei s-ar putea să degere sau să-i sfâșie haitele de lupi.” Nu era o supoziție dictată de prudență, ci o sugestie, adică dacă ți-e silă să le facem seama aici, în preajma doamnei și a copiilor, o putem face undeva pe drumul acesta plin de păduri, fără ca nimeni să afle vreodată ce s-a petrecut în realitate. La care tu te-ai împotrivit din nou: „Nu, cavaliere, îi vom așeza în sanie, în culcuș de fân și înveliți să nu degere. Le vei da cinzeci de oșteni să-i însoțească și să-i apere. Ei îi vor trece pe lângă cetatea Bistriței și îi vor scoate pe Tihuța, dincolo, în Țara Dornelor. Acolo îi vor da în seama plăieșilor. Spre liniștea acestor haini, îi va însoți și credinciosul meu Nicoară Hâra. Atâta doar că dânsul se va întoarce iar aici, odată cu oștenii domniei tale.” Ideea cu Hâra ți-a venit în timp ce vorbeai: va fi un martor care va împiedica orice fărâdelege a mercenarilor. Cristofor Nagy a primit-o contrariat, ridicând sprinceană. Poate era chiar puțin jignit de lipsa ta de încredere în oștenii lui. L-ai împăcat scoțându-ți de pe deget un inel subțire de

aur cu o piatră verde, sticloasă: „În semn de mulțumire pentru grija și bunăvoința pe care mi le arăți, te rog să primești acest dar. Când omul meu de credință se va întoarce cu vestea că acești haini au ajuns nevătămați, am să-ți dăruiesc și perechea acestui inel. Căci are și o pereche, însă cu piatră galbenă, despre care se zice că are puterea sa te apere de gălbinare.” Toată suspiciunea de pe chipul oșteanului pieri. „Îți mulțumesc, Măria Ta, spuse el luând inelul și admirându-i transparența pietrei în zarea lumânărilor, dar ești prea generos. Asemenea mișei nu merită atâta cheltuială. Dar, în sfârșit... norocul lor. Măine am să pregătesc oamenii, sania, cojoacele și caii și vom porni odată cu lăsarea nopții. Dar dacă nu se vor urca în sanie de bunăvoie?” I-ai zâmbit încurajator: „Gândesc că oștenii domniei tale vor ști să se descurce și într-o asemenea împrejurare, i-ai spus. De altfel, nici nu mi-am închipuit că se vor urca de bunăvoie...”

Într-adevăr, se împotriviseră sau – cum îți povestise cavalerul Nagy a doua zi – încercaseră să se împotrivească fiindcă, după ce-și dăduseră seama în ce împrejurare se aflau, deveniseră deodată supuși și blânzi, învelindu-se în tohorci și cuibărindu-se în sanie, bucuroși că li se iertaseră viețile. Întâi strigaseră însă. Pe tine avuseseră neobrăzarea să te cheme, cu glasuri mari, ca să-i scapi, mișei, dintre săbiile mercenarilor. Aceștia, răi de felul lor, necunoscând nici un Dumnezeu, îi cam bușiseră, mai ales că mai înainte – știind că se vor porni la drum de noapte pe o asemenea vreme – avuseseră grijă să se încălzească cu trăscau fiert. Cristofor Nagy le dăduse și un pumn de piper pe care-l scăpaseră în oală, marfă rară și scumpă, din care căpătau numai când le poruncea câte o treabă grea ori

nu tocmai curată. Știau să prețuiască un asemenea dar pentru care ar fi fost în stare să-și spintece și mamele. De fapt numai vlădica Atanasie răcnise după ajutor, căci celălalt, pârcălabul Simion, își scosese sabia, dând să se bată. Unul dintre oștenii aceia nespălați, duhnind a iuft și trăscau, îl păli însă cu latul săbiei peste spinare prăvălindu-l în brânci.

În seara aceea te-ai lăsat iar înfrânt la șah de Cristofor Nagy. Printre altele și pentru că nu mai aveai răbdare, abia așteptai să-i știi odată urniți pe hainii tăi. Cavalerul te privi cu generozitatea îngăduitoare a învingătorului, însușindu-și izbânda fără să-i treacă prin minte că ea nu era decât tot o răsplată pentru slujba pe care ți-o făcea. Ba, viclean ca întotdeauna, ai mai ținut să-i dezmierti și orgoliul: „Am pierdut aici, i-ai spus râzând cu bunăvoință, dar voi dobândi o izbândă mai de preț în noaptea asta. Și tot datorită domniei tale, cavaliere.” „Așa e, Măria Ta, ți-a răspuns el ridicându-se. E vremea să începem...” Totuși Cristofor Nagy ți-a devenit până la urmă dușman și asta pentru că a trebuit să-l înșeli. Amintindu-ți, te încearcă un binecunoscut sentiment de stânjeneală. Binecunoscut, pentru că aceea n-a fost nici prima, nici ultima dată când te-ai văzut nevoit să înșeli un om care avea încredere în tine. Întotdeauna ai făcut-o însă având în vedere un scop mai îndepărtat, legat de soarta țării, și niciodată din plăcerea de a înșela. E un adevăr care te ajută să te împaci oarecum cu aceste aduceri aminte nu tocmai plăcute. Viața n-a fost îngăduitoare cu tine și pe lângă faptul că ți-a pus de atâtea ori în primejdie capul, te-a mai așezat și în mijlocul unor asemenea împrejurări tulburi în care e aproape imposibil să desparți binele de rău. Bunăcredința cavalerului Cristofor Nagy te-ai văzut nevoit s-o

înșeli în împrejurarea în care nu mai puteai răbda să stai sechestrat între zidurile acelea, în așteptarea unei minuni incerte. Ai putut și până atunci să te convingi că minuni sunt doar acele întâmplări pe care oamenii le numesc astfel și că Dumnezeu nu-i ajută decât pe cei ce se știu ajuta. E o credință pe care o împărtășește și Grigore, cât e el de mitropolit, așa că n-ai de ce să te sfiești. Ai hotărât să ieși singur în întâmpinarea minunii așteptate și să trimiți padișahului o scrisoare în care să-ți mărturisești dorința de a te înfățișa la Pragul Fericirii pentru a pune capăt unei neînțelegeri care nu putea aduce vreun folos nici unuia dintre voi. Cunoșteai Stambulul de pe vremea negoțului și auziseși tot ce se spunea pe seama acestui sultan. Era unul dintre marii războinici pe care îi iviseră semințiile revărsate dinspre nemărginirile Asiei, cumplit la mânie și la scornirea pedepselor, în același timp însă, un iubitor al lucrurilor frumoase și gingașe și un înțelept, care știa să nu întoarcă spatele unuia de pe urma căruia putea trage foloase. Îl înțelegeai în multe privințe, bănuiai chiar unele asemănări între voi doi și aceasta te-a îndemnat la hotărârea de a căuta scăpare tocmai la cel ce se ridicase cu toate urdiile, venind el însuși să te alunge din moștenirea părintelui tău. O hotărâre care le-a părut și încă le va părea multora de un curaj nebun sau poate numai, simplu, nebunească, cum doar deznădejdea putea isca. Nu era însă deloc nebunească pentru cine te cunoștea și știa că preferai riscul unui drum la Stambul, în gura leului, perspectivei de a fi mai curând sau mai târziu ucis cu fier sau otravă ori de a lâncezi până la adânci bătrânețe între zidurile Ciceului. Singura greutate stătea în a face scrisoarea aceea să ajungă la Stambul, știind că Cristofor Nagy era pus tocmai pentru

a zădărnici asemenea încercări. L-ai ales pe Miodrag, bătrânul paj al doamnei, care o știa de pe când nu era decât o fetiță și o însoțise pretutindeni ca o umbră. Era o jertfă pentru Elena să se despartă de credinciosul ei, singurul cu care putea vorbi în limba suptă o dată cu laptele mamei. Avea să fie abia începutul multelor ei jertfe la care a consimțit de dragul tău și al țării tale. Nu i-ai fi cerut o astfel de despărțire dureroasă dacă l-ai fi avut pe Toma. În lipsa lui însă, Miodrag și Hâra erau singurii credincioși. Față de Hâra, Miodrag era mai umblat, mai dedat cu lumea și cunoștea limbi. Amănunte care au cântărit greu. Știai bine că de izbânda acestui plan al tău atârna soarta țării și a ta și a întregului tău neam. De aceea nu te-ai pripit și bine ai făcut. Ai avut răbdarea să aștepti – jucând șah cu aceeași bunăvoință seară de seară cu Cristofor Nagy, acest oștean brav pe care ai început să-l îndrăgești – până la topirea zăpezilor, când deslușirea urmelor devenise aproape cu neputință. Atunci, într-o noapte de primăvară timpurie, cu ploaie spornică și deasă, care bătea în rafale învârtite de vânt și răscolea miresmele tulburi ale mlaștinilor trezite la viață și ale pământului ud și pe acelea jilave, de mucegai, de prin coridoarele și hrubele cetății, l-ai pornit pe bătrânul sârb către Sтамbul. Târziu, după ce v-ați încheiat jocul de șah și după ce Hâra s-a strecurat până la tine șoptindu-ți că Cristofor Nagy cercetase străjile și se trăsese în chilia lui, ați trecut în iatacul doamnei. Ea stătea în genunchi în fața icoanelor, luminată doar de cele două candelă de argint, rugându-se fără îndoială pentru izbânda bătrânului ei Miodrag, dar, cum ruga aceea se prelungea, tu ai început să-ți pierzi răbdarea și să-ți rozi vârful mustății, în realitate așteptarea aceea n-a fost

lungă, dar ți s-a părut ție astfel pentru că te aflai la capătul câtorva luni de altă așteptare. După ce ați încuiat cu cheia lungă și grea de puteai toca pe careva în cap cu ea, ați rămas toți trei în picioare, tăcuți, adunându-vă ultimele rămășițe ale răbdării. În stânga ta, Nicoară Hâra cu un colac de frânghie pe braț. În dreapta, Miodrag, pregătit de cale lungă, înfășurat într-o sarică de pănură sură cu glugă, purtând chimirul lat pe care i-l câptușiseși cu ducați venețieni, aur bun, menit să-i dobândească un cal, să-l apere de nevoi și să-i deschidă porțile. Pe chipul lui vechi și uscat, de culoarea lemnului de nuc lustruit de ani, care arăta și mai întunecat sub glugă, numai mustața argintie, înfoiată, însemna o pată luminoasă. În sfârșit, Elena se ridică și, luând o icoană mică, afumată, pe care o adusese cu ea din Serbia învelită într-o foaie de brocart țesută cu fir de aur, veni până în fața lui. Te temei să nu plângă, dar știe să se stăpânească, doar ochii îi erau neobișnuit de mari și de limpezi, uimindu-te prin asemănarea lor cu ochii pe care i-i zugrăvise Toma pe zidul ctitorilor de la Humor. Icoana aceea veche, lucrată de un meșter de la Ohrid, îl înfățișa pe Sfântul Vasile cel Mare aplecat asupra Sfintei Mese, liturghisind. Tu o cunoșteai bine, o contempleseși de nenumărate ori, fiindcă te înduioșa și te înveselea în același timp expresia de copil încăpățânat a sfântului, dar și fiindcă te atrăgeau culorile neobișnuite nu prin ele însele, ci prin felul în care meșterul se pricepuse să le întindă pe lemn, încât să-și schimbe surprinzător nuanțele, după depărtarea de la care le priveai. Pe umerii obrazilor sfântului, pe pleoape, pe bărbie și frunte, se iscau astfel pete schimbătoare de lumină, ca și când ar fi fost într-adevăr străbătut de duhul neasemuit al vieții.

Miodrag își scoase gluga și îngenunchie. Doamna îi atinse creștetul cu icoana. El se înclină și o sărută apoi, sărutând și mâna care o ținea. Când se ridică, Elena se înălță pe vârfuri și îi sărută la rându-i obrazii uscați. Era prima dată când îl învrednicea pe bătrân cu asemenea cinste – ți-a mărturisit-o ea mai târziu – și nu te-ai mira să afli că sărutul acela l-a ajutat să-și atingă țelul, poate la fel de mult ca și rugăciunile ei sau ca ducații tăi. „Doamne ajută!” i-ai spus tu, strângându-l scurt la piept și bătându-l cu palma pe spinare. Hâra i-a scuturat mâna tăcut. I-ai cerut Elenei să stingă candelarele. Ați deschis fereastra strâmtă și l-ați ajutat pe bătrân să se suie pe pervaz. Se auzea ropotul ploii și clipocitul ei peste mlaștini și vă învălui răcoarea umedă a nopții. Vântul alerga norii printre care se ivea din când în când, pentru răstimpuri scurte, fața lunii. A trebuit să mai așteptați câteva clipe lungi, până ce vântul aduse o pătură mai întinsă de nori. Elena venise până în spatele tău, se lipise de tine și o simțeai tremurând. De frig? De încordare? În sfârșit, cerul se întunecă iar. „Acuma”, ai șoptit și, împreună cu Hâra, umăr la umăr, ați slobozit funia încordându-vă la capătul ei, cu câte un picior proptit în zid. Silueta întunecată a bătrânului se slobozi în golul de dincolo. Când funia se destinse, ați tras-o sus și ați rămas apoi vreme îndelungată în fața ferestrei deschise, ascultând cu răsuflările oprite. Nimic nu se mai auzi însă peste foșnetul adormitor, neîntrerupt, al ploii. Ați închis într-un târziu și doamna a aprins lumânările. Pe urmă s-a așezat pe marginea patului, și-a cuprins fața în mâini și, ca și cum abia ar fi așteptat această clipă, izbucni într-un plâns tăcut, lin, trădat doar de tremurul ușor al umerilor.

Când l-ai ales pe Miodrag pentru asemenea treabă

tainică și primejdioasă, ai ținut seama și de amănuntul că, fiind scutierul doamnei, era destul de rar văzut prin cetate, ceea ce însemna că și lipsa lui va fi băgată de seamă mai târziu. Ai socotit bine căci abia peste vreo două săptămâni, într-o altă seară cu joc de șah, Cristofor Nagy observă după vechiul lui obicei, în treacăt, fără a da în aparență prea multă însemnătate faptului: „Nu l-am mai văzut de mult pe scutierul Măriei Sale Doamnei. Ce-o fi cu el?” Era întrebarea pe care o așteptaseși seară de seară, gata s-o întâmpini în orice clipă, pregătit cu un răspuns care să-ți îngăduie să mai câștigi câțva timp. Ai mutat un pion, amenințându-i unul din cai, și abia pe urmă i-ai răspuns, cu un aer absent, ca și când toată atenția ți-ar fi fost concentrată asupra jocului: „E cam bolnav, sărmanul, l-au ajuns bătrânețele...” „Dar de ce se plânge?” stăruie cavalerul fără a bănuie încă nimic, gândindu-se doar dacă nu l-ar putea, cine știe, ajuta în vreun fel. Ai lăsat iar să se scurgă câteva clipe până să-i răspunzi. „L-a răzbit umezeala asta. Îl dor toate oasele. I-am spus să șadă la căldură, învelit în tohorci. Nu mai e tânăr, cavalerie, în curând vom afla și noi cum e când îți scârțâie încheieturile ca osiile neunse...” „Ciudat, medita Nagy retrăgându-și calul, e un bătrân verde, când îl vezi, n-ai zice că pătimește de ceva.” Tu ai oftat fățarnic, făcând pe înțeleptul, dar înveselindu-te în taină: „Așa-s bătrânețele, cavalerie, te ții cât te ții verde, dar și când te poticnești, greu te mai ridici. Mă tem să nu-l îngropăm pe aici, căci ar fi mare durere mai cu seamă Doamnei...” Oșteanul a tăcut, întristat poate de această posibilitate și în seara aceea n-ați mai vorbit despre Miodrag. Abia peste vreo cinci seri, când jocul de șah se apropia de sfârșit, urmând să fii înfrânt – de data aceasta fără să te

fi lăsat bătut – Cristofor Nagy spuse pe neașteptate, exact în clipa în care îți pierdeai regina: „Zic oamenii mei că de mult n-au mai văzut pe nimeni intrând sau ieșind din odaia sârbului.” Arătându-te mereu concentrat asupra jocului, ai întrebat mirat: „Vorbești de cavalerul Miodrag?” „Întocmai, Măria Ta.” Așadar, a sunat ceasul adevărului, ți-ai zis atunci, și te-ai rezemat de spătarul jilțului. Îl priveai cu un surâs de superioară îngăduință, gustânduți încă de pe acum izbânda: „Oamenii domniei tale au dreptate, cavalerie.” „Ce vrei să spui, Măria Ta?” Te-ai așezat mai bine în jilț și ai făcut o față mahnită: „Trebuie să-ți dau o veste rea, cavalerie. Bătrânul Miodrag nu mai e printre noi.” Cristofor Nagy avu o tresărire de uimire: „Cum?! Când a murit?” Surădeai iar: „O, nu, din fericire n-a murit. M-ai înțeles greșit: voiam să spun doar că l-am trimis până la Stambul cu o scrisoare...” Cavalerul țâșni în picioare, strângând instinctiv mânerul săbiei. Mișcarea sa izbi masa și figurile de șah se răsturnară amestecându-se. „Când a plecat?” strigă el. I-ai răspuns liniștit, făcând un gest de nepăsare cu mâna: „Să tot fie vreo cinci săptămâni.” Nu erau decât trei, dar minciuna ta era menită să descurajeze orice încercare de urmărire. „Vezi, ai adăugat muștrător, te-ai repezit așa și ai stricat un joc pe care erai gata să-l câștigi...” „Am crezut în cuvântul Măriei Tale, a spus el ca și când nu te-ar fi auzit, îmi pare rău că m-am înșelat!” Era multă, amară obidă în vorbele lui, dar și o răbufnire neașteptată, proaspătă, de ură și chiar un început de dispreț care încă n-apucase să se rostească limpede.

Tu l-ai simțit însă și surâsul ți-a pierit. Există o limită dincolo de care nu i-ai îngăduit nimănui să treacă în relațiile cu tine. Ai devenit dintr-o dată grav și în glas îți

vibra, surdă, mânia: „Nu-mi amintesc să-ți fi dat cândva cuvântul meu, cavalerie. În schimb știu că te afli aici ca să mă păzești ca pe un prins. Dacă nu te-ai priceput să-ți faci datoria cum trebuie, nu e vina mea. Regele Zápolya are să te certe, dar o meriți, și eu aș face la fel în locul lui. Nu trebuie să te încrezi în sinceritatea crailor, mai ales în a celor ce visează să-și revadă moșia întru mărirea ei de odinioară: aceștia sunt în stare de orice, cavalerie. Ai uitat că trebuie să ții mereu sub ochi întregul câmp. Din pricina unui pion care a scăpat înainte, ai pierdut un joc mare...” În clipele acelea în care îi vorbeai din jilț cu o liniște trufașă, iar el te asculta în picioare, tremurând de mânie, de necaz, de surescitare, cavalerul a simțit în tine, răbufnind pe negândite, întreaga măreție voievodală. În loc să iasă val-vârtej, cum îl îndemna inima, trântind în urma lui ușa grea de stejar, a găsit cuviința să-și înfrâneze toate pornirile: „Îngăduie-mi să mă retrag, Măria Ta.” „Îți îngădui, cavalerie”, i-ai răspuns tu, însoțindu-ți cuvintele cu un gest curtenitor al mâinii. Din seara aceea însă timpul ți-a trecut cu mult mai greu, căci Cristofor Nagy n-a mai venit niciodată să joace cu tine șah.

Ușa se deschide prudent, cu un scârțâit abia auzit. Piticul își vâra capul cât banița, iscodind. Vodă șade în jilț, destins, și dacă n-ar avea ochii deschiși, s-ar zice că doarme. El privește însă undeva foarte departe, în urmă, și nu-l simte pe pitic nici atunci când clopoțelul din vârful scufiei ascuțite scoate un clinchet mărunț. Îi atrag atenția abia glasurile celor de dincolo, de la masă, când răbufnesc mai puternic acum prin ușa întredeschisă. Își întoarce capul încet, fiindcă îi e greu să revină din depărtarea în care hălăduise, și îl vede pe pitic. Stau astfel o vreme, măsurându-se tăcuți, nemișcați, piticul

gata în orice clipă s-o ia la fugă, Vodă încă nehotărât, dar acum, după ce a rețrăit izbânda asupra lui Cristofor Nagy – de fapt asupra lui Zápolya – înclinat mai curând spre îngăduință. Are ochii neobișnuit de blânzi și un zâmbet vag, ascuns sub mustață. Teama piticului se stinge treptat. O asemenea expresie nu întâlnise niciodată pe chipul lui Iliăș, ai cărui ochi, chiar în rarele clipe de generozitate, păstrau mereu un licăr de cruzime. Gestul celei mai largi bunăvoințe era la Iliăș acela de a-i așeza cizma pe ceafă, strivindu-i nasul în dușumea. Huba e nevolnic și laș și în preajma fostului său stăpân a trăit într-o neîncetată teroare. Voievodul se arată altfel, în ciuda mâniei sale de la început. După toate aparențele, e pe cale să-l accepte. Încurajat, piticul își strecoară și trupul în încăpere, pe urmă se oprește iar, așteptând să vadă cum îi va fi primită îndrăzneala. Vodă tot nu e încă hotărât, dar cedează unei curiozități stranie, cum nu cunoscuse încă, și-i face un semn discret din cap: vino. Pe fața piticului se revarsă zâmbetul acela înspăimântător care-i dezvelește gingiile putrede. Pășește spre el vesel, eliberat măcar pentru o clipă de spaime, legănându-se în sunetul clopoțelilor. Vodă ridică mâna cu degetul întins. Huba îngheață pe loc.

— Închide întâi ușa. Mi-e silă să-i aud.

Piticului îi vine inima la loc, cu atât mai mult cu cât cuvintele voievodului conțin un început de complicitate. E poate chiar o primă taină pe care i-a încredințat-o. Fuge până la ușă, chicotind fericit și pe urmă se întoarce făcând tumbe. Rămâne în fața jilțului, șezând pe dușumea cu picioarele răscrăcănate, lăsat pe spate și sprijinit în mâini. Scoate limba vânătă, lucioasă.

— Ascultă, zice Vodă, de data aceasta fără zâmbet,

dacă vrei să te rabd să nu-mi mai scoți limba.

— Asta mi-e meseria, Măria Ta. Aceeași limbă o scot și împăratului și săracului. La ce am făcut atâta drum dacă nu mă lași nici să scot limba?

Vodă râde fără veselie, răs de om amărât, care se vede nevoit să facă haz de necaz:

— Ești destul de urât, sărace, și fără să mai scoți limba.

— Măscărici frumos nu s-a pomenit. Mă tem că tu ești dintre isteții aceia greu de mulțumit, care râvnesc toată viața lucruri ce nu se află.

— Tu nu ești tocmai prost, măi pitice.

— Firește că nu. Mă bucur că ai băgat de seamă: eu sunt nebun, nu prost. E o deosebire la care țin.

De data aceasta Vodă râde într-adevăr înveselit:

— De ce neam ești?

— De neamul măscărici.

— Și câți ani ai? Pari fără vârstă.

— Nu știu să număr. Dar am auzit zicându-se că m-am născut în ziua în care s-a așezat în tronul de aur șahul perșilor, Ismail întâiul. Cât să fie de atunci?

— Vreo patruzeci și șase de ani. N-ai zice că ești atât de tânăr, dar nici atât de bătrân.

— Nici nu sunt.

— Ce nu ești?

— Nici atât de tânăr, nici atât de bătrân. Singur ai spus că sunt fără vârstă.

— Cine te-a robit?

Știe foarte bine cine l-a robit, dar vrea să-i cunoască agerimea minții, să vadă dacă piticul își dă seama de ceea ce se petrece în jurul lui sau cu el însuși. Auzind întrebarea, chipul lui Huba se întunecă și sprâncenele hirsute se încruntă, împreunându-se deasupra nasului

ca un rât:

— Turcii, şuieră el şi gura i se umple de scuipatul urii lui mocnite şi neputincioase.

Vodă se apleacă spre el:

— Cât de tare îi urăşti?

Huba râde urât, răguşit şi începe să tremure din tot trupul, îşi izbeşte pumnii unul de altul şi bate mărunţ cu călcâiele în podea. Toţi clopoţei zuruie:

— Hă-hă! Aşa îi urăsc, aşa! face el şi îşi priveşte fascinat pumnii ca şi când i-ar vedea zdrobind capete de turci.

Iată-mă frate întru ură cu acest pitic, îşi zice Vodă. Şi cine ştie în câte ne mai asemănăm încă. În primul rând în aceea că şi eu sunt nebun, nu însă şi prost...

Tremuriciul lui Huba se potoleşte treptat şi piticul se trage mai aproape de jilţ, târându-şi dosul pe podea:

— Turcii l-au înghiţit şi pe fiul tău, şopteşte el.

— Ştiu, spune Vodă sumbru. Am mai multe motive decât tine să-i urăsc.

— Dacă-i urăşti de ce nu faci ceva? Mie mi-e teamă, dar tu eşti puternic, ai şi spadă. De ce mai porţi spada la şold dacă nu-ţi spinteci duşmanii cu ea?

În Vodă, asemenea cuvinte nasc un neaşteptat sentiment de vinovăţie. Nu-i plac pentru că, fără să vrea, se vede silit să-l ia în serios pe pitic.

— De fudul, mârâie el. Şi de nebun. Şi nu-mi mai pomeni de turci. Am încercat totul şi nu s-a putut. Avem oleacă de slobozenie, oştile lor nu stau pe pământul nostru, credinţa şi datinile le păstrăm, copiii nu-i dăm pentru a deveni ieniceri, cum pătimesc bulgarii şi grecii şi arbănaşii şi câte alte neamuri robite, mai mult însă nu s-a putut...

Se opreşte dintr-o dată surprins, ca şi când abia acum

l-ar vedea pe piticul care-l privește de jos cu ochii bulbucăți.

— Dar de ce stau eu să i le spun toate astea unui măscărici? se întreabă el uluit. Haide, nu te mai holba așa la mine. În loc să-ți faci meseria, tu-mi vorbești despre turci! Înveselește-mă, de aceea ești aici!

Huba își leagă capul mare:

— Cum aş putea să te înveselesc, când tu aştepți să mori?

— De unde știi?

— I-am auzit vorbind încă înainte de a ne porni din Stambul. Stăpânul meu de atunci așteaptă să-ți ia locul în scaun.

— Iar eu mai am clipe în care mă amăgesc că am să scap.

Piticul se însuflețește dintr-o dată. Se trage și mai aproape, lipindu-și obrazul de piciorul jilțului:

— Să scapi! Să nu te lași!

— Adevărul e că nu țin cine știe cât să scap. Sunt obosit, pitice. Atâtea bătălii, atâta pândă și așteptare m-au ostenit. Mi-ar prinde bine oleacă de odihnă, cât ține vecia... Dar ție ce-ți pasă?

— Îmi pasă! se grăbește Huba, cuprins de o subită neliniște. Dacă mori, am să ajung iar robul lui și nu mai vreau! Vreau să rămân robul tău, ești un stăpân blând.

— S-ar putea să te înșeli, zâmbește Vodă, simțind un început de înduioșare pentru făptura aceea slută, ghemuită la picioarele sale. Ți-am spus că acum sunt ostenit și poate de aceea îți par și blând... Și peste o clipă, revenind la ceea ce îl preocupă: El nu e așa?

Uimirea îl face pe Huba să-și pocnească palmele:

— Bland? O, Alah! cum îi poți orbi astfel pe părinți?! Surâsul său poate să pară uneori blând, dar eu am

învăţat să desluşesc în spatele său, de fiecare dată, cruzimea. Niciodată nu mi-a dat mâncarea altfel decât azvârlită sub masă, laolaltă cu a câinilor, iar când se umfla într-însul mânia – ceea ce se întâmplă destul de des, pentru că e nestatornic ca luna – mă puneă să mă despoi de veşminte şi mă biciuia alergându-mă gol de jur împrejurul curţilor lui Mehmed Sokolii. Se veseleau şi îşi făceau batjocură din mine femeile şi slugile lui Mehmed. Se învăţaseră cu priveliştea aceasta şi de la o vreme îmi azvârleau în cale coji de migdale păstrate anume pentru împrejurarea asta. Nu e uşor să vieţuieşti în preajma lui...

„Aşa cum azi scoate ochii păsărilor – îşi aminteşte Vodă prezicerea lui Toma – va veni o vreme când va scoate şi ochii oamenilor... „

— N-a vrut niciodată să-ţi scoată ochii?

— Ba da, tresare Huba şi ochii lui bulbucaţi exprimă uimirea că Vodă cunoaşte şi această întâmplare de groază. Am văzut o dată ce nu trebuia...

— Ce ai văzut?

Vodă stă aplecat asupra lui şi glasul îi sună deodată ameninţător. Huba se zguleşte cu capul între umeri.

— Iertare stăpâne, se tânguie el, nu pot să spun, iertare, altfel îmi scoate ochii, abia am scăpat şi atunci că m-a înşfăcat şi mi-a strâns capul între genunchi şi şi-a apropiat stiletul la un fir de păr de ochiul meu, de nici nu mai puteam clipi căci vârful lui îmi rănea pleoapa. Dacă află, mă omoară, dar tu stăpânul meu, eşti blând şi îngăduitor şi mă vei ierta...

Făptura aceasta începe să-l intereseze. N-a văzut măscărici decât la alţii, mai cu seamă pe la Stambul, pe la paşale şi viziri, pe la beizadelele străine, pe la ambasadori ai apusului şi prinţi ai răsăritului

împovărați de giuvaere, care nu se arătau decât însoțiți de alai, târându-și pe uliți slugile și măscăricii, sclavele cu gleznele strânse în lănțuge de aur și cuștile cumplit duhnitoare de după zăbrelele cărora dușmanii lor, în zdrențe, năpădiți de părul crescut sălbatic, mișunând de păduchi, priveau lumea cu ochi pustii și triști. Știe că prin Italia nu e curte princiară fără măscărici și a auzit că țarul Ivan al Moscovei are și el unul. Se pare că în ziua de azi nebunul a devenit un semn al pohfalei, care vorbește de la sine despre puterea și strălucirea stăpânului. Lui însă nu i-au plăcut și nu i-au trebuit nicicând măscărici. De când se știe s-a ținut departe de tot ceea ce nu e firesc. N-a răbdât fiarele în cușcă, nici schilozii, nici nebunii. Când Gritti, căruia i se urcase la cap nebunia mării, i-a trimis și un măscărici, odată cu cei patru cai arăbești, cu dulciurile rare și veșmintele de aur și mătase menite a-l amăgi, i l-a întors cu toate celelalte daruri cu tot: „Am ochi de văzut și urechi de auzit – i-a răspuns el italianului fără minte – darul nimănui nu-mi poate lua văzul și auzul; și în afară de asta, nu rabd măscăricii, mai înțelept e să faci cale întoarsă, cu daruri și cu măscărici cu tot.” Fusesse un sfat cuminte de care acela nu voise să țină seama, iar înfumurarea îl costase viața lui și a celor doi copii, dar aceasta e altă poveste. Acum, iată, s-a trezit cu un măscărici aievea, pe care a încercat să-l alunge, dar s-a întors și se gudură la picioarele sale ca un câine învățat cu ciomagul. După unda aceea de înduioșare, constată un început de interes care-i abate gândurile, ajutându-l să uite ceea ce-l chinuie. Se uită la Huba de sus, din jilțul său, cu o atenție nouă, proaspătă. Ce viață poate fi și asta, mereu în picioarele maimarilor, răbdând tot ce le căsună prin mintea robită de trufia puterii?

— Te temi de moarte, pitice? îl întreabă.

— Ca de moarte nu mă tem decât de moarte, chicotește Huba.

— De ce? stăruie Vodă. Decât o viață atât de ticăloasă, nu e mai bună moartea?

Întrebarea lui e sinceră, vrea într-adevăr să înțeleagă felul de a gândi al măscăriciului, să încerce măcar a întrezări cum se vede lumea de acolo, de la înălțimea lui de două șchioape. Dar stăruința îl sperie pe Huba, trezește într-însul spaime abia ostoite, îl face bănuitor: oare stăpânul acesta care s-a îmblânzit atât de repede nu are vreun gând ascuns, nu pune la cale ceva cumplit? Huba devine și mai mic:

— Iertare, stăpânul meu, nimic nu e mai rău decât moartea.

— Ai fost un păcătos?

— N-am făcut rău nimănui.

— Atunci de ce te temi? Vei ajunge la poala profetului, dezmiertat de huriile paradisului.

Nu, stăpânul nu pare totuși să aibă gând rău, doar el, Huba, nu e învățat să i se vorbească așa, blând, omeneste, de aceea s-a speriat. Degeaba s-a speriat, în ochi i se aprinde iar nădejdea și veselie:

— Stăpâne, zice rânjind viclean, ai întâlnit cândva pe vreunul care s-a întors de acolo?

— Nu. Măcar că tare aș fi vrut.

— Păi vezi? Hă-hă! Nici eu n-am întâlnit și de aceea nu dau un ulcior de apă limpede și rece de pe lumea asta, nici pe zece hurii din preajma profetului!

În cuvintele piticului freamătă atâta flămândă încleștare de viață, încât Vodă simte o ușoară înfiorare. Și eu – își zice – care sunt om întreg, nu pe jumătate fiară ca acesta, îmi aștept cu liniște moartea. Oare nu

acesta e păcatul meu cel mai de pe urmă, dar și cel mai greu? De m-ar vedea Toma cum am ajuns, de-ar ști ce gânduri mă bat, cum s-ar scârbi! El, care se bucura de toate culorile, până și de a celui mai amărât fir de iarbă, el care știa prețui până și osteneala după o zi de trudă și nu răbda moartea sub nici unul din chipurile pe care și le știe lua...

— Am avut un sfetnic de taină, se trezește vorbindu-i piticului ca unui apropiat, un meșter zugrav iscusit, care credea ca și tine...

Înălțându-se puțin, ca și când i-ar împărtăși o taină, Huba îl întrerupe cu glasul coborât:

— Între meșteri și nebuni sunt mai multe asemănări decât gândești. Și unii și alții văd lucruri și înțelesuri pe care ceilalți oameni nu le bagă în seamă. Și apoi mai au și obiceiul să spună ce gândesc. De aceea sfârșesc îndeobște rău, fiindcă cei care se cred puternici nu-i iartă, n-ai băgat de seamă? Meșterul acesta al tău cum a sfârșit?

— N-a sfârșit. Nici un meșter adevărat nu sfârșește: el rămâne în lucrarea sa. Aici stă și deosebirea: de pe urma unui nebun nu rămâne niciodată nimic.

— Hă! face Huba neîncrezător și se foiește pe locul lui de la picioarele jilțului, vădit interesat de discuție: Atunci unde e meșterul?

Vodă își rotește mâna într-un gest vag:

— S-a mistuit în pulberea asfințitului, spune el privind în gol, ca și cum ar vorbi cu sine însuși. Dacă voiai să-l pedepsești ori să-l faci să sufere, nu trebuia decât să-l iei de la lucrul lui. Nu răbda opreliștile și zicea că un meșter nu e cu nimic mai prejos decât un împărat...

— Și ai îngăduit asta?

— Nu mi-a fost ușor, dar până la urmă m-am obișnuit, fiindcă, dacă te gândești bine, avea dreptate: împărații nu supraviețuiesc decât prin harul meșterilor, nu crezi? Asta ți-o spun numai ție, nu e nevoie să umpli lumea... Mai avea destule asemenea gânduri ciudate pentru care prin alte părți ar fi fost ars pe rug. Zicea bunăoară că Dumnezeu se află pretutindeni unde se află și frumusețea. Cât s-a mai ciorovăit pentru asta cu Grigore!

— Cine e Grigore?

— Mitropolitul țării, pitice. După rânduiala noastră, e aproape la fel de însemnat ca și mine. Fără a fi uns de el, nici un domn nu se poate așeza în scaunul țării.

— Și el a răbdat?

— A răbdat fiindcă e un om căruia-i place să gândească. De altfel la noi nu s-a cunoscut niciodată obiceiul de a-i prăji pe oameni pentru că gândesc altfel decât cele statornicite. Ținea la credințele sale acest meșter al meu și mereu se bătea pentru ele cu cineva. Ba cu Grigore, ba cu mine... Ciudat, adaugă Vodă, pe gânduri, ne certam și cu toate astea ne înțelegeam, îl prețuiam... Îmi place să cred că și el pe mine... Și, uite, acum, de atâția ani, golul pe care l-a lăsat el, nu l-a putut umple nimeni... Îl chemau drumurile, prețuia caii buni și iubea femeile frumoase. Câte a iubit, pe toate le-a zugrăvit printre sfinte...

— Hm, mormăie Huba bătut de un gând. Îi pare rău că meșterul acesta nu mai e la Curte. I-ar fi plăcut și lui să cunoască un asemenea om; simte că s-ar fi înțeles. Dacă iubea femeile frumoase – zice – înseamnă că-i plăceau și straiiele scumpe.

— Firește. Vezi un rău în asta? Piticul evită răspunsul:

— Nu era fudul?

— Nu. Era mândru.

— E vreo deosebire?

— Este. Fuduli sunt nerozii, iar mândri numai cei ce-și cunosc prețul.

Huba oftează cu o resemnare comică:

— Pe toate le știe bunul meu stăpân, spune el spăsit. Pe urmă, cu un gând nou, își înalță capul și-l privește viclean pe sub sprâncene: Numai una n-o știe...

— Ce?

— Nu știe ce am eu de gând să fac.

— Ce ai de gând să faci?

— Să-ți spun, să nu-ți spun?

Vodă se întunecă:

— Pitice, e bine să știi că dacă un meșter poate fi de o seamă cu mine, un măscărici nu poate. Nu-mi place jocul ăsta de-a să-ți spun sau să nu-ți spun: datoria ta e să-mi spui tot. Și, pe neașteptate, strigând scurt: Vorbește!

Huba își cuprinde capul cu mâinile scurte și groase:

— Of, of, of, se tânguie el, legănându-se pe loc, ce nenorocire să-mi spui una ca asta tocmai când mă gândeam să umplu golul! Și deodată sare în mijlocul încăperii, unde țopăie zornăindu-și clopoței: Vreau să țin locul aceluia meșter! strigă el.

În prima clipă, Vodă e uluit, apoi izbucnește în râs și-l ațintește cu degetul întins:

— Tu?! exclamă el, tu?!

Râde din ce în ce mai tare, nu se mai poate stăpâni, de mult n-a mai râs astfel și Huba e fericit de asemenea izbândă și saltă ca apucat, frenetic, repetând printre chicoteli și sughițuri de râs:

— Vreau să iau locul meșterului!

Așa îi găsește Iliăș, când dă pe neașteptate ușa de

perete. Huba se înmoaie dintr-o dată, se ghemuiește cuprinzându-și genunchii cu brațele și din strigătele lui triumfătoare nu mai rămâne decât un scheunat de cățel uitat în frig. Doar Vodă râde încă, dar tot mai potolit și el, până încetează, privindu-l întrebător pe Iliăș. Ce vrei, de ce ne-ai tulburat? spun ochii lui.

— Așa, mârâie Iliăș și glasul lui nu-i prevestește lui Huba nimic bun, va să zică aici îmi erai, jigodie?! Cine ți-a îngăduit să intri de capul tău la Măria Sa?

O dată cu ultimele cuvinte se îndreaptă spre el cu intenția neîndoielnică de a-l înșfăca. Deznădăjduit, piticul se repede de-a bușilea, mai mult în patru labe, până în spatele jilțului, de unde scoate pe jumătate capul cu un ochi îngrozit. Între el și Iliăș, Vodă în jilț stă pavăză.

— Lasă-l în pace, spune Vodă contrariat, ce ai cu el? Îți iei înapoi darul?

— Am crezut că nu-l vrei, mi s-a părut că te tulbură, răspunde Iliăș descumpănit.

— Ne-ai tulburat tu. Piticul a izbutit să mă înveselească, îmi place, lasă-l aici. Amintindu-și râde din nou: Închipuiește-ți că vrea să ia la Curte locul lui Toma!

Iliăș are un zâmbet rău care îi dezvelește doar colțul gurii, lăsând să-i sclipească un dinte:

— E firesc, spune cu prefăcută nepăsare, doar sunt de o seamă...

Râsul lui Vodă se frânge și ochii îi scapără. Mânia aceea năprasnică de care toți se tem și se străduiesc s-o țină departe, țâșnește răzbubuind fără veste. Răcnește fioros, azvârlindu-și brațul spre ușă:

— Ieși!

Huba piere ghemuindu-se sub jilț. Iliăș încearcă o

împotrivire moale:

— Am glumit, Măria Ta... supărarea îți face rău... nu trebuie să...

— Ieși, neghiobule! urlă Vodă, cu brațul mereu întins. Abia acum Iliăș se supune. Dar ieșind, nu închide, ci trânteste ușa.

Vodă se ghemuiește, frânt, într-o rână, în scaun. Cu mâna dreaptă își apasă inima, căutând să potolească pumnalul care s-a înfipt acolo. Privirile i s-au tulburat și ține gura ușor întredeschisă. Piticul scoate cu prudență capul de sub jilț. Se uită în sus. Simte că se întâmplă ceva neobișnuit. Stăpânul își ține mâna stângă, moale, pe genunchi. Huba se ridică și i-o sărută. Cu o mare încordare a voinței, Vodă reușește să și-o retragă. N-are putere să vorbească, doar buzele i se mișcă fără glas. Piticul se sperie.

— Nu ți-e bine, Măria Ta?

Încă nu poate să răspundă. Simte însă spaima lui Huba. Un surâs îndurerat i se ivește sub mustața cărunță.

— Să vestesc pe cineva, să chem pe Măria Sa Doamna, pe hekim?

Arătătorul stăpânului se ridică anevoie și se mișcă de la stângă la dreapta: nu, stai liniștit... Piticul e cuprins de un tremur ușor. Dacă moare stăpânul și apoi îl vor învinui că nu i-a vestit sau – și mai grozav! – că el l-a ucis? Alah e mare! Dar dacă nu moare și-l va pedepsi că nu l-a ascultat? Mai bine să-l asculte, căci, iată, acum se poate desluși și o șoptă dintre buzele care se mișcă:

— Are să treacă.

Lui Huba îi mai vine inima la loc. Într-adevăr, trece, încet, încet junghiul acela se stinge. Fără să-și ia mâna de pe piept, Vodă își îndreaptă cu băgare de seamă

trupul în jilt. Grija de pe chipul măscăriciului îl înduioșează.

— Cred că a trecut, spune cu glasul pierit, totuși cu glas.

Piticul se luminează.

— Nu trebuia să te fac să râzi așa, dintr-o dată, spune. Se vede că nu ești învățat cu râsul. Ai râs rar?

Vodă înalță din umeri.

— Știu eu? Nu m-am gândit...

— Așa trebuie să fie: n-ai prea avut prilejuri. Și acum, când ți s-a ivit unul, era să mori de râs. Tot am auzit vorba asta, dar de văzut încă n-am văzut pe nimeni să moară de râs. Slăvit fie Alah că m-a ferit și azi de asemenea priveliște!

Arătătorul stăpânului face din nou semnul negării:

— Nu râsul, șoptește Vodă, ci el e de vină... poate dinadins... mișelul... îl urăște pe Toma...

— Toma îl chemă pe meșter?

Vodă înclină din cap.

— De ce să-l urască?

— Fiindcă avea harul care lui nu i s-a dat.

— Ce te face să crezi că râvnea acest har?

— Îi iei apărarea?

— Nu. Mi-a făcut destul rău ca să nu mă simt îndemnat a-i lua apărarea. Dar mă gândesc că e rodul tău. Te lepezi de el? Îl osândești? Îți poți îngădui, când el e singurul pe care-l ai ca să-l lași în locul tău?

Hotărât, azi e un fel de zi a vămilor dinaintea nopții, își zice Vodă. Toate se adună asupra-i. Cele ce au fost, deopotrivă cu cele ce ar fi putut să fie. Până și piticul acesta se crede îndreptățit să-l împresoare cu întrebări. Dar nu se mai împotrivește. Se vede că asta e crucea sa. Poate că toți, când ne apropiem de cernitul capăt,

trebuie să trecem prin soiul acesta de judecată în care noi înșine suntem și judecați și judecători. O fi asta judecata de apoi, cealaltă, cea despre care toți vorbesc, iar zugravii o aștern pe zidurile bisericilor, nefiind, la urma urmelor, decât o închipuire. Vorba acestui măscărici: cine s-a întors de acolo ca s-o fi văzut?

Împrejmuit de peste tot cu întrebări și aduceri aminte, nu caută să scape. Poate își dă seama că nici n-ar avea cum, pe unde, năvodul e tot mai aproape, tot mai strâns. Și mai apoi e și o plăcere ciudată, ai zice bolnăvicioasă, în starea aceasta care-i îngăduie să scormonească și să ivească iar la lumină întâmplări și gânduri pe care le crezuse stinse de trecerea vremii ori le voise el, cu tot dinadinsul, uitate. Prilejul de a sta față cu sine însuși – zicea Toma – nu-i era dat oricui. El, Toma, îl cunoștea bine, avusese de multe ori parte de asemenea ceasuri tainice în care ajunsese mult mai departe, până la a se vedea aievea, în carne și oase, ca pe un străin, îl bănuise atunci pe meșter de vrăjitorie, dar abia acum e în măsură să-și dea seama că, de fapt, nu e vorba decât de o stare firească, născută în anumite ceasuri de răspântie.

— Nu, îi spune el piticului, nu mă pot lepăda de el, am nevoie de numele lui ca să-l las pe catapeteasma țării, s-o apere măcar cât am făcut-o eu. Dar de osândit îl pot osândi: n-o știm decât eu și el.

— Acum o știu și eu, chicotește Huba.

— Tu vei tăcea dacă ții la limba ta.

Piticul se dă de câteva ori peste cap, după care rămâne iar șezând pe podea:

— Adevărat, adevărat, gâfâie el, țin mult la limba mea, fiindcă prea îmi place să le-o arăt celor ce se cred stăpânii lumii. Dar stăpânul meu și preabunul meu,

înțeleptule și viteazule, oare dacă țin la frumoasa mea limbă să nu-mi mai fie îngăduit să te întreb câte ceva, doar așa, câte o întrebare mititică, anume aleasă pentru neliniștea sufletului tău?

Pe sub mustața lui Vodă se arată iar zâmbetul acela de om necăjit:

— Poți să întrebi, însă ferindu-te să treci un anumit hotar.

— Și cine îmi va spune unde e acel hotar, ca să mă pot feri?

— Nimeni. E un loc pe care va trebui să-l simți de departe.

Cu coatele înălțate, Huba își duce mâinile la tâmpile, legănându-și căpățâna slută în sunet de zurgălăi. Ochii i se holbează de o prefăcută spaimă, în spatele căreia se poate însă ghici ușor veselia. Veselia sau bătaia de joc? Sprâncenele lui Vodă tremură imperceptibil.

— Of, of, se tânguie din nou, fățarnic, piticul, câtă primejdie pentru o întrebare. Dar Huba e viteaz, Huba nu se teme, Huba tot are să întrebe!

— Întreabă, Huba.

Iar vine mai aproape, târșindu-și fundul pe dușumea. Spaimei prefăcute i-a luat acum locul satisfacția celui ce-și vede confirmate presupunerile. O și spune, cu un rânjet complice:

— Stăpânul meu e curios ce poate stârni curiozitatea unui măscărici.

— Nu te-aș sfătui să-mi pui la încercare nici răbdarea, nici bunăvoința.

Huba are o tresărire adevărată de îngrijorare, dar găsește virtutea s-o exagereze pentru a deveni comică:

— Alah e mare și nu mă va lăsa să fac o asemenea neghiobie. Și, pe urmă, pe neașteptate, aplecându-se și

privindu-l pe Vodă viclean, cu coada ochiului: Chiar crede stăpânul meu că un nume poate să apere o țară?

E tocmai temerea pe care el încă nu îndrăznise s-o rostească. Amânase, amăgindu-se cu speranța că Iliăș va fi mai mult decât un nume.

— Depinde de nume, spune el. Dacă e al unuia din stirpea Mușatei, nădăjduiesc că da. Dar tu n-ai de unde să cunoști puterea acestui nume, degeaba-ți vorbesc...

— N-am într-adevăr, dar mare e puterea lui Alah și el îți va împlini nădejdea cum iese untdelemnul la suprafața apei.

Vodă râde blajin, dar în blândețea asta zace o amenințare surdă:

— Alah, pitice, a fost destul de înțelept ca să nu se amestece până acum în treburile Mușatinilor.

— Va fi și de acum?

— E întrebarea de care mă tem pentru că nu-i pot răspunde. Nu mă pot întemeia decât pe nădejde.

— De asta spuneai că ți-e silă de ei?

— De cine?

— De cei care se ospătează dincolo.

— Poate că și de asta.

— Îmi pare rău, stăpânule atotmilostiv, că, în loc să te înveselesc, va trebui să te întristez, dar temerile tale nu sunt zadarnice.

Vodă are o clipă de ezitare, apoi întreabă ținând ochii închiși, ca și cum la adăpostul întunericului din spatele pleoapelor i-ar fi mai ușor să primească lovitura pe care o presimte:

— Ce știi?

Huba se târăște și mai aproape, își lipește obrazul spân de piciorul jilțului. Se uită de acolo, de jos, cu un fel de milă. Șoptește:

— Fiul tău, stăpâne, a început să se înfrâneze de la vin și de la carnea de porc.

— Ai auzit sau ai văzut?

— Am văzut, vai mie, mai bine nu vedeam.

Bănuielile lui grozave, confirmate acum, îi stârnesc iar toate durerile. Li se împotrivește, luptând cu sine să nu le bage în seamă și reușește chiar să-i arate piticului un chip nepăsător.

— De ce te tânguiești, îl întreabă, când ar trebui să te bucuri că Alah al tău e pe cale de a dobândi încă un suflet?

— Mă tânguiesc pentru că sunt un măscărici de încredere, căruia nu-i place să vadă norii negri adunându-se asupra înaltei frunți a stăpânului său. Pe Alah încă nu m-am învrednicit să-l văd, pe când stăpânul meu e aici și întâi de la dânsul aștept să se reverse asupra-mi mila și îndurarea. Față de stăpânul meu mă simt ca un fir de nisip, sub copita unei cămile. Dânsul e pentru mine Alah și nimeni...

— Ia mai taci, îl întrerupe Vodă. Năravul acesta al tău de a uita de tine vorbind verzi și uscate nu-mi place, va trebui să bagi de seamă. Mai bine spune-mi altceva...

— Îndurare, stăpâne, te ascult.

Vodă se apleacă și, după ce aruncă o privire scurtă spre ușă, coboară vocea:

— Femeile... Îi plac?

— Gândesc că încă îi plac.

— Încă?

— Am folosit vorba asta, stăpâne, fiindcă nu disprețuiește nici tovărășia acelor tineri lingușitori, care-și dau cu roșu pe buze și își curăță părul de pe trup cu alifie de zahăr ars de le rămâne după aceea dulce și mătăsos ca al fecioarelor.

Piciorul voievodului zvâcnește aproape fără voie. Cizma de piele roșie izbește în coastele piticului:

— Minți, mișelule!

Huba se răstoarnă icnind, dar în aceeași clipă se rostogolește înspăimântat până în cel mai îndepărtat colț al încăperii.

— Nu mint, stăpâne, scâncește de acolo.

S-a chircit, cuprinzându-și picioarele între brațe, un ghem inform, în care numai ochii, terorizați, lucesc. Vodă și-a scos cingătoarea și acum se apropie de el anevoie, târându-și picioarele, sprijinindu-se în spadă ca în toiag. Toată mișcarea aceasta trudnică e însoțită de bolboroseala mâniei care răzbate într-un mormăit amenințător. Numai teama de a nu-i vedea pe cei de dincolo, năvălind aici, îl împiedică să răcnească așa cum ar vrea, cum simte de fapt nevoia s-o facă, să se răcorească.

— Ba minți, spurcăciune, fiindcă te-a asuprit îl urăști și acum vrei să te răzbuni asuprindu-l la rându-ți! Și-mi spui blăstămății fătate de mintea ta păgânească! Și nădăduiești să-l vezi sfărâmat de mâna mâniei mele!

Huba s-a tras până în perete. De aici nu mai are unde să fugă. Își desface brațele, se lasă în genunchi și se izbește cu fruntea de pământ. Loviturile răsună înfundat, însoțite de jocul vesel al clopoțelilor.

— Nu mint, stăpâne, geme el, să-mi sece măduva oaselor dacă te mint, carnea să mi se usuce, ochii să-mi crape și-ncet să putrezesc de viu, mâncat de lepră!

Știe că nu minte. Tocmai de aici vin groaza și deznădejdea pe care trebuie să le stăpânească. Știe că piticul nu minte și totuși fusese gata să-l zdrobească pe acest nevolnic, numai pentru a se liniști pe sine. Dar despre ce liniște ar mai putea fi vorba acum? Singurul

lucru înțelept pe care l-ar mai putea face ar fi să-l alunge pe Iliăș și să se grăbească a închide ochii fără să se mai gândească la nimic. Rămâie țara de izbeliște, pradă hărțuielilor dintre taberele boierești! Dar ce inimă i-ar trebui ca să poată duce la capăt o asemenea nelegiuire?!

Colindă încăperea dintr-un capăt în altul. I se aude târșitul piciorului și izbitura spadei în podea, la fiecare pas. Huba și-a contenit jelania. Ciucit în colțul lui, pândește îndepărtarea furtunii. Tunetele răzbubuie tot mai înfundat. În ochii lui își face iar loc viclenia. Când socotește primejdia destul de departe, îndrăznește din nou:

— De vreme ce l-ai îngropat, ce-ți mai pasă?

Vodă îi aruncă o uitătură scurtă și își urmează tăcut drumul de-a lungul odăii încăpătoare, făcută parcă anume pentru asemenea zbateri. Are dreptate stârpitura. L-a îngropat, pecetluind astfel definitiva despărțire de cel ce e carne din carnea lui. De viu l-a îngropat. Și acum îl dezgroapă, îi cere să uite totul și să devină iar un om ca toți oamenii. Ca și cum cel ce a trecut prin asemenea împrejurare mai poate deveni om ca toți oamenii. Mai ales că între timp a viețuit pe alt tărâm și a prins obiceiurile celor de acolo. Prohodul acela straniu, care l-a așezat de viu între morți, l-a dezlegat și de părinți și de țară: morților nu le mai cere nimeni nimic. Doar el, Vodă, e poate întâiul nebun din lume care îi cere unui mort să se întoarcă și să redevină... Ei, Doamne, are dreptate piticul, e isteț și viclean: de vreme ce l-ai îngropat, ce-ți mai pasă? Dar de unde știe el și despre asta?

— De unde știi că l-am îngropat?

— L-am auzit în mai multe rânduri plângându-se

altora. Unii ca să-l aline, îl îndemnau să treacă la credința lui Mahomed, alții să te renege, alții să teucidă...

— Și el?

— El tăcea, hrănindu-și astfel ura, care se umfla într-însul nevăzută, ca un aluat otrăvit. Vorbeau de față cu mine, fără sfială, de parcă aș fi fost un lemn ori un dobitoc necuvântător, fără a bănuî măcar pentru o clipă că ura se aduna și în mine cu atât mai veninoasă cu cât era neputincioasă și osândită la taină. Acum, că ți le-am spus, mă simt pentru întâia dată mai despovărat de ura aceea... Poți să înveți de aici să nu vorbești orice în fața unui măscărici. Doar dacă-l socotești și pe dânsul om...

— Mulțumesc pentru sfat.

— Pentru puțin. Mă întreb dacă noul meu stăpân mă socotește și pe mine om.

— Ești un pitic, spune Vodă absent, obsedat de ale lui. Huba râde urât:

— Firește, sunt pitic. Hau, hau, hau! Dar pot fi și câine. Hau! Să mușc ca un câine! Hau!

— Astâmpără-te! Pentru ceea ce mi-ai spus, voi porunci ca de acum să ți se dea de mâncare oricând și oricât vrei.

Huba suflă zgomotos din buze. Sunetul necuviincios e menit să-i arate disprețul.

— Ce mai chilipir! Pretutindenii pe unde am umblat, am mâncat cât am vrut. E destul să mă duc la cuhnii și să fac o măscară, două. Pe loc capăt ce-mi doresc! Oamenilor le plac mășcărilor, ca bivoliilor nămolul, n-ai băgat de seamă?

A băgat se seamă, cum să nu bage? Mai ales azi. Nenorocită zi! Înconjurat de neputințe, de mășcărici... Altădată stăpân peste puteri, vegheat de oameni întregi,

tari în credință, de meșteri iscușiți, împovărați de faimă... Azi, cunoscând că mai avea câteva zile ori câteva ceasuri, dar neștiind ce lasă aici. Se putea închipui mai tristă mișelie?

— Cunoști, pitice, jocul care se cheamă șah?

Huba sare în picioare, dintr-o dată înviorat:

— Cunosc, stăpâne!

— Du-te dincolo și adu jocul înapoi.

— Vrei să-l jucăm amândoi, stăpâne?

— Vreau. Apoi, mai încet, ca pentru a se scuza: Va trece vremea mai ușor și mai fără gânduri. Nu sunt obișnuit să aștept.

— Pe cine așteaptă stăpânul meu?

— Moartea, pitice, moartea. Văd că se lasă așteptată. Huba chicotește:

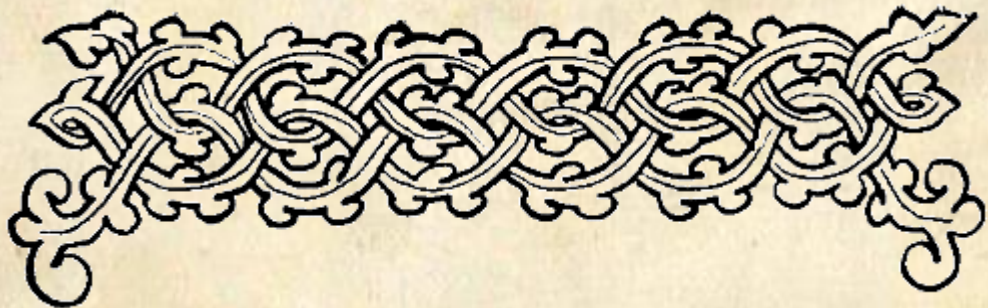
— Așa e, uitasem. Cu prilejul acesta am s-o văd și eu, hi-hi! Se aruncă în mâini, revine în picioare și rotindu-se astfel în zurut de clopoței, ajunge la ușă.

— Dacă o întâlnesc să-i spun că nu ești obișnuit să aștepti?

— Spune-i. Poți să-i arzi una peste șale. Întâi însă vestește că am poruncit un ulcior de lapte nefiert, muls acuma...

Să miroase a uger, își zice după ce rămâne singur. Poate dobândesc putere nouă. De vită. Care nu crapă cu una, cu două. Se trage iar către jilț. Se așază gemând încet. Puterea ca puterea, își urmează el gândul, dar oamenii? Unde voi găsi oamenii care mi-ar trebui la ceasul acesta?

Ziceam că te odihnești și când colo te găsesc stând în jilț, singur, ca și când ai veghea asupra unui sfat nevăzut.

Vodă îl privește puțin buimac, își aduce aminte că n-avusese răbdare să termine partida și-i poruncise piticului să-l lase singur. Jocul de șah rămăsese răvășit pe masă. Nu-și amintește însă când ațipise. Acum i-a trebuit o clipă mai mult ca să-l recunoască pe mitropolitul Grigore. Nu pentru că umerii largi și camilafca și barba castanie-roșcată, ca blana de veveriță, care-i acoperă pieptul, ar putea fi confundate, ci pentru că, între timp, afară începuse să se întunece. În odaie crescuseră umbre.

— Asta și fac, spuse liniștit și fără mirare, ca și cum nu s-ar fi despărțit decât de un sfert de ceas. Veghez cu adevărat asupra unui sfat nevăzut. Doar că nu ajung la nici un capăt. Mă bucur că ai venit. Șezi.

Grigore se pune în jilțul celălalt. Cârja arhierească a rezemat-o alături. I se distinge doar trupul masiv, întunecat, și luciul de smalt și pietre scumpe al engolpionului care-i atârnă pe piept. Îi aude glasul gros:

— Să nu spun să aprindă luminările?

— La ce bun? Ne cunoaștem de mici...

— Și asta-i drept. Cum te simți? Mi s-a spus că ți-e

rău. Mi-a mai venit inima la loc când te-am găsit ridicat.

— Bănuiesc că Elena te-a chemat. Se teme că mor. Vrea să te știe aici ca să mă grijești și, poate, în vederea înscăunării lui Iliăș.

— Cred că s-a cam grăbit, mormăie Grigore.

— Nu, nu, să nu crezi. Carăle-s încărcate, drumurile-ndepărtate...

— Ce-i asta?

— O vorbă de-a noastră, negustorească. Mi s-a părut că s-ar potrivi.

Mitropolitul tace surprins și înspăimântat. Va să zică totuși e adevărat, gândește. S-ar cuveni să-l îmbărbăteze, dar știe că Vodă nu e omul pe care să-l amăgești cu vorbe. Și totuși ce ar fi de spus pentru a pune capăt acestei tăceri? Își drege glasul.

— Simți tu, întreabă în cele din urmă, că te afli dinaintea înfricoșatei taine?

— Simt. Știu. Iar tu ești primul căruia i-o spun. Nu trebuie să te pierzi cu firea, fiindcă aș vrea să stăm puțin de vorbă.

— Nu mă pierd cu firea, dar e de datoria mea să te îndemn să te spovedești.

— Eu zic că spunându-mi aceasta, ți-ai și îndeplinit datoria. N-am făcut niciodată decât ceea ce trebuia.

— Oare?

— Mă găsești vinovat de trufie?

— Poate că da. Întotdeauna am gândit că au fost câteva lucruri pe care nu trebuia să le faci.

— De pildă.

— După cum, urmează Grigore netulburat de întreruperea lui ce semăna a neastâmpăr sau a neliniște, după cum au fost altele care nu-mi sunt lămurite nici până azi.

— De ce te crezi îndreptăţit să-ţi fie lămurite toate faptele mele?

— Poate pentru că în vinele noastre curge acelaşi sânge.

— În vinele lui Iliaş curge acelaşi sânge şi, totuşi, lui nu i-aş încredinţa nici o taină.

— Atunci, fiindcă mi-ai spus că sunt singurul om de credinţă care ţi-a mai rămas.

— Asta e într-adevăr altceva. Spune-mi atunci ce ţi se pare tulbure?

— Bunăoară istoria aceea cu Gritti.

Vodă face un gest vag cu mâna şi pufneşte a obidă:

— Moartea acelor copii trebuia să arate lumii că nu e sănătos să se amestece în treburile Țării Moldovei. Şi imediat adăugă mai domolit: Poate am fost prea crud. Tăindu-le nasurile, aş fi ajuns probabil la acelaşi rezultat...

— Nu despre copii e vorba, spune mitropolitul cu aceeaşi linişte a omului convins că răbdarea îl va ajuta să ajungă la capăt.

— Dar despre cine?

— Despre tatăl lor.

— Nu l-am văzut decât o singură dată, cu ani în urmă, la Stambul, în casa lui Serchiz, pe când eram încă negustor. Un condotier înfumurat, favorit al marelui vizir Ibrahim. Nu l-am înghiţit de pe atunci, fiindcă am simţit într-însul pe omul fără ţară, gata să se vândă cui plăteşte mai mult, hotărât să ajungă cu orice preţ, strivind sub cizmele-i scumpe pe oricine i s-ar fi împotrivit. S-a slujit de fiică-sa ca să pătrundă, una rea de muscă de se minuna până şi Stambulul, şi pe care le-o vâra tuturor în aşternut. Nu văd ce ţi se pare aici nelămurit şi ce amestec aş avea eu.

— Aloisio Gritti a murit la Mediaș, în împrejurări tulburi, de care se zice că nu ești străin.

— A, asta era, spune Vodă cu nepăsare și se reazemă de spătarul jilțului. Întâi că n-a murit, ci a fost ucis. Pe urmă știi bine că, pe când se petreceau toate astea, eu mă aflam la Suceava.

— Dar oamenii Măriei Tale se aflau acolo și îți îndeplineau poruncile.

— Ascultă, Grigore, dacă ai de gând să mă iei cu Măria Ta, n-ai să mai afli nimic. Suntem singuri și timp nu mai avem cine știe cât. În orice clipă poate intra Elena: are dreptul să-mi vegheze sfârșitul. Și tu o ții cu Măria Ta și mă încolțești cu întrebări de parcă aș sta la judecată...

— Nu te judec, dar vreau să știu că asupra aducerii tale aminte nu va stărui, prin veacuri, nici o umbră.

— Poate că-ți faci prea multe griji. Aducerea mea aminte va stărui grație lui Toma. Iar el m-a zugrăvit frumos. Asta va rămâne. Cine crezi că va mai ști ce s-a petrecut într-adevăr la Mediaș?

— A rămas totuși o scrisoare de-a ta.

— Da, da, scrisoarea aceea. A fost dată în numele meu, dar nu eu am scris-o, nu eu am semnat-o. Nici măcar n-am văzut-o, cum puteam s-o văd dacă mă aflam la Suceava?

— Se zice – și ai mulți dușmani care vântură vorba asta – că era pregătită încă de la Suceava.

— Prostii. De unde puteam să știu, cu atâta timp înainte, că italianul se va retrage în cetatea Mediașului și toate celelalte? Dușmanii vorbesc pentru că altfel n-ar fi dușmani. La urma urmelor, sunt folositori căci, fără ei, n-aș fi sigur că am fost un om deosebit. Oamenii de rând n-au dușmani.

Mitropolitul Grigore îl ascultă uluit. Fiindcă, deși aflat pe pragul acela înfricoșat, voievodul și vărul său e cu orgoliul neatins. Ce bine se potrivea cu Toma – își zice – două trufii născătoare de fapte mărețe! Se stinge poate de urât și de stingher, nemaiaflând altă trufie pe măsură...

— De vreme ce-ți amintești de scrisoarea aceasta, spune el cu glasul voalat dintr-o dată de tristețe, înseamnă că ea a existat într-adevăr.

Dacă a existat? Ba bine că nu! Și încă ce scrisoare! Ar fi convins și un mort să-și ridice lespedeza și să se întoarcă în lume! Adevărul e însă că nu tu ai scris-o. Ceea ce nu înseamnă că n-ai nici un amestec în grozavul sfârșit al aceluia italian fudul și fără minte. Lucrurile par tulburi celor din afară, care le cunosc din auzite, după ce au fost răstălmăcite de atâta umblet din gură în gură. În realitate, ele s-au petrecut mult mai simplu și Grigore merită să cunoască adevărul.

Când sultanul a pornit războiul împotriva Persiei, a poftit liniște în Ardeal și l-a trimis pe Gritti s-o facă, lămurind lucrurile între Zápolya și Ferdinand. Lămurind e un fel de a zice, pentru că, mai cu otrava, mai cu sabia, rostul adevărat și tainic al italianului era acela de a-i stârpi pe habsburgi spre liniștea padișahului. Ai avut întotdeauna iscoade bune la Stambul – bune fiindcă nu te-ai zgârcit niciodată când a fost vorba de a răsplăti o veste de seamă – și a fost un lucru de nimic să le afli toate astea. Da, e drept, italianul era însoțit tot timpul de felurite zvonuri. Unele i-o luaseră chiar înainte. Așa a fost bunăoară cel care strecura ideea că ar urmări de fapt să se înscăuneze la Buda, iar pe cei doi fii să-i așeze în scaunele Moldovei și Țării Românești. Ar fi fost o strălucită afacere de familie, atâta doar că tu nu ești

omul pe care să-l sperie asemenea istorii. Ți-ai dat seama din capul locului că – și de ar fi fost adevărată – o asemenea intenție nu se putea realiza: Soliman nu degeaba era numit Magnificul; era prea înțelept ca să așeze străini în scaunele acestor țări, veșnică pricină de gâlceavă, răzvrătire și nestatornicie. Dimpotrivă, ți-a trimis ție poruncă să-l ajuți pe italian cu oaste, ceea ce, în aparență, tu te-ai și grăbit să faci. În aparență doar, să fim bine înțeleși, nu-i așa? O aparență atât de amăgitoare, încât până în ultima clipă, Gritti a crezut că moldovenii de sub comanda marelui logofăt Toader Bubuiog și a marelui vornic Efrem Huru sunt de partea lui. Aceștia știau însă că, în fapt, aveau să-i ajute pe habsburgi, deoarece ei erau singurii care te puteau sprijini împotriva turcilor. (Pe atunci mai credeai în habsburgi, în virtutea lor, în sentimentul lor de solidaritate creștină.) „Veți face în așa fel – le-ai poruncit credincioșilor tăi – încât italianul să încapă în mâinile celorlalți.” Știai că aceia nu vor pierde prilejul de a-i face de petrecanie. Poate că ai rostit chiar cuvintele „să fie ucis”, „veți veghea să fie ucis”, dar cu siguranță n-ai spus „îl veți ucide.” N-ai spus și nici n-ai dat de înțeles așa ceva...

Dar pe logofătul Toader și pe vornicul Huru i-a însoțit și Toma Zugravul, ține să precizeze vlădica Grigore. Ce căuta acolo Toma, un meșter, al cărui rost era la pensulele și vopselele lui? Ei, da, cu Toma ai avut vorbe și atunci, ca de atâtea alte ori, tocmai pentru că îl luai de la pensulele și vopselele lui, poruncindu-i să însoțească oștile la dracu-n praznic, pentru un rost care pe el nu-l interesa. „Ce-mi pasă mie de italianul acela?” te-a întrebat. Dar tu îți aveai socotelile tale: Toma vorbea italienește, trăise câțiva ani buni la Veneția, era bine,

așadar, să se afle acolo pentru că n-aveai cum să știi ce întorsătură vor lua lucrurile. Până la urmă – deși n-o doreai – italianul putea să cadă în picioare ca mîța, și atunci era bine să se afle în preajma sa un om care să te reprezinte, cunoscându-i în același timp limba și obiceiurile. Stăpînind acea știință de a se face plăcut și respectat. Iar omul acesta numai Toma putea fi. Altul în care să ai atîta încredere n-aveai. Bubuiog și Huru erau oameni de mare credință, dar butucănoși, nedeprinși cu meșteșugul parlamentărilor subtile, gata să lămurească orice pricină scurt și repede: ori-ori. Oșteni și atît. De aceea, la plecare, lui Toma i-ai încredințat dreptul de a scrie în numele tău și lui i-ai pus în mână sulul de hîrtie pregătită pentru orice eventualitate cu tiparul peceții tale. Iar el a scris într-adevăr acea scrisoare, de care întreabă acum Grigore. O scrisoare căreia i s-a dus vestea...

Era în 28 septembrie, acum doisprezece ani, dacă socotești tu bine. Toma ți-a povestit cum s-a petrecut totul, ceas cu ceas, acuzându-i pe Huru și pe Toader Bubuiog de moartea lui Gritti. El se înțelegea, de altfel, foarte bine cu Toader Bubuiog, iar aceea a fost prima și ultima dată când s-au certat pînă la a-și scoate spadele. După ce a aflat că Bubuiog și Huru într-adevăr nu făcuseră decât să îndeplinească poruncile tale, i-a iertat și s-au împăcat, dar s-a ales cu o mare amărăciune tăinuită în suflet. Un fel de silă de toate, de pe urma căreia tu ai rămas în ochii lui să porți vina morții italianului.

Asediau, așadar, cetatea: oștile tale și oastea ardelenilor, despărțite doar de un pârâu care pătrundea pe sub zid, punând în mișcare morile cetății. *Burgerii* locului, nemulțumiți că italianul căutase scăpare peste

voia lor în cetate și neavând încredere în turcii care-l însoțeau, s-au refugiat cu femeile și avutul între zidurile catedralei. Cum asediul se prelungise și merindea le era pe terminate, în noaptea de 27 spre 28 septembrie se răsculaseră. Se apucaseră să-i omoare pe oamenii italianului, dar, cum nu izbutiseră să răzbească până la porțile din afară ale cetății, se retrăseseră din nou în biserică, iar în zori, și ai tăi și ceilalți au putut vedea o flamură albă care flutura pe turn. Era o dimineată putredă. Din nori murdari, căzuți asupra pământului, se revărsa o ploaie deasă, cu stropi lați ca frunzele, care plescăiau peste crupele cailor și peste pânzele întinse ale corturilor. Pârâul morilor se umflase și pământul devenise tot o hlisă, care clefăia sub cizme. Poate că scârbit de o asemenea zi ticăloasă, văzându-se rămas și fără bucate și lovit din spate de sașii care nu-i sufereau pe turci între zidurile lor, italianul s-a lăsat biruit, trimițându-și solii să parlaneze condițiile predării. A, da, era să uiți amănuntul care a cântărit poate cel mai greu, hotărându-l să facă acest pas: era și bolnav nenorocitul. După ce pătrunsese în Ardeal, se pare că în timpul șederii la Brașov, se îmbolnăvise de friguri, iar în dimineata aceea era dărâmat rău, toată țafnoasa semeție i se topise și, cu albul ochilor îngălbenit, clănțănea din dinți, zgâlțâit de fiori, în ciuda dulamelor și a cojoacelor pe care ai lui i le așezaseră în spinare. Se ivesc asemenea ceasuri nemernice în viața fiecăruia – tu însuți le-ai cunoscut – când te încovoie slăbiciunile trupului și vezi în toată grozăvia ei zădărnicia năzuințelor și capătul la care, oricum, tot vei ajunge. Te apucă atunci o lehamite și o scârbă amară și ceea ce era în stare să te facă să te bați pe viață și pe moarte devine deodată indiferent și fără preț, iar singura dorință care

mai pâlpaie în tine e ca totul să se isprăvească mai curând. Un fel de sete de sfârșit și de pace. O mare și înjositoare năpastă care poate veni pe capul oricui, când nici nu gândești și care – dacă te afli tocmai atunci împresurat de dușmani – aduce după sine, într-adevăr, sfârșitul. Da, ai trecut și tu prin asta după înfrângerea de la Obertyn, dar ai avut norocul că apucaseși să scapi de împresurare, dușmanii rămăseseră în urmă și ai putut să te ridici iar și să redevii tu însuți. Italianul însă se vede că s-a născut într-o zodie neprielnică gândului îndrăzneț: slăbiciunea și scârba l-au încovoiat, tocmai când îl năpădiseră și dușmanii.

Toma n-avea de unde să cunoască acest amănunt despre italianul asediat, dar a socotit că ivirea solilor era momentul potrivit pentru a-și duce la îndeplinire bunele intenții, față de tine. El aflase – ceea ce de altfel știa tot Ardealul – că Gritti purta cu sine un întreg tezaur menit să vorbească de la sine despre puterea și pohfala sa, uimind și umilind toată suflarea din drumul său. Un adevărat oștean nu face o asemenea neghiobie, dar italianul era mai mult panglicar decât oștean. Planul lui Toma era simplu: să găsească mijlocul de a pune mâna pe acest tezaur, apărându-l de pretențiile de altminteri întemeiate, ale ardelenilor, și de a ți-l aduce ție. Ceea ce i-a reușit.

Jaf, zice acum mitropolitul Grigore. Râzi trudnic, fiindcă atâta vorbărie te-a ostenit și începi să-ți dorești și tu să se sfârșească odată toate mai curând. De ce jaf? Războiul își are legile lui. Avutul dușmanului devine pe drept al tău, ca despăgubire pentru ceea ce ai suferit. Și dacă n-ai suferit nici o pagubă? Nu se poate. Fie și numai timpul pe care l-ai irosit în luptă și pe drumuri și tot e o pierdere, căci în vremea aceea miile de oșteni

puteau face un lucru mai de folos lor și țării. E un adevăr împărtășit până și de Toma, care nu răbda nici una dintre fețele nedreptății. Numai cea de a doua parte a planului său n-a reușit: luându-l prizonier și pe Gritti, avea de gând să ți-l aducă nevătămat, împreună cu cei doi copii, ca apoi tu să-i înapoiezi sultanului. Faptul că îl salvai pe omul padișahului – socotea el – nu putea decât să-ți întărească faima și bunăstarea la Poartă, stingând totodată, măcar pentru un timp, bănuielile de uneltire care stăruiau veșnic asupra ta. Planul lui Toma nu era rău, doar că el nu cunoștea porunca pe care Bubuiog și Huru o aveau de la tine: italianul să ajungă în mâinile ardelenilor. Tu n-aveai nevoie de Gritti, nu-ți convenea să te încurci cu el, ba încă să-l și trimiți teafăr sultanului ca, mai curând sau mai târziu, să te trezești că iar își vâra nasul în treburile acestor trei țări pe care, în visurile tale cele mai nebune și mai tainice, nădăjduiai să le unești cândva, când conjuncția astrilor ți-ar fi fost favorabilă. (Nu ți-a fost favorabilă niciodată, dar asta nu înseamnă că n-aveai datoria să aștepti și să speri. Și să uneltești – de ce nu? – spre grăbirea aceluia ceas de grație pentru neamul tău.) Știindu-l pe Toma inimă largă, gata repede să se înduioșeze și cunoscându-l ca pe un păstrător al rânduielilor cavaleriești, Toader Bubuiog și Huru s-au sfiit să-i vorbească despre porunca pe care le-ai dat-o. În schimb, s-au învoit imediat ca Toma să ticluiască acea scrisoare în numele tău. Firește, de vreme ce era menită să-l aducă pe italian de bunăvoie, scutindu-i pe dânșii de bătaie de cap. Și Toma a scris-o, acolo în cort, pe o ladă așternută cu o pătură, sub darabana ploii, punându-și cu vădită plăcere la bătaie toată elocința și dichisul epistolar, spre încântarea celor doi oșteni care-l vegheau

de o parte și de alta, cu zăbunele sure de dimie șiroind de apă. Și, cum din pricina zilei cernite în cort era întuneric de-a binelea, aprinseseră o lumânare grosolană, ostășească, puțind a seu, care sfârâia, scâldând într-o lumină urâtă, de un galben murdar, strălucitele cuvinte: „*Illustrissime Seniore Luigi Gritti – așternea pana magistrului Toma cu eleganță fină, cu iscusite înflorituri – ieșiți din cetate cu fiii voștri, cu averea voastră, cu slugile voastre și cu oricine vă place. Căci vă promitem în numele lui Dumnezeu și al Fecioarei Mariei și al celor patru elemente și al pâinii și al vinului și al spadei noastre, că veți fi neatins și că vă vom însoți în deplină siguranță până unde veți dori Domnia Voastră înșivă.* Spre credința acestei promisiuni, vă trimitem această scrisoare a noastră cu tiparul pecetei ilustrului și nebiruitului Domn și singur stăpânitor al Țării Moldovei.”

E mai mult ca sigur că în ceasul când i-a parvenit acest mesaj seducător, bietul italian nu-și mai dorea decât un pat uscat și cald, la adăpost de orice grijă și gând de primejdie, ca fiara care se trage în cel mai adânc cotlon al vizuinei spre a-și linge rănilile. Iar printre acele cuvinte de o curtenie cu atât mai cuceritoare cu cât fuseseră așternute cu reală bună credință, se întrezărea în sfârșit adăpostul râvnit. Cine – în situația lui – s-ar fi îndoit, cine – în locul lui – ar mai fi aflat resurse să se împotrivească unei asemenea irezistibile chemări?

În ciuda frigurilor care nu-l slăbeau, izbuti să-și adune puterile câte-i rămăseseră spre a se arăta în toată strălucirea. Îl urma o mică suită din care făceau parte fiii săi, Antonio și Pietro, și călugărul padovan Francesco della Valle. Gritti însuși călărea în frunte pe un cal negru, arab, cu capul mic și gleznele subțiri, având

atârnat la șa un buzduган neobișnuit de bogat, bătut în rubine și topaze. Asta, ca și calul de altfel, le-a rămas celor de dincolo. Dar nu numai topazul, ci totul, pintenii, sabia, podoabele valtrapului și ale harnașamentului erau numai de aur și argint. Pe cap, italianul purta o pălărie înaltă, ascuțită, cu borurile de samur ai cărui peri se adunaseră acum în smocuri zburlite, șiroind de apă. Peste o manta scurtă de fir, avea, prinsă într-o copcă de aur, o pelerină de damasc purpuriu. Până și șalvarii largi, după portul turcesc, din catifea neagră, vârați în cizme moi din piele violetă, erau înflorați cu găitănărie de aur. Calul singur prețuia ca la cinci sute de florini. Sub norii scămoși, plumburii, din care se revărsa ploaia aceea putredă, era o apariție stranie și mai curând întristătoare decât mândră, mai ales că din pricina slăbiciunii și a frigurilor abia se ținea în șa, ghemuit, cu privirile rătăcite, ud până la oase. Nici ceilalți, care-l însoțeau la câțiva pași, nu arătau mai bine, ca și cum ar fi presimțit ce a urmat. Ochiul de cunoscător al lui Toma a prețuit îndată lucrătura săbiei și a buzduганului și a văzut întâi de toate în acest italian pe omul care iubea lucrurile frumoase. Prevedea de aici o posibilitate de apropiere și de înțelegere. De aceea s-a și grăbit să-i iasă în întâmpinare și să-i întindă mâna spre a-l sprijini. „Nu vă simțiți bine seniore? Vă ajut să descălecați.” Italianul îi mulțumi cu un surâs palid și se pregăti într-adevăr să descalece, dar atunci interveni Toader Bubuiog. „Să rămână în șa – spuse el – fiindcă va trebui să treacă în tabăra ungurească.” Toma se răsuci, ca și când l-ar fi ars cu o lovitură de bici. Se pare că în clipa aceea a început să înțeleagă, încă destul de vag, că cei doi oșteni se folosiseră de el ca de o unealtă pentru a-ți îndeplini

porunca. „Ce vrei să spui? şuiere el. Omul acesta se află sub ocrotirea noastră, noi i-am promis-o în scris, ce să caute dincolo?” Logofătul Toader nu se simţea deloc la îndemână. „Îmi pare rău, meştere – spuse destul de lipsit de convingere – dar aceasta e porunca Măriei Sale. Trebuie să ne scăpăm de el fără să ne mânjim mâinile...” „Dar mânjindu-ne sufletele, nu?! răcni Toma. A, nu, i-am jurat acestui om pe spada mea că nu i se va întâmpla nimic rău şi am întărit spusele cu pecetea Măriei Sale! De ce m-aţi lăsat, mişeiilor? Cât sunteţi voi de dregători o să daţi socoteală de nelegiuirea asta! Iar de el vă veţi atinge numai după ce veţi trece peste stârvul meu!” Italianul îşi dădu seama că se petrecea ceva neprevăzut şi, poate, simţi chiar atunci vecinătatea îngheţată a morţii. Cu chipul galben-pământiu, se aplecă din şa asupra lui Toma, repetând cu glasul pierit „*che dice? che dice?*” Dar meşterul n-avea răgaz să traducă. Ținând cu o mână calul de căpăstru, îşi scoase cu cealaltă spada. „Dă-te la o parte, meştere”, spuse încă blând logofătul Toader, dar cum Toma nu se clinti, se înălţă parcă în toată măreţia lui greoaie şi rosti scurt, cu asprime: „Porunca Măriei Sale!” Totodată îşi scoase paloşul, fără grabă, ca şi când i-ar fi părut rău că trebuia s-o facă – şi îi părea rău cu adevărat – şi porni spre Toma. Acelaşi lucru îl făcu şi Efrem Huru, dar acesta se așeză între ei şi, cu un gest scurt, cu vârful săbiei vârât în garda paloşului lui Bubuiog, i-l smulse din mână, azvârlindu-l în noroi. Reuşi pentru că acesta era ultimul lucru la care logofătul se aştepta. (Mai târziu, ajuns acasă, Huru ți-a mărturisit că, vrând să împiedice încăierarea, l-a dezarmat pe Bubuiog şi nu pe Toma, fiindcă de faima de spadasin a meşterului se temea.) Apoi luă calul de sub mâna lui Toma şi porni cu

el, ducându-l de căpăstru. Din şa, răsucit spre cei ce rămăneau, italianul nu contenea cu întrebările: ce spune, ce face, unde mă duce, ce se întâmplă? Toma, singurul, de altfel, în stare a-i răspunde, n-o făcea pentru că el însuşi căuta să înţeleagă ce se petrecea. Văzând că Huru smulge paloşul logofătului Toader, îşi închipui că marele vornic trecuse de partea lui, a lui Toma, voind să-l scape pe italian, îi întărise această convingere gestul liniştit şi sigur cu care Huru îi luase calul de sub mână, îndepărtându-se cu el pe după cortul care i-l ascunse vederii. Abia când logofătul Toader, aplecându-se greoi spre a-şi ridica paloşul, îi spuse surâzând stingherit „Ai avut noroc cu Huru, meştere, altfel eram silit să te cretez oleacă”, abia atunci, aşadar, începu Toma să bănuiască adevăratul sens al celor petrecute. Mai ales că imediat după aceea, logofătul porunci cu glasul lui măreţ: „Luaţi-i pe feciorii italianului şi aduceţi-i în cort!” Ceea ce lămurea în sfârşit lucrurile. Oştenii îi înconjurară pe cei doi tineri care priveau nedumeriţi de la unii la alţii, părând să nu fi priceput încă, totuşi, ce se întâmpla. Spre deosebire de ceilalţi din micul alai al lui Gritti, care, în frunte cu călugărul padovan, înţelegând în ceasul al doisprezecelea, dădură pintoni cu toţii o dată, ca la un semn, şi se risipiră care încotro, galopând îngroziţi, împrôscând noroiul, în chiotele batjocoritoare ale oştenilor care nu se osteniră să-i mai urmărească.

Ceea ce Toma şi-a reproşat pe urmă tot timpul a fost ezitarea din acele câteva clipe când, luat prin surprindere, n-a înţeles de îndată ce se petrece. (Când ţi le-a istorisit toate astea, ai încercat să-l convingi că remuşcărilor lui n-aveau nici un rost deoarece, oricum, nu-l putea salva pe italian avându-i împotrivă pe Huru

și pe Bubuiog și, la nevoie, întreaga oaste, care de ei ar fi ascultat și nu de dânsul. Se pare însă că nu l-ai convins și că ar fi fost în stare să-și dea viața pentru a-și apăra promisiunea făcută italianului.) Revenindu-și din uluire, Toma ocoli cortul, năpustindu-se pe urmele lui Huru. Într-adevăr, în loc să se îndrepte spre mijlocul taberei sale pentru a-l pune pe Gritti la adăpost de orice primejdie, îl văzu pe vornic mergând spre tabăra ungurilor, care îi și veneau cu strigăte mari în întâmpinare. Huru tocmai trecea pârâul umflat și, după câțiva pași, apele gălbui, involburate, îi ajunseră mai sus de cizme, mai sus de genunchi, pe urmă până la brâu, dar el înainta nestingherit, cu aceeași liniște cu care ar fi umblat pe loc uscat, ducând calul de căpăstru. Dacă ar fi fost în deplinătatea puterilor, Gritti l-ar fi putut izbi cu sabia pe care nimeni nu se gândise să i-o ia, căutându-și apoi o ultimă, deznădăjduită scăpare în fugă, înainte de a ajunge la pârâu. Avea un cal minunat și, cu puțin noroc, cine știe dacă nu izbutea. Se vedea însă că era vlăguit, la capătul oricărui puteri, căci se prăbușise de tot în șa, cu mâinile încleștate pe oblânc, cu obrazul aproape lipit de coamă, alunecat într-o dungă, cu un picior scăpat din scăriță.

Toma se înfioră. N-a suferit niciodată umezeala și no-
roaiele. Gândul de a trece și el prin apă, ca Huru, îl făcu
să se întoarcă alergând înnebunit să-și ia calul. Până îl
despiedică, până se azvârli în șa, până galopă trecând
apoi dintr-un salt peste apele tulburi, totul devenise
zadarnic. Huru se întorcea singur, pășind fără grabă și
sigur de sine, ca omul care și-a îndeplinit datoria.
Meșterul trecu pe lângă dânsul în vârtaj, aruncându-se
asupra grămezii oștenilor care se buluciseră în jurul
celui prins. Răcni încă de departe „nu vă atingeți de el,

nu vă atingeți!” ceea ce a fost fără îndoială o greșeală, căci le-a atras atenția tuturor asupra lui. Zeci de sulite și halebarde se aplecară spre el. Copitele calului oprit năprasnic smulseră, împrôșcând în jur, stropi mari de hlisă. O mulțime de mâini îl trăgeau pe Gritti din șa. Încercând o ultimă, slabă, deznădăjduită și fără rost împotrivire, acesta îl zări pe Toma. Cu tot glasul lipsit de vlagă al italianului și cu tot vacarmul din jur, mai mult ghicindu-le după mișcarea buzelor, Toma îi desluși cuvintele: „Îți mulțumesc, cavaliere – i-a strigat nenorocitul – dar se pare că amândoi am fost înșelați.” „Aha – răcni unul cu barbă hirsută de lângă meșter – și tu ești de-ai lui!” Purta, ca și cei mai mulți de altfel, o armură pe care o înnegrise arzând-o cu ulei de in, obiceiul mercenarului puturos, ca să scape de grija lustruitului. „Dă-te dracului!” scrâșni Toma și, de sus, din șa, îi repezi cu toată ura neputinței talpa cizmei în obraz, prăvălindu-l. Din fericire, nimeni nu-i mai dădea atenție, între el și Gritti era un zid de oameni, care din nou nu mai aveau ochi decât pentru ceea ce i se întâmpla italianului. Fiind călare, Toma văzu peste capetele lor totul. Când au apucat să-l dezbrace? A fost ultima nedumerire de care-și mai amintea el, căci după aceea totul s-a învălmășit într-o vedenie de groază care nu i-a mai îngăduit nici un gând așezat și limpede.

Îi smulseseră mantaua și pelerina. Pălăria înaltă de samur zăcea terfelită mai încolo. Rămăsese doar în cizme și în șalvari, cu o cămașă albă, pe care, tot trăgându-l, i-o sfâșiaseră. I se vedea părul aspru, roșu ca de vulpe, de pe piept, îi clănțăneau dinții și arunca priviri rătăcite în jur iar cei ce-l împresurau îl scuipau, batjocorindu-l, convinși că de frică tremura. Careva îl îmbrânci. Se năru și rămase încovoiat, sprijinit în coate

și genunchi, cu mâinile îngropate în noroi. Împrejur, un zid compact de trupuri, ochi lacomi, dornici de priveliștea sângelui, guri slute, crispate, scuipând ocări și măscări. Italianul își înălță ochii aiuriți. „Pentru Dumnezeu – gemu – sfârșiți o dată mai repede!...” Dar, cum se întâmplă în astfel de împrejurări, nimeni nu se îndemna să-i ia locul gădelui. Ba, dimpotrivă, la auzul cuvintelor celui prăvălit în tină, biciuit de rafalele ploii, tăcură cu toții, dându-se un pas înapoi. Cercul se lărgi. „Cetatea trebuie să aibă un hoher – urlă unul – să meargă careva să-l aducă!” Nimeni însă nu se mișcă.

Atunci se petrecu acel lucru care-l îngrozi pe Toma, ridicându-i părul sub coif, ca niște țepi, și făcându-te și pe tine să te cutremuri, când ți-a istorisit cele petrecute și care – chiar acum, după atâta timp, când le re trăiești toate astea – te fac să nu te simți la îndemână.

E cald aici sau slăbiciunea îți scoate stropii aceștia de sudoare pe frunte?

Grigore înțelege că priveliștea aceea n-a putut fi liniștitoare, dar nu vede totuși de unde atâta groază? Ai să i-o spui și asta, întâi însă trebuie să afle ce a văzut Toma.

Cum nimeni nu s-a mai pornit să-l aducă pe gâdea din cetate, căci zidul de trupuri s-a despicat, lăsând să treacă un bărbat greoi și înalt, cu umerii neînchipuit de largi, acoperiți de o pelerină neagră, care mătura locul în urma sa. Purta o pălărie neagră, cu boruri vaste, deasupra căreia flutura o pană neagră, învolburată, stranie, de pasăre necunoscută. Din cauza pălăriei toată partea de sus a feței îi rămânea în umbră. I se ghicea doar lucirea mărunță, parcă îndepărtată a ochilor și tăietura subțire, neînduplecată, a gurii. „Cel-Care-Trebuie” murmură Toma năucit, simțind nevoia să se

aplece, rezemându-se de oblâncul șei. „Am să fac eu treaba asta”, spuse omul cu liniște, cu un glas profund, care suna înăbușit. Zidul de trupuri se destinse. „Fă-o, ce mai aștepți – strigară cu toții ușurați că scăpau de o asemenea grijă neașteptată – fă-o, fă-o, hai, dă-i drumul!” Omul însă nu se grăbea. „O fac – spuse – dacă-mi dați cizmele lui.” Izbucniră hohote groase. Ți le dăm, ziceau râsetele lor, ce mai scofală, o pereche de cizme, cizmele mortului, n-ai decât să le iei sănătos!

Acela se întoarse spre italian ivindu-și sabia de sub pelerina largă. Era o sabie cu două tăișuri, dreaptă, grea, cu mânerul lung, pentru a putea fi apucată cu amândouă mâinile. Într-adevăr, cu amândouă mâinile, el o înălță deasupra capului. Toma închise ochii și își apucă buza de jos între dinți. Simți o boare jilavă cu mireasmă de pământ. Pe urmă auzi un icnet scurt și o izbitură înfundată. Când se uită iar, din trupul descăpățânat năboia încă sângele ca dintr-un izbuc. Roșul aprins și pur, patetic și sfâșietor ca un țipăt, se întuneca, devenind de un cenușiu tot mai murdar pe măsură ce se răspândea, supt de noroiul infam. I se păru curios că nicăieri nu se mai vedea capul: cine să-l fi luat în acele câteva clipe și de ce? Nimeni din mulțimea din jur nu părea să se fi mișcat din loc. Răcnetele, hohotele de râs și ocările amuțiseră, ucise de grozăvia priveliștii. O dată cu o înfiorare pe care s-ar fi rușinat s-o mărturisească, în adâncurile fiecăruia se răsucea o ticăloasă silă de sine însuși. Omul în negru își ștergea sabia de turul șalvarilor celui tăiat. Pe urmă o așeză cu grijă în teacă și se apucă fără grabă să scoată cizmele mortului. Fiecare picior recăzu moale, plescăind în glod. Cel-Care-Trebuie vârî mâna într-una din cizme și, după câteva clipe în care păru să caute un anumit

loc, o scoase plină de inele, șiraguri de mărgăritare, galbeni. Le înălță ca să le poată vedea toți. Rânjea tăcut, arătându-și dinții mărunți și foarte albi, ca ai fiarelor. Mulțimea murmură uluită. Sub revărsarea ploii, scumpeturile luceau stins. Omul le lăsă să cadă înapoi zuruind și puse cizmele sub braț. Pelerina largă le ascunse vederii. Își duse două degete la borul pălăriei și porni în drumul lui. Toți oștenii aceia jechoși, duhnitori și prădalnici uitară ceea ce-i îngrozise cu câteva clipe înainte și se simțiră acum înșelați. Fiecare ar fi vrut să se repeadă pe urmele omului în negru, să-l oprească, să-i smulgă cizmele, să-și înfunde mâinile apucătoare în ele și să scoată. Nici unul însă nu îndrăzni să se miște din loc. În veșmintele negre ale acelui om, în chipul pământiu, întunecat, abia ghicit de sub borul pălăriei, în sticlirea neînduplecată a ochilor și în pasul său sigur, de om care nu cunoaște împotrivirea era ceva ce-i înspăimânta, ceva ce nici unul dintre ei n-ar fi putut numi, dar care-i împiedica să se miște. Dimpotrivă, tăcut, zidul de trupuri se despică și omul în negru trecu netulburat, lăsând în urma lui boarea aceea rece, mirosind a pământ de groapă. Și când nu-l mai văzură, toată spaima și încordarea lor se destinse ca un arc. Se dezlănțuiră cu urlete răgușite, răzbunându-se asupra mortului. Îl despuiară, îi tăiară degetele de la mâini și de la picioare și, în cele din urmă, legându-l de un cal, târâră trupul acela gol și hăcuit prin toată glodăraia frământată de cizme și de copite a taberei lor.

Grigore e vădit tulburat de asemenea nelegiuire și foarte probabil că a uitat să mai întrebe de unde groaza lui Toma la ivirea acelui om. Dacă a uitat, cu atât mai bine pentru el, nu trebuie să i-o mai reamintești. E destul că rămâne pentru tine o taină, una dintre acele

întâmplări stranii, sortită a nu fi nicicând lămurită și să-ți inspire chiar un pic de teamă – nemărturisită niciodată altora, firește – o teamă din care nu lipsește o anume voluptate. Când erați copii și mijeți, se afla în curțile de la Hârlău un beci adânc din fundul căruia se zicea că pornește o tainiță care răspunde tocmai la Cotnari. N-ai văzut-o, tainița, fiindcă niciodată n-ați cutezat să vă duceți până în adânc, nu atât de scârba broaștelor și de teama șerpilor, cât mai cu seamă de groaza călugărului care cutreiera hrubele acelea fără capăt înveșmântat într-o rasă albă, cu glugă și luminându-și calea cu o torță. Căuta pe cineva? Sau ceva? Beciul, adăpostind odinioară uriașe buți cu vin, nu mai era folosit pe atunci decât în parte, doar pentru lucruri mărunte și nevrednice de faimă. Duhnea tare a curechi murat și de peste tot atârnavă pânze îndesate de păianjeni. Sub bolțile care se pierdeau în beznă, orice zgomot se rostogolea crescând, dobânda măreție, un scâncet putând deveni muget. Vă apropiați de gura beciului cu spaimă, gata în orice clipă s-o zbughiți înapoi, dar trași irezistibil într-acolo, de plăcerea aceea în stare a vă da fiori, asemănătoare cu cea pe care, mai târziu, aveau să v-o dea îmbrățișările femeilor. Coborâți – pâș, pâș – treptele din cărămizi așezate pe muchie și cu fiecare nouă treaptă călcată spre afund, spaima se revărsa în groază o dată cu voluptatea aceea care începea să unduiască foșnind ca niște eșarfe de mătase. Și atunci, cu încordarea întregului trup ajunsă la capăt, strigați o dată, din tot pieptul, hei! către călugărul din bezne și în aceeași clipă vă năpusteați înapoi, pe trepte în sus, în timp ce hruba vă întorcea chemarea, în hohot răzbubuit, pe sub bolți. Așa ceva, o spaimă oarecum asemănătoare a trăit Toma și pe urmă tu însuți, auzind

ceea ce se petrecuse, fiindcă amândoi l-ați recunoscut pe omul în negru, îl știați încă de după înfrângerea de la Obertyn, când noaptea, la un popas dintr-o poiană a acelor păduri nesfârșite, ai poruncit tăierea celor doi boieri trădători, datorită cărora ai pierdut bătălia. Și atunci, fiindcă nimeni nu voia să fie găde, s-a ivit – cum? de unde? – bărbatul acesta ciudat și înfricoșător. „Cum te cheamă?” l-ai întrebat, nu pentru că te-ar fi interesat cine știe cât, ci mai curând ca să sfidezi tăcerea înfiorată care se lăsase peste voi, peste toți. „N-are însemnătate, a răspuns el, eu sunt Cel-Care-Trebuie.” Și, tot ca la Mediaș, a cerut și atunci cizmele morților, dar tu te-ai împotrivit, „nu se poate, ai zis, sunt boieri și dregători ai Țării Moldovei, se cade să moară și să se îngroape cu toată cinstea.” Și, ca să se sfârșească mai repede, Toma i-a azvârlit un ban, un galben, dacă-ți amintești bine (pe care, apoi, după ce totul s-a isprăvit și vă aflați în drum spre Cetatea de Scaun, s-a grăbit să ți-l ceară, spunându-ți că rostul unui meșter nu e să-i plătească pe găzi). Iar când oamenii s-au dat deoparte făcându-i loc să plece, pe urma celui om a rămas aceeași adiere jilavă de pământ pe care Toma zicea că a simțit-o și la Mediaș. De unde știa când să se arate și unde se ducea? N-are nici un rost să cauți un răspuns, cine știe, poate e înzestrat cu ceea ce vrăjitorii numesc darul ubicuității, înțelegea cineva? Nici Toma, cât era el de *magister în diversis artibus*, n-a înțeles...

— Măcar copiii celui nefericit să fi scăpat, zice Grigore.

L-a tulburat rău nenorocirea italianului pe care n-a cunoscut-o niciodată în amănunt. Acum, într-adevăr, nu se mai gândește la omul în negru, nici să se încredințeze dacă ai vreo vină și cât de mare, ci se simte îndemnat în

primul rând să-i deplângă deopotrivă pe tată și pe copii. Tare păcătos, zice el, a trebuit să fie omul acela de l-a părăsit Dumnezeu chiar de tot, pedepsindu-l până și în copiii săi! Ce păcate grozave să fi avut? Nu știi. De unde să știi tu? Poate păcatul arghirofiliiei. Dar Grigore se îndoiește: au fost destui iubitori de arginți de-a lungul vremurilor, dar nici unul n-a avut parte de un Dumnezeu atât de neînduplecat. Atunci, îi răspunzi tu, fără îndoială trebuie să fie păcatul de a nu avea o țară. Și totodată îți amintești de ceea ce ți-a spus într-o seară, la Stambul, Moșe Alon. Într-unul din acele amurguri a căror amintire îți stârnește și azi doruri tulburi, împovărate de o dulce amărăciune, fiindcă știi că nicicând nu se vor mai întoarce. Era o seară caldă, iar voi ședeți în filigoria din grădină, desfătându-vă cu mireasma subtilă a leandrilor. Despre ce veți fi vorbit atunci cu glasuri molcome, gustând din când în când din cupele cu vinul dulce, uleios, de smochine? Nu mai ții minte, știi doar o vorbă de-a lui Moșe Alon, o cugetare care ți s-a părut – și-ți mai pare încă – ciudată prin îndrăzneala ei, dar în care zace totodată ascuns, așteptând să fie dezghiocat, unul dintre acele mari adevăruri ce stau la temelia vieții de pretutindeni. Mitropolitul Grigore e atent – acum cu siguranță a uitat de tot de Cel-Care-Trebuie – și se apleacă puțin în jilțul lui – îi distingi limpede mișcarea, prin întunericul care s-a lăsat treptat între voi – curios să afle adevărul din cugetarea lui Moșe Alon. Cu cotul rezemat de brațul jilțului, îți plimbi ușor degetele peste frunte într-o strădanie a memoriei de a readuce cuvintele acelea cât mai aproape de înțelesul de la care porniseră și cu care fuseseră rostite atunci. O clipă ți-e teamă că n-ai să mai poți. Sunt ca un lucru de preț pe care l-ai fi scăpat într-o

fântână adâncă. Încerci să-l scoți și când ți se pare că ai izbutit, îți scapă din nou. Dar nu, iată, despre Dumnezeu era vorba, desigur, și „fiecare om – zicea în seara aceea Moșe Alon – fiecare om își are Dumnezeul pe care-l merită.” Asta e. Grigore scoate un mormăit nedeslușit. Îl recunoști: e mormăitul lui de plăcere. Prețuiește cugetarea lui Moșe Alon ca pe un lucru scump și rar, la care se cere să revii mereu pentru a-i pătrunde toate înțelesurile. Chiar dacă nu ești de acord cu el. Dar poți să nu fii de acord? întrebi tu. Nu, recunoaște Grigore, nu poți. E adevărat că dogmele îți cer să crezi fără a cerceta că Dumnezeu e unul și același, deopotrivă pentru toți. Dar viața? Nu v-a dovedit de atâtea ori că fiecare își are Dumnezeul pe care-l merită? Și atunci pe care drum să apuci fără teama de a greși? Tu te aperi, râzând obosit: o, nu, nu încerca să înghesui viața în țarcul dogmelor că atunci chiar nu mai ieșim la nici un liman. Am ajunge să ne sfâșiem între noi, ca fiarele. Ceea ce viața a izbutit să te învețe până acum este că omul nu e făcut să gândească altul în locul său. Dar ți-e teamă că va trece încă multă vreme, până când un astfel de adevăr va fi crezut.

— Va trece încă multă vreme, adaugă Grigore, și până când fiecare om va fi în stare să gândească singur, fără primejdie, pentru ceilalți.

Întocmai. Iată, bunăoară, nu mai departe decât acest Gritti: o presimțire obscură te-a avertizat că gândurile lui pot însemna primejdie pentru țara ta. Poți fi oare osândit că ai încercat să abați, într-un fel sau altul, această primejdie? Nu poți, mai ales dacă ții seama că n-ai dorit, în nici un fel, batjocorirea unui om în ceasul morții sale. Dar, iată, a avut parte de Dumnezeul pe care l-a meritat. E una dintre multele fețe ale cugetării lui

Moșe Alon. Iar Toma cu atât mai puțin poate fi învinuit de vreme ce era de bună-credință, când a scris epistola fatală, iar apoi a încercat tot ce a fost omenește posibil spre a-l scăpa. (Nu, pe Toma pentru nimic în lume n-ai vrea să-l știi purtând acest păcat – dacă e să fie într-adevăr păcat – mai bine îl iei fără șovăială asupra ta, n-ar fi prima dată că iei asupra-ți păcatele altora...) Cât despre Bubuiog și Huru, ce ar mai fi de spus? Ei, oameni de credință, vrednici și tari în vârtute, n-au făcut decât să-ți îndeplinească porunca. De altfel, și unul și celălalt se află dincolo de bine și de rău. Despre morți numai bine, se zice. Viii sunt cei ce au de dat socoteală. Cu alte cuvinte, tu. Toma, nici el nu mai e. Nu vrei să rabzi gândul că ar fi murit. Dar nu mai e. A pierit. Ai rămas tu. Și cu Grigore. El stă aici, în fața ta, îl deslușești prin întuneric, mare și blajin. El întreabă și tu răspunzi. De ce răspunzi dacă n-ai făcut decât ceea ce trebuia? Numai ca să poți muri? Merită osteneala? Și, la urma urmelor, chiar te-ai împăcat cu gândul că ai să mori?

— Dar pe Cornea? întreabă Grigore. Pe Alexandru Cornea Voievod a trebuit neapărat să-l ucizi?

Se vede că Grigore e hotărât cu orice preț, să-ți mântuiască aducerea aminte, scormonind prin tot acest morman de întâmplări trecute și nu tocmai curate. Nu tocmai curate, dar necesare. Nu te împotrivești iscodirilor cu care te împresoară Grigore, tocmai pentru că datorită lor te-ai convins încă o dată cât de necesare au fost. Deși ești ostent și simți crescând în tine tot mai mult setea de pace, nu-ți displace acest sfat, ultimul sfat cu singurul om de credință pe care-l mai ai. Ești chiar înduioșat de gândul lui de a-ți sta alături în acest ceas. Îi surâzi cu îngăduință și tandrețe, dar el nu te mai

poate vedea din pricina întunericului care a umplut încăperea. Nu-i nimic dacă nu te vede. În schimb simte. Nu se poate să nu simtă tot ceea ce va apropiat în acești ani în care ți-a stat alături, mai ales că ați apucat și vremuri frumoase voi. Acum însă nu despre acestea e vorba: el vrea să taie adânc în trecutul tău, convins că va putea despărți bunul de rău. Tu nu crezi că așa ceva se poate, deși undeva prin scripturi stă scris că dacă ochiul tău cel drept te supără, scoate-l și aruncă-l de la tine. Mai curând ai izbuti, întradevăr, cu ochiul. Căci trecutul nu ține de trup ori de mădulare, ci de suflet și cine e acela care-și poate tăia bucăți din suflet ca să le arunce de la sine? În primul rând, poate că nici n-ai vrea să le arunci de la tine. Cele rele sunt deopotrivă ale tale, ca și cele bune. Ai curajul să le porți în același suflet și să te înfățișezi cu ele și la judecata de apoi, dacă o fi și altă asemenea judecată în afară de cea pe care a zugrăvit-o Toma. Până una, alta însă, mai însemnată ți se pare judecata aceasta de taină, de care nu știți decât tu și Grigore, fiindcă tu îți ești singur judecătorul.

Dacă a trebuit neapărat să-l ucizi pe Cornea? Din păcate a trebuit. Dar, pentru a-l ajuta pe Grigore să înțeleagă de ce, e bine să-i lămurești întâi un amănunt. Te-a întrebat despre acest om rostindu-i numele întreg și titlul: Alexandru Cornea Voievod. Omul nu era însă voievod, după cum nu fusese voievod nici celălalt, cel dinaintea lui, Ștefan, de începuse țara să-i zică Lăcustă de un timp încoace pentru că, după ce că-i adusese pe turci, tot în zilele lui se abătuse asupra ei și urgia lăcustelor. Nici unul dintre dâșii nu fusese voievod. Titlul acesta și-l luaseră singuri, cu ajutorul turcilor, nu le fusese dat de către țară, așa cum ți se dăduse ție.

Așadar, singurul voievod legiuit ești tu, aceștia doi nefiind decât niște uzurpatori. Pe Cornea îl știai de mult, dar nu l-ai văzut niciodată. Nu l-a văzut nici Grigore care se jurase ca, în tot timpul pribegiei tale, să nu iasă dintre zidurile Voronețului. Îl știai de pe vremea hărțuielilor pentru Pocuția. El era pe atunci pribeag în Leahia și regele Sigismund, ca să scape o dată de tine, voia să-l așeze în locul tău, în scaunul de la Suceava. Era un vis pe care acest Cornea îl nutrea de mult, de pe când n-avea decât vreo cinsprezece ani. Și l-a văzut împlinit abia în vremea pribegiei tale, după ce aceiași boieri care te trădaseră pe tine, îl înjunghiaseră în ajunul Crăciunului, în iatacul lui, pe Ștefan Lăcustă. Și a durat acest vis al lui, abia o lună și câteva zile căci la 9 februarie intraseși în țară și te aflai la Galați, iar el se vedea nevoit să te înfrunte cu oastea. Bătălia însă nici n-a apucat să se desfășoare căci boierii au trecut de partea ta și ți l-au dat în mâini viu și nevătămat.

— Așa cum te-au trădat și pe tine, zice Grigore, când ai luat apoi calea pribegiei.

Nu tocmai. Nu tocmai așa. Tu n-ai numi-o asta trădare. De ce? Care e deosebirea? Deosebirea stă în aceea că, trădându-te pe tine, au trădat pe domnul legiuit, dând țara pe mâinile turcilor. Se poate un mai mare rău? Pe când, prăvălindu-l pe Cornea, n-au făcut decât să se întoarcă la domnul cel firesc, despre care știau că, deși se întoarce cu ajutorul turcilor, nu le va răbda stăpânirea. De altfel, o dovedesc chiar cuvintele lor: „Bine ai venit, Măria Ta, domnul nostru cel dintâi!” ți-au urat ei. Și apoi nici nu erau aceiași care te trădaseră pe tine. Aceia te așteptau la Suceava, ca berbecii neștiutori de cuțitul ce-i va tăia. Nu înțelegi nici până azi cum de n-au fugit.

— Își aveau aici averile, își dă cu socoteala Grigore, și nădărdiau poate în îndurarea ta.

Rău au făcut. A fost ultima greșeală dintr-o viață plină de mișelii. Au trăit totuși atâția ani în preajma ta, încât e de mirare cum de n-au băgat de seamă că îndurarea ta e îndeobște puțină... Ceilalți, boierii și dregătorii, care ți l-au dat pe Cornea în mâini, erau oameni pe care te-ai putut bizui întotdeauna și în primul rând oameni legați de pământ. L-au răbdat și pe Lăcustă și pe Cornea, fiindcă toată țara nu putea să se pustiască o dată cu plecarea ta, iar treburile dinlăuntru – măcar acestea – se cădeau duse mai departe, așa cum fuseseră întemeiate. N-aveai să-i osândești pentru asta. Dimpotrivă: i-ai păstrat în dregătoriile lor, drept răsplată că au vegheat ca țara să nu se risipească de tot. Mai ales că unii te-au lăsat să înțelegi că nici o clipă nu s-au îndoit de întoarcerea ta. Lingușire? Se poate. Ești sigur că tremura inima și-n ei, neștiind dacă nu cumva te întorci cu gânduri de pedepsire asupra tuturor. Tu însă, cum repede au înțeles, n-aveai cu dănșii nimic. Atunci l-ai văzut pentru prima și ultima oară pe Cornea. Ședea la masă când ți l-au adus, pe la ceasul prânzului. Era un om cu totul oarecare, ca la cinzeci de ani, nici înalt, nici scund, slab, cu pielea bine întinsă pe oasele feței. Purta cizme roșii căptușite cu blană și o șubă de brebi, care-i ajungea până deasupra pintenilor de argint. Capul îi era descoperit – cine știe cum își pierduse căciula, poate în clipele de învălmășeală când îl prinseseră, smulgându-i cingătoarea cu sabia – și părul sur, cu tot gerul de afară, i se lipise de fruntea asudată. E drept că înăuntru era zăpușeală de oameni mulți și de bucate calde și îmbelșugate, dar ție nu ți-a scăpat că, încă de când intrase, era nădușit. Poate de frică ori poate se apăruse.

Mai târziu ai aflat abia că nu se apăraseră și că spaima fusese aceea care-l storsese. Podelele erau pline de omătul scurs de pe atâtea cizme, iar el, de cum a intrat, a îngenuncheat în mîzga aceea. „Îndurare, Măria Ta”, murmură în tăcerea mare care se lăsase și rămase cu mâinile împreunate, cu ochii negri, umezi, așteptând hotărârea ta. Așadar redeveniseși „Măria Ta”. Câteva clipe – de când l-au prins și până ți l-au înfățișat – se poate zice că țara n-avusese domn. Și acum, deodată, pentru prima oară din seara aceea de groază în care, fugărit, te-ai despărțit de Toma, te simțeai din nou în locul tău firesc, domn și singur stăpânitor al Țării Moldovei. Omul dinaintea ta îți inspira sentimente ciudate, amestecate, în care precumpăneau mila și un soi de scârbă, ca dinaintea schilozilor, care-și scoteau la vedere cioturile vinete ale mădulelor, tânguindu-se prin tinzile bisericilor. Avea mustața retezată scurt și o barbă căruntă, ușor încrețită, tăiată rotund. Încă înainte de a deschide gura, de cum lai văzut îngenunchind, fără șovăială, în zloata de pe jos, ți-a făcut silă și ai știut că nu-l vei ierta. „Îndurare pentru ce?” l-ai întrebat. Nu se aștepta, nu știa ce să-ți răspundă. Te privea năuc, cu spaima pâlpâindu-i în ochi. Ce să-ți fi răspuns? Pentru că am cutezat a mă așeza în scaunul Măriei Tale? Ori pentru că am avut sfruntarea să-mi închipui că te pot înfrunta cu oști? De afară se auzeau strigătele oștii lui, de fapt vechea ta oaste, care te chema azvârlindu-și căciulile, să trăiască Măria Sa! Ți-ai simțit pieptul plin de putere. Cornea își trecu limba peste buzele ca iasca. „Nu e vina mea, Măria Ta – spuse în cele din urmă – ei m-au silit!” „Te-a silit cineva să iei domnia?” te-ai prefăcut tu mirat, în râsetele celor din jur, care voiau să-ți intre în voie.

Aici într-adevăr – ești gata să recunoști – poate că ai greșit: în preajma morții nu se râde. Iar tu, nu numai că ai răbdat râsetele aceloră, dar auzindu-le, ți-au plăcut – întotdeauna ți-au plăcut lingușirile – și le-ai încurajat. „Bietul de tine – ai spus cu cruzimea celui ce se știe puternic și în afara oricărei primejdii – ce canon, să te silească la domnie!” Și către episcopul Macarie – singurul care nu râdea: „Să scrii sfinția ta la hronic despre asemenea minunăție: întâiul domn cu sila!” Alte hohote. Doar episcopul își mângâia barba frumoasă, îngrijită cu uleiuri de Smirna, mătăsoasă ca spinarea mâței, și te privea într-o tăcere muștrătoare. Expresia ochilor săi a sfârșit prin a te smulge din scurta beție pe care ți-a dat-o redobândirea puterii. O beție ca oricare alta, în urma căreia te simți la fel de ticălos și scârbit de tine însuși. Zâmbetul ți-a pierit, în încăpere se lăsă tăcerea prevestitoare de primejdii. Te-ai întors întunecat spre cel ce aștepta în genunchi: „Cine zici că te-a silit?” ai întrebat cu o liniște sumbră. Stăruința ta, ca și cum ai fi suflat într-o spuză, a întetit într-însul nădejdea: „Mihu, portarul Sucevei, Măria Ta, și cu Trotușan!” „Să fie pe sufletul lor, dacă e adevărat, ai spus tu. Dar eu nu cred că e adevărat: minți ca să-ți scapi pielea!” „Iertare, Măria Ta – se repezi el cu nădejtile din nou prăbușite – taie-mi nasul și închide-mă într-o mănăstire, dar cruță-mi viața!”

— Așadar, intervine mitropolitul Grigore, e adevărat că te-a rugat să-i cruți viața, iar tu ai rămas neînduplecat...

E adevărat și ce-i cu asta? I-ai spus-o și lui, acolo, de față cu toți, așa că nu e un lucru pe care să-l ții ascuns: „Dacă ai fi fost fulgerat de măreție, poate că te-aș fi iertat, dar ești un nimic, i-ai spus. Târându-te în târfâiala asta de pe jos și jinduind să te sfârșești cu

nasul tăiat, într-o mănăstire, m-ai scârbit și mai mult. Ai să mori iute și ușor, turcii au adus cu ei și un gâde priceput, anume pentru tine. Întâi însă te va cerceta un popă ca să nu zici că n-ai avut parte de un sfârșit creștinesc...” L-au luat aproape pe sus căci nu era în stare să se mai țină pe picioare și de atunci nu l-ai mai văzut. Peste vreun ceas, când începuse să se adune lumea din târgul Galaților, pentru a sta de față la o asemenea priveriște rară, ți-ai dat seama că nu mai poți să bei, nici să mănânci. Bucuria întoarcerii ți-a fost umbrită. Voiai să duci vinul la gură când te-a copleșit lehamitea aceea ca o greață. Ai izbit pe neașteptate ulciorul de masă. A crăpat și vinul s-a răspândit peste farfurii și bucate. Te-ai ridicat, silindu-i pe toți să-și lase ospățul început. Ați pornit chiar atunci, drum fără spor, sub o ninsoare deasă, viscolită. Vreme de vreo trei sau patru zile n-ai scos aproape nici o vorbă, încercând să te gândești la orice, numai la nenorocitul acela de Cornea nu. Era o milă pe care n-o înțelegeai și care te înspăimânta puțin, ca un semn de slăbiciune. Îți cădea greu mai cu seamă gândul că n-ai stat de față până la sfârșit. Plecarea ta poate părea și o fugă. Totodată ea i-a răpit osânditului prilejul de a-ți cere îndurarea pentru cea din urmă oară, înainte de a-și așeza grumazul pe butuc. Cine știe, poate singurătatea lui, depărtările acelea pustii, pierdute în cețuri albe, fruntea lui descoperită, pe care se topeau fulgi viscoliti, ar fi întors îndurarea ta asupra lui. Dar se vede că altfel i-a fost scris.

Trist drum a fost acela. Cel puțin primele trei sau patru zile, până ați ajuns la Cetatea Nouă a Romanului, unde vă aștepta credinciosul Efrem Huru cu culcușuri calde, dar mai ales cu mese întinse. Focuri uriașe își

înălțau pâlălăile în curte și în afara cetății, în partea unde zidurile stăteau scut împotriva crivățului. În frigări se răsuceau viței întregi, iar plăieșii dinspre Piatra lui Crăciun aduseseră din timp, din porunca lui Huru, mistreți. Trupurile lor sure, înghețate și țațene, cu perii aspri țesuți în promoroacă, zăceau în omăt așteptându-și rândul. Se bucurau cu toții, dar mai ales dregătorii care se încredințaseră că, o dată cu capul lui Cornea, căzuse și mânia ta de pe dânșii. Abia acum se ospătau cu adevărat, puși pe petrecere, hotărâți să se veselească, lepădând grijile ultimilor trei ani. Fuseseră pentru toți ani de cumpănă, de primejdii neprevăzute dinspre hotare, de sărăcie și foamete. Noul Ștefan, care îi luase locul, îi dezamăgise crunt. Deși nepot al lui Ștefan Voievod cel Bătrân, n-avea nimic din virtuțile acestuia. Ultimii douăzeci și cinci de ani îi trăise la Stambul, crescuse la curtea sultanului, era să se însoare cu fiica cea rea de muscă a lui Gritti, dacă pe marele vizir Ibrahim nu l-ar fi cuprins în ultima clipă părerea de rău și dorința de o mai păstra pe lângă sine. Din capul locului, noul domn în care-și puseseră nădejdiile – fără a ști însă nici ei prea bine ce nădăjduiau – se arătase molâu și la cheremul oricui. Însuși Soliman îl așezase în scaunul tău, la Suceava, și acesta fusese primul amănunt care i-a neliniștit: încă nu se pomenise domn al Țării Moldovei, înscăunat de împăratul turcilor. În zilele următoare, Tighina se rupea din trupul țării, devenind raia, laolaltă cu Bugeacul, iar Soliman, sub ochii acestui domn din cârpe, încărca tot tezaurul tău, în care se afla și sabia lui Ștefan Voievod cel Bătrân, a cărui tainiță, oamenii lui, după câteva zile de căutări, o găsiseră în sfârșit. Răpirea săbiei Sfântrăposatului fusese socotită de mulți un semn care nu putea prevesti

nimic bun. (Se pare că semnul n-a mințit, căci, și după ce te-ai întors, nu s-a mai întâmplat nimic în stare a aduce țara la mărirea dintâi iar, după ce vei închide ochii, numai Dumnezeu sfântul știe ce o va mai aștepta.) Au urmat robii și vitele purtate spre Dunăre, în fruntea alaiului nesfârșit al lui Soliman pe care-l însoțea însuși noul vodă, petrecându-l cu umilință de slugă. La despărțire, printr-unul din acele capricii neprevăzute la care se dedau uneori tiranii, padișahul se înduioșă și, într-o pornire de generozitate, îi înapoie slugii sale robii și vitele. Slabă mângâiere, căci țara era pustiită și arsă. Birul se înăsprise. Oastea rânduită de tine se risipise. Tătari ori leși răbufneau mereu peste hotare, prădând ținuturile de margine și răpind îndeosebi fete. Deveniseră atât de dese aceste raite, încât vestea lor nici nu mai ajungea întotdeauna până în Cetatea de Scaun. Țara, câtă mai rămăsese locului, se băjenea către munți. Din pricina corpului de oaste turcească, rămas să-l păzească pe noul domn, dregătorii nu mai îndrăzneau să crâcnească. A urmat apoi greimea lăcustelor. Câteva rânduri de nori care întunecau soarele, ca la venirea zilei de apoi. Veneau dinspre ținuturile tătărăști și, urmând șesul, se ridicau în sus, înspre miazănoapte. Se mai văzuseră și alteori lăcuste, își mai aminteau și bătrânii, dar ca acelea nimeni nu pomenise: mari, de o culoare nestatornică, după cum bătea lumina, cenușii ori de un roșu greu, întunecat, ca sângele care dă să se închege. Răspândeau o duhoare grețoasă, ca seul rânced, iar la ivirea lor tot văzduhul se umplea de un foșnet sticlos. Pătrundeau peste tot, până și pe sub velințe, în așternuturi, în oalele cu mâncare. Cine apuca vâra capetele cailor și ale vitelor în saci, altfel dobitoacele se risipeau înnebunite de nu le mai putea

nimeni aduna. În toate bisericile s-au înălțat slujbe anume, dar țara a rămas totuși arsă mai rău ca după o secetă. Vorbeau oamenii că erau zadarnice rugile de vreme ce năpasta era însăși pedeapsa lui Dumnezeu pentru fărâdelegea noului domn, care-l adusese pe sultan în Cetatea de Scaun. Ceea ce te mira era că nici unuia dintre boierii, care se întreceau să-ți istorisească toate cumpenele și spaimile acestor ani, nu-i trecea prin minte că tu însuși erai însoțit de trei mii de spahii și ieniceri conduși de imbrohorul Husein Aga, același care îl însoțise și pe Ștefan Lăcustă, descoperindu-ți apoi comornița. Să fi bănuiră ei că tu n-aveai să-i rabzi pe turci pe lângă tine și că vei așeza țara în rânduielile ei dinainte? Poate că bănuiau. Fapt este că întâi de toate se bucurau: scăpaseră. Te aflai iar cu ei, te știau, îți cunoșteau și virtuțile și păcatele, erai al țării, al pământului. Ospătau, se desfătau întru uitarea de griji, ciocneau ulcelele cu vin – cupe de argint, Huru nu izbutise să adune decât câteva, pentru tine și cei din jurul tău – vorbeau tare, rupeau hartane din cărnurile rumenite și binemirositoare, așezate pe scânduri late în mijlocul mesei, îți iertau și prezența turcilor. De altfel, aceștia ospătau mai departe de ulcelele cu vin și de carnea de porc, cuviincioși și fără a isca vreo tulburare. Doar aromele mai pătrunzătoare ale fripturilor de berbeci ce mai aminteau de ei. Te înțeleseseși cu Husein Aga, iar acesta era destul de înțelept ca să știe că, din clipa în care, aruncânduși căciulile în văzduh, oastea te chemase în fruntea ei, rolurile se inversaseră: se afla în mâinile tale. Tot atât de bine știa, însă, că nici tu nu erai omul care să le pricinuiască vreo vătămare fără temei, întorcând asupra-ți mânia padișahului, încă înainte de a te fi văzut ajuns în Cetatea de Scaun.

Mitropolitul Grigore a rămas însă cu gândul în urmă, la cele petrecute pe țărmul viscolit al Dunării:

— Măcar pentru îndrăzneala de a-i fi ucis pe turci, socotește el, trebuia să te fi îndurat și să-i cruți viața mișelului de Cornea.

— Îndrăzneală? N-a fost vorba de nici o îndrăzneală. Mai curând de un soi de încrâncenare deznădăjduită, cum îi încearcă uneori pe cei sfioși ori pe fricoși, de se apucă să răcnească și să sfarme totul în jur, fără să dobândească, de altfel, nimic prin izbucnirea lor, căci imediat după aceea recad într-o și mai ticăloasă toropeală. Încă de pe când erai la Stambul ai aflat, firește, despre uciderea turcilor și ți-ai dat seama despre ce era vorba. Simțind că nimeni nu-l știa și nu-l iubea, că norodul îl primise mai degrabă cu neîncredere, cu un soi de dispreț mocnit, fără nici un motiv aparent, nicidecum cu bucurie, Alexandru Cornea se hotărâse deodată să facă ceva neașteptat. Ceva de care să-și lege numele ca să nu se prăvălească în uitare și totodată să-i câștige, dacă nu dragostea – dragostea poate veni cu timpul, gândea el – măcar prețuirea țării. Nevolnicul de el nu știa că neuitarea nu se câștigă oricând te taie capul să împuști în lună. Nici tu însuși, care nu ești un Cornea oarecare și care te afli la capătul vieții, nu ești încă sigur dacă ai izbutit să dobândești neuitarea. Oricum, dacă ai dobândit-o, ești inclinat să crezi că acest lucru se datorește mai curând măiestriei lui Toma decât bătăliilor tale.

— Mă tem că n-ai dreptate, te întrerupe Grigore. Lucrările lui Toma, da, nimeni nu se îndoiește de însemnătatea lor. Ele îți păstrează chipul...

Îți fluturi mâna prin întuneric, nerăbdător, și nu-l mai lași să urmeze. Nu e vorba de chip. Ci de însuși faptul că

aceste lucrări s-au putut face sub oblăduirea ta. Că ai prețuit meșterii, că le-ai dat răgaz – deși nu așa cum ar fi trebuit – că te-ai îngrijit să nu le lipsească nimic, știind că truda unui meșter ca Toma poate duce faima ta și a țării mai departe decât toate sforile politicești pe care te-ai priceput să le mânuiești aici, la răscrucea tuturor vânturilor. E vorba de faptul că ai știut să duci la îndeplinire ceea ce a început părintele tău: gândul de a umple țara cu zidiri la fel de iscusite ca acelea durate aiurea, pe pământuri care au avut parte de mai mult răgaz. Ești mândru de toate astea: e unul dintre puținele lucruri care îți vin în ajutor în acest ceas.

— E adevărat ce spui, stăruie Grigore, dar nimeni nu va putea trece peste adevărul că tu ai făcut din Țara Moldovei o putere deopotrivă cu celelalte puteri. Nimeni, oricâtă oaste ar avea, nu se poate gândi la această parte de lume fără să țină seama de puterea Moldovei.

E frumos ce spune Grigore, dar, din păcate, nu într-un totu adevărat, căci, azi, Țara Moldovei nu mai e aceeași cu cea de până la venirea celor doi uzurpatori. Ei au desăvârșit ceea ce începuse trădarea boierească, au surpat cu ticăloșia și nepriceperea lor toată slava la care te-ai trudit să ridici țara de-a lungul anilor. Lăcustă a plătit. Cornea se cădea să plătească și el. Ocolit de măreție, nefiind în stare să facă un bine, să se fi ferit măcar a face rău. Căci uciderea turcilor din corpul de oaste care se afla în Cetatea de Scaun pentru a păzi domnia lui Lăcustă nu era o îndrăzneală, cum crede Grigore, ci pur și simplu o prostie. Nu dai într-unul mai tare ca tine decât când ești în stare să te aperi ori când ai vreun temei să crezi că măcar nu vei fi strivit. Dar nevolnicul acesta ce a dobândit cu acele ucideri? În primul rând a avut surpriza să descopere că nici

norodul, nici boierii nu se aflau de partea lui. Nu i se arătară potrivit, dar nici nu i se alăturară, cum se întâmplă aiurea în asemenea prilejuri, când, mirosind sânge și aflând că e rost de priveriște, norodul umple ulițele și răcnește să trăiască cel care e mai tare. Trăind aici, între cumpeni de lume, moldovenii sunt mai înțelepți și mai puțin încrezători în primul venit, care se apucă să taie și să spânzure ca să arate cine e el. Ei au chiar o vorbă despre schimbarea domnilor... În al doilea rând, padișahul nu suferă tulburări la marginea împărăției. Mai ales când ele sunt iscate de un oarecine. Ar fi trimis de îndată o oaste încoace. Aceasta ar fi pedepsit, ar fi ars, prădat, ucis, siluit. După sărăcia și foametea de sub Lăcustă, asta era tocmai ceea ce lipsea țării! Dacă domnul izbutea să fugă în Polonia, ar fi fost descăpățânat acolo, căci polonii nu și i-ar fi ridicat pe turci împotriva ocrotind un fugar urmărit de ei. Dacă nu izbutea, ar fi fost ucis de turci. Pentru asemenea răzvrățiți fără minte au mai multe feluri de morți. Pe unii îi atârnă cu picioarele în cârlige și îi jupoaie de vii. Pe alții îi leagă de patru cămile care le smulg mădularele, sfărtecându-i. Ori îi taie cu ferăstrăul în două, pe sub buric. Când vor să fie blânzi, îi sugrumă ori îi vâra într-un sac cu bolovani și-i azvârle în Bosfor. După cum poate vedea și Grigore, Alexandru Cornea a avut noroc. Padișahul, lămurit în sfârșit că ești singurul în stare a stăpâni această parte de lume, te-a chemat la dânsul, ți-a redat domnia și pe cei trei mii de ieniceri și spahii să te însoțească. Firește, la fel de hotărâtoare a fost averea pe care ai cheltuit-o la Stambul. Fără ea, în locul tău ar fi trimis de data asta un turc, ca la Buda. Dar nu-ți păsa, nu te uitai la bani, de vreme ce ți-ai redobândit domnia. Ai obținut chiar promisiunea

sultanului de ați întoarce Tighina și Bugeacul. Erai hotărât să te descotorosești de cei trei mii de însoțitori, care, pentru început, îți erau totuși necesari, și pe urmă să începi să te desprinzi încet de gheara prelungă a padișahului și să aduci din nou țara la puterea și slava de odinioară. Cum ai reușit sau – mai bine zis – cum nu ai reușit, aceasta e o altă istorie care explică amărăciunea din zilele astea din urmă și acel straniu dor de ducă și de oamenii de altădată cu care ai înfăptuit câte ceva și care, rând pe rând, s-au mutat la cele veșnice ori au pierit. Așadar Alexandru Cornea, oricum, nu găsea scăpare. Datorită ție însă, a avut parte de un sfârșit creștinesc și ferit de cazne.

Te gândești să-l întrebi pe Grigore – dar n-o faci totuși, fiindcă te simți prea obosit și-ți zici la ce bun, la ce bun? – te gândeai deci să-l întrebi dacă el crede că unora le poate fi rânduită din tată în fiu aceeași soartă adânc pedepsitoare. De ce această întrebare? Deoarece ați vorbit despre Alexandru Cornea care murise descăpățânat din porunca ta. Iar tatăl său, Ilie, murise la fel, pe când se afla în pribegie, ucis de poloni. Iar bunicul său, Petru Aron, sfârșise tot cu capul tăiat, pe când pribegea în Ardeal, pedepsit de oamenii Măriei Sale Ștefan Voievod cel Bătrân, pentru că îi ucisese mișelește tatăl. Dar tatăl lui Ștefan Voievod cel Bătrân e și bunicul tău. Și iată cum tu, nepotul celui ucis, îl ucizi pe nepotul ucigașului. Până la urmă se prea poate ca Alexandru Cornea să nu fi avut într-adevăr scăpare, iar tu să fi fost doar o unealtă a destinului care hotărâse această pedeapsă din tată în fiu. E de crezut o astfel de posibilitate? De crezut sau nu, prea au avut toți aceeași soartă ca să nu te pună pe gânduri. Și, oricum, meditănd și asupra acestei fețe a lucrurilor, ai putea să

ții mai la distanță sentimentul de vinovăție care-ți dă târcoale. Și care, azi, nu mai e decât o umbră a celui care te neliniștea în noaptea aceea când ați poposit în Cetatea Nouă. Când toți voiau să uite tot ce fusese urât, mișelesc, greu, și să petreacă. Îi invidiai. Te gândeai cu jind la acest popas, socotind că după atâtea zile de drum prin viscol, de-a lungul căruia ai mâncat și ai dormit pe apucate, vei izbuti și tu să te desfeți, azvârlind de pe tine gândurile, cum ai lepădat în pragul sălii de ospăț tohoarca îndesată de promoroacă. N-a fost însă chip. Nu te-a ajutat nici episcopul Macarie. Ședea în dreapta ta, mândru și tăcut, singurul cumpătat dintre toți mâncării care se întreceau să-ți povestească răcnind ce se petrecuse în acei ani și să-i ponegrească pe cei doi nefericiți, care se încumetaseră să-ți ia locul. Gălăgioși, râzând din te miri ce, făcând pe vitejii de după război, căutând fiecare să amintească, așa, ca din întâmplare, amănunte din care să cunoști credința lor față de tine. Fiecare năzuind să fie văzut de tine, să fie auzit, să-i fie cunoscute zelul și credința, căci încă se temeau ca bunăvoința pe care le-ai arătat-o să nu fie o capcană. Doar episcopul Macarie, alături, tăcut, abia atingând bucatele, o muștrare vie. Un cărturar în stare să iște de sub condei mari adevăruri și frumuseți, dar un om cu țâfnă și greu de mulțumit. Din cauza asta nu l-ai socotit niciodată un înțelept și nu era prima oară că te izbeai de împotrivirea lui nemărturisită. Și cu Toma, de câte ori se întâlneau, se și ciocneau. Deși se prețuiau, nu se puteau suferi în aceeași încăpere. Întâia dată când s-a socotit jignit de tine, a fost când i-ai dat lui Toma încuviințarea de a urni lucrările de la Humor, amânând zidirea episcopiei de Roman, păstorită de dânsul.

Acuma, în răstimpul popasului din Cetatea Nouă,

nemulțumirea sa avea și o altă pricină decât neîndurarea cu care ai poruncit uciderea lui Cornea. La Galați, când te-a întâmpinat în mijlocul celorlalți boieri, venise pregătit să te ungă din nou domn. Iar tu ai refuzat. Întâi fiindcă a unge domnii nu era treaba lui, ci a mitropolitului. Și apoi pentru că fuseseseși o dată uns. De atunci erai și rămăseseși același domn și singur stăpânitor al Țării Moldovei. Faptul că ai pribegit doi ani n-a fost decât una dintre întâmplările mai mult sau mai puțin mărunte, mai mult sau mai puțin neprevăzute, care se pot ivi în viața oricui. Erai conștient de asta chiar din clipa plecării, când i-ai spus lui Toma și apoi când le-ai scris tuturor din Stambul că te vei întoarce și vei fi ce ai fost, ba chiar mai mult decât atât. Se vede că episcopului Macarie îi venise greu să creadă, iar acum, văzându-te aievea, îi venea greu să accepte. Fără să-ți fie dușman, (dimpotrivă, niciodată nu i-ai pus la îndoială fidelitatea,) se întreba cum de ai izbutit. Cu atât mai rău pentru el. Stând acolo, între răceala lui și pălăvrăgeala înfierbântată a celorlalți, te-ai simțit iar singur și ți s-a făcut dor de Elena. Ți-ai amintit de noaptea aceea când au murit copiii lui Gritti – dar de ce ocolești cuvântul, de ce spui „au murit” și nu „i-am ucis”? – ți-ai amintit deci de noaptea aceea, când, în cele din urmă, după ce hălăduiseși de unul singur prin cetate, după ce ascultaseși ciudata istorisire a Bisurcăi, te-ai tras, ca spre un liman, către iatacul Elenei. Venise iarna, coridoarele erau reci, în sobele mari din cahle smălțuite focurile se stinseseră de mult și îți simțeai sufletul înghețat. Te chema trupul ei ca o făgăduință și, când l-ai găsit, cald în așternutul unde te aștepta, sigură că vei veni, deși trecuse mult de miezul nopții, ai știut că încă o dată erai scăpat, ieșit din cercul blestemat al

amenințărilor cețoase, care te pândiseră strângându-se tot mai mult în jurul tău, de-a lungul întregii seri. Nu era de partea ta, nu se putea obișnui cu gândul acelui îndoit omor, dar în același timp era speriată, bântuită de groază și de o nesfârșită tristețe și se bucura că ai venit și că nu mai e singură. Tăcea – dacă ar fi vorbit n-ar fi putut decât să te mustre și asta nu voia pentru că te simțea ușor de înfrânt în acele clipe – și își lipise de pieptul tău puternic și rece, obrazul fierbinte, umed de lacrimi. „Niciodată – murmură ea totuși întrun târziu – niciodată nu ți se va ierta.” Știai. Ți-o spusese și Toma în aceeași seară. Și acum ea. „Trebuia s-o fac, i-ai răspuns fără convingere. Iar dacă n-o să fiu iertat, puțin îmi pasă, de vreme ce tu ești aici, cu mine, vie și caldă.” Ceea ce era adevărat: izbutise să îndepărteze de tine răsufletul înghețat al morții. Să-ți redea puterea. Și încrederea în dreptatea ta.

Tot astfel la popasul din Cetatea Nouă. Având în față veselia mesenilor, zgomotoasă și neștiutoare de îndoielile tale, stând între prezența protocolară și rece a episcopului și între amintirea de gheață a capului care, cu trei zile în urmă, căzuse în omătul viscolit, ai simțit iar fiorul acela cunoscut pe șira spinării și, peste aburii vinului și ai mâncărurilor, adierea de pământ, pe cât de neînțeleasă într-un asemenea loc, pe atât de tulburătoare. În stânga ta ședea Nicoară Hâra, umbra credincioasă, care te însoțise în anii pribegiei. Mânca slujindu-se numai de o mână; pe cealaltă o ținea strânsă pe garda săbiei, gata în orice clipă să te apere. Mai mult pândeă decât mâncă, urmărind cu ochii mărunți, ageri și mereu treji, toate mișcările mesenilor deopotrivă cu neîncetatul du-te-vino al pivnicerilor și al slujnicelor, care primeneau bucatele. Te-ai aplecat spre dânsul

șoptindu-i să te urmeze, ceea ce oricum ar fi făcut. Era mândria și datoria lui. Când te-ai ridicat, se sculară cu toții și se făcu tăcere. Le-ai spus că te simți ostenit și că te retragi în iatacul tău, dar că îi poștești să petreacă nestânjeniți mai departe, cât le va fi voia. Din coridorul luminat de torțe și vegheat din loc în loc de halebardieri neclintiți, ai auzit veselia reizbucnind nestăvilită. V-ai strecurat printre slujitori care rostogoleau butoiașe spre sala ospățului și printre fete iuți, care purtau stive de blide și tăvi cu fripturi ori cu dulciuri. Izgoniți de gerul tot mai pătrunzător al nopții, ostașii începuseră să umple coridoarele, își întindeau tohorcile pe lespezi și se așezau în cerc, sub câte o torță înfiptă în zid. Între ei clondirul, iar în mâini câte o ciozvârtă rumenită și stropită cu o salță din mujdei, vin și cimbrisor. Înfulecau și ei ca boierii, hohotind tare și croind istorii grozave de prin bătăliile din care scăpaseră, iar din când în când, tot ca boierii, mai scăpau câte o mână unsuroșată pe sub fustele cele multe ale slujnicuțelor care foiau prin jur și care se apărau cum puteau, mai mult chiuind decât îndepărtându-se. Știai că în cele din urmă, răpuși de vin, de îndestulare și de zdroabă, vor adormi chiar acolo, prăvăliți asupra tohoarcelor întinse pe lespezi, umplând cetatea de horcăituri. Dacă ar năvăli acum tătarii – ți-a dat prin gând – ne-ar trece pe toți prin sabie, Doamne ferește... Noroc că era iarnă și pe asemenea vreme nu se încumeta nimeni la năvăliri. Nu, nici o primejdie nu mai amenința, în afara celor dinăuntrul tău, de care însă numai tu știai... Abia pe treptele strâmte care se înșurubau în turnul de miazăzi, unde ți se pregătise iatacul, ai regăsit tăcerea. Sus era pustiu. Vacarmul petrecerii ajungea aici ca un vuiet îndepărtat. De cum plecaseși, începuseră să cânte.

După viersul tărăgănat, bătuit de un dor aspru, bărbătesc, ți-ai reamintit și vorbele unui cântec ciudat, care întotdeauna te-a tulburat:

„Din opinci de plotun descălțatu-o, În cizme galbene încălțatu-o...”

Atât țineai minte, restul ajungea până aici nedeslușit, amestecat cu vorbe, cu râsete și, în cele din urmă, cu sunete de cobză. Se iviseră deci și lăutarii.

Dinaintea ușii, patru halebardieri luminați de o torță. I-ai făcut semn lui Hâra să te urmeze înăuntru, unde nu ardea decât candela dinaintea icoanelor. Hâra se apropie de sfeșnicul de argint cu trei brațe de pe masă, în care așteptau lumânările neîncepute, înalte, de ceară scumpă, albită la soare și amestecată cu mirodenii. „Lasă – i-ai spus – nu aprinde.” Te-a privit surprins. Ai coborât vocea: „Du-te și adu-mi-o pe Dianora.” Chipul lui Hâra se destinse. „Dar bagă de seamă – ai adăugat – să nu se vadă, să nu se audă. Scapă-mă și de străjerii de la ușă...” „Am înțeles, Măria Ta. Am să-i trimit să mănânce și între timp am s-o aduc neștiută. Pe urmă am să-i așez jos, în capetele coridorului, iar eu am să încui ușa din capul treptelor și am să veghez însumi.” „Treaba ta”, ai murmurat tu. În răspunsul tău a deslușit nerăbdarea și s-a grăbit să iasă. Era cald. Butuci întregi trosneau în soba din cahle galbene, iar pe jos erau așternute două blăni de urs, cu părul lung de un brun întunecat, aproape negru. Ți-ai lepădat veșmintele groase, te-ai spălat în apa care te așteptase fierbinte, dar acum se răcise, era doar ușor încropită. Ai rămas numai într-o cămașă albă, curată – la toate se gândise Hâra – și în pantaloni ușori din postav moale, albastru. Faptul că ai găsit în odaia aceea tot ce-ți trebuia, ți-a mai ridicat de pe suflet neliniștea. Încet, încet, peste toată țara va

stăpâni din nou rânduiala. Numai Dianora nu se mai arăta. Începeai să-ți pierzi răbdarea. Călătorise în coada alaiului, în șirul caleștilor așezate pe tălpi de sănii, trase de câte șase cai, laolaltă cu casnicii care vegheau asupra sumedeniei de mărunțișuri aflate în preajma lor. Dar acum trebuia să fie în încăperile anume rânduite să-i adăpostească tot între zidurile cetății. Atunci de ce întârzia? Nerăbdarea te făcea să cutreieri, ca de obicei, dintr-un perete în altul. Ai mai zgândărit focul, iscând jerbe de scântei, urmate de pălălăi înalte. Îți aduci aminte că îți ardeau obrajii ca în zilele de secetă, când un vânt uscat stârnește colbul șleaurilor.

A intrat încet, cu o sfială nouă, închizând fără zgomot ușa. Era ascunsă într-o manta largă, ostășească, cu glugă, strânsă peste mijloc cu o cingătoare grosolană de piele. „De ce ai zăbovit atâta?” Și-a dat pe spate gluga, ivindu-și părul greu și unduos a cărui revărsare era stăvilită de o plasă subțire de argint. Surâdea încurcată, ca și cum ar fi stat la îndoială dacă trebuia să-ți mărturisească adevărul. Până la urmă, simțind cum neastâmpărul tău amenința să se transforme în mânie, se hotărî totuși: „Am zăbovit – spuse cu glasul cald, voalat de teama de a nu răzbi dincolo de ușă, deși știa că nu era nimeni acolo – am zăbovit fiindcă nu mă puteam înfățișa stăpânului meu așa cum am descins de pe drum. De când am plecat din Stambul n-am mai apucat să mă spăl. Și apoi, voiam să-mi îmbrac rochia care știu că-ți place, stăpâne.” Odată cu ultimele cuvinte, își descopcie cureaua, lăsând-o să-i cadă la picioare împreună cu mantaua. Rămase într-adevăr în rochia pe care i-o cumpăraseși de la Serchiz, o rochie din țesătură de serasir cu fir moale, gingaș, de lână albă, întrețesut cu fir de argint. Strânsă pe talie cu

nasturi de iaspis verde și cu guler și manșete încrețite din dantelărie de Cambrai, îți plăcea pentru că-i vădea aproape cu nerușinare pieptul tânăr și plin și șoldurile îmbietoare peste care se lăsa, legănându-se la fiecare mișcare, un colan de asemenea de argint. În încăperea întunecată, făptura ei răspândea o lumină tremurătoare, ca de lună. Începutul de mânie ți se topi. N-o mai văzuseși de mult, decât în fugă, aproape fără să-i vorbești. Pregătirile de plecare – îndelungate, migăloase, îngrămădind asupra-ți griji noi la care nici nu te așteptai – și despărțirea de frumoasa Rut te îndepărtaseră de ea. Ai simțit-o tot timpul mâhnită și ai încercat, când îți aminteai, adică destul de rar, s-o împaci cu daruri. Pentru mai mult n-aveai răgaz. Ea le lua fără entuziasm, străduindu-se să suradă, însă în ochi îi stăruia mâhnirea. Dădea să-ți sărute mâna. N-o lăsai. Știai că altceva aștepta, dar despărțirea de Rut nu era nici ea ușoară. Te rodeau remușcările. Acum o regăseai și frumusețea pe care i-o nesocotiseși, uitând-o aproape, te copleși, stârnindu-ți o bucurie în care se amesteca o bună parte de neliniște și de tristețe. Tristețe întrucât această regăsire trebuia să însemne totodată o nouă și definitivă despărțire.

Ai desfăcut brațele: vino. Ea se avântă ca o pasăre care-și ia zborul, dar, ajunsă în fața ta, se ghemui pe neașteptate la pământ, îmbrățișându-ți genunchii. Te-ai desprins anevoie din încheștarea aceea în care simțeai fremătând deznădejdea – bănuia ea oare ceva? – și apucându-i brațul ai făcut-o să se ridice. Cu o mână ți-ai apropiat-o cuprinzându-i mijlocul, cu cealaltă i-ai înălțat bărbia, silind-o să te privească. Ochii îi înotau în lacrimi. Ai muștrat-o blând: „Nu te-ai dezbarat nici acum de apucăturile astea de sclavă.” „Oare ce altceva

sunt, stăpâne?” Ai întrerupt-o: „De acum ai să-mi spui Măria Ta. Am redevenit iar ce am fost, așa cum am promis.” „Mă bucur, Măria Ta, dar tot stăpânul meu ești. De când m-ai luat din târgul de robi, nimeni nu m-a mai biciuit, nimeni nu m-a mai siluit, m-ai îmbrăcat ca pe o împărăteasă și mi-ai vorbit ca unei femei frumoase, de-o seamă cu tine, deși nu sunt vrednică nici să-ți odihnești privirile asupra mea. Ce aș putea să-ți dăruiesc, dacă nu trupul și sufletul meu? Iubește-mă, stăpâne, altceva n-am.”

Și cum îi căutai în ochi, mângâindu-i ușor, cu vârfurile degetelor, părul de la tâmple, dar fără să-i răspunzi, ea a urmat cu un surâs întrebător, lăsându-și puțin capul spre umăr: „Îmi pari trist, stăpâne, cu ce aș putea să te ajut?” Erai trist întradevăr, încolțit de neașteptate neliniști și întrebări, tocmai acum, când te vedeai ajuns la liman. „Ești trist – spuse ea – din cauza acelui om pe care ai poruncit să-l taie acum câteva zile? Te întrebi cumva dacă n-ai greșit?” Ai încuviințat tăcut. Ea zâmbi resemnată: „Ești iute la mânie: întrebarea asta trebuia să ți-o pui înainte de a-l tăia. Acum, cui mai poate folosi?” „Nici măcar mie, ai încercat tu să râzi. Mai ales că la Suceava va mai trebui să tai vreo doi: pe cei care m-au trădat... Pe aceștia de ce i-aș ierta de vreme ce nu mi-au dorit decât moartea?” Era un fel de a te dezvinovăți înainte de a făptui. De ce? Ți-a simțit și ea nesiguranța. Ți-a trecut prin păr, cu tandrețe, degetele lungi: „Mi-ai spus odată că în țara ta nu sunt târguri de robi și că atunci când te vei întoarce aici, vei veghea ca nimeni să nu sufere vreo nedreptate. Acum ai redevenit ce-ai fost, cum singur ai spus, și desigur nu vei face decât ceea ce trebuie făcut. Dar de unde să știu eu ce este trebuitor și ce nu? Nu pot să te ajut altfel decât

iubindu-te...” Nu era într-adevăr decât o femeie și nu trebuia să aștepti de la ea mai mult decât e în stare să dea o femeie. Cu Elena era altceva. Te gândeai cu o ușoară părere de rău că nu se afla ea acum în locul Dianorei. Elena era și Doamna țării și odraslă de Despot și nu s-ar fi umilit niciodată mărturisindu-ți că nu știa ce e necesar și ce nu din ceea ce faci. Chiar dacă era adevărat și n-ar fi știut. Ea ți-ar fi spus că știe. Ar fi înțeles când e momentul să te zădărasească și când să te alinte. Poate v-ați fi și certat. Dar ai fi simțit-o alături de tine, te puteai bizui pe ea și, oricum, ați fi sfârșit iubindu-vă. Dar până să se așeze țara de tot, ca s-o poți aduce de la Ciceu, mai era o postată de vreme. Deocamdată o aveai în brațe pe Dianora, care te privea cu ochii ei frumoși și recunoscători de roabă mântuită. Iar cu Dianora altă cale n-aveai decât să începi cu sfârșitul. La urma urmelor, nu asta ți-ai dorit? În horhăiala aceea zgomotoasă a ospățului, ți-ai dorit un răgaz de liniște și de uitare. Le aveai, îmbrățișarea Dianorei era istovitoare și caldă. Te va ajuta măcar pentru un răstimp să-ți uiți neliniștile „Am și pentru tine o veste tristă”, i-ai spus. Mâna cu care te alinta încremeni în părul tău, iar ochii i se dilatară, întrebând fără cuvânt. „Va trebui să ne despărțim – ai urmat tu în șoaptă, ca și cum te-ai fi temut că sunetul cuvintelor ar fi putut-o răni. Aceasta e ultima dată când ne mai întâlnim.” Câteva clipe încă te privi ca și cum n-ar fi înțeles. Pe urmă, la colțurile pleoapelor i se iviră două lacrimi. „Nu spui nimic?” ai întrebat-o cu cruzimea inconștientă a stăpânului deprins să ți se supună. Avea ea dreptate: tot stăpân rămăseseși, cu ce rost să-i reproșezi ei că păstrase apucături de sclavă? Îi dădeai o veste care o strivea și acum așteptai să și spună ceva.

Ce ar fi putut să spună? Degetele ei își reluară mai șovăitoare, mai obosite, alintul prin părul tău. „Știam că odată va veni și ceasul acesta”, murmură ea. „Am să mă îngrijesc de tine”, i-ai spus tu încurcat, nătâng, făcându-i poate cel mai mare rău după o asemenea veste. Ea închise ochii și, aplecându-și fruntea, o sprijini de umărul tău. Ai ridicat-o ușurel și ai așezat-o pe pat. Pe măsură ce-i descheiai nasturii scumpi ai rochiei, te învăluia aroma aceea aspră, puțin amețitoare, a prafului de Cipru încălzit de trupul ei. „Ne vede”, a șoptit ea atunci, cu teamă, privind undeva peste umărul tău. Te-ai ridicat și ai suflat în candela care așeza doi sâmburi de lumină în ochii severi ai sfântului. Ce sfânt era zugrăvit acolo? Nicolae. Iar icoana era de lemn, ferecată în argint. Vezi că până și de amănuntul acesta îți amintești? (În schimb, nu mai știi ce ai făcut ieri...) Mai ții minte că după ce ai stins candela, numai trupul ei mai răspândea o lumină palidă în întuneric și ea ți-a șoptit în ureche, cu răsuflarea fierbinte, că e păcat să stingi o candelă, iar tu i-ai răspuns să nu se mai gândească la asta, că un păcat mai mult sau mai puțin nu mai poate schimba nimic pe răbojul tău. A fost o noapte fierbinte, dulce și tristă pentru că amândoi o simțeți ca pe un hotar în urma căruia rămânea răstimpul pe care l-ați petrecut la Stambul. Un răstimp în care zilele se teșeau din deznădejde și speranță.

Și totuși, te-ar bate Dumnezeu dacă n-ai recunoaște cinstit că au avut – aceste zile – măreția și frumusețea lor. După ce ai scăpat din Turnul Galatei, fără îndoială, după aceea... Despre zilele din turn nu vrei să-ți mai amintești cu toate că și de acolo, în ceasurile cele mai negre, izbuteai să vezi prin fereastra strâmtă frumusețea lumii largi și asta te-a apărat de ispita morții izbăvitoare

și de prăpastia nebuniei. După ce ai ieșit de acolo însă...

Umilința, întâi de toate umilința aceea neștiută decât de tine, ascunsă în adâncuri nebănuite de străluciții oaspeți, tănuită sub un zâmbet care le vorbea despre putere, bogăție, stăpânire de sine. Singurătatea, numărarea banilor și a odoarelor: ce a mai rămas, cât mai trebuiește? Și – mai ales – de unde încă? Cerutul, atât de greu cerutul, chiar când se adresa unor prieteni. Cerutul învăluit în cuvinte iscusite, rostite cu detașare, ca și cum nu despre viață și moarte ar fi fost vorba, despre viața și moartea ta sau a țării – tot una – rostite aproape cu nepăsare, ca pe un lucru oarecare, amintit doar așa, în treacăt, pentru că veni vorba. Și promisiunile de a înapoia totul, promisiunile dobânzilor care-ți înghețau sufletul, promisiunile acelea însoțite de un surâs de superioritate, de siguranță, când tu nu știai dacă, dormind rău peste noapte, sultanul nu se va trezi cu toana de a te azvârli între cele Șapte Turnuri, de unde nu mai era scăpare. Nevoit s-o porți singur, neîndrăznind s-o mărturisești nici celor mai apropiați, groaza devenea o povară de zeci de ori mai chinuitoare decât era în realitate. Dar mai erau apoi celelalte. Ele te ajutaseră poate să supraviețuiești, să sperii, să învingi. Prietenia lui Serchiz, înțelepciunea lui Moșe Alon, taina – rămasă tot nedezlegată – a frumoasei Rut, veghea tandră a Dianorei, demnitatea chiparoșilor, mireasma terebinților, dorul de Elena și de copii, dorul de țară, o, sfâșietorul dor de țară, care venea pe înserat, când cerul se aprindea către apus, iar marea verde, cu adâncurile așternute cu oase de cadâne dizgrațiate și pribegi fără bani, purta corăbii care pluteau spre zarea cenușie a miazănoptii, desfășurând pe catarge fluturătoare flamuri necunoscute. De toate te despărțeai de fapt în noaptea

aceea înmiresmată de răsuflarea și de părul greu al Dianorei care-și culcase capul pe pieptul tău și n-ai fi putut să spui că te bucurai. Nu era ușor și nostalgia lor te-a urmărit de atunci neistovită prin ani. Ciudat. De ce oare să-ți fi rămas o parte, fie cât de mică, a inimii acolo, când tot timpul visai țara, dorința cea mai arzătoare era să te vezi din nou acasă? Se întreabă și Grigore. Să încerci un răspuns, deși te simți din ce în ce mai obosit și lucrurile încep iar să se amestece? Poate pentru că acela a fost un răstimp al speranței. Iar speranța e o stare ce ține de inimă. Ea, speranța, devenise acolo o stare, păstrându-ți trează voința de a fi și însușirile de om. Sunt zile de care te-ai legat, mai ales că speranța care a crescut de-a lungul lor s-a împlinit. Destrămarea a început după aceea, abia după ce te-ai văzut din nou în jilțul domnesc din Cetatea de Scaun, în primăvara următoare revenirii tale, Soliman încă nu-și îndeplinise promisiunea de a-ți înapoia Tighina și Bugeacul. Ba dimpotrivă, printr-un om al lui Serchiz, care întotdeauna ți-a rămas apropiat, ai aflat că padișahul plănuiește să-ți ia și Orheiul. Ai socotit atunci că a sunat ceasul să treci la îndeplinirea celui alt vis și ai început înțelegerea secretă cu habsburgii. Te-a costat două sute de mii de florini. Atât i-ai trimis lui Ferdinand ca să-și pună pe picioare oastea menită să te ajute. Dar Soliman își avea și el iscoadele lui. De fapt niciodată n-ai avut naivitatea să-ți închipui că nu știa ce faci. Important însă era să afle cât mai puțin și cât mai vag. De data aceasta nu-ți dădeai seama ce anume putuse afla despre uneltirile tale. Dar faptul că în primăvara aceea te chema la Poarta Fericirii însemna că aflase mai mult decât de obicei și mai mult decât trebuia. Se pregătește o năvală a polonilor asupra mea – i-ai

răspuns – și nu pot părăsi țara acum. Minciună. Pentru a înșela iscoadele, ai trimis câteva steaguri ca să hărțuiască hotarul de miazănoapte doar atât cât să se audă oleacă de vuiet de încăierare. În schimb, ca să adormi bănuielile padișahului, i l-ai dat ostatec pe Iliăș. Te bizuiai pe credința – care s-a dovedit adevărată – că nici chiar Soliman nu ar fi bănuțit că ești în stare să-ți jertfești fiul ca să-ți vezi împlinită încă o speranță. Dar tu puneai din nou totul la bătaie. Momentul era prea prielnic ca să-l mai lași să-ți treacă pe dinainte fără să faci nimic. Pentru un asemenea țel merita să jertfești un fiu, deși știai încă de pe atunci că mulți se vor grăbi să te osândească până departe, peste veac. Ai pus la cale prohodul acela de pomină, slujit de însuși Grigore, peste un copil viu. Zice Grigore că și acum se înfioară când își amintește. A fost, spune el, cea mai mare dintre multele tale nebunii iar, în ceea ce-l privește, un păcat făcut de dragul tău, pentru care nu se afla izbăvire. Te grăbești să-l liniștești: iei și acest păcat asupra ta. Păcatele tuturor celor ce au crezut în visul tău și ți-au stat alături ești gata să le iei asupra ta. Așa e drept.

— Nenorocirea, zice Grigore, e că n-a folosit la nimic. Iar Iliăș ar fi fost poate mai bine să moară cu adevărat decât să ajungă ce a ajuns. Iartă-mă. Poate nu trebuia să ți-o spun, dar mă gândesc că nici nu puteai să te aștepti la altceva din clipa în care l-ai prohodit de viu. Mă tem că te urăște...

Da. Probabil. Și are dreptate Grigore. Nici nu ai dreptul să te aștepti la altceva. Se pare că atunci, aruncând în joc însăși viața odraslei tale născută din dragoste, ai greșit într-adevăr. De atunci, sub aparența de belșug și pace pentru care norodul te binecuvântă ca pe Sfântrăposat părintele tău, a început de fapt

destrămarea. Tot ceea ce fusese speranță se veștejise treptelnic, ca de o boală ascunsă, devenind simplă așteptare. Și toate s-au îndepărtat, lăsând în jurul tău un cerc de singurătate. Toma pierise mai de mult. Pe fratele tău, Toader, și pe celălalt Toader, pe marele logofăt, nu i-ai mai aflat la întoarcere. O dată cu prohodul lui Iliăș a început înstrăinarea Elenei. N-o poți osândi. Care mamă rabdă să stea nesimțitoare la jertfirea copilului ei? Tot bănetul trimis lui Ferdinand – pe care numai tu știi cum l-ai adunat, sărăcit, cum erai, de toate lipitorile Stambulului – bănetul acela se dusesse pe apa sâmbetei. În sprijinul tău nici o oaste nu se născuse, nici o oaste nu se mișcase. După ce habsburgul căpătase banii, se lăsase tăcerea. Niciodată nu-i trecuse prin cap că ți i-ar putea înapoia. Ca și cum ai fi fost sluga lui, datoare să-l înfunzi cu aur. Ai așteptat mereu ceva, asta ai făcut. Câteva amestecuri fără strălucire în veșnicele tulburări din Ardeal. Fleacuri. Nimicuri. Marea bătălie n-ai mai apucat s-o dai niciodată. Ai așteptat. Atât. Și acum s-a făcut târziu și s-a înnoptat. E noapte sau abia seară? Mulți au mai plecat din preajma ta! Și Marcu... S-a dus și dus a fost. Măcar el de s-ar fi întors. Că Dianora știi că n-are să mai vină. La casa ei, își crește pruncii. Nu te-a uitat, ești sigur că nu te-a uitat, dar, acolo în sufletul ei, a așezat o lespede peste tine. Îi simți greutatea pe umeri. Poate ar fi vrut să-ți stea în preajmă acum, la sfârșit, dar nu știe. Cine s-o fi vestit? Elena? Ți-ai găsit! Despre frumoasa Rut, la o trecere cu convoiul său de cară, Serchiz ți-a spus că a plecat cu o corabie spre Bizerta și că de atunci nu se mai știa nimic despre ea. Ce să caute frumoasa Rut la Bizerta, peste mare, undeva tocmai pe țărmul arăbesc, e încă una dintre întrebările legate de ea, la care nu vei

primi nicicând vreun răspuns. Acest Hadâr care se aține pe urmele lui Iliăș ți-ar da poate răspunsul, dar acum nu te mai interesează: cum ziceai, s-a făcut prea târziu...

Nu ești chiar sigur ce se întâmplă, în care timp te afli. S-a întunecat de-a binelea, în partea de sus a ferestrei se vede o stea, singură și foarte strălucitoare. O fi steaua ta, deși te îndoiești. Prea strălucește. Ale tale, toate, au început să pălească. Se pare că te veghează cineva. Să fie Grigore făptura asta întunecată din celălalt jilț? Grigore, fără îndoială, i se deslușește bine camilafca înaltă. Ați stat de vorbă o grămadă. Verzi și uscate. Asta te-a obosit, dar nu-ți pare rău, căci ți-a ușurat așteptarea. Iar așteptare. Se pare că asta e ultima. Te-au lăsat și durerile. Ar trebui să te ridici, să încerci câțiva pași, să vezi ce se întâmplă. Nici măcar foame nu-ți mai e. Oare ai mâncat azi ceva? Parcă le-ai spus să te lase în pace. E de mirare că te-au ascultat...

— Aminteai de episcopul Macarie, spune Grigore, revenind la un gând al lui, mai vechi. Să știi că într-adevăr mi-a mărturisit și mie odată mirarea lui că după ce padișahul însuși a venit până în Suceava ca să te alunge, râvnind poate să te prindă viu ca să-ți ia capul, tu ai izbutit să-i câștigi bunăvoința și să-ți recapeți domnia. Adevărul e că revenirea ta i-a uluit pe mulți și mă tem că mereu va stărui un semn de întrebare asupra acestei izbânzi a tale.

Vodă surăde obosit, prin întuneric.

— Hm, Macarie, murmură el. A scris frumos despre mine în hronicul lui, ai văzut și tu, nu-i așa?

— Da, am văzut. Dar n-a explicat în nici un fel întoarcerea ta.

— Nici nu cred că și-a pus în gând așa ceva. Scopul lui a fost să însemne faptele, să nu cadă în uitare. Pe

unii i-a lăudat, pe alții i-a ponegrit, osândindu-i.

— Vrei să zici că pe nedrept?

— Nu, n-am spus asta. Nu am să-l judec, pentru că despre mine a scris frumos, a și exagerat uneori. Nu mă așteptam, fiindcă de multe ori n-a fost de acord cu ceea ce făceam.

— S-a gândit că urmașii trebuie să-ți cunoască faima și strălucirea, nu și măruntele voastre neînțelegeri.

— Nu știu dacă e tocmai corect, dar, oricum, e frumos din partea lui. Datorită scrierii sale și a lucrării lui Toma voi intra în neuitare mai ușor decât prin strădaniile mele și mai bun decât am fost în realitate. Acum va trebui să încheie. Sper că va găsi cuvinte la fel de iscusite.

— De cuvinte iscusite nu duce lipsă. Și, după o mică ezitare, aplecându-se puțin: Spune-mi ce te face să crezi că... în noaptea asta...

— Nu știu. Simt.

— Nu e o închipuire?

— Nu cred. N-am avut niciodată închipuiri.

— Poate că te-am obosit ținându-te prea mult de vorbă.

— Nu, nu, dimpotrivă, e mai bine așa. Altfel, așteptând în tăcere, s-ar putea să m-apuce frica.

— N-ar fi mai bine să te întinzi pe pat?

— Ar fi mai comod într-adevăr, dar nu vreau. Trebuie să mă aflu aici. Șezând în jilț. Sunt încă, totuși, domnul țării. Pe urmă am să stau întins cât e vecia de lungă.

Mitropolitul Grigore oftează resemnat:

— Bine. Atunci să vorbim.

— Te rog. Spune ce-ți trece prin cap.

— Uite, bunăoară, n-am apucat niciodată să te întreb ce ai vorbit cu împăratul când te-au dus la poala lui.

Vodă nu-și poate stăpâni o mișcare de surpriză

neplăcută. Ține să precizeze:

— Nu m-au dus la nici o poală. E bine să știi că n-am îngenuncheat și nu i-am sărutat papucul. Poate dacă mă primea în serai, cum face îndeobște, n-aș fi scăpat așa ușor și toată întrevederea aceea s-ar fi sfârșit altfel. Dar, cine știe de ce, m-a primit pe una dintre corăbiile sale acostată sub Turnul de Marmură, departe, într-un loc liniștit, în preajma Porții de Aur. Se vedeau însă de acolo și cele Șapte Turnuri, încât m-am și întrebat dacă acest ciudat loc de întâlnire nu fusese ales anume ca temnița să se afle la îndemână. Dar totul s-a desfășurat întrun fel cu mult mai prielnic decât mă așteptam. Marea era verde și atât de tăcută încât se auzea foșnetul chiparoșilor întunecați care străjuiau țărmul. Îmi luasem cu mine trei slujitori și pe Nicoară Hâra, dar n-au fost lăsați să se apropie. Au rămas pe țărm, în locul unde începe zidul lui Teodosie, iar eu am coborât pe limba de pământ pe care se află Turnul de Marmură, însoțit numai de *divan efendisi* și de oamenii lui. Corabia gingașă, ușoară, fără îndoială foarte iute, era o frumusețe. Avea pânze galbene, iar lemnăria îi era vopsită cu aur și cu lac roșu. Pe catarg flutura moale steagul cel verde al profetului, încă de pe când ne apropiam, am zărit o siluetă singuratică la capătul punții dinspre pupa. Bănuiam că trebuia să fie Magnificul. *Divan efendisi* a urcat primul scara de mătase și după ce am ajuns și eu s-a înclinat și mi-a făcut semn înspre singuraticul care mă aștepta cu brațele încrucișate la piept, privindu-mă fără a-și da osteneala să-și ascundă curiozitatea. De aici încolo am rămas singuri, nimeni nu s-a mai apropiat de noi. Era înveșmântat pe potriva corăbiei: turban din mătase galbenă, caftan din brocart aurit și șalvari de catifea

purpurie. Mi-am dus mâna la inimă și m-am înclinat cât am putut de adânc. „Bine ai venit, beiule – mi-a spus cu un zâmbet deschis, ca și când niciodată nu ne-am fi dușmănit – eram curios în cele din urmă să te cunosc, căci nu oricând îmi este dat să văd un nechibzuit ca tine.” Primul lucru pe care l-am băgat de seamă a fost că era în voie bună. Dacă pentru el nu mai eram decât un nechibzuit, însemna că puteam să nădăjduiesc. M-am încumetat să-l privesc mai bine. E mai înalt decât mine, dar făcut parcă numai din oase descărnate. Are un chip prelung, uscat, ochi negri care întârzie mult asupra lucrurilor și o barbă care, fără îndoială, fusese de culoarea cărămizii, dar albise, dobândind acum un gălbui spălăcit, ca blana unor cotoi bătrâni.

Cred că nu numai episcopul Macarie și alții, ci și tu te-ai întrebat de unde am găsit îndrăzneala de a-i scrie din Ciceu acestui om să mă scoată de acolo și să mă cheme la dânsul, când el însuși venise cu câteva luni înainte să mă taie. Nedumerirea ta e pe deplin întemeiată dacă privești lucrurile numai din acest unghi. Dar ia încearcă să te închipui în pielea mea. Ce aveam de pierdut scriindu-i? Să zicem că viața. Bine, dar la ce-mi putea folosi viața între zidurile de la Ciceu? Să joc șah cu Cristofor Nagy? Socoteala mea a fost foarte simplă: decât prinsul unui prințisor cufurit ca Zápolya, mai bine o ultimă încercare, care deși va părea multora nebunească, a fost totuși pe măsura măreției mele.

— Ceea ce mi-a plăcut întotdeauna la tine, spune Grigore, e faptul că în orice împrejurare ți-ai cunoscut prețul.

— E un lucru foarte folositor, zâmbește Vodă, cu condiția să ai într-adevăr un preț. Cred că l-am învățat tot de la Toma. Dar în îndrăzneala de a-i scrie sultanului

a avut un cuvânt greu de spus și ceea ce cunoșteam despre el mai dinainte. Știam că scrie stihuri sub numele de Muhibbi, ceea ce, în limba lor, înseamnă Prietenosul. Știam apoi că îi prețuiește pe înțelepți, pe alchimiști, pe vraci, pe meșteri, pe filozofi, și că el însuși petrece multe ceasuri citind în cărți. Lăsând la o parte stihurile, la care nu mă pricep, toate acestea sunt lucruri prin care ne asemănăm. Ne asemănăm chiar și prin aceea că avem un preț pe care ni-l cunoaștem. Am fost întotdeauna încredințat că un asemenea om nu făptuiește înainte de a gândi. Cu alte cuvinte, că nu se întemeiază numai pe putere, ca vita. Puteam să mă înșel, firește, sunt destule abateri de la rânduielile firii, dar ți-am spus că n-aveam ce pierde. Am avut și un dram de noroc: nu m-am înșelat. Stăteam față în față, sub soarele acelei zile dulci de toamnă și, poate n-ai să mă crezi, dar mi-a venit deodată să râd, gândindu-mă ce ar fi zis Magnificul dacă ar fi cunoscut răspunsul pe care i l-am trimis când s-a pornit cu toată urdia împotriva mea.

— Nu știu la ce te referi. Eu pe atunci mă trăsesem la Voroneț.

— Ți-am mai spus, dar ai uitat, începi și tu să îmbătrânești. Îndată după ce a pătruns în țară, l-a trimis la mine pe Sinan Celebi. Un român turcit, prin care mi-a cerut să-i ies în cale spre a-i săruta mâna. Poate dacă trimitea un turc în locul acestei lepădături, i-aș fi răspuns altfel, dar pe ăsta era cât p-aci să-l așez într-o țepă. I-am poruncit să-i spună stăpânului său că-l aștept să mă sărute el într-un anume loc.

— Păi sigur, ce ai fi putut tu să-i răspunzi?! Noroc că nu i-a spus...

— Firește că nu. Cum ar fi îndrăznit un vierme ca

acela să-i ducă stăpânului său un asemenea răspuns? Cine știe ce i-o fi spus... Când ne-am întâlnit, acolo pe corabie, era într-adevăr *muhibbi*. „Pari vesel – m-a întâmpinat – nu te temi de această întâlnire?” „Nu mă tem, Luminăția Ta, pentru că am venit la un înțelept, nu la un gâde.” S-a întors gânditor și a pășit spre bordura corăbiei. Mi-a făcut semn să-l urmez. Ne-am rezemat amândoi de parapet. Cu un deget lung și uscat, ca un vreasc, mi-a arătat cele Șapte Turnuri: „Cunoști locul acela?” „Îi cunosc faima”, zic. „Și tot nu te temi?” „Nu văd de ce m-aș teme”, am ținut-o eu pe-a mea, deși stăruința lui a început să-mi dea de gândit. Dar am urmat străduindu-mă să-mi păstrez același aer nepăsător: „Dacă voiai, Luminăția Ta, ai fi putut să mă închizi acolo de la început sau chiar să-mi iei viața, în loc de asta însă, m-ai închis în Turnul Galatei, de unde tot a mai și scăpat câte unul. Eu socotesc că un înțelept ca Luminăția Ta știe să prețuiască mândria și îndrăzneala unui dușman.” „Da – mi-a spus el – în semn de prețuire, acestui soi de dușmani poruncesc doar să li se taie capul.” „E într-adevăr o moarte cuviincioasă”, i-am răspuns. Începeam să mă tem. De unde stăteam, îi vedeam pe Hâra cu cei trei slujitori, mărunți, departe, sus, pe țărm. Stăteau în rând, călări, uitându-se înspre corabie, încercând să înțeleagă ce se petrecea. Nu-mi puteau fi de nici un folos. Îi luasem cu mine ca să nu mă înfățișez ca un milog, să-mi am și eu alaiul meu. Le spuseseam să se îmbrace în veșmintele cele mai scumpe și arătau bine, mai ales văzuți de aproape. De unde stăteam noi, li se distingeau doar scăpărarea în soare a câte unei cataramă, a câte unei paftale. M-am simțit iar grozav de singur, nevoit să mă descurc cum voi putea. Mare lucru să-l fi avut atunci pe Toma cu mine! Sau să

fi știut măcar că unul din cei patru care mă așteptau pe țârm era el... Dar, până la urmă, m-am descurcat binișor. „Ai dușmani mulți, Luminăția Ta – am adăugat – mulți și de tot felul. Dacă mi-ai îngădui un sfat, ți-aș spune că e bine să știi că aceia pe care-i prețuiești ți-ar putea deveni prieteni. Înțelepciunea ta îi poate deosebi ușor...” „Mă lingușești. Să știi că nu-mi plac lingușitorii. Spre deosebire de mulți puternici, mie nu-mi plac lingușitorii. Pun de obicei să li se taie limbile. Cu adevărat nu te temi?” „Nu mă tem și nici nu te lingușesc, Luminăția Ta. Am spus doar un adevăr.” „Adevărurile folosesc din păcate și pentru a linguși.” „Eu nu le-am dat niciodată această întrebuintare.” „Pentru că n-ai avut pe cine linguși, nu crezi? La tine, tu ești cel mai puternic.” „Poate că da”, zic eu. Eram nerăbdător să aducă vorba despre ceea ce mă ardea pe mine, hotărât la nevoie să încep chiar eu. El tăcu vreme îndelungată, contemplând țârmul scăldat în lumina aceea de aur. Pietrele roșii ale turnului, cele albicioase ale zidului vechi, de sus, verdele copacilor printre care se înălțau solitare făcliile întunecate ale chiparoșilor. Adierea, care abia mișca flamurile de pe catarg, aducea o mireasmă îndepărtată de migdali. În cele din urmă, fără să-și întoarcă ochii de la priveliștea blândă, a spus încet, ca și cum ar fi vorbit cu sine însuși: „Eu nu mă feresc de dușmănia nimănui, beiule, și n-am nevoie de prietenia nimănui.”

Rostise cuvintele acestea cu măreția liniștită pe care o poți desluși în pasul fiarelor singuratice. M-a străbătut un fel de fior, simțind golul din jurul său. Mi-era greu să mă obișnuiesc cu acest fel de a gândi, aproape că nu-l pot înțelege, fiindcă eu n-am făcut toată viața altceva decât să-mi agonisesc prieteni și dușmani. Și în ceasul

acesta încă gândesc că și unii și alții sunt la fel de trebuitori pentru o viață. „Luminăția Ta, n-ai avut nici un prieten?” l-am întrebat. A întors încet capul spre mine, dar n-a răspuns imediat, ca și când ar fi avut nevoie să se mai gândească. „Nu – mi-a spus apoi – nu-mi amintesc. Tu ai avut?” „Am avut”, zic. „Și ce s-a întâmplat cu el?” „Nu știu. A pierit.” „Vezi – mi-a spus dintr-o dată mai însuflețit – asta fără îndoială că ți-a tulburat seninătatea și limpezimea de cuget pe care trebuie s-o aibă orice stăpânitor. Prietenul, mai curând sau mai târziu, devine o povară. În tinerețe, era să am și eu unul. Nenorocirea a făcut ca și el să scrie stihuri. Mi le citea așteptând de fiecare dată cu emoție aprecierea mea. Stihurile lui însă erau neroade și fără pic de har. El în schimb, de câte ori avea prilejul, lăuda stihurile mele. Nu mă lingusea. Era sincer. Sunt în măsură să recunosc un linguşitor și să deosebesc un stih nătâng de unul fericit. Ce-mi rămânea de făcut, beiule? Să-l laud și eu, nu? Cu alte cuvinte, să-l mint, salvând astfel prietenia noastră. Dar aş fi salvat-o oare într-adevăr? Căci te întreb, beiule, dacă așa ceva se mai poate numi prietenie din clipa în care a alunecat sub umbra minciunii. Mi-ar fi rămas cealaltă cale, cea a adevărului. Dar el avea o părere foarte bună despre stihurile sale și adevărul l-ar fi făcut fără îndoială să mă urască. Așadar, oricum, prietenia era sortită pieirii. Mai târziu, cunoscând și alte întâmplări, am ajuns la încheierea că prietenia aceea pură, străbătătoare și fără moarte, de fapt nici nu se află. E ca și fericirea, ca și moartea: cu toții vorbim despre ele, dar cine ar putea spune că le-a cunoscut într-adevăr?” „Și totuși – l-am întrebat – cum ai răspuns, Luminăția Ta, acelui făcător de stihuri?” „Îmi pare rău că trebuie să-ți spun, dar, fiind încă tânăr

pe atunci, m-a înspăimântat atât de mult dilema în care mă trezisem, încât mi-am pierdut capul și am ales exact calea pe care nu trebuia să apuc: calea de mijloc.

L-am făcut pașă la Dhaba, destul de departe pentru a-l sili să nu-și mai citească stihurile decât supușilor săi. În felul acesta ne-am îngăduit să ne socotim și pe mai departe prieteni, știind însă bine că nu mai eram. De atunci nu mai am nevoie de prieteni și te asigur că pe un stăpânitor ei îl și stânjenesc. Dacă vrei să rămâi puternic, beiule, trebuie întâi să afli puterea de a rămâne singur. De altfel, un stăpânitor nici nu poate avea în jurul său decât oameni care-l linguesc sau care-l urăsc. Cât despre dușmani, nu merită să vorbim. Îi strivesc...” A tăcut ca și când ar fi vrut să-mi lase un răgaz în care să mă gândesc la ceea ce-mi spusese. Mă întrebam unde voia să ajungă. Abia mai târziu mi-am dat seama că lui îi era deosebit de limpede ceea ce avea de gând, îmi hotărâse soarta și acum nu voia să ajungă nicăieri, ci pur și simplu își mărturisea niște gânduri către un om pe care îl socotea demn să le asculte. „Să fie acesta un sfat?” am întrebat eu. „Poți să-l iei și ca un sfat”, zice el. Era un moment potrivit pentru a îndrepta vorba către ceea ce așteptam eu. M-am prefăcut nedumerit: „Nu văd la ce ar folosi. E un sfat pentru stăpânitori, iar eu nu mai sunt un stăpânitor. M-am și întrebat cărui fapt se datorește generozitatea cu care, în loc să-mi iei viața, Luminăția Ta mi-ai dăruit desfătarea acestei întrevederi.” O nouă tăcere. Ca și cum nu m-ar fi auzit. Oamenii mei se aflau tot acolo, nemișcați și răbdători în șei, sub soarele din ce în ce mai fierbinte. Pescăruși fâlfaiau în jurul turnului ce părea pustiu. În umbra pe care o aruncau cele patru trepte de piatră de la intrare, dormea încolăcit un câine alb cu pete negre.

Împăratul se întoarce alene și privi cerul. „A început soarele să ardă – a spus – hai să ne adăpostim.” Ne-am îndreptat înspre umbrarul de mătase, ca un baldachin, ridicat în mijlocul punții. Sub el se aflau un divan mic pentru el și un covor pregătit pentru oaspete. Ne-am așezat. Stăteam acum cu spatele spre Turnul de Marmură și aveam înaintea ochilor marea pustie și verde, dincolo de care, departe, se zărea țărmul Asiei, albăstrui-cenușiu, pierdut într-un abur tremurător. Bătu din palme. Se ivi un harap, gol până la brâu, cu pielea unsă cu ulei, lucioasă. Așeză pe măsuta scundă dintre noi o tavă de argint cu două cupe. M-am întrebat dacă era cuminte să beau, dar mi-am zis că avusese destule prilejuri să scape de mine, nu avea nevoie să mă cheme la el pe corabie ca să mă otrăvească. De altfel, după ce el luă cupa îndemnându-mă și pe mine, ar fi fost și imprudent să refuz. Ar fi însemnat o jignire care într-adevăr m-ar fi putut pierde. Am băut. Apă de trandafiri. Rece ca gheața. Bună. Abia după aceea mi-am dat seama cât îmi fusese de sete ori poate că gura mi s-o fi uscat de emoție și de încordarea așteptării și a nesiguranței. Credeam că uitase ori că se prefăcea doar a fi uitat de întrebarea pe care i-o pusesem. Dar, sub aparența de reverie, el se gândea de fapt la răspuns. Bănuiesc că așa face întotdeauna: e prudent, gândește întâi, ferindu-se a spune lucruri fără rost. Numai așa își poate păstra faima de a nu-și fi călcat niciodată cuvântul. Deși, uitând să-mi înapoieze Tighina și Bugeacul, ba amenințând să-mi ia și Orheiul, față de mine și l-a călcat totuși...

Nu vede prin întuneric chipul mitropolitului Grigore, dar îl simte cum zâmbește:

— Poate față de tine și-a îngăduit, zice el, pentru că

nici tu nu te-ai întrecut în a-i rămâne credincios.

— Da, se poate, admite Vodă, numai că, vezi tu, este aici totuși o deosebire. Când ai o împărăție ca a lui, întemeiată pe robie de la India până la Buda, și de la Dhaba, unde și-a trimis prietenul stihuitor, până la Cașovia, atunci ți-e foarte ușor să stai sub un umbrar de mătase și să faci pe păzitorul adevărului. Dar când nu stăpânești o adunătură de robi de toate legile și limbile, ci te afli în fruntea unui neam care stăpânește de când se știe aceeași mână de țară, atunci, pentru a apăra această moștenire care ți-e tot avutul și singurul rost sub soare, ești gata să faci orice, chiar și să năpăstuiești oleacă adevărul. De altfel, despre adevărul acesta s-ar putea vorbi mult. Eu, în clipele mele de răgaz, m-am tot gândit la el. Bunăoară, ne place să zicem că adevărul trebuie ajutat cu orice preț să iasă la lumină. Dar sunt atâtea adevăruri nefolositoare sau de-a dreptul primejdioase: de ce să le scot la lumină? De ce aș păzi un adevăr care nu poate sluji decât dușmanului meu de moarte? De vreme ce pe acest dușman nu-l pot răpune, îngăduie-mi măcar să mă apăr cum pot. Crezi că greșesc?

— În asemenea împrejurări, am căutat întotdeauna răspunsul în cărțile sfinte.

— Eu n-am găsit acolo decât rareori un răspuns.

— Pentru că n-ai stăruit.

— N-am prea avut răgaz. Și apoi nu cred că toate răspunsurile pe care le cauți într-o viață se pot afla într-un singur loc.

— M-a îngrijorat întotdeauna la tine această îndoială căreia nu te-ai sfiit niciodată să-i dai glas.

— De ce să mă sfiesc? E îndoiala mea, așa cum e și răsufarea. Nu e vina mea că pe lângă credințe, am și

îndoieli. Le-am purtat toată viața, le port și acum, când trec vămile nopții. Nu le caut eu. Vin de la sine.

— S-ar putea să fie de la Satana...

O spune mai mult în glumă, amintindu-i de o sporovăială de-a lor, mai veche, despre un călugăr habotnic de la Humor, unul Onisim, care-l vedea în toate pe Satana.

— Și Satana ăsta! zâmbește Vodă neștiut. Ce ușor ne-am obișnuit noi să scăpăm, aruncând mereu vina asupra lui! La urma urmelor, nici nu cred că e atât de negru cum îl faceți voi. Toma avea obicei să spună că în meșteșugul său are oleacă de amestec și dracu...

Mitropolitul râde blajin și Vodă știe că acest răs mulțumit, ca un ugit de hulub, e însoțit de mângâierea înceată a bărbii. Grigore e un popă de treabă, n-a dat nimănui cu crucea în cap și oricând poți ajunge cu el la o înțelegere cuviincioasă. Așa și acum. Decât să intre în amănunte, ajungând să se contrazică într-un asemenea ceas grav, spre bucuria duhului nevăzut al Satanei, Grigore preferă să râdă îngăduitor, lăsându-i lui Vodă credința că are dreptate. Singurul lucru pe care-l încearcă e să schimbe vorba.

— Cred că te-ai abătut de la istorisirea ta, spune el.

Oare ce-i istoriseam? se întreabă Vodă și, o dată cu spaima își simte din nou fruntea năpădită de sudoare. O sudoare rece. Și mâinile îi sunt reci, abia acum își dă seama. Își freacă încet degetele, încercând să-și amintească, pentru că nu vrea să întrebe. Grigore însă îi oferă un ajutor nesperat:

— L-ai întrebat cum se face că, în loc să-ți ia viața, ți-a dăruit desfătarea acelei întrevederi.

Vodă se crispează tăcut. Degetele îi rămân încleștate unele de altele. Pe cine am întrebat? Pe cine am... Și

apoi iar Grigore, cu un ușor început de nerăbdare:

— Ți-a răspuns până la urmă padișahul?

Se destinde cu un brusc sentiment de eliberare: a, padișahul! Ca să vezi: am ajuns să uit că vorbeam despre ditamai padișahul! Se simte însă acum istovit pe neașteptate, ca și cum efortul acesta de a-și reaminti l-ar fi secătuit de ultimele puteri. Glasul îi este mai voalat, mai stins și în răstimpuri face mici pauze în care i se aude răsufierea, ca după un urcuș:

— Da... mi-a răspuns, sigur... Dar, cum îți spuneam, a lăsat să treacă o vreme, în care a stat cu ochii pierduți... către depărtările Asiei... de unde s-au iscat strămoșii lui... probabil că în timpul acesta se gândea la răspuns... Într-un târziu, când eram sigur că uitase de întrebarea mea, a spus cu aerul acela visător și fără să se întoarcă spre mine: „O piatră – zice – care a fost folosită o dată la zidire, rămâne tot o piatră de zidit și poate veni o vreme când va fi iarăși de folos la zidit.” Întâi n-am înțeles, credeam că-mi spune niște stihuri de-ale lui... Pe urmă abia am priceput că piatra despre care vorbea eram eu... Așa mă vedea el pe mine, asta eram eu pentru el: o piatră printre multe altele, bună de folosit la zidul menit să apere împărăția lui...

Amintirea aceasta îl însuflețește, ajutându-l să treacă peste clipele de istovire. Urmă cu mai multă vlagă:

— Am simțit cum îmi bate mânia în tâmpile. A trebuit să mă împotrivesc ispitei de a-i arăta cum ar putea piatra aceea să-l lovească peste bot. Rabdă și taci, mi-am zis, până te vezi în scaunul din Suceava, pe urmă ai tot timpul să-i arăți. Nu bănuiam pe atunci că n-am să-i mai pot arăta nimic. Nu i-am mai arătat nimic, măi Grigore, și poate starea aceasta de neputință sfârșește prin a mă omorî acum...

— Lasă, nu te mai gândi la asta că nu-ți faci decât inimă rea. Nu ajută la nimic. Cum v-ați despărțit?

Vodă râde fără veselie:

— Frumos ne-am despărțit. Surâzând. După ce mi-a spus cugetarea aceea cu piatra, văzând că tac, și-a desprins în sfârșit ochii din zare și m-a măsurat: „Ai priceput de ce te-am chemat, beiule?” Am tăcut pentru a nu fi nevoit să-i zic iar „Luminăția Ta”. Am înclinat doar din cap în semn că am priceput. „Atunci e bine – a urmat el – pentru că vreau să te folosesc din nou. După cât am înțeles, și tu vrei același lucru, așa că ne putem învoi...” Am înclinat iar capul, deși ar fi fost de lămurit că nu voiam tocmai același lucru. Eram nerăbdător să mi se limpezească o dată rostul. „Nu-mi place – spunea el – nimic din ce se petrece la Carabogdania. Cel pe care l-am așezat în locul tău e moale și lipsit de dibăcie în treburile politicești. Solii lui au prins să umble de la un principe la altul, începe să uneltească, uitând legămintele de ascultare pe care le-a făcut schelălăind la Pragul Fericii. Pe de altă parte, boierii, care nu l-au vrut din capul locului fiindcă era ales de mine și nu de ei, îi caută pricină și-l învinuiesc că a cedat Benderul și Bugeacul. Ca și când ar fi putut să facă ceva! Dar asta va sfârși până la urmă prin a-l întărâta sau prin a-l înspăimânta și va încerca să-și salveze pielea arătând ce poate. Ațâțat de boieri, nu va găsi altă cale decât să se răzvrătească împotriva mea. Mare prostie, pe care, dacă nu va voi s-o facă, va fi probabil ucis de boieri. N-am nevoie de asemenea istorii la hotarele împărăției. Te vei întoarce acolo și vei face rânduială. În loc să-ți iau capul, te reșez în scaunul din care tot eu te-am alungat. Măcar pentru atâta sper, ca de acum, să-mi rămâi credincios. Din pribegia asta a ta vei fi tras poate

învățătura că n-are rost să mi te împotrivești. Ai văzut cam ce se poate întâmpla. Și ca să nu mai fie nici o pricină de gâlceavă între noi, uite, îți înapoiez Benderul și Bugeacul. Unde mai pui că Benderul e acum o cetate refăcută, cu zidurile înălțate și întărite de însuși Sinan Ibni Abdul Merian, cel mai priceput și mai iubit dintre arhitecții mei. Ce ai de spus la toate astea, beiule?” Ce să-i fi spus? Aștepta poate să mă umilesc, mulțumindu-i. Mi-am încrucișat palmele pe piept și m-am înclinat iar cât am putut de adânc. „Niciodată – am zis – nu m-am îndoit că mărinimia Luminăției Tale se va revărsa asupra-mi ca oaza cu izvor limpede și curmali în calea călătorului istovit de nemărginirea deșertului...” M-am urmărit cu răbdare și a sfârșit prin a zâmbi: „Vorbe, a spus. Aș fi mulțumit ca măcar un sfert din ele să fie sincere. Altul în locul tău, auzindu-mi hotărârea, s-ar fi târât acum pe jos lingându-mi tălpile. Ești mândru, știam asta, mi-a spus o femeie care te prețuiește. I-am dat crezare și văd că a avut dreptate. Poate și mândria asta a ta e unul din motivele care m-au hotărât să-ți redau domnia. Nu am suferit niciodată râmele...” Atunci au urmat câteva clipe în care ne-am privit amândoi în ochi îndelung, tăcuți și nemișcați, ca și cum fiecare s-ar fi străduit să citească în sufletul celuilalt adevăratele gânduri. „Am aflat că unul dintre zugravii tăi – a reluat el apoi – ne-a înfățișat nu știu unde înfrânți dinaintea zidurilor Stambulului de către ghiauri ajutați de sfinții lor. E adevărat?” A trebuit să recunosc, bucurându-mă în același timp că faima lui Toma ajunsese atât de departe: „E adevărat, Luminăția Ta, dar aceea nu e decât închipuirea unui meșter. Ce putere poate avea plăsmuirea unui biet zugrav?” A devenit dintr-o dată de o neașteptată gravitate: „O putere pe care nici n-o

bănuiești, beiule, mi-a spus. Ca stăpânitor e bine s-o știi și să te temi de plăsmuirile meșterilor de soiul ăsta. Să veghezi ca închipuirea lor să nu nască plăsmuiri care să-ți primejduiască puterea. Iar dacă vrei ca între noi să dăinuie înțelegerea și bunăvoința mea să nu-și întoarcă fața de la tine, să nu mai îngădui acelui meșter să zugrăvească asemenea lucruri...” M-am grăbit să-l liniștesc: „Acel meșter nici nu mai este, Luminăția Ta. A pierit.” N-a părut convins: „N-are nici o importanță. El sau altul, mereu se va ivi câte unul, e bine să nu uiți asta. Și să veghezi asupra ta însuși: ispita uneltirii s-ar putea să te fure după ce te vei vedea din nou în cetatea ta de scaun. Iar a doua oară, beiule, n-am să te iert. Nici măcar moartea dușmanilor pe care-i prețuiesc n-am să ți-o hărăzesc...” Amenințarea lui era rostită cu prietenie și învăluită într-un surâs. De bună seamă avusesem noroc aflându-l după o noapte prielnică. Era felul lui de a fi binevoitor. Bătu din palme. Se ivi *divan efendisi*. Purta o cățuie de argint din care se înălța un fum înmiresmat, subțire și mătăsos, de culoarea cerului acestei zile limpezi. După ce se înclină înaintea mea, îmi dădu ocol afumându-mă. Era semnul că întrevederea se încheiase. M-am ridicat înclinându-mă la rândul meu în fața padișahului. M-a reținut cu un semn moale: „Mai e ceva, beiule. Ai auzit poate că într-o clipă de mânie am jurat să nu te iert până nu voi trece cu calul peste trupul tău...” Auzisem, firește, dar nici prin gând nu mi-a trecut că o va pune la inimă. „Nenorocirea – urmă el spre uimirea și neliniștea mea – e că a fost de față o mulțime de lume. Cu toții știu că eu îmi țin cuvântul, cu atât mai mult jurămintele, și așteaptă s-o vadă și acum. Ce-i de făcut?” N-am răspuns nimic, ce ar fi fost de răspuns? Bănuiam că e vorba de o glumă sau de o

viclenie, de al cărei scop nu eram în stare să-mi dau seama și totuși simțeam cum neliniștea amenința să devină frică de umilință. Nu i-aș fi îngăduit niciodată să treacă peste trupul meu, nici cu, nici fără martori și iată cum – îmi ziceam în răstimpul acela foarte scurt – totul stă să se năruie în ultima clipă. Nu mă îndoiesc că toate astea mi se citeau pe chip, căci s-a luminat de un zâmbet larg: „Nu te teme, beiule – s-a îndurat el să-mi risipească temerile – n-am să te supun unei asemenea umilințe. Ești un bărbat întreg și n-o meriți. Dacă nu te trădau câinii tăi acum două toamne, ne-am fi înfruntat pe cinste într-una dintre bătăliile acelea care uimesc lumea până peste veac. Nici nu cred că mi-aș putea împlini jurământul decât dacă aș porunci întâi să te ucidă. Dar ce folos aș avea să iert un mort? Am nevoie de tine viu, beiule.” Aici se întrerupse și îi făcu semn lui *divan efendisî* să ne lase singuri. Când acela se îndepărtase destul ca să nu ne mai audă, se aplecă tainic spre mine: „Știi ce m-am gândit? Ca să scăpăm amândoi cu fața curată... Să scornim o minciună: le spunem tuturor că ne-am înțeles ca tu să stai sub un pod, iar eu să trec peste el de trei ori călare. Ce zici? Oamenii abia apucă să audă asemenea istorii ca să le poată spune mai departe și altora. Are să iasă de aici o legendă de toată frumusețea și legendele, știi și tu, beiule, nu mor...”

Coboram scara de mătase întrebându-mă dacă într-adevăr scăpasem. Dacă într-adevăr mă puteam încumeta să le spun alor mei că lepădasem de pe mine, cum șarpele își leapădă pielea, nesiguranța, îndoielile și spaima. Am simțit pământul sub picioare, am auzit pietrișul scrâșnind sub tălpi. Cât stătusem pe corabie, se schimbaseră vântul și acum sufla dinspre mare,

aducând mireasmă de alge și sare. Tot ce era verde de-a lungul țărmului foșnea. Trăgeam adânc în piept vântul acela umed și proaspăt și gândeam că tot așa trebuie să fie și când te scoli din morți. Am trecut pe lângă turnul la fel de pustiu și am văzut din nou câinele care dormea nemișcat în același loc, deși umbra se mutase. Când m-am aflat în dreptul lui, a deschis pentru o clipă ochii, pe urmă s-a cufundat iar în somn. M-am uitat la cer. Peste albastrul nemaipomenit de limpede, un cârd de găște sălbatice desena un unghi subțire cu vârful îndreptat spre miazăzi. La gândul că poate porniseră de la noi ori că măcar trecuseră peste Țară, m-a cuprins deodată nerăbdarea de a mă vedea din nou la ai mei. Am urcat țărmul în goană. Am ajuns găfâind. Tăceau. Nu le-am spus nimic. Abia după ce am încălecat i-am privit. Așteptau în șei, la fel de neclintiți cum îi lăsasem. Le-am simțit încordarea gata să plesnească. „Am redevenit ce am fost, le-am spus. Rămâne acum să fiu mai mult decât atât...” S-au destins ca un arc căruia i se rupe coarda. „Să ne trăiești, Măria Ta!” au răcnit într-un glas. M-am simțit iar puternic și m-am înălțat în scări. Careva chiui și, ca la un semn, dădură pintoni. În goana aceea care stârnea colbul gălbui al țărmului, am simțit nevoia să mai privesc o dată în urmă. Departe, jos, corabia gingașă, mărunță, ca o piatră scumpă pe un bariș verde de mătase. Și pe punte, abia deslușită, silueta lui; singuratică, fină, cu brațele încrucișate la piept. Ne urmărea din ochi. În curând – mi-am zis – nu va mai vedea decât colbul. Oare nu regreta? Presimțeam că n-am să-l mai văd niciodată.

*

În încăperea în care te credeai doar tu cu Grigore se

simte mișcare neașteptată. Reușești să deschizi ochii. Au adus lumânări. Cum de și-au îngăduit fără să-ți ceară încuviințarea? Și e plin de oameni. Cine să fie toți aceștia? Îi deslușești greu, printre gene, căci n-ai putut să-ți ridici pleoapele decât pe jumătate. Și acum se mișcă toți, s-a întâmplat ceva, se îndreaptă spre ușă. Și de jos, din curte, zgomot, sforăit de cai, ca și când ar fi sosit cineva. Doar Grigore, pe el îl recunoști, neclintit sub camilafca lui, în jilțul în care a stat toată după-amiaza. Încerci să-i zâmbești. Nu știi dacă ai reușit pentru că expresia lui a rămas neschimbată: abătut, se uită din când în când spre ușă, curios și el să știe cine a venit, căci se pare că a venit într-adevăr cineva. Ați stat de vorbă toată jumătatea asta de zi, dar nu mai știi ce ați vorbit. Un gând doar ți-a rămas, răzleț, rupt din înlănțuirea lui firească cu celelalte gânduri și ai vrea să i-l spui și lui, dar nici pentru ele n-ai putere. Vezi – i-ai spune – am ajuns ce am fost, m-am ținut de cuvânt, dar mai mult decât atât n-am izbutit...

Intrară aproape toți deodată, făcându-te să tresari. Printre picioarele lor, Huba, vede întâiul că ai deschis ochii:

— A înviat, a înviat! strigă el.

Un tânăr îmbrăcat în straie galbene și verzi se repede asupra lui, dând să-l lovească. Piticul se vâra ca un câine sub jilțul tău, iar tu te muncești ridicând brațul:

— Lasă-l! Îi urăște pe turci!

Glasul tău nu e decât o șoaptă șuierată, răgușită. Mâna îți cade obosită pe brațul jilțului. Ești prăbușit în fundul scaunului. Te străduiești să nu lași bărbia să-ți alunece în piept. Ceilalți se opresc înspăimântați. Se vede că nu se așteptau să te mai audă vorbind. He-he, multe lucruri la care ceilalți nu se așteptau ai mai făcut

tu! Totuși acesta se pare că va fi ultimul. Ți-e frică? Nu, n-ai putea spune asta. Mai curând curios. Toți oamenii aceștia se poartă atât de ciudat. S-a ridicat de la locul lui, apropiindu-se și Grigore. Și, printre ei, un tânăr, altul decât cel în straie galbene și verzi. Acela e Iliăș, abia acum îți dai seama, dar acesta, îmbrăcat altfel, aproape la fel cum umbla înveșmântat Toma, acesta cine e? Amintirea lui Toma îți grăbește bătăile inimii. Cine e? Înalt, subțire, are un chip de Cristos, cu barbă moale, castanie, cu plete unduioase... Cu mare greutate îți miști un deget, făcându-i semn. Tânărul se apropie, pune un genunchi la pământ și îți sărută mâna. Pentru o clipă ai avut nălucirea nebună că e Toma. Dar nu, Toma ți-ar fi sărutat inelul cu pecete, nu e Toma. Totuși cine?...

— E Marcu, Măria Ta. S-a întors Marcu, zugravul. Vocea Elenei. Marcu zice ea. Care Marcu? Și de unde s-a întors? Și deodată revelația: a, Marcu, ei drăcie, s-a întors Marcu și eu care-mi luasem nădejdea... Când l-ai văzut întâia dată... un copil, era abia un copil, ucenicea la Toma și încă nu-i îngăduise să zugrăvească altceva decât stele. Ți l-a înfățișat într-o zi de iarnă. Era sărbătoare: Sfânta Anastasia, izbăvitoarea de otravă... Zăpadă mare, nămeții cât zaplazul... Pe atunci avea încă părul auriu... Nu îndrăznea să te privească și îi tremurau buzele când ți-a sărutat mâna. Cât să fi trecut din ziua aceea luminată? Veniseră să-ți arate planurile Humorului. Toma, meșterul Cântic, pietrarul, și acesta, copilul, Marcu. Cât să fi trecut? Ani? Veacuri? Abia îți miști buzele. Ceilalți mai mult îți ghicesc cuvintele după mișcarea lor:

— Când ai venit?

— De vreo zece zile, Măria Ta. M-am gândit să mă

înfățișez Măriei Tale când te vei întoarce în Cetatea de Scaun. Apoi am auzit că te afli suferind aici și am venit eu...

S-a oprit gândindu-se că poate vrei să spui ceva. Dar tu îl privești întrebător. Aștepti amănunte.

— Am învățat, Măria Ta, urmează el. Acum stăpânesc meșteșugul. Mă încumet să zugrăvesc orice. Aștept doar dezlegarea și porunca Măriei Tale.

— Pe Toma... Toma...

Marcu clatină capul cu părere de rău:

— Nu, Măria Ta, cât am umblat apusul de-a lungul și de-a latul, n-am dat de meșterul Toma și nimeni nu l-a văzut.

Nu l-a găsit deci. Nu-i nimic, poate ai să-l găsești tu. E bine că s-a întors măcar Marcu. S-a schimbat. A devenit bărbat. A cunoscut binele și răul. Și femeia. Are și pietrele pe care i le-a lăsat Toma. Dar le mai are oare?

Spaima care te săgetează pe neașteptate îți dă puterea să șoptești:

— Pietrele... care dau nemurire albastrului...

— Le am, Măria Ta. Sunt aici...

Unde aici? N-are importanță. Știe el și dacă nu știe decât el e bine. Îți miști degetele nerăbdător.

— Poruncă, Măria Ta.

Zâmbește Marcu. Așa e bine. Nu-ți plac bocitoarele. Și-ți așteaptă porunca.

— Voronețul, șoptești tu, zugrăvești Voronețul...

— Mă-ncumet, Măria Ta. Am să zugrăvesc Voronețul. Poate am să-l întrec pe meșterul Toma.

He-he! Ia te uită! De unde, înainte de a pleca, nici nu îndrăzneai să-și ridice ochii la lucrările lui Toma, acum îi cășună să-l întreacă! Nu știi dacă ar trebui să te superi sau să te înveselești. Oricum, n-ai putere nici

pentru una, nici pentru alta... Copil, tot copil a rămas. Să-l întreacă pe Toma! Unde s-a pomenit cel care?!... Dar bine că s-a întors. Ai iar un meșter. *Și cine are un meșter nu moare.* N-ai să mori nici tu, degeaba te veghează toți cu chipurile astea mahnite.

Cine stă în colțul acela? A, da, e doctorul Paulus Kyr. Pe naiba, doctore, am cheltuit o grămadă de zloți ca să mă încredințez că știința ta nu e de nici o treabă... Și dincoace? Iliaș. Frumos copil Iliaș... Păcat de el. Cum are să se descurce în jilțul tău? E puțin cam larg pentru el. Săracă țară... Întâiul domn care nu va mai purta coroana Mușatinilor. Aici ai ajuns... Și, la mijloc, în fața ta, Elena. Dreaptă, frumoasă, mândră. Cu ochii mari, albaștri, încercânați de nesomnul veghei lângă tine. Ehei, ce v-ați mai iubit, ce vremuri, ce vremuri! E cald aici, ar trebui să deschidă o fereastră. Reușești iar să ridici mâna, arătând. Paulus Kyr deschide. O boare răcoroasă te învăluie zvântându-ți sudoarea de pe frunte. E bine așa. Parcă e ceață. Sau ai început tu să vezi ca prin ceață. Cine e femeia aceea grasă care s-a ivit din spatele celorlalți? Are ochii plânși. Își ține o băsmăluță la gură și își smiorcăie nasul. Asta... nu cumva e Bisurca? Bisurca! Voiai s-o întrebi ceva pe Bisurca. Îi faci semn cu degetul, cum i-ai făcut lui Marcu. Vine și ea, se lasă în genunchi cu greutate, căci e mare și gâfâie și-i simți lacrimile udându-ți mâna. Cum se încheie basmul? ai întreba-o. Dar n-are rost s-o întrebi fiindcă acuma știi, fără să-ți dai seama când, ți-ai amintit. Abia deschise capacul chichiței – așa se sfârșește – și un glas slăbănogit îi zise: „Bine ai venit, că de mai întârziai, și eu mă prăpădeam...”

Asta e. Acum trebuie să închizi iar ochii pentru că ai ostenit. Cineva îți așază ceva în mâna care ți se

odihnește pe brațul jilțului. O lumânare. Are să-ți picure ceara pe degete. Trebuia să ți-o dea într-un sfeșnic. Dar nu mai ai putere să le-o spui. E bine așa, cu ochii închiși. Așa da. Mult mai bine. O ușoară amețală doar, aici, în spatele pleoapelor. Ca și când o putere nevăzută, dar nu neplăcută, te-ar fi supt, purtându-te spre un alt tărâm. Și nici măcar nu e atât de întuneric cum se vorbea...

SFÂRȘIT

